

Innehållsförteckning

Till finansutskottet inkomna yttranden över vårpropositionen och årsredovisningen för staten

4. Konstitutionsutskottets yttrande	3
5. Skatteutskottets yttrande	12
6. Justitieutskottets yttrande	42
7. Utrikesutskottets yttrande.....	51
8. Försvarsutskottets yttrande.....	66
9. Socialförsäkringsutskottets yttrande.....	71
10. Socialutskottets yttrande	99
11. Kulturutskottets protokollsutdrag	113
12. Utbildningsutskottets yttrande.....	115
13. Trafikutskottets yttrande	127
14. Miljö- och jordbruksutskottets yttrande	139
15. Näringsutskottets yttrande.....	151
16. Arbetsmarknadsutskottets yttrande	156
17. Bostadsutskottets yttrande.....	198
18. Riksdagens revisorers yttrande.....	208

Protokoll från offentlig utfrågning om lönebildningen

19. Finansutskottets offentliga utfrågning.....	209
---	-----

BILAGA 4

Konstitutionsutskottets yttrande 2000/01:KU14y

Vårpropositionen – Preliminära ramar för
utgiftsområde 1 Rikets styrelse, m.m.

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 19 april 2001 beslutat att bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över

dels 2001 år ekonomiska vårproposition (2000/01:100) om den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) jämte eventuella motioner,

dels regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten 2000 jämte eventuella motioner,

allt i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till att avse de preliminära ramarna för utgiftsområde 1 Rikets styrelse åren 2002–2004 och motionerna 2000/01:Fi17 yrkande 5 (m), 2000/01:Fi18 yrkande 7 (kd), 2000/01:Fi19 yrkande 4 (c) och 2000/01:Fi20 yrkande 4 (fp) samt årsredovisningen för staten 2000 och motion 2000/01:Fi34 (v).

När det gäller de preliminära ramarna för åren 2002–2004 tillstyrker utskottet regeringens förslag, som innebär att ramarna för utgiftsområde 1 skall uppgå till 5 394 miljoner kronor år 2002, till 5 535 miljoner kronor år 2003 och till 5 646 miljoner kronor år 2004. Fyra partier (m, kd, c och fp) avstyrker förslagen till förmån för respektive partis förslag i varsin avvikande mening.

Konstitutionsutskottet har inga invändningar mot att årsredovisningen för staten 2000 läggs till handlingarna. Utskottet avstyrker en motion (v) om könsuppdelad statistik m.m. i statens årsredovisning. En avvikande mening (v) har anmälts.

Utskottet

Propositionen

Regeringen föreslår i proposition 2000/01:100 (yrkande 4) att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

De av regeringen föreslagna preliminära ramarna för utgiftsområde 1 Rikets styrelse åren 2002–2004 framgår av följande uppställning.

Miljoner kronor

Utfall 2000	Anslag 2001	Prognos 2001	Beräknat		
			2002	2003	2004
4 820	5 316	5 738	5 394	5 355	5 646

Enligt regeringen ökar beräknade resurser för utgiftsområdet från år 2002 med 258 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001. I detta belopp ingår en överföring med 24 miljoner kronor från utgiftsområde 1 till utgiftsområde 17.

Med anledning av regeringens ställningstagande till rapporten om det samlade regeringskansliets långsiktiga dimensionering Vad kostar det att regera? En studie av Regeringskansliets dimensionering nu och i framtiden (Ds 2000:27) föreslår regeringen att anslaget ökar med 160 miljoner kronor år 2002, 240 miljoner kronor år 2003 och 340 miljoner kronor år 2004. Vidare anför regeringen att beräknade resurser för utgiftsområdet för år 2002 därutöver bör öka, främst till följd av ny pris- och löneomräkning, med 98 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001. I detta belopp ingår den ovan nämnda överföringen från utgiftsområde 1 till utgiftsområde 17.

I propositionen aviserar regeringen sin avsikt att i budgetpropositionen för 2002 föreslå höjningar av presstödet i enlighet med förslag i tilläggsbudget. Vidare aviserar att regeringen även överväger ytterligare insatser inom pressstödsområdet.

Motioner

I följande tablå redovisas vårpropositionens och motionernas förslag till preliminära utgiftsramar för utgiftsområde 1 Rikets styrlese för åren 2002–2004.

FÖRSLAG TILL RAM FÖR UTGIFTSOMRÅDE 1 RIKETS STYRELSE

Belopp i miljoner kronor

År	Propositionen	Oppositionspartiernas avvikelser från propositionens ram			
		Moderata samlingspartiet	Kristdemokraterna	Centerpartiet	Folkpartiet liberalerna
2002	5 394	-713	-297	-770	-920
2003	5 355	-1 239	-377	-776	-925
2004	5 646	-1 368	-477	-770	-1 185

Moderata samlingspartiet föreslår i sin partimotion 2000/01:Fi17 yrkande 5 (delvis) att de preliminära ramarna för utgiftsområde 1 åren 2002–2004 skall bestämmas till 4 603 miljoner kronor, 4 155 miljoner kronor respektive 4 278 miljoner kronor. Moderaterna anför att politiska partier inte skall vara beroende av staten i en demokrati och föreslår därför att partistödet avvecklas successivt. Från och med år 2003 minskas stödet till hälften av det nuvarande anslaget. År 2004 avvecklas stödet helt. Vidare anser Moderaterna att presstödet inte fyller den funktion som förespeglades när det infördes. Tidningar i ekonomiska svårigheter har inte kunnat räddas som förväntat, samtidigt som strukturförändringar försenats och konkurrensvillkoren snedvridits. Moderaterna föreslår därför att presstödet avvecklas i två steg. Det första bör tas år 2002. Resterande belopp bör därefter lyftas ur budgeten år 2003. I och med att presstödet avskaffas kommer Presstödsnämnden inte längre att fylla någon funktion. Den bör enligt Moderaterna därför avvecklas från den 1 januari 2003. För att underlätta avvecklingen av presstödet föreslår Moderaterna att reklamskatten avskaffas. När det gäller Regeringskansliet anför Moderaterna att det inte bör byggas ut i enlighet med regeringens förslag. Därutöver bör det extra anslag som innevarande år utgår till följd av ordförandeskapet i EU avvecklas helt. Moderaterna anser också att en särskild upplysningskampanj om kommunismens brott mot mänskligheten bör genomföras.

Kristdemokraterna föreslår i sin partimotion 2000/01:Fi18 yrkande 7 (delvis) att de preliminära ramarna för utgiftsområde 1 åren 2002–2004 skall bestämmas till 5 097 miljoner kronor, 4 978 miljoner kronor respektive 5 169 miljoner kronor. Kristdemokraterna framhåller att Regeringskansliet under ett antal år har tillförts betydande resurser. Utveckling och anpassning av Regeringskansliet borde enligt Kristdemokraterna i högre utsträckning kunna ske genom organisationsförändringar och rationaliseringar. Den av regeringen nu föreslagna ökningen av anslaget under åren 2002–2004 anser Kristdemokraterna därför inte bör genomföras. Utöver utebliven anslagsök-

ning föreslår Kristdemokraterna ett besparingskrav på 50 miljoner kronor per år. Anslaget till Regeringskansliet bör enligt Kristdemokraterna därför minskas med 210 miljoner kronor för år 2002, med 290 miljoner kronor för år 2003 och med 390 miljoner kronor för år 2004. Vidare menar Kristdemokraterna att besparingar på 6 miljoner kronor kan göras inom Datainspektionen genom effektiviseringar och avgiftsfinansierad verksamhet. Beträffande presstödet anför Kristdemokraterna att det skapas ett överskott på 109 miljoner kronor genom bl.a. nedläggningen av tidningen Arbetet. Den av regeringen föreslagna överföringen av 24 miljoner kronor till utgiftsområde 17 och ökningen på samdistributionssidan (4 miljoner kronor) accepterar Kristdemokraterna. Återstående medel på 81 miljoner kronor bör enligt Kristdemokraterna inbesparas. Sammantaget kan ramen för utgiftsområdet, enligt Kristdemokraterna, minskas med 297 miljoner kronor för år 2002, 377 miljoner kronor för år 2003 och 477 miljoner kronor för år 2004.

Centerpartiet föreslår i sin partimotion 2000/01:Fi19 yrkande 4 (delvis) att de preliminära ramarna för utgiftsområde 1 åren 2002–2004 skall bestämmas till 4 624 miljoner kronor, 4 579 miljoner kronor respektive 4 876 miljoner kronor. Centerpartiet anser att 770 miljoner kronor av de anslagna medlen under Regeringskansliet för år 2002 bör avslås. Sammanslagning av departement anser Centerpartiet borde ge minskade kostnader genom effektiviseringar under den kommande perioden. Det är enligt Centerpartiet även nödvändigt och fullt genomförbart med allmänna besparingar inom Regeringskansliet. Centerpartiet anser i motsats till regeringen att Regeringskansliet är för stort snarare än för litet. För de kommande åren är det enligt Centerpartiet därför berättigat att minska föreslagna budgetbelopp med 770, 776 respektive 770 miljoner kronor. Efter Sveriges ordförandetid i EU kommer kostnaderna inom utgiftsområdet dessutom att minska kraftigt, vilket Centerpartiet menar bör tas med i beräkningarna.

Folkpartiet liberalerna föreslår i sin partimotion 2000/01:Fi207 yrkande 4 (delvis) att de preliminära ramarna för utgiftsområde 1 åren 2002–2004 skall bestämmas till 4 474 miljoner kronor, 4 430 miljoner kronor respektive 4 461 miljoner kronor. Folkpartiet motsätter sig den expansion av Regeringskansliet som regeringen driver. Regeringen har, enligt Folkpartiet, lämnat sin tidigare argumentering att EU-ordförandeskapet krävde extra resurser och vill nu permanenta en hög utgiftsnivå i kanslihuset. Folkpartiet kan inte acceptera denna betydande utvidgning av Regeringskansliet som nu planeras. Ramen för området bör enligt Folkpartiet också bestämmas av bedömningen att såväl presstöd som partistöd kan minska jämfört med regeringens planer.

Skrivelsen

I regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten 2000 redovisas bl.a. statsbudgetens utfall år 2000. När det gäller utgiftsområde 1 anges bl.a. följande (avsnitt 4.4.1):

Miljoner kronor

Verksamhets- område	Utfall 1999	SB 2000	TB 2000	Utfall 2000	Utfall-SB 2000
Statschefen	79	80	0	80	0
Riksdagen och dess ombudsmän	981	989	0	1 005	15
Regeringen m.m.	2 574	2 648	255	2 830	182
Centrala myndigheter	49	58	0	56	-2
Mediefrågor	674	685	0	659	-26
Samarbete och ut- veckling i Östersjö- regionen	185	0	0	191	191
Summa UO 1	4 541	4 461	255	4 820	359

Utfallet uppgick till 4 820 miljoner kronor och var därmed 359 miljoner kronor (8,1 %) högre än vad som anvisades i statsbudgeten.

De högre utgifterna hänför sig, enligt regeringen, i huvudsak till två anslag: äldreanslaget från budgetåret 1999 F1 *Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen*, där förbrukningen finansieras med 191 miljoner kronor av reservationer från tidigare år och anslaget C1 *Regeringskansliet m.m.*, där skillnaden mot statsbudgeten på 174 miljoner kronor till största delen förklaras av ökade utgifter för statliga pensionsavgifter, men också av bildandet av en sammanhållen IT-organisation inom Regeringskansliet.

Motion

I motion 2000/01:Fi34 av Siv Holma m.fl. (v) begärs tillkännagivanden till regeringen om att könsuppdelna statistiken i statens årsredovisning (yrkande 1), om att integrera resultat från myndigheternas jämställdhetsarbete i statens årsredovisning (yrkande 2) och om att tillföra en jämställdhetsbilaga till statens årsredovisning (yrkande 3).

Motionärerna framhåller att alla förslag och beslut, enligt den nationella handlingsplanen för jämställdhetspolitiken, måste analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv för att klarlägga möjliga konsekvenser för kvinnor respektive

män. För att detta skall vara möjligt anser motionärerna att all statistik som relaterar till individer måste vara uppdelad på kön. Den fråga som genomgående behöver ställas vid framtagandet av könsrelaterad statistik, också i statens årsredovisning, är ”Går det här att könsuppdelas?”.

Vidare anför motionärerna att Riksrevisionsverket i rapporten Jämställdhet Hur styr regeringen (RRV 2000:17) pekar på att kopplingen är otydlig mellan de övergripande jämställdhetspolitiska målen och målformuleringarna i regleringsbrev och att verket kritiserar återrapporteringskraven för att vara väl allmänt hållna. Enligt motionärerna måste målformuleringarna i regleringsbrev förtydligas och utformas på ett sådant sätt att de blir mätbara. Myndigheternas resultat behöver sedan redovisas utifrån fastställda återrapporteringskrav, och integreras i årsredovisningen.

Motionärerna anser också att det behövs en särskild kommenterad jämställdhetsbilaga till statens årsredovisning. Den bör innehålla statistik över statens förhållande till de ekonomiska skillnaderna mellan könen: olika skatteintäkters fördelning på män respektive kvinnor och fördelningen av utgifterna för socialförsäkringar, a-kassa, studiemedel osv. Motionärerna menar därtill att bilagan borde ta upp könsfördelningen bland statens anställda inom olika sektorer. Statistiken bör vara uppdelad på vanliga anställda och chefer på olika nivåer, och belysa löneskillnaderna både totalt och mellan olika grupper.

Bakgrund

Konstitutionsutskottet behandlade våren 1999, i betänkande 1998/99:KU26 Lagstiftningsprocessen, en motion (v) om könsuppdelad statistik i propositioner. Utskottet konstaterade då att regeringen hade vidtagit åtgärder för att den statistik som tas fram är könsuppdelad. Vidare förutsatte utskottet att regeringen, när så är påkallat, redovisar könsuppdelad statistik för riksdagen.

Vidare granskar utskottet kontinuerligt personalutvecklingen inom Regeringskansliet inklusive jämställdhetsfrågor (se bet. 2000/01:KU10 med vidare hänvisningar). Utskottet har i dessa sammanhang bl.a. framhållit att staten har ett ansvar som föregångare och förebild på jämställdhetsområdet (bet. 1999/2000:KU10).

Finansutskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner rörande könsuppdelad statistik och genusperspektiv i ekonomisk analys och ekonomisk politik, senast i betänkande 2000/01:FiU2. Därvid har finansutskottet inte funnit skäl för riksdagen att göra tillkännagivanden till regeringen med hänvisning till att jämställdhetsfrågor av detta slag redan är prioriterade områden i regeringens politik. I betänkandet betonade finansutskottet vikten av att genusperspektivet blir en naturlig del i budgetprocessen och i finansplanen. Vidare framhölls att det är nödvändigt att det i beslutsunderlagen finns konsekvensanalyser utifrån ett genusperspektiv för att nå ett solidariskt, rättvist och jämställt samhälle. Finansutskottet pekade också på att ett projekt skall genomföras inom Näringsdepartementet under år 2001 vars syfte bl.a. är att utarbeta förslag till struktur för det fortsatta jämställdhetsarbetet i budgetprocessen, att visa hur

en koppling kan göras mellan mål, budget och resultatredovisning samt att utveckla en strategi för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken.

Konstitutionsutskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker att riksdagen för budgetåren 2002–2004 godkänner regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområde 1 som riktlinjer för regeringens budgetarbete. Dessa ramar föreslås uppgå till 5 394 miljoner kronor, 5 535 miljoner kronor respektive 5 646 miljoner kronor.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker motionerna Fi17 yrkande 5 (m), Fi18 yrkande 7 (kd), Fi19 yrkande 4 (c) och Fi20 yrkande 4 (fp).

Utskottet har inga invändningar mot att regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisningen för staten 2000 läggs till handlingarna.

När det gäller frågorna om könsuppdelad statistik m.m. i statens årsredovisning, som tas upp i motion 2000/01:Fi34 (v), vill utskottet inledningsvis framhålla att det är en grundläggande princip i regeringsformen att det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter. Redan härav följer att alla beslut bör analyseras ur jämställdhetsperspektiv innan de fattas. Som utskottet tidigare uttalat får det förutsättas att regeringen, när så är påkallat, redovisar könsuppdelad statistik för riksdagen. Även i arbetet med uppföljning och utvärdering av beslut inom samhällets olika områden är det nödvändigt att så långt som möjligt väga in jämställdhetsperspektiv. För närvarande pågår ett projekt inom Näringsdepartementet som bl.a. syftar till att visa hur en koppling kan göras mellan mål, budget och resultatredovisning samt att utveckla en strategi för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken. Utskottet förutsätter att de frågor som tas upp i motionen övervägs i det sammanhanget. Motion 2000/01:Fi34 (v) avstyrks.

Stockholm den 15 maj 2001

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Unckel (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Pär Axel Sahlberg (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Mats Berglind (s), Inger René (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Kenth Högström (s), Björn von der Esch (kd), Per Lager (mp), Helena Bargholtz (fp), Per-Samuel Nisser (m), Peter Pedersen (v), Sven Bergström (c) och Margareta Nachmansson (m).

Avvikande meningar

Preliminära utgiftsramar åren 2002–2004 (m)

Per Unckel (m), Inger René (m), Per-Samuel Nisser (m) och Margareta Nachmanson (m) anför:

Regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområde 1 Rikets styrelse för åren 2002–2004 och förslagen i motionerna 2000/01:Fi18 yrkande 7 (kd), 2000/01:Fi19 yrkande 4 (c) och 2000/01:Fi20 yrkande 4 (fp) bör avslås. I stället bör riksdagen bifalla Moderata samlingspartiets förslag i motion 2000/01:Fi17 yrkande 5, som innebär att de preliminära ramarna för utgiftsområdet åren 2002–2004 beräknas till 4 603 miljoner kronor, 4 155 miljoner kronor respektive 4 278 miljoner kronor.

Preliminära utgiftsramar åren 2002–2004 (kd)

Ingvar Svensson (kd) och Björn von der Esch (kd) anför:

Regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområde 1 Rikets styrelse för åren 2002–2004 och förslagen i motionerna 2000/01:Fi17 yrkande 5 (m), 2000/01:Fi19 yrkande 4 (c) och 2000/01:Fi20 yrkande 4 (fp) bör avslås. I stället bör riksdagen bifalla Kristdemokraternas förslag i motion 2000/01:Fi18 yrkande 7, som innebär att de preliminära ramarna för utgiftsområdet åren 2002–2004 beräknas till 5 097 miljoner kronor, 4 978 miljoner kronor respektive 5 169 miljoner kronor.

Preliminära utgiftsramar åren 2002–2004 (c)

Sven Bergström (c) anför:

Regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområde 1 Rikets styrelse för åren 2002–2004 och förslagen i motionerna 2000/01:Fi17 yrkande 5 (m), 2000/01:Fi18 yrkande 7 (kd) och 2000/01:Fi20 yrkande 4 (fp) bör avslås. I stället bör riksdagen bifalla Centerpartiets förslag i motion 2000/01:Fi17 yrkande 4, som innebär att de preliminära ramarna för utgiftsområdet åren 2002–2004 beräknas till 4 624 miljoner kronor, 4 579 miljoner kronor respektive 4 876 miljoner kronor.

Preliminära utgiftsramar åren 2002–2004 (fp)

Helena Bargholtz (fp) anför:

Regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområde 1 Rikets styrelse för åren 2002–2004 och förslagen i motionerna 2000/01:Fi17 yrkande 5 (m), 2000/01:Fi18 yrkande 7 (kd) och 2000/01:Fi19 yrkande 4 (c) bör avslås. I stället bör riksdagen bifalla Folkpartiet liberalernas förslag i motion 2000/01:Fi20 yrkande 4, som innebär att de preliminära ramarna för utgiftsområdet åren 2002–2004 beräknas till 4 474 miljoner kronor, 4 430 miljoner kronor respektive 4 461 miljoner kronor.

Jämställdhetsperspektiv i statens årsredovisning (v)

Kenneth Kvist (v) och Peter Pedersen (v) anför:

Det är en grundläggande princip i regeringsformen att det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter. Redan härav följer att alla beslut bör analyseras ur jämställdhetsperspektiv innan de fattas. Även i arbetet med uppföljning och utvärdering av beslut inom samhällets olika områden är det nödvändigt att så långt som möjligt väga in jämställdhetsperspektiv. Mot denna bakgrund finns det all anledning att könsuppdelat statistiken och integrera resultat från myndigheternas jämställdhetsarbete i statens årsredovisning. Vidare bör det tillföras en jämställdhetsbilaga till årsredovisningen som bl.a. innehåller statistik över statens förhållande till de ekonomiska skillnaderna mellan könen: olika skatteintäkters fördelning på män respektive kvinnor och fördelningen av utgifterna för socialförsäkringar, a-kassa, studiemedel osv. Riksdagen bör därför bifalla motion 2000/01:Fi34 (v).

BILAGA 5

Skatteutskottets yttrande
2000/01:SkU5y

Skattefrågor i vårpropositionen

Till finansutskottet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom de riktlinjer för skattepolitiken som regeringen förordar och tillstyrker regeringens förslag om preliminära ramar för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppörd åren 2002–2004.

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna har i avvikande meningar ställt sig bakom de egna förslagen om riktlinjer för skattepolitiken. Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna har vidare tillstyrkt sina egna förslag om högre respektive lägre ramar för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppörd.

Utskottets överväganden

Inledning

Finansutskottet har berett skatteutskottet tillfälle till yttrande över 2001 års ekonomiska vårproposition såvitt avser den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) jämte motioner.

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, vilka står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken, utgiftstaken och tilläggsbudgeten för 2001. Samarbetet berör fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö – och innefattar både konkreta förslag och åtaganden inför framtiden.

Skattepolitikens inriktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om inriktning av den ekonomiska politiken såvitt avser skatteområdet och avslår de motionsförslag beträffande skattepolitikens inriktning som lagts fram av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar (yrkande 1). Riktlinjerna berör bl.a. skattepolitiken.

Regeringen anför att ett välfärdssamhälle inte är starkare än den grund det står på i form av skattefinansiering. För att kunna erbjuda alla en bra skola, vård och omsorg måste skatterna vara relativt höga, och detta ställer krav på att skatterna tas ut efter rättvisa principer. Skattesystemet skall tillsammans med utformningen av offentligt finansierade verksamheter och transfereringar till medborgarna bidra till en rättvis fördelning mellan individer med olika inkomstförhållanden. Detta tillgodoses i första hand genom beskattningen av förvärvsinkomster, särskilt skatteskalans utformning, men även kapitalinkomst- och förmögenhetsskatterna är betydelsefulla. Fördelningen bygger på att skatt skall tas ut efter bärkraft. Den som har större inkomster skall bidra med en högre andel av sin inkomst i skatt. En grundläggande rättvisepincip är att individer med liknande inkomstförhållanden också behandlas lika. Rätt använd är skattepolitiken ett viktigt verktyg för att minska klyftorna i samhället.

Den demografiska utvecklingen ställer enligt vad regeringen anför krav på att det skapas ett utrymme för pensioner, sjukvård och äldreomsorg i takt med att andelen äldre ökar efter år 2010. Regeringen inriktar därför redan nu politiken på att förbereda Sverige inför denna utmaning. Överskotten i de offentliga finanserna måste upprätthållas så att den framtida räntebördan kan minskas och reformer genomföras så att sysselsättningen kan öka och fler kan hjälpa till att försörja dem som inte är yrkesverksamma. På skatteområdet har marginalskatterna för låg- och medelinkomsttagare sänkts genom en kompensation för hälften av egenavgifterna, och andelen personer som betalar statlig inkomstskatt har minskat genom att grundavdraget och den nedre skiktgränsen för statlig skatt har höjts. Regeringen anför att skattesystemet kontinuerligt måste analyseras och utvärderas utifrån hur skatterna i kombination med offentliga trygghetssystem påverkar människors val i livet. Med en utveckling där allt färre i aktiv ålder skall försörja allt fler pensionärer är det viktigt att analysera hur viljan att arbeta, spara och utbilda sig påverkas av skatter och bidrag.

Den fortgående internationaliseringen ställer det svenska skattesystemet inför betydande utmaningar. Kunskaperna om hur de svenska skattebaserna påverkas är dock låga och behöver förbättras. Regeringen har därför tillsatt en utredning för att analysera internationaliseringens betydelse för olika skattebaser. Inom EU bedrivs vidare ett samarbete för att undvika skadlig skattekonkurrens mellan länderna, och en första överenskommelse har nu träffats om att alla medlemsländer skall ta ut källskatt eller lämna upplysning om EU-medborgares banktillgodoavanden. EU har också under Sveriges ordförandeskap påbörjat förhandlingar med andra länder utanför EU för att undvika skatteflykt. Detta visar enligt vad regeringen anför att en del av de utmaningar som internationaliseringen medför kan lösas genom samarbete med andra länder.

En inkomstskattereform har påbörjats under mandatperioden och syftar till att sänka skatterna för låg- och medelinkomsttagare. Två steg har tagits genom att en skattereduktion införts som kompenserar för 50 % av egenavgifterna. Förutom en ökad köpkraft för medborgarna bidrar denna reform till att minska marginalskatterna och därmed stimulera till ett ökat utbud av arbete. Den har också en bra fördelningsprofil eftersom egenavgifterna utgör en tyngre börda för låg- och medelinkomsttagarna. Regeringen avser att i budgetpropositionen hösten 2001 göra en bedömning av det samhällsekonomiska utrymmet för sänkta skatter på förvärvsinkomster för 2002 och framåt.

Fastighetsskatten är en del av kapitalbeskattningen och en viktig inkomstkälla för staten. Den beräknas ge intäkter på 23 miljarder kronor som bidrar till att finansiera välfärden. Uttaget av fastighetsskatt har de senaste åren begränsats genom en rad beslut, och taxeringsvärdena har i princip varit oförändrade sedan 1997. Skattesatsen sänktes dessutom 1998 från 1,7 % till 1,5 %. För bostadshyreshusens del har skattesatsen sänkts ytterligare till 1,2 % under år 2000. På senare år har priserna på villor och andra bostäder ökat kraftigt på många håll i Sverige. Till följd av detta kommer taxerings-

värdena att stiga kraftigt i de områden där huspriserna stigit mest. För att minska effekterna av de höga taxeringsvärdena har riksdagen beslutat sänka skatten på småhus från 1,5 till 1,2 % och skatten på hyreshus till 0,7 %. De sänkta skattesatserna gör att statens inkomster av fastighetsskatten år 2001 ligger kvar på samma nivå som år 2000. Resultatet blir att ungefär hälften av svenskarna får lägre skatt under det att den andra hälften får höjd skatt. För att undvika att personer med låg inkomst som bor i attraktiva områden skall drabbas har en begränsningsregel aviserats. Förslaget innebär att hushåll i normala inkomstlägen inte skall behöva betala mer än 5 % av sin inkomst i fastighetsskatt. Förslaget avses gälla retroaktivt från den 1 januari 2001.

Slutligen anför regeringen att den aviserade utredningen om en översyn av trafikbeskattningen med förtur skall göra en översyn av beskattningen av arbetsmaskiner.

Motionerna

I tre motioner från *Moderata samlingspartiet* begärs tillkännagivanden om inriktningen av skattepolitiken.

I motion Fi17 av Bo Lundgren m.fl. (m) anføres att det är viktigt att inkomstskatten sänks, särskilt för dem som i dag har låga inkomster. En reformering av inkomstbeskattningen bör därför innehålla ett grundavdrag på upp till 36 000 kr för alla, ett grundavdrag för varje barn på 15 000 kr och ett förvärvsavdrag vid den kommunala taxeringen på 10 % av den taxerade inkomsten. Den statliga inkomstskatten avvecklas successivt och uppgår till 20, 18 och 15 % åren 2002–2004. En avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader införs och ökar föräldrarnas valmöjlighet. Skatten på kapital sänks genom att förmögenhetsskatten avskaffas och skatten på aktieutdelningar slopas. Fastighetsskatten tas bort och avvecklingen inleds med en återgång till tidigare taxeringsvärden parallellt med att skattesatserna sänks och markvärdet halveras. Bensin- och dieselskatten sänks med 70 öre per liter inklusive moms för att underlätta för alla som är beroende av bilen, och reseavdraget höjs till 20 kr per mil. Företagsbeskattningen bör enligt motionärerna utformas så att företagande och investeringar i Sverige stimuleras och så att det svenska företagsklimatet kan hävda sig i ett internationellt perspektiv. Den slopade skatten på aktieutdelningar och förmögenhet och avvecklingen av den statliga inkomstskatten är viktiga för företagen. Vidare bör beskattningen av optioner förändras och skatten på hushållsnära tjänster halveras genom en skattereduktion. Förenklingar bör också genomföras enligt Simplexgruppens förslag, och det bör enligt motionärerna bli lättare att få F-skattsedel. Ytterligare skatteförändringar som ingår i motionärernas riktlinjer är höjt avdrag för pensionsförsäkringar, sänkta skatter för jordbruket, sänkt skatt på kärnkraftsel, lägre beskattning av royalty, slopad reklamskatt och höjd tidningsmoms samt slopad expertskatt (yrkandena 6, 7, 9 och 15). Också i motion Fi33 av Bo Lundgren m.fl. (m) som är inriktad på familjepolitiken föreslås ett kraftigt höjt grundavdrag, ett förvärvsavdrag, avskaffad statlig inkomstskatt och ett avdrag på 15 000 kr per barn. Vidare föreslås en avdragsrätt för barn-

omsorgskostnader på upp till 50 000 kr och en skattereduktion på 50 % för hushållsnära tjänster.

I motion Fi26 av Carl Fredrik Graf m.fl. (m) anför motionärerna att skattetrycket måste sänkas så att den ekonomiska tillväxten ökar och Sveriges konkurrenskraft förbättras. Såväl skatten på kapital som skatten på inkomster måste sänkas om Sverige skall klara den internationella konkurrensen. Inkomstskatten sänks genom höjda grundavdrag, förvärvsavdrag, slopad statlig inkomstskatt och grundavdrag för barn. Förmögenhetsskatten avvecklas och det första steget är att sambeskattningen slopas omedelbart och fribeloppet höjs till 1,5 miljoner kronor. Skatten på aktieutdelningar slopas liksom 3:12-reglerna. Pensionssparandet höjs till ett basbelopp och skatten på kapitalinkomster sänks till en internationellt godtagbar nivå. Fastighetskatten avskaffas och som ett första steg skall 1997 års taxeringsvärden eller senare lägre värde gälla vid beskattningen. Procentsatsen sänks successivt och halva markvärdet används för att minska de regionala skillnaderna. Vidare bör mervärdesskattereglerna ses över så att det blir konkurrensneutralt såväl inom landet som internationellt. Energiskatterna bör enligt motionärerna vara energineutrala och tas ut i konsumentledet under det att miljöskatter bör tas ut i produktionsledet. Regelverket måste samordnas på EU-nivå. Eftersom Sverige är ett land med stora geografiska avstånd är det enligt motionärerna viktigt att bensin- och dieselskatterna sänks. Alkohol- och tobaksskatterna bör snabbare än hittills anpassas till de kvoter som gäller mellan EU-länderna. Detta kräver en successiv sänkning av skattesatserna.

I *Kristdemokraternas* partimotion Fi18 av Alf Svensson m.fl. (kd) anføres att skattetrycket måste sänkas och marginaleffekterna minskas. En inkomstskattereform genomförs med ett rakt grundavdrag på 20 000 kr, bibehållen särskild skattereduktion som höjs från 1 320 kr till 3 600 kr och en statlig skattereduktion (förvärvsavdrag) mot kommunalskatten på 6,4 %, 7 % och 10 % av den taxerade inkomsten åren 2002–2004. Det övre skiktet i den statliga inkomstskatteskalan avskaffas. Barnfamiljerna får en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader på max 50 000 kr per år och en statlig skattereduktion på 75 kr år 2003 och 125 kr år 2004 per barn och månad. En skattereduktion på 50 % för hushållsnära tjänster införs. På längre sikt bör marginaleffekterna minskas ytterligare i både skatte- och transfereringssystemen. Vidare bör företagandet ges bättre förutsättningar och rörliga skattebaser säkras genom avveckling av förmögenhetsskatten och skatten på aktieutdelningar och genom sänkta arbetsgivaravgifter och löneskatter. Vissa näringar som jordbruket och åkerinäringen bör få anpassade regler så att de inte har högre skatter än i övriga EU. Jordbruket bör få en fullständig elskattesänkning och en sänkning av dieselskatten till 53 öre per liter. Åkeri- och transportsektorn får sänkt dieselskatt. Bokmomsen sänks till 6 %, fordonsskatten och skatten på miljövänlig alkylatbensin sänks. Fastighetsskatten sänks genom att taxeringsvärdena fryses på 2000 års nivå och genom att skatten beräknas enbart på en tredjedel av markvärdet över 150 000 kr. Gränsen för reseavdraget sänks till 5 000 kr. Avdragsrätten för pensionssparande höjs till ett bas-

belopp. Individuella utbildningskonton införs den 1 juli 2002. Royaltyinkomster från patenterade uppfinningar skattebefrias två år och beskattas sedan under inkomst av kapital (yrkandena 2 och 5).

I *Centerpartiets* partimotion Fi19 av Agne Hansson m.fl. (c) anförs att skattetrycket långsiktigt bör sänkas till OECD-nivå med hjälp av tillväxten och återhållsamhet i utgiftsåtagandena. Sverige bör vara inriktat på ett skattetryck som motsvarar uttaget i länderna i det nordeuropeiska välfärdsbältet på 40–50 % av BNP. Ett lägre skattetryck med regler som stimulerar till arbete och kunskap ökar människors självbestämmande och tillväxten i ekonomin. Inkomstskatten bör sänkas för framför allt medel- och låginkomsttagare genom en skatterabatt på 10 000 kr, lika för alla, och en extra skatterabatt på 10 800 kr för arbetsinkomster. Grundavdraget och skattereduktionen för egenavgifter slopas. Arbetsgivaravgifterna bör sänkas. Skatten på boende bör sänkas genom att frysningen av taxeringsvärdena återställs och skattesatserna sänks till 1,2 % för småhus och 1,1 % för flerbostadshus. Fastighetsskatten bör sedan sänkas successivt. Effekterna i attraktiva fritidsområden bör lindras genom att man skiljer på permanentboende och fritidsboende vid taxeringen. Ytterligare förändringar är ett stegvis slopande av förmögenhetsskatten, slopade fåmansföretagarregler, en skattereduktion på hushållsnära tjänster, slopad uttagsskatt på fastighetsförvaltare, avlyft av jordbrukets energiskatter, fortsatt skattebefrielse för biobränslen och höjt reseavdrag till 20 kr per mil (yrkande 5). Det är vidare enligt motionärerna viktigt att de resurser som avsatts för ett kompetenskonto snarast sätts i arbete genom ett fungerande system. Det bör vara individuella kompetenskonton där insättningar gynnas skattemässigt. Staten bör ikläda sig en utjämnande roll genom att tillskjuta medel för personer som har låga löner och saknar möjlighet att göra avsättningar. Kontona bör vara öppna för egenföretagare genom speciella regler (yrkande 7). Motionärerna anför att ett gott företagsklimat kräver enkla regler och att arbetet inom Simplexenhetsen verksamhet måste intensifieras och klara målsättningar sättas upp. Att enbart hindra tillflödet av nya regler är inte tillräckligt. En tydlig målsättning bör vara att befintligt regelverk skall minska med 25 % till 2004 (yrkande 9). En ny familjepolitik innebär bl.a. en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader om max 50 000 kr (yrkande 13).

I *Folkpartiet liberalernas* partimotion Fi20 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anförs att skattetrycket måste sänkas eftersom det inte är förenligt med en dynamisk och växande ekonomi. Internationaliseringen ökar kraven på konkurrenskraftiga villkor. Under innevarande mandatperiod skall skattetrycket klart understiga 50 %. En inkomstskattereform genomförs med sänkta marginalskatter, slopat övre skikt i den statliga inkomstbeskattningen, höjd brytpunkt, grundavdrag utan avtrappning, förvärvsavdrag och en generell skattereduktion. Barnfamiljernas marginaeffekter minskas genom att generella utökningar av barnstödet utformas som en skattereduktion på 1 200 kr år 2002 som höjs till 2 400 kr år 2004. Vidare medges avdrag för barnomsorgskostnader upp till 50 000 kr. Hushållstjänster får en skattereduktion på 50 %. Sparande underlättas genom att förmögenhetsskatten sänks och slopas på sikt.

Ett första steg är en avskaffad sambeskattning och en höjning av fribeloppet till 2,1 miljoner kronor. Fastighetsskatten sänks genom att taxeringsvärdena fortsätter att vara frysta med skattesatsen 1,2 % för småhus och 0,7 % för flerbostadshus. Den nuvarande fastighetsskatten bör avskaffas. Pensionssparandet underlättas vidare genom att avdragsrätten höjs till 1,5 basbelopp. Risktagande ges bättre villkor. Skatten på aktieutdelningar slopas, fåmansbolagsreglerna förenklas genom att medelinkomsten i branschen beskattas som arbetsinkomst, sociala avgifter på vinstandelar slopas och arbetsgivaravgifterna sänks i tjänstesektorn. Mervärdesskatten på böcker sänks stegvis till 6 %. En skatt på förbränning av sopor införs och skattereduktionen för bredbandsinstallation avvisas (yrkande 6). En inkomstskattereform genomförs. Det övre skiktet i den statliga inkomstskatten avskaffas och brytpunkten höjs till gränsen för uttaget av egenavgifter. Avtrappningen av grundavdraget över 100 000 kr slopas. Ett förvärsavdrag om 5 % av inkomsten införs och alla får en skattereduktion på 3 000 kr. Skattereduktionen för pensionsavgift slopas (yrkande 7). I ett samlat reformarbete för ett bättre företagsklimat är följande skatteförändringar viktiga: En sänkning av arbetsgivaravgifterna med 5 procentenheter i den privata tjänstesektorn. Skattereduktion för hushållstjänster. Slopas övre skikt i den statliga inkomstskatteskalen. Slopas skatt på aktieutdelningar. Enklare fåmansbolagsregler. Sänkt och på sikt avskaffad förmögenhetsskatt. Slopade sociala avgifter på vinstandelar. Lättnader i beskattningen av optioner. Höjt avdrag för pensions- och kompetenssparande. Avskaffade skattetillägg vid periodiseringsfel i momsredovisningen. Inbetalning av skatt på skattekonto på förfallodagen (yrkande 8). Bland annat följande förändringar bör genomföras för att minska krånglet för företagarna. En förenklad deklaration införs. Alla som vill och inte har näringsförbud skall få F-skattsedel. Inbetalning av sociala avgifter och skatt bör kunna ske utifrån den lön som faktiskt har tagits ut. Servicecheckar gör det enkelt för privatpersoner att betala för tjänster i hushållet (yrkande 10). En klimatstrategi bör bl.a. innebära att EU:s beslut ändras så att beslut om miljöskatter kan fattas med majoritet (yrkande 18). En jämställdhetsreform bör bl.a. innebära att skattesystemet förändras så att det i högre grad gynnar kvinnor. När restidsvinst och behov av bil bedöms bör tiden för hämtning och lämning av barn på dagis få räknas in. Sambeskattningen av förmögenhet bör avskaffas (yrkande 21).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är skattesystemets främsta uppgift att på ett varaktigt och stabilt sätt finansiera olika gemensamma åtaganden. En varaktig finansiering förutsätter bl.a. att skatteuttaget baseras på uthålliga och därmed kontrollerbara skattebaser i en värld där ekonomierna i allt större utsträckning integreras med varandra. En stabil finansiering handlar om att skatteuttaget skall utformas så att det bidrar till samhällsekonomisk balans och till balans i de offentliga finanserna.

Det totala skatteuttaget har i grunden att göra med den avvägning medborgarna via det politiska systemet gör mellan offentligt och privat finansierad välfärd. Skatter har därmed inget egenvärde samtidigt som utrymmet för skattesänkningar hela tiden måste bedömas mot bakgrund av medborgarnas önskemål om en offentligt finansierad välfärd och de uppsatta budgetpolitiska målen.

I förhållande till omvärlden har Sverige höga skatter som en följd av större och mer generellt utformade, offentligt finansierade välfärdssystem. Samtidigt blir den svenska ekonomin alltmer öppen i förhållande till omvärlden. Sedan lång tid tillbaka gäller detta varumarknaden men under senare decennier även tjänste-, arbets- och kapitalmarknaderna. Denna integration påverkar de underliggande skattebaserna. Utvecklingen kommer att förstärkas under de närmaste decennierna, och detta innebär en utmaning för skattepolitiken.

Ett problem i sammanhanget är att det inte finns något enkelt sätt jämföra skattesystem i olika länder för att på det sättet få en exakt beskrivning av de anpassningskrav som den ökade internationella rörligheten medför. Som regeringen redovisar i propositionen ger jämförelser av skatteuttaget ställt i relation till BNP ingen större vägledning, eftersom länderna har utformat sina transfererings- och skattesystem efter olika principer. Också mer grundläggande skillnader i förutsättningarna som olika åldersstruktur kan göra det svårt att göra rimliga jämförelser. Även efter korrigering för sådana faktorer finns det dock kvar en skillnad mellan Sverige och andra länder, och den utmaning som Sverige ställs inför kvarstår därför. Frågan är hur den svenska skattestrukturen skall utformas i en värld med internationaliserade marknader för varor, tjänster och produktionsfaktorer samtidigt som de välfärdspolitiska ambitionerna bevaras på dagens nivå. För att analysera dessa frågor arbetar sedan hösten 2000 den s.k. Skattebasutredningen (dir. 2000:51). Utredningen kommer bl.a. att analysera förskjutningar och rörlighet hos de svenska skattebaserna under de senaste decennierna. Man har även engagerat ett antal utländska experter för att få underlag för en framtidsinriktad bedömning. Utredningen beräknas vara klar under första kvartalet 2002.

Utskottet anser i likhet med regeringen att internationaliseringen och de krav som den ställer på det svenska skattesystemet bör ses som en utmaning och att inriktningen bör vara att den svenska skattestrukturen skall utformas på ett sätt som gör det möjligt att bevara de välfärdspolitiska ambitionerna på dagens nivå. Utskottet ser därför positivt på att en utredning med denna inriktning tillsatts. Utskottet är inte berett att, som flera motionärer, direkt dra slutsatsen att olika skatter så snabbt som möjligt bör slopas eller sänkas kraftigt.

När det gäller beskattningen av förvärvsinkomster innebär den inkomstskattereform som inleddes år 2000 en gradvis utbyggd kompensation för allmän pensionsavgift och en minskning av antalet skattskyldiga som betalar statlig skatt på förvärvsinkomster. Fullt genomförd kommer reformen att innebära att 85 % av de skattskyldiga med förvärvsinkomster enbart kommer

att betala kommunalskatt medan resterande del därutöver betalar statlig inkomstskatt på inkomster över en viss gräns. Den genomsnittliga kommunalskatten motsvarar ungefär skattesatsen för kapitalinkomster, vilket var ett uttalat önskemål för 1990 års skattereform.

Kompensationen för allmän pensionsavgift innebär att marginalsatser och genomsnittssatser sänks på ett förhållandevis likformigt sätt för personer med inkomster under taket för uttag av allmän pensionsavgift, vilket som regeringen framhåller ger ett tillfredsställande fördelningspolitiskt utfall. Uppflytningen av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt bidrar till att sänka marginaleffekterna i det berörda inkomstskiktet. De sänkta marginalskatterna förstärker även arbetslinjen och förbättrar, tillsammans med maxtaxereformen, förutsättningarna för arbetsutbudet. Detta är angeläget inte minst i nuvarande situation på arbetsmarknaden. Efter en fullt genomförd inkomstskattereform kommer de skattemässiga villkoren för arbete att vara bättre än för tio år sedan. Reformens effekter på arbetsutbudet är en av de faktorer som skall beaktas när regeringen i höst tar ställning till inkomstskattereformens fortsättning. Liksom tidigare gäller att fortsatta steg också blir beroende av utvecklingen av de offentliga finanserna och den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Det framtida skatteuttaget på arbete kommer också att påverkas av det fortsatta genomförandet av den i budgetpropositionen för år 2001 presenterade strategin för grön skatteväxling som skall genomföras under den kommande tioårsperioden. Riksdagen har redan fattat beslut om två steg i denna skatteväxling, senast finansierades en höjning av grundavdraget för alla med 1 200 kr genom höjda energiskatter.

Enligt utskottets mening bör den påbörjade reformeringen av inkomstbeskattningen fortsätta om utvecklingen av statsfinanserna medger det.

Flera motionärer föreslår att skatten på aktieutdelning slopas. När det gäller den svenska bolagsbeskattningen är denna internationellt sett konkurrenskraftig genom kombinationen av låg skattesats och förhållandevis generösa reserveringsregler. Den del av skatten på kapitalinkomster som tas ut av individerna bygger på en uttalad likformighetsprincip. Det är angeläget att ha samma skatteuttag för olika slag av kapitalinkomster: räntor, utdelningar och kapitalvinster. Ett oenhetligt skatteuttag skapar risker för inkomstomvandling av det slag som var mycket frekvent före 1990 års skattereform. I detta perspektiv skulle en isolerad lättnad i beskattningen av avkastningen på aktieplaceringar – exempelvis genom skattefrihet för utdelningsinkomster och genom partiell skattelättnad för kapitalvinster av det slag som gällde 1994 – innebära en subventionering av visst slag av sparande. För den lilla öppna ekonomin skulle detta ske med högst begränsade effekter på investeringar och sysselsättning.

När det gäller fastighetsskatten har motionärerna i allmänhet begärt att den frysning av taxeringsvärden som gällde fram till årsskiftet skall återställas. Enligt utskottets mening är det viktigt att fastighetsskatten baseras på taxeringsvärden som speglar fastigheternas marknadsvärden. Det omräkningsför-

farande som infördes år 1996 syftade till att uppnå en mer kontinuerlig anpassning av taxeringsvärdena till förändringar i fastigheternas marknadsvärden. Delvis i avvaktan på de förslag som Fastighetstaxeringsutredningen och Fastighetsbeskattningskommittén skulle komma att lägga fram har detta förfarande inte tillämpats och detta har lett till att taxeringsvärdena alltmer kommit att avvika från marknadsvärdena. I budgetpropositionen för 2001 ansåg därför regeringen att frysningen av taxeringsvärdena borde upphöra fr.o.m. år 2001. Eftersom taxeringsvärdena har varit oförändrade under flera år resulterar detta i kraftiga höjningar av taxeringsvärdena på många håll. För att begränsa effekterna av dessa höjningar av skatteuttaget föreslog regeringen en sänkning av fastighetsskatten fr.o.m. år 2001 för både småhus och hyreshus. Därtill föreslogs höjningar av fribeloppet i förmögenhetsbeskattningen.

Uttaget av fastighetsskatt kan ge upphov till problem för vissa fastighetsägare. Det gäller framför allt en mindre grupp hushåll som trots låga inkomster äger och är bosatta i småhus med höga taxeringsvärden. I Finansdepartementet har utarbetats en promemoria med ett förslag till en begränsningsregel för fastighetsskatten genom skattereduktion som innebär att hushåll med normal inkomst och förmögenhet inte skall betala mer än 5 % av inkomsten i fastighetsskatt för sin permanentbostad. Avsikten är att en begränsningsregel skall gälla retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 2001.

Enligt utskottets mening är det väsentligt att taxeringsvärdena nu åter speglar fastigheternas marknadsvärden, och utskottet anser att en begränsningsregel med lämplig utformning har förutsättningar att skapa en grund för ett rimligt utfall även för fastighetsägare med låga inkomster som bor i attraktiva områden.

Den skatteväxlingsstrategi som utskottet nämnt och som riksdagen lagt fast under hösten 2000 skall genomföras under en period av tio år och kräver att ställning tas till olika gränsdragningsfrågor. Som en del av strategin – och som en viktig förutsättning för dess fulla genomförande – sker därför en översyn av systemet för energi- och koldioxidskatten utifrån den principskiss som presenterades av Skatteväxlingskommittén. Ett antal utredningar kommer också att börja ett arbete, bl.a. med alternativa former av nedsättningar av skatteuttaget. För Sveriges framtida möjligheter att tillämpa differentierade system kommer utvecklingen inom EU att bli betydelsefull. I avvaktan på det utredningsarbete som har aviserats om en fortsatt skatteväxling kommer regeringen att återkomma i budgetpropositionen för 2002 till frågan om omfattningen av och inriktning på åtgärder för 2002.

Av det anförda framgår att utskottet ställer sig bakom de riktlinjer som regeringen redovisat för skattepolitiken och att utskottet inte är berett att tillstyrka de förslag som läggs fram av motionärerna. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del och avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

Preliminära ramar för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd åren 2002–2004

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner de av regeringen redovisade preliminära ramarna för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd som riktlinje för regeringens budgetarbete och avslår motionsförslagen om högre respektive lägre ramar.

De förslag till ramar för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd som läggs fram i propositionen och i Moderata samlingspartiets, Kristdemokraternas och Folkpartiet liberalernas partimotioner framgår av följande tabell.

Preliminära ramar 2002–2004 (miljoner kronor)

	Utfall 2000	Anslag 2001	Prognos 2001	Ram 2002	Ram 2003	Ram 2004
Prop.	6 170	6 207	6 529	6 635 (+297)	6 765 (+282)	6 902
(m)				-35	-35	-35
(kd)				+110	+110	+110
(fp)				+75	+75	+75

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att de i tabellen redovisade preliminära ramarna för utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete (yrkande 4 delvis).

Regeringen anför att skattekontrollen är viktig för att beskattningen skall vara effektiv och likformig. Den skall förebygga och åtgärda fel och fusk och den skall åstadkomma en preventiv effekt så att individens förtroende för skattesystemet upprätthålls. En av utgångspunkterna bör vara att de flesta skattebetalare vill göra rätt för sig. Den frivilliga medverkan skall understödjas av väl utbyggd service och information.

Den kontrollpolicy som tillämpas inom skatteförvaltningen bygger enligt vad regeringen anför på dessa principer. Om nivån på skattekontrollen sjunker minskar ofrånkomligen den preventiva effekten och lojaliteten mot skattesystemet. Det leder i sin tur till att behovet av kontroll blir större. Detta i kombination med ökade krav på alltmer avancerade kontroller gör att konsekvenserna kan bli förödande. Undersökningar visar att en mycket stor del av de skattskyldiga är villiga att betala sin skatt så länge som de vet att nästan alla andra också gör det. Om detta grundläggande förtroende rubbas finns

risker för betydande och successivt ökande skadeverkningar på betalningsviljan. Förtroendet blir sedan svårt att återställa. Därför är nedgången i skattekontrollen, bl.a. vad avser antalet utförda revisioner, allvarlig. Alltfler skattskyldiga blir ekonomiskt aktiva och de internationella transaktionerna ökar. Revisorernas utredningar blir alltmer avancerade samt mer omfattande och tidskrävande. För att kunna möta detta bör skatteförvaltningen ligga steget före både när det gäller kunskap och teknik. Behovet av en mer avancerad kontrollfunktion ställer också högre krav på personalen. Det är av särskild vikt att kunna utöka kontrollen inom branscher där ungdomar verkar för att på sikt få den bästa preventiva effekten och för att bibehålla lojaliteten mot skattesystemet. Undersökningar tyder på att inställningen till att arbeta svart är mera tolerant bland yngre personer än bland äldre. En intensifiering av kontrollen mot svartarbeten ligger väl i linje med regeringens övriga satsningar för att motverka svartarbeten.

Riksskatteverket har nyligen i en rapport (RSV Rapport 2001:1) uppmärksammat hur skattebetalare genom att utnyttja luckor i skattekontrollen försöker få igenom avdrag som de inte har rätt till. Riksskatteverket har utvärderat möjligheten till avdrag för övriga kostnader under inkomstslaget tjänst, hur skattebetalarna betar sig och hur framgångsrikt skatteförvaltningen kontrollerar. Undersökningen tyder på att det är framför allt de yngre som är mest benägna att testa gränserna för vad som går att hänföra till begreppet ”övriga kostnader”. Det är därför enligt vad som anförs i propositionen av stor vikt att kontrollnivån inte fortsätter sjunka och att den preventiva effekten upprätthålls. Kapitalskatteområdet är ett annat område där satsningar behöver göras bl.a. med inriktning på internationella transaktioner. Kontrollen av kapitalvinster vid avyttring av fastigheter samt av delägarätter och fordringsrätter behöver också intensifieras. Även på mervärdesskatteområdet är ökningen av internationella transaktioner märkbar och där behövs ytterligare kontrollinsatser. Inom EU-arbetet ges uttryck för en allmän oro hos medlemsstaterna över de angrepp som systemen för indirekta skatter är utsatta för. Den s.k. karusellhandeln inom EU är ett exempel på detta.

Regeringen anför att det tidigare konstaterats att det krävs resurstillskott till skatteförvaltningen för att upprätthålla kontrollintensiteten på önskvärd nivå och för att skapa ett visst utrymme för särskilda satsningar när läget så kräver. De resurser som har tillförts skatteförvaltningen har bidragit till att förbättra situationen. Utöver allmänna resurstillskott har Riksskatteverket under de senaste åren erhållit 15,5 miljoner kronor inom ramen för regeringens särskilda kontrollsatsning (Kontrollprojektet).

Regeringen räknar fr.o.m. år 2002 med en ökning av resurserna med 297 miljoner kronor i jämförelse med den ram som beräknats för år 2002 (6 338 mkr) i budgetpropositionen för 2001. Förändringen består dels av en ökning med 175 miljoner kronor i syfte att återställa skattekontrollen till 1997 års nivå, dels en ökning med 10 miljoner kronor i syfte att höja effektiviteten inom tullverksamheten. Från år 2002 ökar de beräknade resurserna för utgifts-

området vidare med 112 miljoner kronor till följd av ny pris- och löneomräkning.

Motionerna

I partimotioner från Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna begärs godkännande av de alternativa preliminära ramar som framgår av tabellen.

I *Moderata samlingspartiets* partimotion Fi17 yrkande 5 av Bo Lundgren m.fl. (m) anføres att de förslag om förändringar på skatteområdet som läggs fram i motionen medför att skatteförvaltningens verksamhet kan rationaliseras. Anslaget för skatteförvaltningen minskas därför med 75 miljoner kronor. När det gäller tullen bör dock anslaget enligt vad motionärerna anför ökas med 40 miljoner kronor eftersom smugglingen av cigaretter, alkohol, narkotika och vapen ökat kraftigt de senaste åren.

I *Kristdemokraternas* partimotion Fi18 yrkande 7 av Alf Svensson m.fl. (kd) anføres att den svarta marknadens utbredning allvarligt skadar den svenska ekonomin och att anslaget för skattekontroll därför bör ökas med 70 miljoner kronor. Motionärerna konstaterar att erfarenheten visar att satsningar på detta område ger minst sex gånger pengarna tillbaka. Även tullens anslag bör enligt motionärerna ökas för att förstärka kontroll och spaning kring illegal införsel av narkotika, vapen, alkohol och tobak. De föreslår en höjning med 40 miljoner kronor.

Folkpartiet liberalerna anför i motion Fi20 yrkande 4 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) att skattemyndigheterna bör få ökade resurser för ett intensivare granskningsarbete och att tullen bör få större möjligheter till insatser mot den illegala införseln av alkohol och narkotika. Sammantaget föreslås en höjning av ramen med 75 miljoner kronor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har under senare år oroats över att skatteförvaltningen inte förmått upprätthålla skattekontrollverksamheten på en tillräckligt hög nivå. Antalet revisioner har minskat sedan 1997 och minskningen uppgår till ca 28 %.

Redan under innevarande budgetår har dock ett varaktigt resurstillskott på 125 miljoner kronor lämnats för att ge möjlighet att höja kontrollnivån i riktning mot 1997 års nivå. Som framgår följer regeringen utvecklingen och resultatet av detta tillskott.

Ytterligare tillskott är enligt utskottets mening nödvändiga om 1997 års nivå skall kunna återställas, och utskottet ser därför positivt på regeringens förslag om en höjning av ramen med ytterligare 175 miljoner kronor fr.o.m. 2002.

När det gäller Tullverket är utvecklings- och effektiviseringsarbetet inom tullverksamheten viktig. Arbetet omfattar utveckling av nya arbetsmetoder, IT-utveckling, förenklingsarbete, information m.m. Inom gränsskyddets kontrollverksamhet har narkotikakontrollen fortsatt högsta prioritet. Hög prioritet

ges åt kontroller mot storskalig illegal införsel av alkohol och tobak. Tullverket har under innevarande budgetår tillförts ett varaktigt resurstillskott på 10 miljoner kronor fr.o.m. 2001 till följd av merkostnader i samband med Öresundsbronns öppnande. Tullen har vidare kompenserats med 10 miljoner kronor med anledning av en engångsneddragning år 2000. På tilläggsbudget har tullen slutligen fr.o.m. den 1 juli 2000 bemyndigats att uppbära vissa av de avgifter som tas ut i verkets verksamhet. Detta tillskott beräknades uppgå till 25 miljoner kronor.

De ökade krav som tullen möter till följd av förändringar i utrikeshandeln och ökat resande har kunnat mötas genom att tullen blir effektivare och förnyar sitt sätt att arbeta. Investeringar görs i ny teknik och kompetensutveckling, och inom gränsskyddet pågår ett metodutvecklingsarbete för att möta den ökande trafiken och de nya hotbilderna och samtidigt utveckla och effektivisera gränsskyddsverksamheten. Enligt utskottets mening finns det som regeringen föreslår skäl att öka effektiviteten inom tullverksamheten genom ett tillskott på 10 miljoner kronor fr.o.m. år 2002.

Med det anförda tillstyrker utskottet att regeringens förslag om ramar för åren 2002–2004 godkänns som riktlinjer för budgetarbetet. Utskottet tillstyrker propositionen yrkande 4 delvis och avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

Stockholm den 15 maj 2001

På skatteutskottets vägnar

Arne Kjörnsberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Arne Kjörnsberg (s), Carl Fredrik Graf (m), Per Rosengren (v), Helena Höij (kd), Carl Erik Hedlund (m), Per Erik Granström (s), Ulla Wester (s), Lena Sandlin-Hedman (s), Marie Engström (v), Kenneth Lantz (kd), Catharina Hagen (m), Matz Hammarström (mp), Rolf Kenneryd (c), Per-Olof Svensson (s), Lennart Axelsson (s), Stefan Hagfeldt (m) och Staffan Werme (fp).

Avvikande meningar

1. Skattepolitikens inriktning och utgiftsramar för Skatteförvaltning och uppbörd – m

Carl Fredrik Graf (m), Carl Erik Hedlund (m), Catharina Hagen (m) och Stefan Hagfeldt (m) anför:

Ställningstagande

Skattepolitikens inriktning

I Sverige uppgår skattetrycket till över 50 % av BNP. Det innebär att över hälften av vad vi arbetar ihop betalas till den politiska sektorn. Genom denna ordning får politiker ett dominerande inflytande över våra produktionsresultat, och vi får ett stelbent och byråkratiskt samhälle med kollektiva beslut och kollektiva lösningar. Medborgarnas egna prioriteringar begränsas och det blir svårare att finna effektiva lösningar på angelägna uppgifter.

Skattetrycket måste sänkas. Skälen är både mänskliga och ekonomiska. Människor måste ha en chans att kunna leva på sin lön och i större utsträckning genom eget arbete kunna påverka sin inkomst. Skattesystemets utformning måste också bidra till en ökad ekonomisk tillväxt och till att Sveriges konkurrenskraft förbättras. Det får inte lägga hinder i vägen för företag och företagande, utbildning och ansvarstagande, investeringar och risktagande.

Internationaliseringen ställer krav på hur skatter och välfärdssystem skall se ut för att vara effektiva. Sverige har ett i förhållande till omvärlden högt generellt skattetryck och till skillnad från flera konkurrentländer mer generellt utformade och i högre utsträckning offentligt finansierade välfärdstjänster. Välfärdstjänsterna följer inte individen i samma utsträckning som i ett avgiftsfinansierat system, och skattesystemet omfördelar i stor utsträckning inkomsterna under en människas livstid. Detta kan leda till att människor söker sig till lågskatteländer under sin högproduktiva tid medan incitamentet är större att bosätta sig i Sverige under perioder när man har fördel av det svenska skatte- och välfärdssystemet. Att bibehålla fördelningspolitiskt motiverade skatter som förmögenhetsskatten, den statliga inkomsts-katten och kapitalin-komstskatten kan förvärra läget eftersom dessa skatter kan undvikas av resursstarka personer. Finansiellt kapital, välutbildad arbetskraft samt vissa varor och tjänster är speciellt lätttrörliga och om inget görs riskerar Sverige att få en nettoutflöde av sådana tillgångar och en utflyttning av välutbildade, driftiga människor. Detta skulle skada tillväxtbetingelserna i Sverige.

Det är viktigt att sänka inkomsts-katten, särskilt för dem som har låga inkomster, och beskattningen måste utformas så att arbetskraftsutbudet ökar och att arbete alltid lönar sig. Det är viktigt att utbildning premieras. Den som utbildar sig skall alltid veta att en bra utbildning också skall löna sig och inte bestraffas genom hög beskattning. Den som under en del av sitt liv är beredd

att göra en extra arbetsinsats för att kunna få ihop ett kapital för att satsa i ett eget företag, måste få möjlighet att göra det. Då minskar behovet av ”starta-eget-bidrag” eller beroendet av externa finansiärer, för dem som vill ta ett första steg till att starta ett mindre företag. För dem som vill köpa ett eget hus är det också viktigt att kunna ha en hög andel eget kapital som grundplåt. För att göra det möjligt att kunna leva på sin lön lägger vi fram en rad förslag och bl.a. en inkomstskattereform som genomförs i flera steg.

- Det långsiktiga målet är att de första 50 000 kronorna man tjänar skall vara skattefria genom ett höjt grundavdrag. Därtill kommer ett förvärvsavdrag på 15 %, som stimulerar till arbete. Den statliga skatten avvecklas successivt, vilket gör att det lönar sig bättre att utbilda sig. För att inkomstskatten bättre skall svara mot försörjningsbördan införs ett extra grundavdrag med 15 000 kr per barn och år.
- Det är vår ambition att under åren 2002–2004 lägga fram förslag som successivt banar väg för denna reform. Vi börjar med att öka grundavdraget till som mest 36 000 kr, samtidigt som ett förvärvsavdrag på 10 % införs, liksom barnavdrag på 15 000 kr per barn och år. Värnsskatten slopas. Den statliga inkomstskatten sänks från 20 % till 15 % och gränsen för uttaget höjs.
- Möjligheten att spara till sin egen pension förstärks genom att avdraget för sparande i pensionsförsäkring höjs till ett basbelopp.
- Som ett led i en familjepolitisk valfrihetsreform införs en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till 50 000 kr.
- En skattereduktion på 50 % för hushållstjänster underlättar för yrkesarbetande att ägna sin fritid åt familj och barn.
- Bensin- och dieselskatten sänks med 70 öre per liter inklusive moms för att underlätta för alla som är beroende av bilen, och reseavdraget höjs till 20 kr per mil.

Företagsbeskattningen måste utformas så att företagande och investeringar i Sverige stimuleras. Det måste löna sig att äga och driva företag, att investera och att ta risker.

De svenska skattereglerna för sparande är ogynnsamma. Speciellt ogynnsamt är enskilt ägande av företag i form av aktier, som beskattas högre än såväl svenskt institutionellt ägande som utländskt ägande. På ett sparande i aktier kan svenska hushåll få betala 62 % i skatt, medan svenska pensionsfonder betalar 37 % och utländska ägare 28 % på samma investering (Henreksson/Jakobsson mars 2001). En genomsnittlig enskild svensk aktieägare betalar mer än dubbelt så hög ägarskatt som en som lever inom övriga EU eller OECD.

Nuvarande höga kapitalinkomstskatter medför att riskkapitalet minskar och därmed hotas tillväxten. Kapitaltillförseln till små och medelstora företag blir mindre än vad den annars skulle ha varit. Nya företag som startas kring nya affärsidéer får svårt att växa sig stora i Sverige jämfört med många andra

länder. I stället köps företagen upp av utländska investerare, som kan räkna hem affären betydligt lättare än svenska intressenter beroende på olika skatteinivåer. På detta sätt drivs ägandet av svenska företag ut ur landet. Entreprenörer med goda affärsidéer har flyttat utomlands på grund av skattetrycket, vilket är i högsta grad negativt för det svenska folkhushållet. Ett antal skatter som snedvrider konkurrensen för svenska företag sänks eller slopas och beskattningen av ägande och kapital minskas.

- Dubbelbeskattningen av bolags vinstutdelningar slopas.
- Förmögenhetsskatten avvecklas successivt.
- Skatterna sänks på jordbrukets produktionsmedel.
- Skatten på kärnkraftsel sänks med 0,5 öre per kWh.
- Beskattningen av royalty sänks.
- Slopade reklamskatt växlas mot höjd moms på tidningar.
- De s.k. 3:12-reglerna som diskriminerar fämansbolagsägare slopas.

Fastighetsskatten är en skatt på en fiktiv avkastning på husets taxeringsvärde utan någon koppling till en verklig inkomst. Skatten drabbar alla boendeformer i Sverige. Bostadsrättsföreningar betalar skatt på värdet av fastigheten. För hyresrätter gäller i regel att cirka en månadshyra per år utgörs av fastighetsskatt. Fastighetsskatten för småhus varierar starkt och skattens storlek beror i hög grad på var fastigheten är belägen.

Skattesystemet skall vara begripligt för den som betalar skatt och det skall vara stabilt så att inte plötsliga förändringar skakar sönder enskildas och familjers ekonomi. Dagens system för uttag av fastighetsskatt uppfyller inte dessa grundläggande krav. Skulle dessutom en s.k. begränsningsregel införas blir systemet än mer komplicerat, överskådligt och godtyckligt.

När taxeringsvärdena, som i princip varit frysta sedan 1997, höjs år 2001 innebär detta att många boende drabbas av rejält höjda taxeringsvärden och därmed också kraftigt höjd fastighetsskatt. Många fler boende än i dag kommer att hamna över den gräns där förmögenhetsskatt tas ut. Dessa förhållanden kommer i särskilt hög grad att drabba de boende i tillväxtområdena samt boende med låga inkomster och färdigbetalda lån, dvs. många pensionärer. Denna utveckling är dock bara början. Taxeringsvärdena kommer att fortsätta öka inte minst i tillväxtområden. Fastighetsskatten kan därmed sägas ha blivit en specialskatt på tillväxt. Fastighetsskatten skall avskaffas.

- För att folk skall ha råd att bo kvar måste som ett första steg 1997 års taxeringsvärden även fortsättningsvis gälla för beskattningen. I de områden där prisutvecklingen lett till sänkta taxeringsvärden skall dock dessa lägre värden gälla. Procentsatsen för fastighetsskatten sänks sedan successivt. För 2001 sätts den till 1,0 % för småhus och 0,7 % för flerbostadshus. För att minska de regionala skillnaderna används endast halva markvärdet som grund för beskattning.

- Förmögenhetsskatten skall också avvecklas. Ett första steg tas genom att sambeskattningen slopas omedelbart, samtidigt som fribeloppet per person höjs till 1,5 miljoner kronor.

Genom att såväl fastighetsskatten som förmögenhetsskatten successivt avvecklas ges de boende betydligt bättre ekonomiska förutsättningar för sitt boende. Detta är en betydligt bättre väg att gå än att lappa och laga i ett skattesystem som bygger på felaktig och orättvis grund. Det behövs därför inga särskilda begränsningsregler eller motsvarande.

Utöver redovisade förslag är det angeläget att gå vidare med skattesänkningar inom flera andra delar av skattepolitiken. Skatten på kapitalinkomster bör successivt sänkas till en internationellt godtagbar nivå. Vidare bör lättnader införas i beskattningen av optioner.

Mervärdesskatten bör enligt vår mening ses över i syfte att se till att den blir konkurrensneutral inom Sverige och internationellt. De krav på sänkt moms på olika varor som ständigt framställs kan ofta framstå som berättigade ur konkurrensneutralitetssynpunkt.

Den svenska energibeskattningen är i dag ett lapptäcke med undantag och nedsättningsregler, och ett nytt energiskattesystem behöver utarbetas. Som riktlinjer för arbetet bör gälla att energibeskattningen skall vara energineutral under det att miljöskatterna skall spegla miljöbelastningen. Energiskatt skall tas ut i konsumentledet och miljöskatter i produktionsledet. Slutligen måste regelverket och principerna för detta samordnas på EU-nivå.

Införselkvoterna för alkohol och tobak bör anpassas till EU:s regler i snabbare takt än hittills. Anpassningen gör det nödvändigt att kraftigt sänka de höga svenska alkoholskattesatserna.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktning av skattepolitiken och tillstyrker därmed motionerna Fi17 yrkandena 6, 7, 9 och 15, Fi26 och Fi33 i denna del samt avstyrker proposition 100 yrkande 1 i denna del.

Utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd

De förslag om förändringar på skatteområdet som läggs fram i våra motioner öppnar en möjlighet att rationalisera skatteförvaltningens verksamhet. Anslaget för skatteförvaltningen kan därför minskas med 75 miljoner kronor.

När det gäller tullen bör anslaget ökas med 40 miljoner kronor eftersom smugglingen av cigaretter, alkohol, narkotika och vapen ökat kraftigt de senaste åren.

Vi tillstyrker med det anförda motion Fi17 yrkande 5 i nu aktuell del.

2. Skattepolitikens inriktning och utgiftsramar för Skatteförvaltning och uppbörd – kd

Helena Höij (kd) och Kenneth Lantz (kd) anför:

Ställningstagande

Skattepolitikens inriktning

Vi ser det som en viktig och prioriterad uppgift att skapa en skattestruktur som gör att fler kan klara sig på sin egen lön och inte tvingas vara beroende av bidrag för att få hushållsekonomin att gå ihop. Detta är inte ett rimligt system. Sänkta inkomstskatter för låginkomsttagare är en fråga om värdighet och respekt för enskilda personer. Det är också helt avgörande för att bryta det bidragsberoende som alltför många människor har fastnat i. Med sänkta inkomstskatter kommer framför allt fler låginkomsttagare få möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation. Vi föreslår en rad åtgärder som gör att inkomsttagare får behålla en större del av sin egen lön och därmed får möjlighet att påverka och få kontroll över sin egen ekonomiska situation.

- Grundavdraget höjs kraftigt vid beräkningen av den kommunala och statliga inkomstskatten. Inkomstskatten sänks för alla med sammanlagt 15,2 miljarder kronor nästa år genom att ett rakt grundavdrag på 20 000 kr införs.
- En skattereduktion för låginkomsttagare på totalt 3 600 kr per person och år på pensionsgrundande inkomster (300 kr per månad). Liksom för den särskilda skattereduktion som finns i dag föreslår vi full reduktion för personer med inkomster upp till 135 000 kr och en avtrappning så att reduktionen upphör vid inkomster på 245 000 kr.
- En generell statlig skattereduktion (förvärsavdrag) mot kommunal-skatten på inkomster av anställning eller näringsverksamhet motsvarande 6,4 % av inkomsten år 2002, 7 % år 2003 och 10 % år 2004. Förutom att ge hushållen ett ökat ekonomiskt utrymme minskas därigenom marginal-effekterna.
- Regeringens värnskatt avskaffas. Den är ett brott mot de principer Socialdemokraterna själva var med om att lägga fast i skattereformen 1990/91 om att ingen skall betala mer än 50 % av en inkomstökning i skatt. Viktiga motiv för att inte ha extra hög statlig skatt på högre inkomster är också att utbildning med medföljande studieskulder måste löna sig. Om svenska studenter utbildar sig i Sverige, bör inte skattesystemet leda till att de sedan flyttar utomlands. Det är en framtidsinvestering att ha ett skattesystem som gör att utbildning lönar sig.

- De skattemässiga fördelarna för hushållen att spara förbättras genom en successivt höjning av avdragsrätten för pensionssparande till ett basbelopp.
- En avdragsrätt för insättningar på individuella utbildningskonton införs från halvårsskiftet år 2002.
- Vi sänker boendeskatterna genom en varaktig återgång till, och frysning av, taxeringsvärdena på 2000 års nivå. Skatten beräknas enbart på en tredjedel av markvärdet överstigande 150 000 kr för att avskaffa de orimliga effekter som exempelvis drabbat dem som bor i skärgårdsområden. Sammantaget sänks fastighetsskatteuttaget på flerfamiljshus (hyreshus och bostadsrätter) och egnahem (villor) med drygt 5 miljarder kronor.
- Gränsen för reseavdraget för resor till och från jobbet sänks från 7 000 till 5 000 kr. Det innebär att resekostnader på ytterligare 2 000 kr blir avdragsgilla jämfört med i dag.
- En avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader på maximalt 50 000 kr per år införs. Avdragsrätten gäller alla barn mellan 1 och 6 år.
- En statlig skattereduktion införs för varje barn upp till 16 år. År 2003 föreslås den uppgå till 75 kr per barn och månad och år 2004 höjs den till 125 kr per barn och månad.

Grundbulten i kristdemokratisk ekonomisk politik är att ge stabila och goda villkor för fler och växande företag och därigenom öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden. Detta åstadkoms genom en balanserad finanspolitik för sunda statsfinanser i kombination med strukturella åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt och avlägsnar de seglivade bromsmekanismer som i mer än 30 år underminerat den svenska ekonomins utvecklingskraft och bäddat för dagens höga totala arbetslöshet och brister i välfärden.

De senaste årens utveckling har visat på svårigheterna att bibehålla förmögenhetsbeskattningen. Anledningen står främst att finna i den ökande internationaliseringen som gör det omöjligt för Sverige att i det långa loppet bibehålla ett skattetryck som avsevärt överstiger omvärldens. Förmögenhetsbeskattningen som tidigare kunnat motiveras av fördelningspolitiska skäl får i dag helt andra effekter än de tänkta. Detta har tydliggjorts bl.a. genom att regeringen befriat huvudägarna i aktiebolag från förmögenhetsskatt medan t.ex. normalinkomsttagare som råkar ha sitt egnahem beläget i ett attraktivt område till följd av de kraftigt höjda taxeringsvärdena tvingas betala förmögenhetsskatt. Förmögenhetsbeskattningen bygger ofta på fiktiva värden, vilket kan ge fördelningspolitiskt orimliga effekter. Till exempel tvingas många småhusägare att utöver den höga fastighetsskatten betala förmögenhetsskatt. Detta trots att den förmögenhet som är bunden i fastigheten inte går att omsätta till inkomster med mindre än att bostaden säljs.

Utformningen av dagens förmögenhetsskatt är orimlig också i andra avseenden. För den händelse att ett gift par tillsammans har en förmögenhet som överstiger 1,5 miljoner kronor skall förmögenhetsskatt betalas. Om ett sam-

manboende par har motsvarande förmögenhet skall de däremot inte sambeskattas, eftersom de var och en kan ha nettotillgångar på 1 miljon kronor innan skatten börjar tas ut. Detta innebär alltså att äktenskapet i detta avseende ekonomiskt straffbeskattas i förhållande till ett samboförhållande.

Vi anser att en omläggning snarast behöver genomföras av egendoms- och kapitalbeskattningen. Förmögenhetsskatten bör fasas ut ur det svenska skattesystemet liksom dubbelbeskattningen på investeringar och risksparande. För att delvis finansiera detta föreslås en något höjd bolagsskatt, dvs. skatten på företagets faktiska vinster. Vi gör bedömningen att den nuvarande förmögenhetsskatten i kombination med nuvarande dubbelbeskattning är väsentligt mer skadlig för ekonomin och utvecklingskraften i vårt land än den höjning av bolagsskatten som vi föreslår. Höjningen innebär att bolagsskatten, som jämte den i Finland är Europas lägsta, ökar från 28 till 30 % av nettovinsten. På så sätt sker beskattningen på faktiska intäkter, inte på fiktiva värden som vid förmögenhetsbeskattningen.

De flesta av de förslag till förändringar i skattesystemet som föreslås har viktiga strukturella effekter för att förbättra den svenska ekonomins funktionssätt.

- Dubbelbeskattningen på utdelningsinkomster från risksparande (aktier) avvecklas.
- Förmögenhetsskatten avvecklas i tre steg. År 2002 avskaffas sambeskattning av förmögenhet, år 2003 sänks förmögenhetsskattesatsen till 0,5 % och 2004 avvecklas den helt. Den återgång till 2000 års fastighets-taxeringsvärden som också föreslås i motionen innebär en ytterligare sänkning av förmögenhetsskatteuttaget. För att finansiera detta föreslås höjd bolagsskatt till 30 %.
- Arbetsgivaravgifterna sänks med 10 procentenheter på lönesummor upp till vissa belopp.
- Tjänstesektorn ges helt nya möjligheter att växa genom en femtioprocentig skattereduktion för de privata hushållens köp av tjänster i det egna hemmet. Förslaget kan beskrivas som att det av Socialdemokraterna avvecklade ROT-systemet i stället permanentas och utvidgas rejält, så att det vita priset vid hushållens köp av tjänster i hemmet halveras direkt vid köpet. Tjänster för upp till 50 000 kr per år kan köpas med en femtioprocentig skattereduktion, som då alltså uppgår till maximalt 25 000 kr per hushåll och år.
- En kraftfull satsning görs för att skapa rimliga och rättvisa konkurrensvillkor för jordbruksnäringen. Utgångspunkten för de förändringar som föreslås är den statliga utredningen En livsmedelsstrategi för Sverige (SOU 1997:167). Hela jordbrukets s.k. skatteryggsäck lyfts av genom de förslag som Kristdemokraterna presenterar.
- Konkurrensvillkoren för åkeri- och transportsektorn föreslås också förbättras genom gynnsammare skatteregler i form av sänkt dieselskatt.

- Royaltyinkomster från patenterade uppfinningar skattebefrias under två år och beskattas därefter som inkomst av kapital.
- Bokmomsen sänks till 6 %, fordonsskatten sänks och skatten på miljövänlig alkylatbensin sänks.

Insikten har funnits länge om att skattesystemet tillsammans med behovsprövade bidrag och inkomstprövade avgifter skapar orimliga marginaleffekter för stora grupper. Vi anser att de partier som tillsammans genomfört den omfattande pensionsreformen också gemensamt bör söka finna en bred och långsiktigt hållbar lösning på de skadliga marginaleffekterna i skatte- och socialförsäkringssystemet. På kort sikt förbättras läget genom de åtgärder som vi föreslår. Höjningen av grundavdraget till minst 20 000 kr kan eventuellt inledas med en upptrappning. En sådan upptrappning skulle kunna reducera marginaleffekten för taxerade inkomster mellan 0 och 100 000 kr med ca 3 procentenheter. Vårt förvärvsavdrag uppgår till 10 % av inkomsten och minskar marginalskatten för alla förvärvsaktiva låg- och medelinkomsttagare med lika mycket. En avskaffad värnskatt reducerar marginaleffekten med 5 procentenheter för inkomster över den högre brytpunkten. Vårt förslag om en skattereduktion på 50 % för hushållens köp av tjänster eliminerar nästan hela den extra skattekil som uppstår när extern arbetskraft anlitas med redan skattade pengar. Samtidigt kan den svarta sektorn trängas tillbaka, när det blir möjligt att både köpa och sälja privata hushållstjänster både vitt och lagligt.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en inriktning av skattepolitiken och tillstyrker därmed motion Fi18 yrkandena 2 och 5 samt avstyrker proposition 100 yrkande 1 i denna del.

Utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd

Vi anser att den svarta marknadens utbredning allvarligt skadar den svenska ekonomin och att anslaget för skattekontroll därför bör ökas med 70 miljoner kronor. Erfarenheten visar att satsningar på detta område ger minst sex gånger pengarna tillbaka. Även tullens anslag bör ökas för att förstärka kontroll och spaning kring illegal införsel av narkotika, vapen, alkohol och tobak. Tullens anslag bör höjas med 40 miljoner kronor.

Vi tillstyrker med det anförda motion Fi18 yrkande 7 i nu aktuell del.

3. Skattepolitikens inriktning – c

Rolf Kenneryd (c) anför:

Ställningstagande

Skattepolitikens inriktning

Centerpartiets politik syftar till att låta var och en växa som människa och ha möjlighet att förverkliga sina drömmar. Det förutsätter att människor såväl

har frihet som känner trygghet, att man både är fri att pröva sina vingar och vågar göra det utan att riskera allt. Det övergripande målet för de tre år som vårbudgeten omfattar måste vara att ge människor förutsättningar att utveckla sig själva och sin bygd så att den sociala och regionala klyvningen av landet kan brytas. Det förutsätter en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling, där alla är delaktiga och skapar resurserna. Genom delaktighet fördelas också överskottet och resurser skapas för att värna dem som bäst behöver det.

Centerpartiets alternativ till regeringens vårbudget innehåller en genomgripande skattereform där den viktigaste delen är sänkt skatt för människor med låga och normala inkomster. Till år 2004 frigör vi ett utrymme om totalt 65 miljarder kronor för sänkta skatter. Till detta har vi en lång rad förslag med inriktning på en långsiktigt uthållig tillväxt:

Företagande måste uppmuntras. Främst småföretagare måste ges enklare regler och sänkta arbetsgivaravgifter. Centerpartiet vill underlätta kapitalbildningen genom sänkt, och sedan avskaffad, förmögenhetsskatt samt genom att stimulera regionala riskkapitalbolag. Sänkt skatt på arbete stimulerar tjänsteföretag. Miljö skall vara en tillväxtfaktor genom satsningar på teknisk förnyelse och export av miljövänlig teknik.

Inkomstskatterna bör sänkas så att fler kan leva på sin lön. Centerpartiet vill sänka inkomstskatten underifrån för att bryta bidragsberoende, minska marginaleffekter i låga inkomstskikt och göra det lönsamt att arbeta. Vi föreslår fortsatt sänkt fastighetsskatt så att människor har råd att bo.

Mot bakgrund av osäkerheten i de prognoser som regeringens vårbudget bygger på avstår vi från att i denna budget ställa ut preciserade löften om skattesänkningar. Förutsatt att prognoserna håller innebär vårt budgetförslag att utrymme skapas för skattesänkningar om minst 27,1, 53,4 respektive 67,9 miljarder under perioden 2002 till 2004. Vi återkommer till detaljredovisningen av våra skatteförslag i budgetpropositionen för 2002. För oss handlar det om att ta ansvar och kunna stå för vad vi lovar.

Sverige har både höga skatter och höga offentliga utgifter, vilket har dämpat såväl ekonomisk tillväxt som välfärdsutvecklingen under de senaste tre decennierna. Höga skatter och omfattande transfereringar gör de svenska statsfinanserna väldigt konjunktur känsliga, men framför allt innebär det att människor i hög grad blir beroende av olika former av bidrag för att klara sin ekonomi. Centerpartiets inriktning är att långsiktigt sänka skattetrycket och utgifternas andel av BNP ned till samma nivåer som jämförbara OECD-länder har. Med hjälp av tillväxten i ekonomin och återhållsamhet i statens utgiftsåtaganden kan vi sänka skattetrycket och utgiftskvoten, men ändå låta statens utgifter vara reellt oförändrade. Det är dock nödvändigt att skattesänkningen sker på ett sådant sätt och i en sådan takt att de offentliga finanserna fortfarande förmår garantera vår gemensamma välfärd. Skattesänkningen måste också uppfattas som rättvis genom att människor med låga inkomster får störst sänkning.

Centerpartiet anser att vi bör lämna den svenska modellen med världens högsta skatter och offentliga utgifter och i stället låta Sverige bli ett land i det nordeuropeiska välfärdsbältet. Det innebär fortsatt trygghet och offentlig välfärd genom lägre skatter och lägre offentliga utgifter, men också att det ges ett större utrymme för människor och företag att växa och utvecklas. Vi vill i den fortsatta processen med skattesänkningar jämföra oss med och dra lärdom av nordeuropeiska välfärdsländer som Danmark, Norge, Finland, Belgien och Holland, som alla har ett skattetryck på mellan 40 och 50 % av BNP.

Både skattetryck och fördelning av skatter vid ett visst skatteuttag har stor betydelse i såväl politiken som i praktiken. Det samlade skatteintaget är avgörande för hur stor den offentliga sektorn kan vara, men ett högt skattetryck kan också hämma den ekonomiska tillväxten. Ekonomins utveckling är dynamisk och politiska beslut kan därför inte bara se på skattesystemet, offentlig sektor och ekonomin i ett statiskt perspektiv. Ett lägre skattetryck, där skattesystemet är utformat för att stimulera arbete och kunskap samt stärka människors ställning på arbetsmarknaden, ökar såväl människors självbestämmande som tillväxten i ekonomin. Det innebär att både den materiella välfärden och människors välbefinnande i övrigt ökar. Ett viktigt syfte med Centerpartiets olika skatteförslag är därför att öka människors självbestämmande. Att kunna överblicka och påverka, att ha så stor kontroll som möjligt över sin egen tillvaro är en förutsättning för välbefinnande, kreativitet, trygghet och livskvalitet.

Det går att hitta goda skäl till att sänka så gott som alla skatter i det svenska skattesystemet. På samma sätt som det går att hitta goda skäl att inte sänka alla skatter, åtminstone inte på samma gång. Kort sagt kräver en ansvarsfull ekonomisk politik prioriteringar. Centerpartiet har aktivt medverkat till att sanera den svenska ekonomin. Det var ett tung period för de människor som fick vara med och bära bördorna under saneringen. Vi vill inte gå igenom en sådan period igen och kommer därför inte att medverka till vare sig utgiftsökningar eller skattesänkningar som underminerar de offentliga finanserna. Den nödvändiga sänkningen av skattetrycket måste ske på ett sådant sätt att de offentliga finanserna förmår garantera vår gemensamma välfärd, samtidigt som tillväxten i ekonomin stimuleras och människors självbestämmande ökar. Centerpartiet har valt att prioritera de skattesänkningar vi föreslår efter de behov vi ser, inte efter den röststyrka som intresseorganisationer framför olika skattesänkingsförslag med.

Centerpartiet anser att den mest omfattande och betydelsefulla skattesänkning som bör genomföras är att sänka inkomstskatten, framför allt för låg- och medelinkomsttagare. Vårt förslag till inkomstskattereform har som främsta syfte att minska de höga marginaleffekterna som finns för låg- och medelinkomsttagare med dagens skatte- och bidragssystem. Därmed kan fler försörja sig själva och sin familj på egna inkomster och på så sätt öka sitt självbestämmande.

- Förslaget innebär fullt genomfört 2003 en skatterabatt på 10 000 kr, lika för alla, samt en extra skatterabatt för arbetsinkomster, en förvärvsrabatt,

om maximalt 10 800 kr. Grundavdraget slopas helt och egenavgifterna till pensionssystemet kompenseras inte enligt regeringens modell. Egenavgifterna skall i stället vara avdragsgilla.

- Centerpartiet har tidigare aktivt medverkat till att sänka arbetsgivaravgifterna. För att stimulera framför allt små företag att utvecklas och upprätthålla och öka sysselsättningen föreslår Centerpartiet att nuvarande nedsättning av arbetsgivaravgifterna utökas. Nedsättningen bör vara 10 procentenheter på lönesummor upp till 2 miljoner. Nedsättningen skall gälla även egenföretagare upp till en lönesumma på 300 000 kr.
- Skatten på boende bör sänkas genom att beslutet att slopa frysningen av taxeringsvärdena för småhus och bostadshyreshus rivs upp samtidigt som skattesatserna sätts till 1,2 % för småhus och till 1,1 % för flerbostadshus. Fastighetsskatten bör sedan fortsätta att sänkas successivt. För att lindra effekterna av höga marknadsvärden i områden attraktiva för fritidsboende, t.ex. skärgården, bör man skilja på fastighetstaxeringen för permanentboende och fritidsboende.

Därutöver avser Centerpartiet att aktualisera följande skattesänkningar:

- Förmögenhetsskatten bör stegvis slopas. Första steget är att snarast slopa sambeskattningen.
- Slopa återstående fämansföretagsregler.
- Inför en skattereduktion på hushållsnära tjänster.
- Slopa den uttagsskatt fastighetsförvaltare betalar på egen arbetskraft.
- Lyft av den ryggsäck som jordbrukets energiskatter utgör.
- Fortsatt skattebefrielse för biobränslen.
- Höjt reseavdrag till 20 kr per mil.

Det är vidare viktigt att de resurser som avsatts för ett kompetenskonto snarast sätts i arbete genom ett fungerande system. Det bör vara individuella kompetenskonton där insättningar gynnas skattemässigt. Staten bör ikläda sig en utjämnande roll genom att tillskjuta medel för personer som har låga löner och saknar möjlighet att göra avsättningar. Kontona bör vara öppna för egenföretagare genom speciella regler.

Ett gott företagsklimat kräver enkla regler och arbetet inom Simplex-enhetens verksamhet måste enligt min mening intensifieras och klara målsättningar sättas upp. Att enbart hindra tillflödet av nya regler är inte tillräckligt. En tydlig målsättning bör vara att befintligt regelverk skall minska med 25 % till 2004.

En ny familjepolitik innebär bl.a. en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader om max 50 000 kr.

Jag föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om en inriktning av skattepolitiken som överensstämmer med de förslag som lagts fram i Centerpartiets partimotion. Jag tillstyrker därmed motion Fi19 yrkan-

dena 5, 7 i denna del, 9 i denna del och 13 i denna del samt avstyrker proposition 100 yrkande 1 i denna del.

4. Skattepolitikens inriktning och utgiftsramar för Skatteförvaltning och uppbörd – fp

Staffan Werme (fp) anför:

Ställningstagande

Skattepolitikens inriktning

Dagens svenska skattetryck är inte förenligt med en dynamisk och växande ekonomi och måste därför sänkas. Den tilltagande internationaliseringen ökar kraven på konkurrenskraftiga villkor för företag och människor och hänsyn måste vid jämförelser tas inte bara till skattenivån utan också till vad medborgarna får ut av skatterna. För den svenska politiken är naturligtvis skatte- och utgiftsnivåerna i övriga EU av särskilt stor betydelse och det är härvid ett faktum att Sverige på område efter område toppar listan över skattesatser och att detta summerar till ett skattetryck som klart överstiger det i andra länder i vår omgivning.

I Sverige måste därför både skatte- och utgiftstrycket minska, liksom ansträngningarna öka att se till att medborgarna får mer valuta för skattepengarna. Under innevarande mandatperiod skall skattetrycket klart understiga 50 % av BNP. Därefter skall både skatte- och utgiftstrycket fortsätta att minska. Skatteinkomsternas storlek bestäms inte bara av skattesatser. Betydande energi måste läggas på att skapa ett skattesystem som gynnar en växande och dynamisk ekonomi. I grunden är det nämligen detsamma som en ekonomi med växande skattebaser. Med breda skattebaser kan gemensamma åtaganden finansieras med lägre beskattning.

Den demografiska utvecklingen i kombination med internationaliseringen innebär att vi står inför stora utmaningar. Hur födelsetal, medellivslängd och folkhälsa kommer att utvecklas framöver vet vi inte, men de faktorerna är mycket avgörande för välfärdsutvecklingen. Så mycket är klart att de demografiska utmaningarna inte kan lösas med skattehöjningar. Internationalisering skulle i flera fall behöva mötas med skattesänkningar, men för ett parti som Folkpartiet med långtgående ambitioner på en god utbildning och vård finns naturligtvis restriktioner. Desto viktigare blir då att se till att människor verkligen upplever att skattesystemet har en god utformning och att de får valuta för sina skattepengar genom kvalitet och valfrihet i de offentligt finansierade verksamheterna.

Vi tycker att det är bra att man sänker inkomstskatterna men att man har valt en form som inte tillräckligt tar itu med de strukturella problemen med marginalskatterna. Dessutom innebär förändringen att avdragsrätten för pensionsavgifterna successivt tas bort. För såväl egenavgiften som arbetsgivaravgiften gäller att skatt inte tas ut på avgiften när den erläggs utan att det

är den framtida pensionen som skattebeläggs. Regeringens begränsning av denna avdragsrätt är i sak ett brott mot denna princip, och dessutom är det anmärkningsvärt att detta steg tas utan att samråd med partierna bakom pensionsreformen har skett. Folkpartiet anser att regeringens argumentation om ”kompensation för egenavgifterna” är märklig. Vi tycker det är bra att vi fått ett system med synliga försäkringsavgifter i stället för anonyma skatter. Det löntagarna ska ”kompenseras” för är ju att skatterna är för höga. Det är bra med inkomstkattesänkningar. Metoden majoriteten valt är dock inte bra. Vi återför därför dessa och lägger ett annat förslag till en omfattande reform vars huvuddrag för de närmaste tre åren är följande.

Vi föreslår att de grundläggande principerna för 1990/91 års skattereform, nämligen ”hälften kvar”, och att de allra flesta bara skall betala kommunalskatt, återupprättas. Vi vill koncentrera skatteförändringarna på de för tillväxt och jobb mest skadliga inslagen, nämligen marginalskatteerna, och vill uppnå den grundläggande principen – att de flesta bara skall betala 30 % i skatt, och att de med höga inkomster skall betala 50 % på de högre inkomstdelarna. Marginaleffekterna minskas såväl genom inkomstkattesänkningar som genom växling av inkomstprövat bostadsbidrag mot generellt barnstöd.

- Brytpunkten bör höjas upp till gränsen för egenavgifterna (308 200) för att undvika att, som i dag sker, personer som betalar både statlig skatt och egenavgifter får marginaleffekter om ca 55 %.
- Den s.k. LO-puckeln bör avskaffas. I inkomstlägen mellan ca 150 000 och 200 000 kr finns en marginaleffekt genom att grundavdraget avtrappas. Denna avtrappning bör successivt avskaffas vilket leder till en marginalsattesänkning för betydande grupper.
- Den s.k. värnskatte avskaffas. Den är ett brott mot skattereformen. Vår förändring sänker marginalskatte med 5 procentenheter i de aktuella inkomstskikten.
- Förförsvagsavdrag om 5 % av inkomsten införs, vilket sänker skatten och gör det mera lönsamt att arbeta även vid lägre inkomster.
- En skattereduktion, lika för alla, skall införas för att garantera att alla får del av en skattesänkning. Denna skattereduktion bör till en början vara 3 000 kr per person. Denna tillfaller då även pensionärer.
- Försäkringsavgifterna till a-kassan blir avdragsgilla, avdragsrätten för pensionsavgiften återställs.

För att betona att barnstödet skall innebära att hänsyn i beskattningen tas till den extra försörjningsbörda föräldrar har, vill vi att utökningen av barnstödet sker i form av skattereduktion.

- Detta föreslås utgå med 1 200 kr per år för 2002 för att successivt öka till 2 400 kr 2004, kombinerat med att den del av bostadsbidraget som i praktiken utgör ett rent inkomstprövat barnbidrag trappas ned med först 50 och sedan 100 kr per barn och månad. Genom denna förändring kommer bortåt 20 000 bidragsmottagare ut ur fattigdomsfällan och slip-

per 20 % extra marginaleffekt, detta i de inkomstlägen där maxtaxan inte får någon större betydelse.

- Avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till ett belopp av 50 000 kr införs. Detta sänker kostnaden för barnomsorg med 1/3 och gör det lättare att vitt och hederligt komplettera med andra former av barn tillsyn.
- En rejäl skattelättnad för hushållstjänster införs och innebär att det vita priset på hushållstjänster kan halveras. Med detta förslag kan tjänsterna bli tillgängliga också för hushåll med normala inkomster och svarta jobb, som tyvärr är vanligt förekommande, bli vita.
- Förmögenhetsskatten måste sänkas för att på sikt helt slopas. I en internationaliserad värld ter sig denna skatt alltmer omöjlig. I dag är det vanliga småhusägare och aktiesparare som betalar denna specialskatt för ”de rika”, medan 17 av 18 börsmiljardärer får kraftig nedsättning av skatten. Vi föreslår nu avskaffad sambeskattningsform och höjt fribelopp till 2,1 miljoner kronor.
- Fastighetsskatten sänks. För många människor är det huvudsakliga sparandet lagt i boendet. Fastighetsskatt och i många fall förmögenhetsskatt gör att detta blir orimligt högt beskattat och boendekostnaderna oöverkomliga. Dagens beskattningsform är oacceptabel. Folkpartiet anser att sänkningen av fastighetsbeskattningsformen skall ske stegvis och inledas omgående. Den nuvarande fastighetsskatten avskaffas, likformighet mellan boendeformer upprättas och avdragsrätten för låneräntor bibehålls.
- Riksdagens majoritet beslutade i höstas att släppa frysningen av taxeringsvärdena. Detta kommer att leda till en fastighetsskattechock i stora delar av landet för boende i både småhus och lägenheter. Detta är oacceptabelt. I avvaktan på en grundläggande reformering bör taxeringsvärdena fortsatt vara frysta vid skattesatserna 1,2 % för enfamiljshus och 0,7 % för flerfamiljshus. Detta betyder att 5,5 miljarder kronor avsätts för fastighetsskattesänkning.
- Höj avdragsrätten för privat pensionssparande. Privat sparande ger trygghet åt individen och är en viktig förutsättning för en väl fungerande riskkapitalmarknad. Med ett ökande behov av återkommande kompetensutveckling är ett sparande som kan användas bl.a. för detta ändamål viktigt. Vi anser att avdragsrätten för pensionssparande bör höjas från nuvarande ½ till 1½ basbelopp.

Dubbelskatten på aktiesparande måste slopas. Det är en av de viktigaste åtgärderna för att långsiktigt förbättra tillgången på riskvilligt kapital för småföretagen. På senare tid har utbudet av riskkapital ökat, särskilt för företag inom IT- och telekombranscherna, något som för många visat sig lättflyktigt. Det gäller att långsiktigt säkra tillgången till riskkapital och det även i mindre företag.

- Vi föreslår en successiv avveckling av dubbelskatten på aktieutdelningar.

- Fåmansbolagsreglerna (de s.k. 3:12-reglerna) måste förenklas. Det är otillfredsställande att frågan begravts i en utredning som knappast kan leda till någon förändring förrän år 2003. Vi föreslår att fåmansbolagsreglerna reformeras så att ett belopp motsvarande medelinkomsten i branschen beskattas som arbetsinkomst, resterande som inkomst av kapital.
- Slopa sociala avgifter på vinstandelar. I Folkpartiet ser vi positivt på systemen med andel i vinst. Vi tror att det ökar förståelsen för företagandets villkor och höjer motivationen och trivseln på arbetsplatserna. I ett läge där stressen på arbetsmarknaden tycks öka är det angeläget med åtgärder som ökar medarbetarnas medinflytande.
- Många moderna företags största kapitaltillgång ligger i de anställdas kunnande. För att företaget skall kunna behålla denna tillgång är det en väg att bereda dem ägande i företaget, t.ex. genom personaloptioner. I konsekvens med vår syn på vinstandelar bör optionsbeskattningen ses över med sikte på att en skattelättnad skall kunna ges.
- Arbetsgivaravgiften sänks med 2, 4 respektive 5 procentenheter i tjänstesektorn under treårsperioden. Vårt långsiktiga mål är att helt ta bort arbetsgivaravgifternas skattedel. Vi prioriterar att börja sänkningen i den del av näringslivet som är mest känslig för arbetskraftskostnader och som därigenom kan få störst betydelse för ett växande småföretagande, särskilt i de branscher där många kvinnor är verksamma och genom våra förslag till att bryta de offentliga monopolen kan gynna deras företagande. Genom att det blir lägre arbetskostnad i arbetsintensiva tjänstesektorer får fler arbete i privata företag.

I Sverige behöver en blivande företagare kontakta ett stort antal myndigheter. Rader av blanketter skall fyllas i och ofta får företagaren ringa till myndigheten på rätt telefontid för att försöka hitta personen som kan förtydliga blanketten. För att minska krånglet för företagarna kan bl.a. följande åtgärder genomföras omgående.

- En förenklad deklaration för företagare införs.
- Alla som vill och inte har näringsförbud skall få F-skattsedel.
- F-skattsedeln bör kunna förenklas så att inbetalning av sociala avgifter och skatt kan ske utifrån den lön som faktiskt har tagits ut.
- Servicecheckar gör det enkelt för privatpersoner att betala för tjänster i hushållet.

Ytterligare förslag som är viktiga som en del i ett samlat reformarbete för ett bättre företagsklimat och fler småföretagare är avskaffade skattetillägg vid periodiseringsfel i momsredovisningen, en återgång till möjligheten att betala in skatt på skattekonto på förfallodagen och generösare möjligheter till avdrag för företagare med hemmet som arbetsplats.

I övrigt bör mervärdesskatten på böcker sänkas stegvis till 6 % och en miljöskatt på sopförbränning införs.

Jag föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen av skattepolitiken. Jag tillstyrker därmed motion Fi20 yrkandena 6–8, 10 i denna del, 18 i denna del och 21 i denna del samt avstyrker proposition 100 yrkande 1 i denna del.

Utgiftsområde 3 Skatteförvaltning och uppbörd

Jag anser att skattemyndigheterna bör få ökade resurser för ett intensivare granskningsarbete och tullen bör enligt min mening få större möjligheter till insatser mot den illegala införseln av alkohol och narkotika. Sammantaget föreslår jag en höjning av ramen med 75 miljoner kronor.

Jag tillstyrker med det anförda motion Fi20 yrkande 4 i nu aktuell del.

BILAGA 6**Justitiekammarens yttrande
2000/01:JuU3y****Vårpropositionen****Till finansutskottet****Inledning**

Finansutskottet har berett riksdagens utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 2000/01:100 2001 års ekonomiska vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 2001, m.m. jämte motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Med anledning av propositionen har motionerna 2000/01:Fi17–Fi33 väckts.

Utskottet avgränsar sitt yttrande till att avse frågor som rör utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Tilläggsbudgeten för år 2001 i de delar som berör justitiekammarens utskottet behandlas i ett separat yttrande (2000/01:JuU4y).

I propositionens yrkande 4 föreslår regeringen att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

I motion 2000/01:Fi17 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 5 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 2000/01:Fi18 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 5 föreslås att riksdagen godkänner de prioriterade områden för budgetpolitiken som anges i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 8.1–8.7). I samma motion yrkande 7 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 11.1 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

I motion 2000/01:Fi19 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 4 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt avsnitt 5.2. I samma motion yrkande 14 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om rättstrygghet (avsnitt 4.2.9).

I motion 2000/01:Fi20 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 som redovisas i motionen som riktlinjer för regeringens budgetarbete (tabell A).

Ärendet föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Utskottet

Propositionen

I propositionen lägger regeringen fram förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Regeringen föreslår ett utgiftstak för staten på 877 miljarder kronor för år 2004 samt sätter upp mål för det finansiella sparandet i offentlig sektor. Regeringen aviserar inom ramen för budgetmålen en politik för utveckling och rättvisa. Regeringen redovisar även sin bedömning av kommunsektorns ekonomiska utveckling m.m. samt lämnar förslag till tilläggsbudget för budgetåret 2001.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet omfattar bl.a. anslag till polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården, utökningsväsendet, Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Brottsoffermyndigheten. Ramen för utgiftsområdet uppgår för innevarande år till knappt 24 miljarder kronor. Härav avser utgifterna för polisväsendet drygt hälften.

Riksdagen godkände i sitt budgetbeslut hösten 2000 den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002 och 2003 som riktlinjer för regeringens budgetarbete (se bet. 2000/01:FiU1). Utgiftsområde 4 bestämdes därvid preliminärt till 25 082 miljoner kronor för år 2002 och 25 726 miljoner kronor för år 2003.

För år 2004 föreslår regeringen nu en utgiftsram på 26 620 miljoner kronor. Förslaget innebär att Rättsväsendet tillförs ytterligare 600 miljoner kronor. Samtidigt justeras de tidigare besluten avseende budgetåren 2002 och 2003 till 24 905 respektive 25 494 miljoner kronor, beroende på en ny pris- och löneomräkning, där hänsyn bl.a. tagits till en tidigare felaktigt beräknad lokalomkostnadsberäkning (se 2000/01:JuU4y). Det kan anmärkas att effekten av regeringens i propositionen framlagda förslag om att överföra anslaget Kronofogdemyndigheterna till utgiftsområde 3 inte beaktats här. Om riksdagen bifaller det förslaget, vilket utskottet inte har några invändningar mot, innebär det att ramen för utgiftsområde 4 för 2002 kommer att minska med 1 395 miljoner kronor.

Tidigare anslagsbeslut för innevarande budgetår, tidigare preliminära rambeslut för åren 2002 och 2003 och preliminära ramförslag för åren 2002–2004 i den nu aktuella propositionen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2001	2002	2003	2004
Anslag	23 973			
Preliminärt rambeslut (2000/01:FiU1)		25 082	25 726	
Preliminärt ramförslag (prop. 2000/01:100)		24 905	25 494	26 620

Motionerna

I propositionen föreslår regeringen alltså preliminära utgiftsramar för åren 2002–2004. Ramarna skall ligga till grund för regeringens budgetarbete. I fyra motioner föreslås ändringar av utgiftsramen avseende utgiftsområde 4. Regeringens förslag och ändringsförslagen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2002	2003	2004
Regeringens förslag	24 905	25 494	26 620
Ändringsförslag:			
Fi17 yrkande 5 (m)	+ 1 113	+ 1 242	+ 622
Fi18 yrkandena 5 och 7 (kd)	+ 1 000	+ 1 000	+ 1 000
Fi19 yrkande 4 och 14 (c)	+ 320	+ 510	+ 410
Fi20 yrkande 4 (fp)	+ 482	+ 482	+ 282

I motion Fi17 (m) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 1 113, 1 242 respektive 622 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna för att klara uppdämda behov av personalförstärkningar, utbildning och andra kompetenshöjande åtgärder samt teknikstöd inom rättsväsendets myndigheter, främst polisen. Också kriminalvården anses vara i behov av ytterligare resurser.

I motion Fi18 (kd) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 1 000 miljoner kronor för ett vart av budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna i första hand för att säkerställa och utveckla polisens verksamhet och öka antalet poliser, stärka åklagarverksamheten, förstärka domstolsväsendet och öka målavverkningen vid kammarrätterna och i Regeringsrätten, förbättra verksamheten i kriminalvården och stärka det brottsförebyggande arbetet.

I motion Fi19 (c) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 320, 510 respektive 410 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna för att i första hand förstärka polisens och kriminalvårdens verksamhet och för att bevara de små tingsrätterna.

I motion Fi20 (fp) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 482, 482 respektive 282 miljoner kronor för budgetåren 2002–2004 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna i första hand för att öka antalet utbildningsplatser för poliser och stärka åklagarväsendet och domstolarna samt ge ökat stöd till brottsofferjourerna.

I motionerna Fi18 (kd) och Fi19 (c) föreslås också tillkännagivanden som ytterligare förtydligar respektive partis ovan angivna ståndpunkter.

Överväganden

Riksdagen har tidigare fastställt utgiftstaket för staten för budgetåren 2002 och 2003 till 814 respektive 844 miljarder kronor. I detta ärende föreslår regeringen att utgiftstaket för 2004 bestäms till 877 miljarder kronor. Regeringen begär vidare att riksdagen skall fastställa den preliminära fördelningen på utgiftsområden för åren 2002–2004. Denna skall sedan tjäna som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Justitieutskottet har att yttra sig till finansutskottet över storleken på den utgiftsram som föreslås för utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Finansutskottet kommer sedan, efter att ha inhämtat yttranden från samtliga berörda utskott, att göra en samlad bedömning och lägga fram ett förslag för riksdagen.

Till grund för de i ärendet aktuella motionsyrkandena ligger önskemål om förstärkningar till olika delar av rättsväsendet. Också regeringens förslag utgår från behovet av sådana förstärkningar. Regeringen understryker särskilt behovet av satsningar på polisen, men också åklagarverksamheten, domstolarna och kriminalvården har behov som behöver tillgodoses.

Utskottet kommer att återkomma till frågan om anslagsförändringar i höst när beslut skall fattas om anslag för budgetåret 2002. Vad det nu främst handlar om är den övergripande prioriteringen mellan olika utgiftsområden. I den delen vill utskottet inledningsvis, liksom tidigare, slå fast att den centrala uppgiften för rättsväsendets myndigheter är att värna den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Detta ger verksamheten en särställning i den statliga verksamheten. Det måste också understrykas att verksamheten inom rättsväsendet är en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle. Detta ställer naturligtvis särskilda krav.

Utskottet anser i likhet med regeringen (se prop. s. 120) att mål och prioriteringar inom rättsväsendet bör ligga fast. Arbetet med att reformera och utveckla rättsväsendet skall fortsätta. Det skall leda till ett rationellt strukturerat rättsväsende som utifrån en helhetssyn på myndigheternas verksamhet uppfyller medborgarnas berättigade krav på rättssäkerhet, hög kvalitet och snabbhet. Rättsväsendets förmåga att förebygga och bekämpa såväl mängdbrottslighet som grov kriminalitet skall förbättras. Reformarbetet inom åklagarväsendet skall konsolideras och motsvarande arbete inom domstolsväsendet fullföljas. Kriminalvården måste ges ökade förutsättningar att möta ett ökat platsbehov och fortsätta att utveckla innehållet i straffverkställigheten. Denna höga ambitionsnivå förutsätter olika åtgärder, bl.a. för att öka kompetensen inom hela rättsväsendet.

Särskilda insatser krävs inom polisväsendet för att säkerställa att fler poliser kan anställas och målen för polisväsendets utveckling uppnås. Härvidlag är satsningen på närpolisen och utvecklingen av det kunskapsbaserade polisarbetet väsentliga inslag. Vidare måste kvaliteten i brottsutredningarna höjas. Det är också nödvändigt att utöka intagningen till polisutbildningen. Det är

därför glädjande att Polishögskolan i Växjö kan starta sin verksamhet redan till hösten. Utskottet har här, mot bakgrund av i detta ärende behandlade motionsyrkanden, anledning att särskilt understryka att polisyrket är krävande och maktpåliggande. Utskottet är för sin del inte berett att ge avkall på de höga kvalitetskrav som ovillkorligen måste ställas på polisutbildningen för att snabbare kunna öka intagningen till polishögskolorna. Utbyggnaden av polisutbildningen måste, enligt utskottets mening, gå hand i hand med bibehållen utbildningskvalitet.

När utskottet behandlade frågor om utgiftsramen för rättsväsendet i samband med budgetpropositionen för innevarande år anförde utskottet i sitt yttrande till finansutskottet bl.a. att regeringens förslag, som senare bifölls av riksdagen, innebar en betydande förstärkning av rättsväsendet. Det handlade om en miljard kronor för innevarande budgetår och 1,5 respektive 1,6 miljarder för budgetåren 2002 och 2003. Ändå ansåg utskottet att det fanns risk att den ansträngda ekonomiska situationen inom rättsväsendet gjorde att utgifterna kunde komma att överstiga anslagsramarna under budgetperioden. Utskottet erinrade om att utskottet i likhet med regeringen ansåg att förändrings- och rationaliseringsarbetet inom rättsväsendet skulle fortsätta. Slutligen påpekade utskottet att den kraftfulla satsning på polisen, som förslaget i budgetpropositionen innebar, borde komma att få effekt på de efterföljande myndigheterna i rättskedjan under planeringsperioden. Sammantaget var det inte lätt att förutse det framtida medelsbehovet för rättsväsendet. Regeringen hade, som utskottet såg det, dragit samma slutsats när den anförde i budgetpropositionen att den avsåg att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och återkomma till riksdagen med de ytterligare insatser som erfordrades för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet (yttr. 2000/01:JuU1y).

Utskottet kan nu konstatera att utgiftsprognosen för år 2001 pekar på en stabilisering av den ekonomiska situationen. Det är främst polisen som alltjämt har mer betydande problem. Utskottet har därför i dag i ett annat ärende tillstyrkt att anslaget till polisen tillförs 770 miljoner kronor på tilläggsbudget för i år, vilket efter avräkning för en budgetteknisk justering innebär en anslagsförstärkning med 600 miljoner kronor (se 2000/01:JuU4y). Utskottet ser därför också med tillfredsställelse att regeringens förslag till utgiftsram för år 2004 innebär ett ytterligare tillskott på 600 miljoner kronor som, efter vad som framgår av vårpropositionen, avses komma polisen till del. Enligt utskottets mening är det också som redan framgått nödvändigt att polisen prioriteras i budgetsammanhang.

När det gäller utgiftsramen för nästa budgetår vill utskottet avslutningsvis anmärka att regeringen anför att det fortfarande finns vissa oklarheter när det gäller pris- och löneomräkningen. Regeringen kommer därför att återkomma med en slutlig bedömning av resursnivån i samband med budgetpropositionen. Regeringen understryker också sin avsikt att även i fortsättningen följa utvecklingen inom rättsväsendet och återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som kan erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner. Sammantaget känner utskottet alltså ingen oro för att rättsväsendets behov

inte skulle komma att tillgodoses under planeringsperioden. Utskottet tillstyrker alltså regeringens förslag och avstyrker i detta ärende behandlade delar av motionerna Fi17, Fi18, Fi19 och Fi20.

Stockholm den 15 maj 2001

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlöv (kd), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Göran Norlander (s) och Staffan Werme (fp).

Avvikande meningar

1. Fredrik Reinfeldt (m), Anders G Högmark (m), Maud Ekendahl (m) och Jeppe Johnsson (m) anför:

Staten har till uppgift att skydda medborgarna mot brottsliga angrepp och att garantera en hög grad av rättssäkerhet. Brottsligheten blir allt grövre och mer välorganiserad samtidigt som den har internationella förgreningar. Denna utveckling måste brytas. Nya typer av svårutredd brottslighet ställer stora krav på polisens förmåga att effektivt bekämpa och klara upp brott. Det krävs därför att rättsväsendet får ökade resurser. Det handlar i första hand om att förstärka polisen med t.ex. personal, modern teknik och bättre utrustning men också kriminalvården behöver ytterligare resurser.

Polisen är i behov av omedelbara permanenta resurstillskott för att de av statsmakterna ålagda verksamhetsmålen skall kunna uppnås.

Vi anser alltså att en omfattande satsning på ytterligare 3 miljarder kronor bör göras på rättsväsendet den kommande treårsperioden. Samtidigt som det då blir möjligt att tillgodose de behov som nämnts ovan skall kraven på ett effektivt resursutnyttjande, resultatuppföljning och ledarskap inom rättsväsendets alla myndigheter upprätthållas.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi17 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 1 113, 1 242 respektive 622 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

2. Ingemar Vänerlov (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi har tidigare motsatt oss de nedskärningar som skett inom rättsväsendet och anser att ytterligare resurser nu måste tillföras. Polisen måste förstärkas så att ytterligare poliser kan arbeta ute på fältet. Bland annat måste antalet platser på polisutbildningen utökas kraftigt och arbetet vid närpoliskontoren utvecklas. Även åklagarväsendet och domstolsväsendet måste förstärkas. Antalet platser för nya åklagare måste öka liksom fortbildningen och kompetensutvecklingen inom åklagarväsendet och det behövs en beredskap för den ökade ärendetillströmning som bör bli en följd av en förbättrad personalsituation inom polisen. Inom domstolsväsendet behövs extra resurser både hos de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna, och särskilda åtgärder krävs för att minska balanserna i överinstanserna inom förvaltningsdomstolarna. Inom kriminalvården behövs förstärkningar bl.a. för att utveckla programverksamheten och för att förbättra utslussningen ur fängelserna och det behövs mer resurser för att stödja det lokala brottsförebyggande arbetet.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion

Fi18 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett för varje budgetår 1 000 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

3. Gunnel Wallin (c) anför:

Jag anser att trygghet är en förutsättning för en god livskvalitet. För att alla skall känna trygghet krävs att brottsligheten minskar. Ett decentraliserat samhälle erbjuder särskilt goda förutsättningar för att åstadkomma detta. Det brottsförebyggande arbetet måste ta sin utgångspunkt i familjens ansvar för de värderingar som förmedlas till barnen. Också i samhället i stort måste en dialog föras om de grundläggande värderingarna. Det civila samhället och särskilt det ideella föreningslivet är en omistlig brottsförebyggande resurs.

För att lyckas med det brottsförebyggande arbetet krävs fler poliser som rör sig ute i samhället, och det måste finnas poliser i tjänst hela dygnet i landets alla kommuner. Det krävs också att domstolarna har resurser att avgöra mål rättssäkert och snabbt; då behövs en decentraliserad tingsrättsorganisation. Kriminalvården måste ges förutsättningar att lyckas med sitt behandlingsarbete för att förhindra återfall i brott, och antalet anstalts- och häktesplatser måste vara tillräckligt.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi19 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 320, 510 respektive 410 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

4. Staffan Werme (fp) anför:

Jag anser att rättsstaten måste ges tillräckliga resurser för att kunna upprätthålla rättssäkerheten och rättstryggheten på ett tillfredsställande sätt. Rättsväsendet behöver en permanent förstärkning.

Framför allt är det nödvändigt att öka antalet poliser på gatorna. Genom en omedelbar resursförstärkning kan antalet civilanställda öka och avlasta polisen t.ex. administrativa arbetsuppgifter så att polisen kan koncentrera sig på sina viktigaste uppgifter, att förebygga brott och utreda kriminalitet. Genom inrättandet av ytterligare en polishögskola kommer antalet poliser på sikt att öka.

Det är emellertid inte tillräckligt att öka polisens resurser. Det krävs förstärkningar även av åklagarverksamheten och domstolsväsendet. Slutligen måste brottsoffrens situation förbättras, och därför bör bidragen till brottsofferjourerna och olika vittnesstödprojekt utökas. Också anslaget till rättshjälp behöver förstärkas för att ge ett bättre skydd för människor med behov av juridisk hjälp.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att, med anledning av motion Fi20 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner, fastställa

utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2002–2004 till ett 482, 482 respektive 282 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

BILAGA 7

Utrikesutskottets yttrande 2000/01:UU2y

Preliminära ramar för utgiftsområde 5
Utrikesförvaltning och internationell samverkan
samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd åren
2002–2004

Till finansutskottet

Finansutskottet har genom beslut den 19 april 2001 (prot. 2000/01:23, 6 § och 9 §) berett bl.a. utrikesutskottet tillfälle att avge yttrande över 2001 års ekonomiska vårproposition (2000/01:100) om den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) samt över regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten 2000 jämte eventuella motioner, allt i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utrikesutskottet väljer att i det följande yttra sig över propositionens yrkanden 1 och 4 (båda delvis), över regeringens skrivelse samt över motionerna 2000/01:Fi17 (m), 2000/01:Fi18 (kd), 2000/01:Fi19 (c), 2000/01:Fi20 (fp) och 2000/01:Fi34 (v), allt i de delar som berör utrikesutskottets beredningsområde.

1 Propositionen

1.1 Yrkandena

I propositionens *yrkande 1* föreslås att riksdagen såvitt avser den ekonomiska politiken och utgiftstaket godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar (propositionens kapitel 1).

I *yrkande 4* föreslås att riksdagen såvitt avser den ekonomiska politiken och utgiftstaket godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 i propositionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.

1.2 Sammanfattning av propositionen

Regeringen framhåller i det avsnitt i propositionens kapitel 1 som berör utrikesutskottets beredningsområde (*yrkande 1 delvis*) att den har ambitionen att

Sverige åter skall uppnå enprocentsmålet för biståndet när de statsfinansiella förutsättningarna för detta föreligger.

I år ökar biståndet med 1,6 miljarder kronor. Nästa år höjs biståndet med ytterligare 0,7 miljarder kronor. År 2002 ökar biståndets andel av bruttonationalinkomsten (BNI) från 0,73 % till 0,74 %. År 2003 ökar andelen ytterligare till 0,81 %.

I propositionen föreslås att biståndet år 2004 skall höjas till 0,86 % av BNI, därutöver tillförs biståndet 200 miljoner kronor. Därmed tas, enligt regeringen, ännu ett betydande steg mot enprocentsmålet. Den beskrivna utvecklingen framgår av följande tabell.

Miljarder kronor

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Procent av BNI	0,7	0,7	0,705	0,72	0,73	0,74	0,81	0,86 ¹
Biståndsramen	12	12	13	14	16	17	19	21

¹ Därutöver tillförs 200 miljoner kronor.

Regeringen föreslår även att samarbetsprogrammet med Central- och Östeuropa permanentas från 2004 på en nivå om 400 miljoner kronor per år. Samarbetet med Central- och Östeuropa har pågått sedan 1989 i form av treåriga tidsbegränsade program och har varit framgångsrikt.

Vad gäller den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 föreslås som riktlinje för regeringens budgetarbete för utgiftsområdena 5 och 7 (*yrkande 4 delvis*) belopp enligt nedanstående tabell.

Utdrag ur propositionens tabell 6.5 Preliminär fördelning på utgiftsområden 2002–2004

Miljoner kronor

					Differens mot budgetpropositionen för 2001	
Utgiftsområden		2002	2003	2004	2002	2003
5	Utrikesförvaltning och internationell samverkan	2 901	2 941	2 984	19	15
7	Internationellt bistånd	15 375	18 037	19 780	-195	-147

I motivtexten anges bl.a. följande.

Utgiftsområde 5: Utrikesförvaltning och internationell samverkan

Miljoner kronor

Utfall	Anslag	Prognos	Beräknat		
			2002	2003	2004
2000	2001	2001	2002	2003	2004
2 984	2 908	2 989	2 901	2 941	2 984

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Utrikes- och säkerhetspolitik och det avser bidrag till vissa internationella organisationer, fredsfrämjande verksamhet, information om Sverige i utlandet, nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor samt Europainformation.

För 2002 ökas beräknade resurser för utgiftsområdet med 20 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001. Ökningen förklaras främst av ny pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget för utrikesförvaltningen flyttas från utgiftsområde 5 till utgiftsområde 1. Regeringen kommer i samband med budgetpropositionen att återkomma med förslag till ändringar av ramen för utgiftsområdet till följd av den nu föreslagna förändringen.

Under förutsättning att riksdagen godkänner detta förslag innebär det att den beräknade ramen för utgiftsområde 5 minskar med 1 814 miljoner kronor för 2002 och att utgiftsområde 1 ökar med motsvarande belopp. (Utrikesutskottet behandlar denna fråga i sitt yttrande 2000/01:UU5y till konstitutionsutskottet.)

Utgiftsområde 7: Internationellt bistånd

Miljoner kronor

Utfall	Anslag	Prognos	Beräknat		
			2002	2003	2004
2000	2001	2001	2002	2003	2004
15 317	14 966	16 483	15 375	18 037	19 780

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Internationellt utvecklingssamarbete samt Samarbete med Central- och Östeuropa.

Biståndsramen för 2002 uppgår till 0,74 % av BNI, vilket med nuvarande BNI-prognos beräknas till 16,6 miljarder kronor. Ramen för 2003 uppgår till 0,81 % av BNI. Regeringen föreslår nu att biståndet 2004 skall höjas till 0,86 % av BNI, därutöver tillförs biståndet 200 miljoner kronor. Därmed tas, enligt regeringens uppfattning, ännu ett betydande steg mot enprocentsmålet.

Regeringen har ambitionen att Sverige åter skall uppnå enprocentsmålet för biståndet när de statsfinansiella förutsättningarna för detta föreligger.

Från biståndsramen avräknas vissa asylkostnader, medel för EU:s gemensamma bistånd, vissa FN-bidrag samt administration. För 2002 uppgår de totala anslagen enligt statsbudgeten till 15,4 miljarder kronor, varav 14,8 miljarder kronor till Internationellt utvecklingssamarbete och 0,6 miljarder kronor till Samarbete med Central- och Östeuropa.

År 2002 minskas beräknade resurser för utgiftsområdet med 195 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001. Detta beror på att avräkningarna från biståndsramen har ökat med 195 miljoner kronor, vilket minskar biståndsanslaget i motsvarande mån.

I en proposition om samarbetet med Central- och Östeuropa som redan lämnats till riksdagen föreslås ett nytt program för perioden 2002–2003. För 2002 beräknas 600 miljoner kronor och för 2003 beräknas 900 miljoner kronor. Därefter övergår programmet i ett permanent anslag på en nivå av 400 miljoner kronor för 2004.

2 Motionerna

I samtliga nedan aktuella partimotioner yrkas en fördelning av medel som på någon punkt avviker från regeringens förslag. Förslagen finns sammanfattade i tabeller i bilagan till detta yttrande.

Moderaterna föreslår i sin partimotion *Fi17 (m) yrkande 5 (delvis)* en preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 som framgår av nämnda tabeller.

Beträffande *utgiftsområde 5* förespråkas svensk diplomatisk närvaro i princip i hela Europa och Medelhavsområdet samt i de utomeuropeiska industriländerna. Ambassaderna i Beirut, Lima, Tunis och vid Heliga Stolen bör, enligt motionärerna, inte läggas ned.

I sitt budgetunderlag för *utgiftsområde 7* anger *Moderaterna* att svenskt bistånd skall fokuseras på låginkomstländer i Afrika. Utbildning, hälsovård och rättsstat är grundläggande för att bryta fattigdomen. Ansvarsfulla skuldavskrivningar ges ökat stöd. Inom budgetområdet bör skapas en samlad post för Sveriges fredsbevarande verksamhet. Anslagen Fredsfrämjande verksamhet (utgiftsområde 5) och Fredsfrämjande truppinsatser (utgiftsområde 6) bör därför föras över till utgiftsområde 7. Den s.k. Östersjömiljarden har, enligt motionärerna, försvårat en samordnad strategi för stödinsatserna till Central- och Östeuropa. Den bör därför upplösas och medlen tillföras det ordinarie anslaget för samarbete med Central- och Östeuropa.

I *Kristdemokraternas* partimotion *Fi18 (kd) yrkande 7 (delvis)* framhålls beträffande *utgiftsområde 5* att partiet motsätter sig att anslaget för utrikesförvaltningen flyttas från utgiftsområde 5 till utgiftsområde 1. Vidare föreslås att utgiftsområdet tilldelas 35 miljoner kronor årligen utöver regeringens förslag. Dessa medel är avsedda att finansiera ambassaderna i Tunis, Lima,

Beirut och Kuwait samt vid Heliga Stolen, liksom att skapa möjlighet att upprätta fler beskickningar i Öst- och Centraleuropa. På *utgiftsområde 7* förespråkar partiet en snabbare ökning än regeringen och föreslår inom den här aktuella perioden successiva höjningar upp till 0,92 % av BNI år 2004.

Centerpartiets förslag i partimotion *Fi19 (c) yrkande 4 (delvis)* överensstämmer med regeringens vad avser *utgiftsområde 5*. Beträffande medlens utnyttjande gör Centern den bedömningen att det inom ramen borde vara möjligt att genom omprioriteringar finansiera de utlandsmyndigheter som regeringen föreslår skall läggas ned. I motionen pekas också på möjligheterna att effektivisera inom utrikesförvaltningen.

Centerpartiet anser (*utgiftsområde 7*) att biståndsmålet på 1 % av BNI skall återupprättas i en jämnare takt än vad regeringen föreslår.

Folkpartiet beräknar i motion *Fi20 (fp) yrkande 4 (delvis)* ramen för *utgiftsområde 5* så (25 miljoner kronor utöver regeringens förslag för vart och ett av åren 2002–2004) att de fyra nedläggningshotade ambassaderna skulle kunna räddas. Partiets förslag vad avser *utgiftsområde 7* är anpassat på ett sätt så att enprocentsmålet kan uppnås under en femårsperiod. Inledningsvis innebär detta att 0,81 % uppnås 2002, 0,85 % 2003 och 0,92 % 2004.

I *yrkande 15* begärs att riksdagen godkänner vad som i motionen sägs om en globaliseringsreform. Enligt motionärerna skulle en sådan innehålla element av frihandel (*yrkande 16*), bistånd samt en utveckling av det europeiska samarbetet.

3 Utskottets överväganden

3.1 Fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004, biståndsramen m.m.

Utskottet har vid ett flertal tidigare tillfällen som sin uppfattning uttryckt att Sverige skall återgå till enprocentsnivån för biståndet så snart som de statsfinansiella förutsättningarna för detta föreligger. Med regeringens förslag i årets vårproposition (*yrkande 1 delvis*) tas ett stort steg i denna riktning.

I år ökar biståndet, enligt förslaget, med 1,6 miljarder kronor. Nästa år höjs biståndet med ytterligare 0,7 miljarder kronor. År 2002 ökar biståndets andel av bruttonationalinkomsten (BNI) från 0,73 % till 0,74 %. År 2003 ökar andelen ytterligare till 0,81 %. Regeringen föreslår nu att biståndet år 2004 skall höjas till 0,86 % av BNI, därutöver tillförs biståndet 200 miljoner kronor.

Mot bakgrund av sin tidigare uttryckta uppfattning välkomnar utskottet detta förslag och menar att propositionen i berörd del (*yrkande 1 delvis*) bör tillstyrkas.

I konsekvens härmed menar utskottet att de från propositionen avvikande förslagen, vilka framgår av bilagan till detta yttrande, bör avvisas.

Regeringen föreslår även (*yrkande 1 delvis*) att samarbetsprogrammet med Central- och Östeuropa permanentas från 2004 på en nivå om 400 miljoner

kronor per år. Samarbetet med Central- och Östeuropa har pågått sedan 1989 i form av treåriga tidsbegränsade program.

Utskottet, som på basis av proposition 2000/01:119 Utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa för närvarande bereder det föreslagna samarbetsprogrammet mera i detalj, kommer att utveckla sina synpunkter i frågan i ett särskilt betänkande. I enlighet med propositionens yrkande önskar utskottet i detta sammanhang dock framhålla att samarbetsprogrammet bör ingå som en komponent i den ekonomiska politiken som regeringen förordar. Utskottet menar därför att propositionen i detta avseende (*yrkande 1 delvis*) bör tillstyrkas.

Med de i propositionen angivna förutsättningarna anser utskottet att den av regeringen föreslagna fördelningen av utgifter på utgiftsområden för åren 2002–2004 är lämplig och väl avvägd vad avser utgiftsområdena 5 och 7, varför *propositionens yrkande 4 delvis* bör tillstyrkas. Utskottet delar inte de motionsvis framförda förslagen om omfördelningar mellan utgiftsområdena 5 och 7 samt om en överföring av medlen från den s.k. Östersjömiljarden till utgiftsområde 7. Utskottet anser därför att de från propositionen avvikande beloppsförslagen som framläggs i motionerna Fi17 (m) yrkande 5 (delvis), Fi18 (kd) yrkande 7 (delvis), Fi19 (c) yrkande 4 (delvis) och Fi20 (fp) yrkande 4 (delvis) bör avstyrkas.

I nämnda motioner förespråkas vissa prioriteringar inför det kommande budgetarbetet. Utskottet vill med anledning härav understryka att den nu aktuella delen av budgetprocessen avser en preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden avsedd att utgöra riktlinjer för regeringens budgetarbete. Det beslutsunderlag riksdagen får genom den ekonomiska vårpropositionen är anpassat till denna ambitionsnivå. Enligt utskottets uppfattning är det mot denna bakgrund inte möjligt, annat än i undantagsfall, att uttala sig om avvägningar eller enskildheter inom respektive utgiftsområde. Utskottet önskar också betona att det, beroende på eventuellt beslut om en överföring av anslaget 5:1 Utrikesförvaltningen från utgiftsområde 5 till utgiftsområde 1, kan komma att finnas anledning att särskilt återkomma till frågan om ramarna för utgiftsområde 5 i samband med behandlingen av budgetpropositionen för år 2002.

I ett flertal motioner framförs synpunkter på var Sverige skall vara representerat utomlands med ambassader. Utskottet vill med anledning härav anföra följande.

Utskottet uttalade i betänkande 1997/98:UU23, beträffande riksdagens roll i samband med upprättande och nedläggning av utlandsmyndigheter, att en informell konsultationsprocess vore att föredra framför formella riksdagsbeslut, t.ex. i samband med budgetprocessen.

Mot denna bakgrund inleddes våren 2001 överläggningar mellan Utrikesdepartementet och företrädare för riksdagspartierna om principerna för den svenska utrikesrepresentationen, vilka ledde till en samsyn beträffande övergripande frågor. I enlighet med den valda uppläggnings ankom det därefter

på regeringen att dra slutsatser utifrån de förda diskussionerna och fatta beslut i de enskilda fallen.

Från Utrikesdepartementets sida har anförts att fortsatta samtal om principerna för den svenska utrikesrepresentationen kan komma att aktualiseras inför budgetarbetet för år 2002 och att detta bör kunna ske i form av en tidig dialog.

Utskottet menar att den etablerade mekanismen i huvudsak tjänat avsett syfte men vill betona vikten av att konsultationer inleds i tillräckligt god tid.

I motion *Fi20 (fp) yrkande 15* begärs att riksdagen godkänner vad som i motionen sägs om en globaliseringsreform. Enligt motionärerna skulle en sådan innehålla element av frihandel (*yrkande 16*), bistånd samt en utveckling av det europeiska samarbetet.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att dessa frågor återkommande behandlats av riksdagen. Senast skedde detta i finansutskottets betänkande 2000/01:FiU25 Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt, vilket delvis var baserat på utrikesutskottets yttrande 2000/01:UU3y.

Utskottet önskar också framhålla att globaliseringsfrågorna för närvarande behandlas av en arbetsgrupp under statsrådets Pagrotskys ledning. I sammanhanget bör även uppmärksammas den parlamentariska utredning om Sveriges politik för global utveckling (Globkom), som under år 2001 skall lämna ett samlat förslag till regeringen om hur politiken bör utformas på viktiga områden utifrån det övergripande målet om fattigdomsbekämpning och de nya förutsättningar som globaliseringen skapar. Syftet med översynen är att utifrån en vision om solidaritet i globaliseringens tid föreslå åtgärder för att vidareutveckla en sammanhållen politik för att främja en globalt ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling och avskaffa fattigdomen. Utskottet vill även framhålla betydelsen av aktivt svenskt deltagande i förberedelsearbetet inför den FN-konferens som skall hållas år 2002 under temat Finansiering av utveckling, där såväl handels- som finansministrar tillsammans med företrädare för bl.a. Världsbanken, FN, WTO och IMF skall mötas för att diskutera behovet av utvecklingsfinansiering.

Utskottet behandlade utförligt frågor om frihandelns roll och betydelse i sitt betänkande 1998/99:UU12 Utrikeshandel och internationella investeringar. Utskottet vidhåller de uppfattningar som därvid framfördes.

Enligt utskottets uppfattning kan motion *Fi20 (fp) yrkandena 15 och 16* besvaras med ovanstående.

3.2 Vissa frågor rörande Årsredovisning för staten 2000 samt uppföljning i övrigt

Utskottet har med anledning av finansutskottets remiss granskat regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten 2000. Granskningen föranleder följande synpunkter.

Enligt utskottets uppfattning är skrivelsen ett värdefullt underlag för riksdagsutskottens arbete med uppföljning och utvärdering, särskilt i de delar som

har att göra med mål och resultatstyrning. Det är därför angeläget att uppfyllandet av de mål som riksdagen fastlägger inom ramen för budgetprocessen avspeglas i skrivelsen. Utskottet har tidigare i sitt yttrande 1999/2000:UU6y till finansutskottet tagit upp denna aspekt vad avser måluppfyllelsen av det s.k. procentmålet inom utgiftsområde 7. Utskottet anförde därvid följande:

En central fråga inom utgiftsområde 7 är den s.k. biståndsramen för internationellt utvecklingssamarbete, vars omfattning (uttryckt i procent av prognosticerad BNI), efter yrkande i budgetpropositionen, årligen fastställs av riksdagen. Detta faktum jämte den politiska vikt som fästs vid frågan gör att det vore önskvärt att regeringen i årsredovisning för staten redovisade utfallet beträffande biståndsramen. Av intresse att erfara vore biståndsramens utfall i absoluta tal, i procent av prognosticerad BNI och i procent av verklig BNI.

Såvitt utskottet kan finna redovisas de av utskottet efterfrågade uppgifterna inte i här aktuell skrivelse. Utskottet finner därför anledning att upprepa sina tidigare synpunkter.

Inom ramen för sitt arbete med uppföljning och utvärdering har utskottet inlett en granskning av statens garantiåtaganden inom Sidas område. Utskottet har därvid bl.a. funnit att regeringens information till riksdagen om statliga garantier kunde förbättras. I budgetpropositionen för 1997 (prop. 1996/97:1), där den ”nya” garantimodellen (jfr här aktuell skrivelse s. 85) beskrivs tämligen detaljerat, föreslås att ”information skall lämnas i budgetpropositionen omfattande garantiramar, garantiutfästelser, garanterad kapitalskuld, antal garantier, utgifter och inkomster. Vidare skall information lämnas om verksamhetens intäkter och kostnader, garantireservens storlek och förändring samt förväntade kostnader och riskbedömningar. I vårpropositionen bör lämnas information om förändringar avseende riskbedömningar och garantireservens storlek.”

Enligt utskottets uppfattning bör motsvarande uppgifter också, i tillämpliga delar, återfinnas i årsredovisningen för staten. Med tanke på statsbudgetens konstruktion och riksdagens arbetsformer bör också redovisningen vara nerbruten så, att garantiverksamheten vid var och en av de garantigivande myndigheterna – Riksgäldskontoret, Statens bostadskreditnämnd, Exportkreditnämnden, Sida och Insättningsgarantinämnden – går att följa.

Utskottet kan finna anledning att i annat sammanhang återkomma även beträffande andra aspekter av statens garantiåtaganden inom Sidas område.

Med anledning av skrivelsen har en motion, 2000/01:Fi34 (v), om könsuppdelad statistik, redovisning av jämställdhetsarbete m.m. väckts. Utskottet vill med anledning av denna som sin allmänna mening anföra att det är angeläget att köns- och jämställdhetsaspekter, där så är meningsfullt, beaktas också i redovisningssammanhang. De sakområden som berörs i motionen ligger i allt väsentligt utanför utrikesutskottets beredningsområde. Utskottet, som tidigare genomfört uppföljning och utvärdering beträffande jämställdhetsfrågor inom sitt område, vill emellertid, utan att ta ställning i formfrågan, understryka vikten av att riksdagen på lämpligt sätt får del av hur jämställdhetsarbetet utvecklas.

Utskottet noterar avslutningsvis att årets ekonomiska vårproposition, synbarligen till följd av det pågående svenska ordförandeskapet i EU, inte innehåller någon redovisning av Europeiska revisionsrättens rapporter. Enligt utskottets uppfattning vore det önskvärt att motsvarande redovisning i stället görs i den budgetproposition som skall avlämnas till hösten.

Stockholm den 15 maj 2001

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viola Furubjelke (s), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Carina Hägg (s), Agneta Brendt (s), Murad Artin (v), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), Fanny Rizell (kd) och Roy Hansson (m).

Avvikande meningar

1. Ramarna för utgiftsområdena 5 och 7

Bertil Persson, Sten Tolgfors, Karin Enström och Roy Hansson (alla m) anför:

Utskottet förordar den preliminära fördelning av utgifterna för utgiftsområdena 5 och 7 för åren 2002–2004 som framgår av kolumnen markerad (m) under rubriken Vårbudgeten 2001: Förslag till preliminär fördelning på utgiftsområden m.m. Absoluta tal i bilagan till föreliggande yttrande med de motiveringar som framgår av motion 2000/01:Fi17 (m) yrkande 5 (delvis).

2. Ramarna för utgiftsområdena 5 och 7

Holger Gustafsson och Fanny Rizell (båda kd) anför:

Utskottet förordar den preliminära fördelning av utgifterna för utgiftsområdena 5 och 7 för åren 2002–2004 som framgår av kolumnen markerad (kd) under rubriken Vårbudgeten 2001: Förslag till preliminär fördelning på utgiftsområden m.m. Absoluta tal i bilagan till föreliggande yttrande med de motiveringar som framgår av motion 2000/01:Fi18 (kd) yrkande 7 (delvis).

3. Ramarna för utgiftsområde 7

Marianne Andersson (c) anför:

Utskottet förordar den preliminära fördelning av utgifterna för utgiftsområde 7 för åren 2002–2004 som framgår av kolumnen markerad (c) under rubriken Vårbudgeten 2001: Förslag till preliminär fördelning på utgiftsområden m.m. Absoluta tal i bilagan till föreliggande yttrande med de motiveringar som framgår av motion 2000/01:Fi19 (c) yrkande 4 (delvis).

4. Ramarna för utgiftsområdena 5 och 7

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Utskottet förordar den preliminära fördelning av utgifterna för utgiftsområdena 5 och 7 för åren 2002–2004 som framgår av kolumnen markerad (fp) under rubriken Vårbudgeten 2001: Förslag till preliminär fördelning på utgiftsområden m.m. Absoluta tal i bilagan till föreliggande yttrande med de motiveringar som framgår av motion 2000/01:Fi20 (fp) yrkande 4 (delvis).

Särskilda yttranden

1. Utrikesrepresentationen

Bertil Persson, Sten Tolgfors, Karin Enström, Roy Hansson (alla m), Holger Gustafsson, Fanny Rizell (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Under våren 2001 förde Utrikesdepartementet och utrikesutskottet samtal om vilka principer som skall gälla för den svenska utrikesrepresentationen. I samtalen rådde bred enighet om att Sverige bör vara representerat i länder som är av central betydelse för svenska utrikes- och säkerhetspolitiska intressen samt länder som är viktiga för svenskt näringsliv. Vidare bör Sverige vara representerat i länder som är partner i utvecklingssamarbetet eller som spelar en viktig regional roll. Slutligen bör Sverige också ha diplomatisk närvaro i länder där våra ambassader har omfattande konsulära uppgifter samt en stor volym utlänningsärenden.

Trots dessa principer har regeringen ändå beslutat att lägga ned Sveriges ambassader i Beirut, Heliga Stolen, Kuwait, Lima och Tunis. Beslutet är märkligt av flera skäl. För det första borde det finnas en bredare parlamentarisk samsyn än enbart regeringen med dess stödpartier för så viktiga utrikespolitiska beslut som berör avgörande relationer mellan Sverige och andra länder. Att lägga ned en ambassad uppfattas mycket negativt i värdlandet. Konsekvenserna av de nu aviserade nedläggningarna blir kännbara långt in i framtiden och för kommande regeringar.

För det andra ligger samtliga ambassader i länder som är strategiskt viktiga för Sverige. Libanon utgör något av knutpunkt i Mellanöstern. Att Sverige som ordförandeland i EU väljer att stänga ambassaden mitt under en akut kris i Mellanöstern är både okänsligt och oansvarigt. Heliga Stolen har ett världsomfattande kontakt- och informationsnät och spelar en betydande roll vad gäller konfliktförebyggande, konfliktlösning och i kampen för de mänskliga rättigheterna. Tunisien är det land i Nordafrika som under senare tid gjort de största politiska och ekonomiska framstegen och borde följaktligen uppmuntras, inte straffas för detta. Peru är en stor regional aktör och är viktigt att bevaka utrikes- och handelspolitiskt.

För det tredje är det relativt små belopp som de berörda ambassaderna kostar varje år. Det vore väl märkligt om inte regeringen kunde avsätta erforderliga resurser för att bevara Sveriges ambassader i så strategiskt och politiskt viktiga länder.

I tider av globalisering och ökad internationalisering stryper Sverige viktiga utrikespolitiska och strategiska internationella kontaktytor och vänskapsband. Detta anser vi är både orimligt och oförsvarbart.

2. Utrikesrepresentationen

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anför:

Så sent som 1998 tillkännagav riksdagen att regeringen skulle fatta beslut i frågor om utlandsrepresentation först efter ingående överläggningar med utrikesutskottet. När utskottet krävde överläggning i samband med aviserade stängningar av ett antal ambassader tillsattes en arbetsgrupp för att lägga fram förslag på vilka kriterier som skall gälla för utrikesrepresentationen framöver.

Denna grupp arbetade under en månads tid och argument för och emot de aktuella förslagen lades fram. Från Vänsterpartiets sida framfördes förslag om andra besparingar. Vid överläggning den 18 april återkom UD med beskedet att ingen ändring sker på någon punkt.

Beslutet om nedläggningar var inte nödvändigt. Det skulle ha gått att spara på andra sätt än de regeringen beslutade om.

Beslutet att lägga ned ambassaderna i Beirut, Lima och Tunis var dåligt genomtänkt och strider mot de principer för utlandsrepresentationen som alla partier säger sig stå bakom. Alla tre ambassaderna ligger utanför Europa, på strategiskt viktiga platser där svensk representation kan spela en viktig roll.

Libanon befinner sig i en paradoxal situation. Samtidigt som yttrandefriheten är stor och politiska grupper av olika slag kan mötas och föra en öppen diskussion om Mellanöstern är Libanon i militärt avseende behärskat av Syrien. En stängning av ambassaden i Beirut upplevs som ett stöd för Syrien.

Svenska ambassaden i Lima har under Fujimoris korrupta diktatur fungerat som stöd för mänskliga rättigheter och demokrati. Sedan hösten 2000 har en politisk explosion ägt rum i Peru. Den ena skandalen efter den andra rullas upp för öppen ridå och ansvariga ställs till svar. Den sittande övergångsregeringen har på ett neutralt och opartiskt sätt organiserat fria val den 8 april och går nu mot en andra valomgång i månadsskiftet maj/juni. Allt tyder på att valen kommer att kunna bedömas som fria och rättvisa och markera övergången till demokratiskt styre. Politisk anständighet och respekt för mänskliga rättigheter håller på att återupprättas. Men läget är känsligt och i den processen ses Sverige som en betydelsefull part och stöd.

Tunisien var under många år ett viktigt svenskt biståndsland. I dag har relationerna utvecklats till att omfatta viktiga politiska förbindelser och handelsförbindelser. Tunisien har en nyckelroll i Nordafrika, som ett modernt muslimskt land utan fundamentalism. Det fungerar som en länk till andra muslimska länder i regionen. Tanken att kontakterna med Tunisien skulle kunna föras via Algeriet eller Marocko är inte verklighetsförankrad.

Alla tre ambassaderna spelar en viktig roll i sin världsdal. Totalt kostar driften för dessa tre ambassader ca 20 miljoner kronor om året. I Lima skulle ambassadens lokalkostnader kunna minskas med ca 2 miljoner kronor per år genom att delar av det rymliga residenset görs om till kontor. Andra besparingar skulle kunna göras genom personalminskningar på ambassaderna i

Norden och EU. Prioriteringarna är politiska och det skulle ha varit möjligt att hitta mer konstruktiva vägar.

Ett förslag till ny ambassad som Vänsterpartiet och utrikesutskottet stött är Minsk i Vitryssland. Det är bra att en sådan nu blir verklighet. Men det är märkligt att nedläggningen av ambassaderna i Beirut, Lima och Tunis sker samtidigt som nya representationer öppnas i Abu Dhabi och Kaliningrad.

Det mest anmärkningsvärda är kanske att svensk representation i tredje världen skall konkurrera om samma pengar som EU-representationen. Representationen i Bryssel är den som vuxit snabbast de senaste åren, och den har egentligen mycket lite med svensk utrikespolitik att göra.

Regeringens syfte med överläggningarna med utrikesutskottet inför regeringsbeslutet om ambassadnedläggningar var uppenbarligen inte att lyssna till argument och försöka komma överens. Syftet var att ge sken av medbestämmande. Det framstod dock som klart att resultatet skulle ha blivit detsamma oavsett vilka argument som fördes fram i överläggningarna. Den typen av samråd har Vänsterpartiet inte mycket till övers för.

3. Frihandel

Karl-Göran Biörnsmark (fp) anför:

Fattigdomen och svälten i dagens värld beror inte på marknadsekonomi och frihandel utan på socialistiska diktaturer, protektionism och bristande solidaritet från de rika länderna. Sverige skall därför verka för ökad frihandel, större satsningar på bistånd med tydlig demokratiinriktning samt skuldavskrivningar. Det är sådana åtgärder som kan utrota fattigdomen i världen och minska klyftorna mellan den rika och fattiga delen av världen. Handel befrämjar inte bara välstånd utan också fred och kulturell utveckling.

Det sägs ibland i debatten att klyftorna i världen växer och att fattigdomen ökar. Detta är dock inte hela sanningen. Fattigdomen har enligt tillgänglig statistik knappast ökat i världen. Antalet fattiga i absolut mening har minskat. En undersökning från Norges utrikespolitiska institut visar t.ex. att inkomstskillnaderna mellan länder har minskat kontinuerligt sedan slutet av 1960-talet, och särskilt snabbt under åren 1993–1998, då globaliseringen tagit fart världen över. I Ostasien sjönk exempelvis antalet människor som lever på mindre än en dollar per dag från 420 miljoner 1987 till 280 miljoner 1998.

Hundratals miljoner människor lever dock fortfarande under oacceptabla villkor. Situationen i flera av de fattigaste länderna kan även sägas ha försämrats. Men ingenting tyder på att det är den ökande världshandeln som lett till den utvecklingen – allt tyder på motsatsen, nämligen att dessa länder haft en bättre situation om deras handel ökat mera. En genomgång av dessa länder bekräftar snarare bilden att det är brist på demokrati, brist på ekonomiska reformer och marknadsekonomi, brist på fungerande rättsväsende och brist på utbildning som gör att dessa länder sitter fast i underutveckling.

Ett program för ökat ekonomiskt välstånd och minskad fattigdom bör således innehålla:

- fortsatt frihandel,
- raserande av handelshinder i de utvecklade ekonomierna för u-ländernas produkter, t.ex. på jordbruks- och textilområdet,
- bistånd till de fattigaste länderna för att stärka deras förutsättningar att ta del av globaliseringens fördelar genom stärkande av demokratiska strukturer, bättre administration, fungerande rättsväsende och bättre utbildning,
- en skuldsanering, inte minst riktad mot de länder som kastat av sig sina diktatorer och därmed bör få chans att starta på nytt utan att behöva betala notan för förtrycket en gång till,
- ökad öppenhet på det finansiella området, inklusive införandet av en internationell finansinspektion, för att minska riskerna för kriser av det slag som för några år sedan inträffade i Asien.

BILAGA**Vårbudgeten 2001: Förslag till preliminär fördelning på utgiftsområden m.m.**

(miljoner kronor, löpande priser; UO = utgiftsområde)

Moderaternas förslag är baserat på en från regeringen och övriga partier avvikande fördelning av anslagen mellan utgiftsområdena.

Absoluta tal

	Prop. ¹	(m)	(kd) ²	(c) ³	(fp) ⁴
UO5 2002	2 901	2 789	2 936	2 901	2 926
UO5 2003	2 941	2 826	2 976	2 941	2 966
UO5 2004	2 984	2 869	3 019	2 984	3 009
UO7 2002	15 375	14 083	15 975	16 325	16 945
UO7 2003	18 037	14 363	18 737	18 262	18 975
UO7 2004	19 780	15 091	21 180	19 780	21 006

Relativt propositionen

	Prop.	(m)	(kd)	(c)	(fp)
UO5 2002	2 901	- 112	+35	0	+ 25
UO5 2003	2 941	- 115	+35	0	+ 25
UO5 2004	2 984	- 115	+35	0	+ 25
UO7 2002	15 375	- 1 292	+600	+ 950	+ 1 570
UO7 2003	18 037	- 3 674	+700	+ 225	+ 938
UO7 2004	19 780	- 4 689	+1 400	0	+ 1 226

¹ Enligt propositionens förslag uppgår biståndsramen år 2004 till 0,86 % av BNI.² Enligt (kd):s förslag uppgår biståndsramen år 2004 till 0,92 % av BNI.³ Enligt (c):s förslag uppgår biståndsramen år 2004 till 0,86 % av BNI.⁴ Enligt (fp):s förslag uppgår biståndsramen år 2004 till 0,92 % av BNI.

BILAGA 8

Försvarsutskottets yttrande
2000/01:FöU6y

Preliminära ramar 2002–2004 för Utgiftsområde 6
Totalförsvaret

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett bl.a. försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2000/01:100 samt skrivelse 2000/01:101 jämte motioner i de delar som rör försvarsutskottets beredningsområde.

Regeringen

Utgiftsområdet omfattar verksamheter inom det militära och det civila försvaret, Kustbevakningen, Statens räddningsverk, Sprängämnesinspektionen, nämnder samt stödverksamhet till det militära och det civila försvaret. I utgiftsområdet ingår även internationell fredsfrämjande verksamhet med svensk trupp utomlands.

Hösten 2001 skall statsmakterna fatta det försvarspolitiska beslutet för åren 2002–2004. Detta kommer att göras med utgångspunkt i bl.a. Försvarsberedningens, Sårbarhets- och säkerhetsutredningens samt andra utredningars förslag. Den *nationella krishanteringens* framtida utformning kommer i huvudsak att redovisas i en proposition våren 2002.

År 2003 skall *EU:s krishanteringsförmåga* vara fullt utbyggd. Försvarsutskottet har i betänkande 1999/2000:FöU2 utgått från att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen efter vilka principer som utlandsinsatser bör finansieras. Regeringen avser i budgetpropositionen för 2002 föreslå att de nuvarande anslagen 6:1 *Förbandsverksamhet och beredskap m.m.* och 6:2 *Fredsfrämjande truppinsatser* slås samman till ett anslag. Härigenom skapas en större flexibilitet i planeringen och användningen av resurserna när avvägningar mellan internationella insatser och förbandsverksamhet skall göras.

Regeringen föreslår följande preliminära fördelning till UO 6 Totalförsvaret (miljarder kr)

År 2002	År 2003	År 2004
45,8	44,8	44,8

Motionerna

Moderata samlingspartiet framhåller i Fi17 att även moderat försvarspolitik innebär en omställning för försvaret. Den omfattande avvecklingen av kompetens och materiel måste hejdas i tid. Moderata samlingspartiet förordar att försvaret utvecklas på samma nivå som under de två senaste försvarsbesluten. En del moderna förband som nu successivt avvecklas bör i stället vidmakthållas för att efterhand ges nya uppgifter och med ny materiel. Förbandsverksamheten bör därför behållas på nuvarande nivå för att möjliggöra detta. Ny materiel anskaffas i takt med att det är ekonomiskt och praktiskt möjligt.

Moderata samlingspartiet avvisar tanken på att slå samman anslagen Fredsfrämjande insatser och Förbandsverksamhet och beredskap m.m. vilket regeringen aviserat. Det är inte rimligt att utbildningen vid förbanden inom landet skall vara beroende av storleken på den internationella insatsen. Anslaget Fredsfrämjande insatser bör vidare föras över till utgiftsområde 7.

Moderata samlingspartiets inriktning är att, utöver regeringens förslag, öka utgiftsramen för vart och ett av åren 2002–2005 med tre, tre, fyra resp. fem miljarder.

Kristdemokraterna avvisar i Fi18 tanken som förs fram av regeringen på att slå samman anslagen Förbandsverksamhet och beredskap m.m. och Fredsfrämjande truppinsatser. Detta medför onödig konkurrens beträffande fördelningen av medel till reguljär förbandsverksamhet och fredsfrämjande truppinsatser.

För att möta utökade krav på internationell verksamhet, gränskontroll och miljöskydd till sjöss bör Kustbevakningens resurser stärkas. Därför avsätter *Kristdemokraterna* 50 miljoner kronor mer än regeringen till utgiftsområdet.

Centerpartiet framhåller i Fi19 att det gör samma bedömning av anslagsbehovet som regeringen för utgiftsområdet.

Folkpartiet liberalerna avviker i Fi20 inte från den av regeringen beräknade ramen för utgiftsområdet.

Försvarsutskottets överväganden

Vänsterpartiet, Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna samt Miljöpartiet de gröna delar regeringens uppfattning om preliminära ramar för totalförsvarsutgifterna för åren 2002–2004.

Nu gällande försvarsbeslutsperiod omfattar åren 1997–2001. Redan i samband med den säkerhetspolitiska kontrollstationen – som genomfördes våren 1999 – beslutade riksdagen bl.a. om de ekonomiska riktlinjerna för utgiftsområdet under perioden 2000–2004. Utskottet konstaterar att regeringens förslag till preliminära ramar för de åren ligger i linje med riksdagens tidigare beslut. Någon omprövning av dessa riktlinjer är enligt utskottets mening inte motiverad. Regeringens förslag stöds av en bred majoritet av riksdagens partier.

Utskottet tillstyrker sålunda regeringens förslag och avstyrker de utgiftsramar som förordas att Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna.

År 2003 skall *EU:s krishanteringsförmåga* vara fullt utbyggd. Försvarsutskottet har i betänkande 1999/2000:FöU2 utgått från att regeringen snarast återkommer med förslag till riksdagen efter vilka principer som utlandsinsatser bör finansieras. Regeringen aviserar att den i budgetpropositionen för 2002 avser föreslå att de nuvarande anslagen 6:1 *Förbandsverksamhet och beredskap m.m.* och 6:2 *Fredsfrämjande truppinsatser* slås samman till ett anslag. Härigenom skapas enligt regeringen en större flexibilitet i planeringen och användningen av resurserna när avvägningar mellan internationella insatser och förbandsverksamhet skall göras.

Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna motsätter sig en sådan åtgärd. Moderata samlingspartiet anser för övrigt att dessa utgifter bör beräknas under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ta ställning till på vilket sätt eller efter vilka eventuella *nya* principer utlandsinsatserna bör finansieras. Denna fråga bereds även av Försvarsberedningen. Till detta får riksdagen återkomma när regeringen slutligt redovisar sina överväganden och förslag i frågan.

Stockholm den 15 maj 2001

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Anna Lilliehöök (m), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp) och Berndt Sköldestig (s).

Avvikande meningar

Urskottets beredning av ärendet har föranlett följande avvikande meningar.

1. Preliminära ramar 2002–2004 för Utgiftsområde 6 Totalförsvaret (m)

av Henrik Landerholm, Olle Lindström, Rolf Gunnarsson och Anna Liliehök (alla m).

Försvarsbeslutet förra våren var dåligt förberett och illa underbyggt. Regeringens förslag var inte kvalitetssäkrat. Det beslut som riksdagen fattade grundade sig snarare på förhoppningar än realiteter. Dessutom får vi ett försvar som saknar såväl säkerhetsmarginaler för oväntade händelseutvecklingar som tillräcklig förmåga att delta i fredsbevarande insatser.

Försvarsbeslutet är underbalanserat. Detta leder till en reduktion av Försvarsmaktens fasta kostnader, fortsatt nedläggning av fredsförband, minskning av personal och övningar samt som följd av detta en minskning av insatsorganisationen. Reduktionen är således inte en följd av väl avvägda beslut utan en reduktion inom de områden där det för varje tillfälle är möjligt. Moderata samlingspartiet har i stället föreslagit oförändrade försvarsanslag under nästa försvarsbeslutsperiod (2002–2004). Den nödvändiga omställningen av försvaret blir svår och smärtsam nog under sådana omständigheter, samtidigt som ambitionsnivån kan höjas.

Moderata samlingspartiet förordar ett försvar med större säkerhetsmarginal för oväntade händelseutvecklingar i ett alltmer centraliserat och militariserat Ryssland och med större förmåga att säkra freden genom att delta i internationella insatser. Vi förordar en försvarspolitik som innebär en organisation som med olika grader av beredskap kan lösa uppgifter såväl i dag som för framtiden. Det allra viktigaste är att kunna utveckla ett försvar med hög kvalitet och beredskap, välövade förband utrustade med modern materiel samt en större andel anställda för att komplettera värnplikten.

För att möjliggöra detta krävs ett försvarsbeslut där förbandsverksamhet och vidmakthållande är i balans med budgeten så att nödvändiga investeringar i nyutveckling och ny materiel kan genomföras rationellt och kostnadseffektivt. Därför avvisar vi regeringens inriktning att slå samman anslagen 6:1 *Förbandsverksamhet och beredskap m.m.* och 6:2 *Fredsfrämjande truppinsatser*. En sådan sammanslagning leder till en anslagskonstruktion som alltid kommer att vara i obalans samtidigt som omfattningen av verkliga insatser utomlands är omvänt proportionella mot möjligheter till förbandsutbildningen inom landet.

Inför höstens beslut finns chansen för regeringen att söka brett samarbete mellan riksdagens stora partier. Socialdemokraterna bör bredda samarbetet och driva försvarspolitik utan Miljöpartiets och Vänsterpartiets välsignelse.

Det finns ännu utrymme för en omprövning av den svenska försvarspolitiken vid höstens försvarsbeslut. Utgiftsramen för utgiftsområde 6 *Totalförsvar* bör för vart och ett av åren 2002, 2003, 2004 och 2005 öka med tre, tre, fyra resp. fem miljarder.

Riksdagen bör därutöver avvisa regeringens inriktning att slå samman ramanslagen 6:1 *Förbandsverksamhet och beredskap m.m.* och 6:2 *Fredsfrämjande truppinsatser*.

2. Preliminära ramar 2002–2004 för Utgiftsområde 6 Totalförsvar (kd)

av Åke Carnerö (kd) och Margareta Viklund (kd).

För att möta utökade krav på internationell verksamhet, gränskontroll och miljöskydd till sjöss bör Kustbevakningens resurser stärkas. Därför bör enligt Kristdemokraternas mening 50 miljoner kronor utöver regeringens tillföras utgiftsområdet. Utgiftsområde 6 Totalförsvar bör sålunda öka med 50 miljoner kronor.

BILAGA 9

Socialförsäkringsutskottets yttrande 2000/01:SfU5y

Preliminära ramar för utgiftsområdena 8, 10, 11 och 12 samt ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 19 april 2001 beslutat att bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (2000/01:100), i vad avser den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) jämte de motioner som kan komma att väckas, allt i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Vårpropositionen är resultatet av ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

De delar av vårpropositionen som utskottet yttrar sig över är regeringens förslag till preliminär fördelning av statsbudgetens utgifter på utgiftsområdena 8, 10, 11 och 12. Yttrandet omfattar också beräkningen av utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten samt motionsyrkanden rörande socialavgifter. I detta sammanhang kan nämnas att utskottet har tagit del av Årsredovisning för staten 2000 (skr. 2000/01:101).

Utskottet yttrar sig över följande motioner till den del de rör utskottets beredningsområde:

- Fi17 yrkandena 5, 13 och 15 av Bo Lundgren m.fl. (m),
- Fi18 yrkandena 5 och 7 av Alf Svensson m.fl. (kd),
- Fi19 yrkandena 4, 5 och 13 av Agne Hansson m.fl. (c),
- Fi20 yrkandena 4, 6, 11, 12, 20 och 23 av Lars Leijonborg m.fl. (fp),
- Fi33 av Bo Lundgren m.fl. (m).

Inledning

I propositionen redovisas förslag om ett statligt utgiftstak inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten för 2002 på 814 miljarder kronor, för 2003 på 844 miljarder kronor och för 2004 på 877 miljarder kronor.

Regeringen begär att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområdena åren 2002–2004 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Migrationspolitik, Integrationspolitik, Storstadspolitik och Minoritetspolitik. För 2001 uppgår de totala anslagen enligt statsbudgeten för utgiftsområdet till 4,9 miljarder kronor, varav 2,0 miljarder kronor till migrationspolitiken och 2,4 miljarder kronor till integrationspolitiken.

Regeringen föreslår en preliminär beräkning av ramen för utgiftsområdet för 2002 till 4 827 miljoner kronor, för 2003 till 4 850 miljoner kronor och för 2004 till 4 330 miljoner kronor.

Beräknade resurser för utgiftsområdet ökar med 144 miljoner kronor för 2002 och med 133 miljoner kronor för 2003 jämfört med de beräknade ramarerna i budgetpropositionen för 2001. Förändringen förklaras huvudsakligen av att regeringen har beräknat tillskott på 40 miljoner kronor 2002 och 50 miljoner kronor 2003 för asylsökande barns tillgång till förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och utbildning på i huvudsak samma villkor som gäller för barn som är bosatta i landet. Vidare beräknar regeringen en ökning av utgiftsområdesramen för 2002 med 32 miljoner kronor för Europeiska flyktingfonden. Fondens medel skall användas för projekt i syfte att underlätta för EU-länderna att ta emot asylsökande och flyktingar. Anslagsbeloppet motsvarar EU:s finansiering av projekten.

Enligt regeringen är det viktigt att stödja grupper och organisationer som har en tydlig målsättning att värna det demokratiska samhället mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Från och med 2002 beräknas 10 miljoner kronor för att förstärka det antirasistiska arbetet. Vidare anför regeringen att en försöksverksamhet bör inledas med lokala och regionala diskrimineringsombud. För detta ändamål tillförs 4 miljoner kronor fr.o.m. 2002.

År 2003 beräknar regeringen minska ramen för utgiftsområdet med 20 miljoner kronor och ytterligare med 310 miljoner kronor 2004 i syfte att finansiera förslag som innebär att ett äldreförsörjningsstöd inrättas för personer över 65 år som inte uppfyller bosättningskravet i pensionssystemet.

Vidare anför att riksdagen har tillkännagivit att regeringen i samband med den ekonomiska vårpropositionen 2001 bör redovisa ett sätt att möjliggöra flexiblare utnyttjande av anslagen på migrationsområdet och då i första hand anslagen 12:1 Migrationsverket och 12:2 Mottagande av asylsökande (bet. 2000/01:SfU2). Regeringen konstaterar att nuvarande anslagssystem är konstruerat så att flexibilitet finns inbyggd i systemet dels genom möjligheten till anslagskredit respektive anslagssparande, dels genom omprioritering i tilläggsbudget. Vidare anser regeringen att det är en viktig princip att förvaltningsanslag och sakanslag skall hållas åtskilda. Anslagsstrukturen inom migrationsområdet är konstruerad så att myndigheternas förvaltningsutgifter och

övriga utgifter hålls isär. Därför anser regeringen att det nu inte finns behov av att lägga fram förslag till särskilda åtgärder med anledning av socialförsäkringsutskottets initiativ.

Motionerna

Moderaterna

I stället för att anslå budgetmedel till vissa utsatta bostadsområden i storstäderna vill Moderaterna pröva andra vägar som innebär en mindre belastning på statsbudgeten. Enligt motionärerna skulle en avreglering av den svenska arbets- och bostadsmarknaden öka den sociala och geografiska rörligheten i det svenska samhället och därmed få positiva effekter för integrationsarbetet. Vidare anføres att väntetiderna för de asylsökande är alltför långa, vilket motiverar att Migrationsverkets resurser bör öka med 50 miljoner kronor utöver regeringens förslag. Även Utlänningsnämndens budget bör förstärkas, medan Integrationsverket föreslås få minskat anslag.

Moderaterna föreslår i motion Fi17 yrkande 5 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 130 miljoner kronor för 2002, 244 miljoner kronor för 2003 och med 14 miljoner kronor för 2004.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna har tidigare ställt sig bakom att statsbidrag lämnats till vissa kommuner i framför allt storstadsregionerna för att stimulera till insatser i utsatta bostadsområden. Motionärerna avvisar emellertid en förlängning av projektet, vilket motsvarar ett anslag om 230 miljoner kronor 2003. Kristdemokraterna anser vidare att Integrationsverket bör läggas ned från den 1 juni 2002. Vissa uppgifter bör övertas av Migrationsverket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Riksförsäkringsverket.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi18 yrkande 7 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 43 miljoner kronor för 2002, 297 miljoner kronor för 2003 och med 69 miljoner kronor för 2004.

Centerpartiet

Centerpartiet anser att Sverige skall ha en öppen och generös flyktingpolitik samtidigt som asylproceduren måste förbättras och rättssäkerheten öka. Fortfarande är väntetiderna alltför långa och flyktingmottagandet bör därför moderniseras och effektiviseras. Enligt Centerpartiet är det uppenbart att det finns möjligheter att göra besparingar när det gäller Migrationsverkets administration. Effektiviseringar tillsammans med ökade möjligheter för flyktingar att delta i arbetslivet kan ge besparingar på 100 miljoner kronor. Utlänningsnämnden bör enligt Centerpartiet avvecklas och asylärendena överföras till förvaltningsdomstolarna.

Centerpartiet föreslår i motion Fi19 yrkande 4 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 450 miljoner kronor för 2002, 565 miljoner kronor för 2003 och med 335 miljoner kronor för 2004.

Folkpartiet

I Folkpartiets motion Fi20 yrkande 20 begärs ett tillkännagivande om behovet av ökad integration av invandrare. De nuvarande förhållandena, som lett till att invandrare inte kommit in på arbetsmarknaden, kritiseras. Enligt motionärerna krävs en radikal politik för att främja arbete och företagande.

Folkpartiet anser att ökade resurser bör läggas på ett bättre flyktingmottagande. Om satsningar görs för att förbättra omhändertagande och handläggning kan kostnaderna för asylpolitiken minska jämfört med regeringens beräkning.

Folkpartiet föreslår i motion Fi20 yrkande 4 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 490 miljoner kronor för 2002, 966 miljoner kronor för 2003 och med 1 183 miljoner kronor för 2004.

Utskottet

Förslag till preliminär ram för åren 2002, 2003 och 2004, miljoner kronor

År	Rege-	m	kd	c	fp	m
20	4 827	- 130	- 43	- 450	-	-
20	4 850	- 244	- 297	- 565	-	-
20	4 330	- 14	- 69	- 335	- 1	-

Utskottet noterar att regeringen har beräknat vissa ökade resurser för utgiftsområdet för att täcka kostnader för asylsökande barns tillgång till förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och utbildning på i stort sett samma villkor som gäller för barn bosatta i landet.

I sammanhanget kan erinras om att utskottet vid behandling av budgetpropositionen för 2001, utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar, anfört att Migrationsverkets organiserade verksamhet för asylsökande barn skall hålla samma standard som den allmänna förskolan (bet. 2000/01:SfU2). Nyligen har regeringen lagt fram en proposition om asylsökande barns skolgång m.m. (prop. 2000/01:115), där bl.a. dessa frågor tas upp. Utskottet konstaterar att regeringen avser att ge Migrationsverket i uppdrag att i samverkan med Skolverket redovisa hur kvaliteten i Migrationsverkets familjebaserade barnverksamhet kan förbättras, i vilken omfattning asylsökande barn tas emot i kommunens förskola och vilka insatser som görs för dessa barn.

Utskottet anser liksom tidigare att storstadspolitiken är en viktig del i arbetet med att bryta segregationen och förbättra storstadsregionernas förutsättningar. Därför ser utskottet positivt på att utvecklingsarbetet i storstadsregionerna förlängs. Liksom föregående år (yttr. 1999/2000:SfU7y) förutsätter

utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2003 preciserar grunderna för arbetet och medelsfördelningen för den planerade förlängningen av storstadssatsningen. I detta sammanhang kan nämnas att utskottet har tagit del av regeringens skrivelse (skr. 2000/01:102) om utvecklingen i den kommunala sektorn. Bland annat redovisas mål och måluppfyllelse inom integrationspolitikens och storstadspolitikens områden.

En stor del av utgifterna inom området avser handläggningen av asylärenden och mottagande av asylsökande. Antalet asylsökande är naturligtvis av avgörande betydelse för kostnadernas utveckling. Prognosen för antalet asylsökande är alltid mycket osäker, och olika händelser kan kraftigt påverka antalet ansökningar. De långa handläggningstiderna är dessutom kostsamma i asylärenden bl.a. på grund av att de sökande under tiden vistas i Migrationsverkets mottagningssystem. Vid behandlingen av budgeten för 2001 ansåg utskottet (bet. 2000/01:SfU2) att den ansvariga myndigheten måste kunna utnyttja de samlade resurserna på bästa möjliga sätt i en verksamhet som kan fluktuera snabbt och där det är av stor vikt med tidiga insatser. Regeringen anser emellertid att det inte nu föreligger behov av några särskilda åtgärder. Eftersom ett flexibla utnyttjande av medlen för detta område ryms inom den föreslagna utgiftsramen konstaterar utskottet att de närmare villkoren för anslagen 12:1 och 12:2 blir aktuella först i samband med budgeten för 2002. Utskottet vill redan nu understryka att prioriteringar inom andra områden också kan få betydelse för detta utgiftsområde. Av betydelse för budgeten kan också bli den granskning av handläggningstider, anslagsstruktur och budgetarbete inom migrationspolitiken som för närvarande genomförs av Riksdagens revisorer.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till preliminära ramar för budgetåren 2002, 2003 och 2004 och avstyrker motionerna Fi17, Fi18, Fi19 och Fi20 i aktuella delar.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ersättning vid arbetsoförmåga.

Regeringen beräknar ökade resurser för utgiftsområdet med ca 6 209 miljoner kronor för 2002 och 10 853 miljoner kronor för 2003 i jämförelse med de beräknade ramarna i budgetpropositionen för 2001. För 2001 visar prognosen att utgifterna inom utgiftsområdet ökar med 4 794 miljoner kronor, varav merparten av ökningen härrör från anslaget för sjukpenning och rehabilitering m.m. Ökningarna beror huvudsakligen på att antagandena om antalet sjuk-skrivna och antalet förtidspensionärer har höjts. Prognosen för antalet netto-dagar med sjukpenning har ökat med ca 13 % för innevarande år jämfört med bedömningen som gjordes i budgetpropositionen för 2001. För 2003 förklaras

knappt 3 miljarder kronor av ökningen sedan budgetpropositionen för 2001 av att det särskilda grundavdraget för folkpensionärer (SGA) slopas.

Regeringen föreslår en preliminär beräkning av ramen för utgiftsområdet för 2002 till 110 711 miljoner kronor, för 2003 till 117 738 miljoner kronor samt för 2004 till 120 821 miljoner kronor.

Av propositionen framgår att regeringen avser att föreslå riksdagen att arbetsskadeförsäkringen reformeras, vilket beräknas medföra utgiftsökningar med högst 500 miljoner kronor 2002 och en varaktig årlig utgiftsökning på högst 1 000 miljoner kronor fr.o.m. 2003. Regeringen har också för avsikt att föreslå att 100 miljoner kronor tillförs utgiftsområdet för försöksverksamhet för att motverka långtidssjukskrivningar.

Av propositionen framgår vidare att allt fler förvärvsarbetsande har inkomster över inkomsttaket i sjukförsäkringssystemet. Då det är angeläget att bevara och utveckla den generella välfärden avser regeringen att se över ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemen och återkomma till frågan i budgetpropositionen för 2002.

Regeringen överlämnade den 22 mars 2001 proposition 2000/01:96 Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension till riksdagen. I propositionen redovisar regeringen förslag till ett reformerat förtidspensionssystem, vilket till stor del är en konsekvens av att ett nytt ålderspensionssystem har införts. Det är i huvudsak fråga om nya beräkningsregler. Ändringarna avses träda i kraft den 1 januari 2003.

Ett viktigt inslag i reformeringen av förtidspensionssystemet är att det särskilda grundavdraget (SGA) avskaffas. För att försäkringens nettoersättningar skall vara oförändrade måste bruttobeloppen höjas. Bruttoutgifterna för anslaget Förtidspensioner har således ökats med ca 2,9 miljarder kronor fr.o.m. 2003. Härigenom ökar det kommunala skatteunderlaget. Kommunsektorns ökade skatteinkomster innebär att det generella statsbidraget till kommuner och landsting inom utgiftsområde 25 reduceras med ca 2,8 miljarder kronor fr.o.m. 2003. Beloppet kan komma att revideras då den slutliga justeringen sker i budgetpropositionen för 2003.

Motionerna

Moderaterna

Moderaterna anser att Sverige behöver en socialförsäkringsreform i pensionsreformens fotspår. Målsättningen bör vara ett robust och oberoende socialförsäkringssystem där förmåner och avgifter relaterar till varandra och inte påverkas av finansieringen av de offentliga finanserna.

Som ett första steg i reformarbetet måste enligt Moderaterna sjukskrivningarna handhas på ett medicinskt genomtänkt sätt och behovet härav måste bestämmas av medicinska överväganden och inte, som nu ofta är fallet, av patientens önskemål. En fördjupad samverkan mellan försäkringskassan, företagsläkaren och arbetsledningen kan vidare bidra till att minska användningen av sjukskrivningar. En genomtänkt användning av sjukskrivningen ger

även positiva effekter för de långtidssjuka eftersom deras rehabilitering då kan prioriteras. Moderaterna vill vidare tillföra resurser till försäkringskassorna för att höja kvaliteten på verksamheten och komma till rätta med de köproblemen som föreligger. Försäkringskassorna bör vidare ges större självständighet samt ett tydligt ekonomiskt och finansiellt ansvar för rehabiliteringsverksamheten. Moderaterna föreslår vidare att kompensationen i sjukförsäkringen skall vara 75 % av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI). Vidare skall ytterligare en karenssdag införas i sjukförsäkringen.

Kostnader till följd av trafikolyckor skall enligt Moderaterna bekostas via den obligatoriska trafikförsäkringen. Vidare påverkas utgifterna av Moderaternas förslag om att arbetsskadeförsäkringen skall lyftas ut ur den offentliga försäkringen.

Moderaterna föreslår i motion Fi17 yrkande 5 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 13 268 miljoner kronor för 2002, med 19 639 miljoner kronor för 2003 samt med 24 570 miljoner kronor för 2004.

I motion Fi17 yrkande 13 begär Moderaterna ett tillkännagivande om en socialförsäkringsreform.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna vill att den rehabiliteringsförsäkring som föreslås i betänkandet SOU 2000:78 i alla väsentliga huvuddrag genomförs från den 1 juli 2002. Även om totalkostnaden ökar det första året leder reformen till en nettovinst i form av minskade utgifter för sjukpenning och förtidspension.

Vidare föreslår Kristdemokraterna att SGI skall beräknas på snittinkomsten under de senaste två åren samt att skattepliktiga förmåner och semesterersättning skall vara SGI-grundande. Sjukförsäkringen skall innehålla två karenss dagar med ett högriskskydd på tio dagar per år.

Kristdemokraterna föreslår också en ny modell där samtliga personskadekostnader i samband med trafikolycksfall förs över till trafikförsäkringen. Ett sådant alternativ innebär minskade utgifter med ca 4 miljarder kronor.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi18 yrkande 7 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 5 990 miljoner kronor för 2002, med 7 285 miljoner kronor för 2003 samt med 9 475 miljoner kronor för 2004.

Centerpartiet

Centerpartiet vill ha en övergång från passivt stöd till aktiva åtgärder. Därför föreslås att 3,3 miljarder kronor överförs från sjukpenningen till rehabiliteringsersättning och rehabiliteringsstöd. I detta sammanhang bör den finansiella samordningen påskyndas och utökas samt ske med utgångspunkt från de lokala förutsättningarna så att de olika organisationernas specifika erfarenheter tas till vara. Centerpartiet föreslår en växling av sjukpenning till rehabiliteringsstöd senast efter fyra månaders sjukskrivning. Förslaget medför enligt Rehabiliteringsutredningen sänkta kostnader för sjukpenningen med 2,5 miljarder kronor för 2002. Centerpartiet föreslår vidare att SGI skall beräknas på historisk inkomst, varmed utgifterna minskar med 1 670 miljoner kronor

2002. En besparing inom Riksförsäkringsverkets administration minskar utgifterna med 70 miljoner kronor per år.

Vidare föreslår Centerpartiet att sjuklöneperioden för arbetsgivare inom den offentliga sektorn förlängs till två månader. Härigenom måste arbetsgivarna ta ett större ansvar för arbetsmiljön och för att sjuktalet minskar. Förslaget medför sänkta kostnader för sjukpenningen med drygt 3,6 miljarder kronor. En sänkning av arbetsgivaravgiften görs för att kompensera den ökade kostnaden.

Centerpartiet föreslår i motion Fi19 yrkande 4 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 5 740 miljoner kronor för 2002, med 8 070 miljoner kronor för 2003 samt med 9 900 miljoner kronor för 2004.

Folkpartiet

Folkpartiet förordar en stor socialförsäkringsreform. Dagens socialförsäkring (utom föräldraförsäkringen) bör utformas som tre från statsbudgeten fristående försäkringar: en allmän pensionsförsäkring, en allmän sjukförsäkring (inklusive förtidspensionen) och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Enligt Folkpartiet bör högsta nivån vid beräkning av SGI höjas till tio basbelopp. Folkpartiet föreslår ett stort antal åtgärder för att bekämpa den ökade långtidsfrånvaron, bl.a. kraftigt ökade resurser till rehabilitering, samverkan mellan aktörerna genom FINSAM, förstärkt företagshälsovård, samt rehabiliteringsgaranti innebärande att den sjukskrivne senast fyra veckor efter sjukskrivningen skall få en rehabiliteringsutredning genom försäkringskassans försorg.

Vidare föreslås att sjukförsäkringens kostnader för trafikolycksfall förs över till trafikförsäkringen.

Folkpartiet föreslår i motion Fi20 yrkande 4 att ramen minskas i förhållande till regeringens förslag med 3 910 miljoner kronor för 2002, med 8 095 miljoner kronor för 2003 samt med 11 640 miljoner kronor för 2004.

I motion Fi20 yrkande 11 begär Folkpartiet att riksdagen godkänner vad som anförts om en socialförsäkringsreform. Vidare framhåller Folkpartiet i motion Fi20 yrkande 12 (delvis) att basbeloppssystemet visserligen kompenserar för inflation men inte för reallöneökningar, varför en höjning av taket i bl.a. sjukförsäkringen till tio basbelopp bör genomföras. I motionen begärs ett tillkännagivande härom och framförs att höjningen av taket bör genomföras från 2002.

Utskottet

Förslag till preliminär ram för åren 2002, 2003 och 2004, miljoner kronor

År	Rege-	m	kd	c	Fp	m
20	110 711	- 13	- 5	- 5	- 3	-
20	117 738	- 19	- 7	- 8	- 8	-
20	120 821	- 24	- 9	- 9	- 11	-

Enligt propositionen visar aktuell beräkning för utgiftsområdet för 2001 att utgifterna kan förväntas uppgå till 106,7 miljarder kronor, vilket är ca 4,8 miljarder kronor högre än vad som anvisades på statsbudgeten. Prognosen för utvecklingen under 2001 innebär en fortsatt ökning av sjukfrånvaron och en ökning av antalet förtidspensionerade.

Utskottet noterar att vad gäller utgifterna för 2001 föreslår regeringen att anslaget 19:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m. ökas med 3 miljarder kronor. Enligt tilläggsbudgeten är de prognoser som ligger till grund för bedömningen för 2001 osäkra varför de kan behöva justeras ytterligare. Regeringen avser att noga följa utvecklingen för att bedöma huruvida den föreslagna ökningen är tillräcklig. Kostnaderna för sjukförsäkringen har ökat under flera år och utskottet har tidigare redovisat sin syn på denna utveckling. Vid behandlingen av budgeten för 2001 noterade utskottet i betänkande 2000/01:SfU1 att kostnaderna för sjukpenningen, exklusive ålderspensionsavgiften, ökade med 30 % 1999 jämfört med 1998. Utgifterna hade fortsatt att stiga under 2000, dock i avtagande takt. Vidare noterades att antalet sjukskrivna hade ökat kraftigt under de senaste åren. Utskottet delade regeringens bedömning att orsakssambanden är mycket komplexa och att det finns flera förklaringar till det rådande förhållandet med ökande sjukfrånvaro. Utskottet ansåg att det måste utformas en strategi för att komma till rätta med utvecklingen av den arbetsbetingade ohälsan och för att åstadkomma en förnyelse av arbetsmiljöarbetet som ökar människors möjligheter att delta i arbetslivet. Detta bör ske genom förebyggande åtgärder, förbättrad arbetsmiljö, bättre rehabilitering och effektivare försäkringssystem. Beredningen av dessa frågor inom Regeringskansliet borde avvaktas och utskottet utgick från att regeringen återkommer till riksdagen med ett samlat förslag så snart som möjligt.

Utskottet kan nu åter konstatera att regeringen har inlett en omfattande översyn av orsakerna till den ökade ohälsan i arbetslivet. Arbetet avses resultera i en handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet. Planen är under utarbetande av en särskild utredare. Enligt uppgift avses en delredovisning av arbetet att ske den 1 juni 2001 medan arbetet avses att slutredovisas den 15 december 2001. Med hänsyn härtill har utskottet inte anledning att ifrågasätta regeringens bedömning av utgifternas storlek.

Utskottet välkomnar regeringens satsning under utgiftsområdet för att reformera arbetsskadeförsäkringen och för att bedriva försöksverksamhet för att motverka långtidssjukskrivningar.

Utskottet har tidigare uttalat (bet. 2000/01:SfU1 s. 31) att det är viktigt att utformningen av intjänandetaket, även i de delar av socialförsäkringssystemet som inte rör det reformerade ålderspensionssystemet, inte leder till att allt fler försäkrade genom en normal löneutveckling delvis hamnar utanför försäkringsskyddet. Utskottet uttalade i detta sammanhang även att en höjning av taket i socialförsäkringssystemen bör ske så snart utrymme finns.

Utskottet ser mot denna bakgrund mycket positivt på att regeringen nu av samma skäl avser att se över ersättningsnivåerna i sjukförsäkringen.

När det gäller socialförsäkringsadministrationen kan nämnas att utskottet noga följer försäkringskassornas handläggning och arbetssituation.

De partier som framställt yrkanden under utgiftsområdet har förslag som innebär kraftiga minskningar av ramen i förhållande till regeringens förslag. Vad gäller partiernas olika sakförslag har det stora flertalet av dessa tidigare behandlats och avvisats av utskottet (se främst bet. 2000/01:SfU1). Utskottet vill ändå kort kommentera några av förslagen. Att införa ytterligare en karensdag i sjukpenningförsäkringen skulle, i enlighet med vad utskottet tidigare uttalat, innebära mycket svåra påfrestningar för redan utsatta gruppers försörjningssituation. I än högre grad gäller detta om det skulle kombineras med en sänkning av ersättningsnivån i sjukförsäkringen. Vad gäller frågan huruvida sjukdomsfall och skador till följd av trafiken skall överföras till trafikförsäkringen har utskottet uttalat att ett system där vissa skadetyper inte ryms inom den allmänna försäkringen knappast är tänkbart med hänsyn till försäkringskassans ansvar för samordning och tillsyn av rehabiliteringsverksamheten. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Utskottet har, senast i betänkandet med anledning av regeringens förslag till anslag m.m. inom det aktuella utgiftsområdet (bet. 2000/01:SfU1 s. 51 f.), vartill hänvisas, utvecklat sin uppfattning vad gäller den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och samarbetet mellan myndigheterna. I sammanhanget kan nämnas att Centerpartiet föreslår att sjuklöneperioden för offentliga arbetsgivare skall förlängas till två månader. Utskottet vill här liksom tidigare peka på att ett av syftena med den lagstadgade sjuklönen är att öka arbetsgivarens ansvar för de anställdas arbetsmiljö och hälsa. Frågan om arbetsgivarens rehabiliteringsansvar omfattas för övrigt av den handlingsplan avseende ökad hälsa i arbetslivet som är under utarbetande. Utskottet anser inte att den aviserade handlingsplanen bör föregripas.

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden från Folkpartiet av innebörd att en ny socialförsäkring bör utformas som tre från statsbudgeten fristående försäkringar (se bl.a. bet. 2000/01:SfU1 och 2000/01:SfU15). Utskottet har inte ändrat uppfattning i saken.

Beräkningen av ramen för 2003 och 2004 utgår bl.a. från förslag om en reformering av förtidspensionssystemet som regeringen lagt fram i proposition 2000/01:96, Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension. Utskottet har denna dag tillstyrkt propositionen (bet. 2000/01:SfU15).

Mot bakgrund av det anförda kan utskottet godta regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter för budgetåret 2002. Utskottet godtar även regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter för budgetåren 2003 och 2004.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag till preliminära ramar för budgetåren 2002, 2003 och 2004 och avstyrker motionerna Fi17, Fi18, Fi19 och Fi20 i dessa delar.

Mot bakgrund av det redovisade anser utskottet att yrkande 12 (delvis) i motion Fi20 får anses i huvudsak tillgodosett. Yrkandet avstyrks därför.

Utskottet avstyrker även motionerna Fi17 yrkande 13 och Fi20 yrkande 11.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomisk äldrepolitik.

För 2002 ökas beräknade resurser för utgiftsområdet med 91 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001. Ökningen beror i huvudsak på att 160 miljoner kronor föreslås tillskjutas utgiftsområdet med anledning av ett förslag om en höjning av bostadstillägget till pensionärer. Denna utgiftsökning motverkas dock till viss del av nedreviderade prognoser, varför nettoeffekten blir 91 miljoner kronor.

Regeringen föreslår en preliminär beräkning av ramen för utgiftsområdet för 2002 till 33 241 miljoner kronor, för 2003 till 51 615 miljoner kronor samt för 2004 till 51 201 miljoner kronor.

Enligt propositionen beror den kraftiga utgiftsökningen mellan åren 2002 och 2003 dels på att utgifterna för den bosättningsbaserade folkpensionen till pensionärer som även uppbär ATP flyttas från ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till utgiftsområde 11, dels på att det särskilda grundavdraget (SGA) avskaffas 2003. Då SGA avskaffas omvandlas denna skatteförmån tillsammans med nuvarande bosättningsbaserade folkpension samt pensionstillskott till en beskattad garantipension på budgetens utgiftssida.

I och med att SGA höjdes den 1 januari 2001 beräknas kostnaderna för garantipensionen bli ca 385 miljoner kronor högre för 2003 och framöver, jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2001.

Regeringen avser vidare föreslå förbättringar inom bostadstillägget till pensionärer (BTP). I dag ersätter BTP boendekostnader upp till 4 500 kr med 90 % av kostnaden. Regeringen avser att i budgetpropositionen för 2002 föreslå att ersättningsnivån höjs till 91 %. Förändringen innebär en förbättring för pensionärer med BTP på i genomsnitt ca 400 kr per år och som mest med 540 kr per år.

Av propositionen framgår att regeringen avser att i en särskild proposition föreslå att ett äldreförsörjningsstöd (ÄFS) införs 2003 för bl.a. äldre invandrare som inte uppfyller bosättningskravet för svensk folkpension. Utgiftsområdet tillförs 710 miljoner kronor fr.o.m. 2003 för att finansiera denna reform. En stor del av dessa ökade kostnader på utgiftsområdet motsvaras dock av minskade kostnader för socialbidrag till gruppen äldre invandrare. I budgetpropositionen för 2003 avser regeringen föreslå att ett nytt anslag anvisas för äldreförsörjningsstödet.

Motionerna

Moderaterna

Moderaterna anser att utformningen av BTP har verkat kostnadsdrivande på framför allt kommunernas hyressättning. De säger därför nej till en föreslagen höjning av bostadstillägget. Moderaterna föreslår i stället att den skäliga levnadsnivån i BTP höjs med 12 procentenheter.

Vidare föreslår Moderaterna att folkpensionerna, för dem som var folkpensionärer under perioden 1993–1998, skall beräknas på två extra procent av basbeloppet under den kommande sexårsperioden. Detta är en kompensation för den lägre indexuppräknings som gjordes för den tidigare perioden.

Moderaterna föreslår vidare att inkomstprövningen av änkepensionerna skall tas bort.

Moderaterna föreslår i motion Fi17 yrkande 5 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 180 miljoner kronor för 2002, med 580 miljoner kronor för 2003 samt med 880 miljoner kronor för 2004.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna anser att omställningspensionen skall återställas till tolv månader i ett steg redan 2002. Vidare föreslås att inkomstprövningen vid beräkning av änkepension skall tas bort. Dessutom föreslås att innehav av fritidsfastighet inte skall räknas med i inkomsten vid beräkning av bostadstilllägg för pensionärer.

För att förbättra de sämst ställda pensionärernas ekonomi föreslår Kristdemokraterna ett höjt pensionstillskott med 200 kr per månad för 2002.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi18 yrkande 7 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 1 920 miljoner kronor för 2002, med 1 213 miljoner kronor för 2003 samt med 1 320 miljoner kronor för 2004.

Centerpartiet

I stället för regeringens förslag till ändringar av BPT föreslår Centerpartiet att bostadstillägget skall ersätta boendekostnader upp till 4 000 kr med 80 % av kostnaden. Centerpartiet föreslår vidare en generell höjning av pensionstillskottet med 6 000 kr för 2002. Från och med 2003 när det nya pensionssystemet träder i kraft föreslås dessutom att grundpensionen höjs med 6 000 kr.

Centerpartiet föreslår i motion Fi19 yrkande 4 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 790 miljoner kronor för 2002, med 380 miljoner kronor för 2003 samt med 380 miljoner kronor för 2004.

Folkpartiet

Folkpartiet anser att inkomstprövningen av änkepensionerna måste tas bort och att tiden för omställningspensionen bör förlängas till tolv månader.

Folkpartiet föreslår i motion Fi20 yrkande 4 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 970 miljoner kronor för 2002, med 1 210 miljoner kronor för 2003 samt med 1 350 miljoner kronor för 2004.

Utskottet

Förslag till preliminär ram för åren 2002, 2003 och 2004, miljoner kronor

År	Rege-	m	kd	c	fp	M
20	33 241	+ 180	+ 1	+	+ 970	-
20	51 615	+ 580	+ 1	+	+ 1	-
20	51 201	+ 880	+ 1	+	+ 1	-

Bland annat äldre invandrare som inte uppfyller bosättningskravet för svensk folkpension är som regeringen påpekar hänvisade till ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Utskottet har efterlyst en lösning på problemet alltsedan 1992/93 års riksmöte, då riksdagen gjorde ett tillkännagivande om att det fanns anledning för regeringen att närmare utreda de problem som fanns och kunde uppkomma i framtiden när det gällde försörjningen av dessa personer (bet. 1992/93:SfU4). Utskottet ser därför positivt på regeringens avsikt att nu i en särskild proposition föreslå att i Sverige bosatta personer som är 65 år eller äldre skall garanteras en viss lägsta levnadsnivå i form av ett äldreförsörjningsstöd.

Utskottet välkomnar också regeringens förslag till ytterligare förbättringar inom bostadstillägget för pensionärer.

När det gäller inkomstprövningen av änkepensioner vill utskottet peka på att regeringen i fjolårets ekonomiska vårproposition (prop. 1999/2000:100) uppgav att utgiftsområdet skulle tillföras 30 miljoner kronor för att göra inkomstprövningen av dessa pensioner generösare och enklare. I budgetpropositionen för 2001 anges vidare att den närmare utformningen skall beredas i samband med arbetet om ett nytt system för bostadsstöd till pensionärer och förslag läggas fram under 2001. Vidare vill utskottet peka på att riksdagen tidigare har beslutat att omställningspensionen skall förlängas från sex till tio månader fr.o.m. 2003 och att regeringen har för avsikt att återkomma med förslag som förlänger omställningspensionen till tolv månader 2005 (prop. 1999/2000:91, bet. 1999/2000:SfU13, rskr. 1999/2000:235). Vidare förutsätter utskottet i betänkandet (s. 28) att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om det visar sig ekonomiskt möjligt att tidigarelägga den aviserade förlängningen av den inledande omställningspensionen till tolv månader.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag till preliminära ramar för budgetåren 2002, 2003 och 2004 och avstyrker motionerna Fi17, Fi18, Fi19 och Fi20 i dessa delar.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Ekonomisk familjepolitik.

Beräknade resurser för utgiftsområdet ökar med 714 miljoner kronor för 2002 och 862 miljoner kronor för 2003 i jämförelse med de beräknade ramar i budgetpropositionen för 2001. Ökningarna förklaras till större delen av högre utgifter för föräldraförsäkringen, vilket framför allt beror på ett högre antagande om antalet födda barn och den höjning av garantiersättningen som regeringen föreslår i denna proposition.

Regeringen föreslår en preliminär beräkning av ramen för utgiftsområdet för 2002 till 49 645 miljoner kronor, för 2003 till 51 619 miljoner kronor samt för 2004 till 52 529 miljoner kronor.

Föräldrapenning enligt garantinivå utges till föräldrar som saknar inkomst, har låg inkomst eller inte uppfyller kvalifikationskraven inom föräldraförsäkringen. Garantiersättningen har varit oförändrad sedan 1987 och uppgår till 60 kr per dag. Om hänsyn tas till inflation skulle garantinivån i dag uppgå till ca 95 kr. Regeringen avser att höja garantinivån i föräldraförsäkringen med 60 kr till 120 kr per dag fr.o.m. den 1 januari 2002. Vidare avser regeringen att höja garantinivån till 150 kr 2003 och till 180 kr per dag fr.o.m. 2004. Höjningen avser den del av försäkringen som utger ersättning motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst, dvs. 390 dagar fr.o.m. den 1 januari 2002. I ramen för utgiftsområdet har utgiftsökningar i föräldraförsäkringen med anledning av höjningen av garantiersättningen beaktats med 200 miljoner kronor 2002, 300 miljoner kronor 2003 och 400 miljoner kronor 2004.

I dag uppgår inkomsttaket i föräldraförsäkringen till 7,5 prisbasbelopp, vilket motsvarar en månadslön på drygt 23 000 kr. Allt fler förvärvsarbetande har inkomster över inkomsttaket. Det är angeläget att bevara och utveckla den generella välfärden. Regeringen avser därför att se över ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemet och återkomma till frågan i budgetpropositionen för 2002.

Motionerna

Moderaterna

Moderaterna vill öka möjligheten för föräldrar att mer fritt disponera de skattepengar som i dag används för att stödja barnfamiljerna på olika sätt. Moderaterna föreslår därför att ett särskilt barnomsorgskonto inrättas för barn i förskoleåldern fr.o.m. den 1 januari 2002. Moderaterna föreslår vidare att en

avdragsrätt på 50 000 kr per barn och år införs vad beträffar styrkta barnomsorgskostnader.

Moderaterna avvisar regeringens förslag till en extra månad i föräldraförsäkringen. Förslaget att återinföra kontaktdagarna i skolan avvisas eftersom detta är en pekpinne för föräldrarnas disposition av ledighet. Moderaterna anser vidare att kompensationsnivån i föräldraförsäkringen skall vara 75 % och att taket skall indexeras genom inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet. Vidare föreslår Moderaterna att underhållsstödet ersätts med ett ensamstående-stöd. Förslaget innebär att stödet behovsprövas i förhållande till både underhålls- och boförlärdens inkomst. Vidare anser Moderaterna att bidraget för kostnader för internationella adoptioner skall höjas till maximalt 55 000 kr.

Moderaterna föreslår i motion Fi17 yrkande 5 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 158 miljoner kronor för 2002, och med 8 miljoner kronor för 2003 samt minskas med 92 miljoner kronor för 2004.

I motion Fi17 yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om behovet av en politik som gör det lättare att förena arbete och familj.

I motion Fi33 begärs att riksdagen beslutar att arbetet genast inleds för att förändra familjepolitiken på ett sätt som är mera rättvist och inriktat på att stödja familjernas egna val.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna betonar familjens rätt att avgöra barnomsorgsform inklusive egen omsorg i hemmet och hänvisar till det alternativ till maxtaxereform som partiet lagt fram tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet. Kristdemokraterna föreslår att garantinivån i föräldraförsäkringen skall höjas i två steg till 200 kr per dag 2004.

Kristdemokraterna välkomnar regeringens förslag att återinföra kontaktdagarna i föräldraförsäkringen men anser att föräldrar från 2002 skall ges möjlighet att ta ut två kontaktdagar per barn och år för barn mellan fyra och tolv år. Från 2004 skall denna möjlighet ges vad beträffar barn mellan fyra och femton år.

Vidare föreslår Kristdemokraterna att SGI skall beräknas på snittinkomsten under de senaste två åren samt att skattepliktiga förmåner och semesterersättning skall vara SGI-grundande.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi18 yrkande 7 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 641 miljoner kronor för 2002, med 301 miljoner kronor för 2003 samt med 451 miljoner kronor för 2004.

Centerpartiet

Centerpartiet vill förnya familjepolitiken så att den utgår från barnens och familjernas behov. Ett barnomsorgskonto i kombination med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader bör införas. Föräldrarna skall ges möjlighet att använda medlen för att kunna minska sin arbetstid, delta i förskolans aktiviteter, köpa barnomsorgstjänster m.m.

Centerpartiet vill höja garantinivån i föräldraförsäkringen från 60 till 200 kr per dag under de första 390 dagarna. Vidare föreslår Centerpartiet att SGI skall beräknas på historisk inkomst, varmed utgifterna minskar med 710 miljoner kronor. Slutligen avvisar Centerpartiet regeringens förslag om en extra mamma/pappamånad.

Centerpartiet föreslår i motion Fi19 yrkande 4 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 1 520 miljoner kronor för 2002, med 1 410 miljoner kronor för 2003 samt med 1 300 miljoner kronor för 2004.

I motion Fi19 yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om familjepolitiken.

Folkpartiet

Folkpartiet vill genomföra en familjepolitisk reform som ger mera makt och marginaler i barnfamiljernas vardag. Ett barnomsorgskonto med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till 50 000 kronor bör införas. Etableringsfrihet för privata alternativ i barnomsorgen (barnomsorgspeng) garanterar valfriheten mellan olika barnomsorgsformer med likvärdig kommunal subventionering.

Folkpartiet föreslår vidare, för att öka jämställdheten och förbättra kvinnors position på arbetsmarknaden, att ersättning under mamma/pappamånaden skall utgå med 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. Slutligen föreslår Folkpartiet att taket för ersättning i föräldraförsäkringen höjs till tio basbelopp.

Folkpartiet begär i motion Fi20 yrkande 12 (delvis) ett tillkännagivande om höjda tak i bl.a. föräldraförsäkringen till tio basbelopp.

Folkpartiet föreslår i motion Fi20 yrkande 4 att ramen ökas i förhållande till regeringens förslag med 2 400 miljoner kronor för 2002, med 1 945 miljoner kronor för 2003 samt med 1 920 miljoner kronor för 2004.

I motion Fi20 yrkande 23 begärs ett tillkännagivande om behovet av en reformerad familjepolitik.

Utskottet

Förslag till preliminär ram för åren 2002, 2003 och 2004, miljoner kronor

År	Rege-	m	kd	c	fp	m
20	49 645	+ 158	+ 641	+ 1	+ 2	-
20	51 619	+ 8	+ 301	+ 1	+ 1	-
20	52 529	- 92	+ 451	+ 1	+ 1	-

Under senare tid har riksdagen beslutat om flera förbättringar vad avser det ekonomiska stödet till barnfamiljer. Ersättningsnivån i föräldraförsäkringen har höjts från 75 % till 80 %. De allmänna barnbidragen har höjts och flerbarnstillägget har återinförts. Vidare har föräldrapenningen förlängts med 30 dagar fr.o.m. 2002 och nya förmåner tillkommit inom den tillfälliga föräldra-

penningen (prop. 2000/01:44, bet. 2000/01:SfU10, rskr 2000/01:169). Regeringen avser vidare som framgått att dels föreslå höjningar av garantinivån i föräldraförsäkringen, såvitt avser den del av försäkringen som utger ersättning motsvarande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst, dvs. 390 dagar fr.o.m. 2002, dels se över ersättningsnivåerna inom bl.a. föräldraförsäkringen och återkomma med förslag härom i budgetpropositionen för 2002.

Vad gäller partiernas alternativa sakförslag har dessa även inom detta utgiftsområde tidigare behandlats av utskottet och avstyrkts (se bet. 2000/01:SfU1). Utskottet finner dock skäl att uppehålla sig vid vad som därvid anfördes med anledning av motionsyrkanden gällande införande av ett barnomsorgskonto. Utskottet uttalade därvid att utskottet sammantaget ansåg att föreslagna och aviserade åtgärder (innefattande bl.a. införande av max-taxereformen) på familjepolitikens område skulle komma att innebära en påtaglig förbättring av barnfamiljernas ekonomi och gynnsammare förutsättningar för ett ökat barnafödande. Skäl att införa ett barnomsorgskonto saknades enligt utskottets mening. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag till preliminära ramar för utgiftsområdet för budgetåren 2002, 2003 och 2004 och avstyrker motionerna Fi17 yrkande 5, Fi18 yrkande 7, Fi19 yrkande 4 och Fi20 yrkande 4.

Mot bakgrund av vad som redovisats under utgiftsområde 10 om att utskottet anser att en höjning av taket i socialförsäkringssystemet bör ske så snart utrymme finns anser utskottet att yrkande 12 (delvis) i motion Fi20 får anses i huvudsak tillgodosett. Yrkandet avstyrks därför.

Utskottet avstyrker också motionerna Fi17 yrkande 15, Fi19 yrkande 13 och Fi33.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten

Propositionen

Utgifterna omfattar ålderspension i form av allmän tilläggspension (ATP) och ålderspension i form av folkpension till pensionärer som även uppbär ATP. Vidare ingår fr.o.m. 2001 reformerad tilläggspension, inkomstpension och premiepension.

I propositionen beräknas utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 150 486 miljoner kronor för budgetåret 2002, till 152 476 miljoner kronor för budgetåret 2003 och till 160 474 miljoner kronor för budgetåret 2004.

Enligt propositionen ökar utgifterna för ålderspensionerna årligen. Detta beror dels på att den genomsnittliga ATP-nivån trendmässigt stiger, dels på indexeringen av pensionerna som styrs av förändringar i prisbasbeloppet (t.o.m. 2001) respektive inkomstbasbeloppet (fr.o.m. 2002).

Av propositionen framgår att kostnaderna för den bosättningsbaserade folkpensionen till pensionärer som också uppbär ATP från 2003 överförs från ålderspensionssystemet till garantipensionsanslaget på utgiftsområde 11.

Utskottet

Utgifterna för ålderssystemet vid sidan av statsbudgeten skall rymmas inom det statliga utgiftstaket. Utskottet vill nämna att denna ordning nyligen har ifrågasatts av regeringen i proposition 2000/01:70, Automatisk balansering av ålderspensionssystemet. I propositionen anförs bl.a. följande:

Godtar riksdagen förslaget till automatisk balansering kommer reformen i allt väsentligt att vara genomförd i enlighet med de principer som fastställdes av riksdagen år 1994. Med regler för automatisk balansering blir pensionssystemet finansiellt stabilt. Frågan om hur ålderspensionsutgifterna bör hanteras i budgeten och i förhållande till utgiftstaken aktualiseras därmed. Frågan kräver dock ett helhetsperspektiv på den statliga budgetprocessen. Inom Regeringskansliet övervägs för närvarande slutsatser och eventuella åtgärder med anledning av vad utredningen Utvärdering och vidareutveckling av budgetprocessen, SOU 2000:61, föranleder. Vidare pågår inom det s.k. VESTA-projektet ett arbete med att i vissa avseenden ändra redovisningsprinciperna för statsbudgeten. Hur utgiftstak och saldomål kommer att anpassas till de nya principerna är ännu inte avgjort.

Utskottet har med anledning härav uttalat bl.a. följande (bet. 2000/01:SfU13):

Utskottet vill understryka att det nya ålderspensionssystemet är ett s.k. avgiftsdefinierat system, som är fristående från statsbudgeten och i sin helhet finansieras med en specialdestinerad och fast pensionsavgift. Med de regler för automatisk balansering som riksdagen nu föreslås fatta beslut om blir pensionssystemet därtill långsiktigt finansiellt stabilt. Varken den allmänna ekonomiska utvecklingen eller demografiska förändringar skall därutöver kunna föranleda politiska beslut som begränsar pensionsutgifternas storlek. Det är enligt utskottets mening därför viktigt att osäkerhet inte i något sammanhang uppkommer om det inkomstrelaterade ålderspensionssystemets autonomi. För den händelse denna del av pensionssystemet även fortsättningsvis skall ingå under ett utgiftstak är det viktigt att innebörden av ett sådant utgiftstak i förhållande till pensionssystemet tydligt klargörs.

Vad gäller nu behandlad proposition har utskottet inte något att erinra mot regeringens beräkningar för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten för budgetåren 2002–2004.

Socialavgifter

Socialavgifter utgörs av arbetsgivaravgifter, egenavgifter och särskild löneskatt. År 2001 utgår arbetsgivaravgifter med 30,13 %, egenavgifter med 28,32 % och särskild löneskatt med 16,16 eller 24,26 %. Den nya socialavgiftslagen (2000:980), vilken trädde i kraft den 1 januari 2001, innebär främst en lagteknisk och språklig bearbetning av de tidigare bestämmelserna om

socialavgifter samt en anpassning till den nya socialförsäkringslagen (1999:799). Arbetsgivare och egenföretagare skall också betala allmän löneavgift med 2,69 %.

Vid beräkning av arbetsgivaravgifterna gäller att en arbetsgivare varje månad får göra avdrag med 5 % av avgiftsunderlaget, dock högst med 3 550 kr. När det gäller beräkning av egenavgifter får avdrag göras med 5 % av avgiftsunderlaget, dock högst med 9 000 kr per år.

Utvecklingen av statens intäkter beror i huvudsak på hur timlön och sysselsättning samt inkomst av näringsverksamhet utvecklas. För åren fram t.o.m. 2004 beräknas intäkterna öka med ca 13–14 miljarder kronor per år, vilket i stort sett följer den antagna förändringen i lönesumman.

Jämfört med beräkningen till budgetpropositionen för 2001 ökar intäkterna med 2,4 miljarder kronor 2000 och med 2,8 miljarder kronor 2001. Åren 2002 och 2003 ökar intäkterna med 4 miljarder kronor per år, främst till följd av högre sysselsättning och timlön.

Motionerna

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna begär i motion Fi18 yrkande 5 att riksdagen godkänner de prioriterade områden för budgetpolitiken som motionärerna förordar som riktlinje för regeringens budgetarbete. Arbetsgivaravgifterna bör sänkas med 10 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från 2002. För egenföretagare utökas den nedsättningsberättigade lönesumman till 250 000 kr per år. Förslaget skall gälla alla företag men gynnar främst småföretagen. De företag som i dag tvekar om de skall våga nyanställa får enligt Kristdemokraterna med detta förslag klart förbättrade möjligheter att våga satsa på utveckling och nyanställningar.

Centerpartiet

Centerpartiet begär i motion Fi19 yrkande 5 ett tillkännagivande om skattepolitikens inriktning under perioden 2002–2004. Enligt Centerpartiet bör arbetsgivaravgifterna nedsättas med 10 procentenheter på lönesummor upp till 2 miljoner kronor. Nedsättningen bör även gälla egenföretagare upp till en lönesumma på 300 000 kr.

Folkpartiet

Folkpartiet begär i motion Fi20 yrkande 6 ett tillkännagivande om skattepolitikens inriktning. Enligt motionärerna bör arbetsgivaravgifterna sänkas med 5 procentenheter under budgetperioden. På sikt bör ytterligare en sänkning göras. Eftersom Folkpartiet bedömer att den största potentialen för nyföretagande och arbeten finns i den privata tjänstesektorn bör hela sänkningen riktas mot denna del av ekonomin. Inte minst för att byta segregationen är det viktigt med många nya arbetstillfällen.

Utskottet

På förslag av utskottet har Riksdagens revisorer genomfört en granskning av den 5-procentiga nedsättningen av arbetsgivar- och egenavgifter som infördes den 1 januari 1997. Rapporten Sänkta socialavgifter – har det något effekt? (rapport 2000/01:8) har nyligen presenterats av Riksdagens revisorer. Enligt rapportens sammanfattning är sänkningen en stor och dyrbar åtgärd med små effekter på arbetsgivarnas anställningsbeslut. Åtgärden har inte varit föremål för utvärdering eller resultatbedömning, sägs det i sammanfattningen. Efter remissbehandling av rapporten kommer revisorerens slutliga ställningstagande och förslag att utformas i en skrivelse till riksdagen.

Utskottet är inte berett att tillstyrka ytterligare sänkta arbetsgivar- och egenavgifter. Motionerna Fi18, Fi19 och Fi20 avstyrks därför i berörda delar.

Stockholm den 15 maj 2001

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Bo Könberg (fp), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Anita Jönsson (s), Ulla Hoffmann (v), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Mariann Ytterberg (s), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Sven-Erik Sjöstrand (v), Cecilia Magnusson (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Göte Wahlström (s) och Magda Ayoub (kd).

Avvikande mening

1. Margit Gennser, Cecilia Magnusson, Gustaf von Essen och Göran Lindblad (alla m) anser att utskottets yttrande i nedan angivna avseenden bort ha följande lydelse:

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Vi anser att den nuvarande politiken att anslå budgetmedel till vissa bostadsområden i ett antal kommuner är felaktig. I stället bör andra möjligheter prövas som innebär en mindre belastning på statsbudgeten. Den viktigaste uppgiften är att göra det svenska samhället så öppet att en ökad social rörlighet blir möjlig. En avreglering av bl.a. arbets- och bostadsmarknaden skulle enligt utskottets mening medföra positiva effekter för integrationsarbetet.

Vi anser att asylsökande skall få en snabb och grundlig behandling av sina ärenden för att inte fastna i vanmakt och passivering. De nuvarande väntetiderna för asylsökande är alltför långa. Migrationsverkets resurser bör därför öka med 50 miljoner kronor utöver regeringens förslag. Även Utlänningsnämndens anslag bör utökas. Vi känner viss tveksamhet när det gäller Integrationsverkets uppgifter och föreslår att en del av verkets anslag liksom en del av anslaget för integrationsåtgärder används som delfinansiering av förstärkningen av Migrationsverket och Utlänningsnämnden.

Vi föreslår med anledning av motion Fi17 yrkande 5 att den preliminära ramen för utgiftsområde 8 i förhållande till regeringens förslag minskas med 130 miljoner kronor för år 2002, med 244 miljoner kronor för år 2003 och med 14 miljoner kronor för år 2004.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Vi anser att det behövs en socialförsäkringsreform i pensionsreformens fotspår. Målsättningen bör var ett robust och oberoende socialförsäkringssystem där förmåner och avgifter relaterar till varandra och inte påverkas av finansieringen av de offentliga finanserna

Som ett första steg i reformarbetet måste sjukskrivningarna handhas på ett medicinskt genomtänkt sätt och behovet av sjukskrivning bestämmas av enbart medicinska överväganden. En fördjupad samverkan mellan försäkringskassa, företagsläkare och arbetsledning kan bidra till en minskad användning av sjukskrivningar. Vidare ger en genomtänkt användning av sjukskrivningen positiva effekter även för de långtidssjuka eftersom deras rehabilitering då kan prioriteras. Resurser bör även tillföras försäkringskassorna för att höja kvaliteten på verksamheten och komma till rätta med de köproblem som föreligger. Försäkringskassorna bör dessutom ges större självständighet samt ett tydligt ekonomiskt och finansiellt ansvar för rehabiliteringsverksamheten.

Vi anser att kompensationen i sjukförsäkringen skall vara 75 % av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) och att taket skall indexeras med inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet. Vidare anser vi att ytterligare en karensdag bör införas i sjukförsäkringen.

De kostnader för sjukskrivning och rehabilitering som har sin grund i trafikolyckor bör föras över till trafikförsäkringen. Arbetsskadeförsäkringen bör lyftas ut ur den offentliga försäkringen och dess avgifter anpassas till de risker olika företag skapar.

Vad som nu anförts om en socialförsäkringsreform bör med bifall till motion Fi17 yrkande 13 ges regeringen till känna.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi17 yrkande 5, att den preliminära ramen för utgiftsområde 10 i förhållande till regeringens förslag minskas med 13 268 miljoner kronor för 2002, med 19 639 miljoner kronor för 2003 samt med 24 570 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Vi anser att utformningen av BTP har verkat kostnadsdrivande på framför allt kommunernas hyressättning. I stället för den aviserade höjningen av ersättningsnivån i BTP bör bostadstillägget ändras på så sätt att boendekostnader upp till 4 000 kr ersätts med 90 % av kostnaden. Dessutom bör den skäliga levnadsnivån i SBTP höjas med 12 procentenheter.

Enligt vår mening bör folkpensionerna, för dem som var folkpensionärer under perioden 1993–1998, kompenseras med två extra procent av basbeloppet under den kommande sexårsperioden. Detta till följd av den lägre indexuppräkningsnivån som gjordes för den tidigare perioden. Vi anser vidare att inkomstprövningen av änkepensionerna bör tas bort.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi17 yrkande 5, att den preliminära ramen för utgiftsområde 11 i förhållande till regeringens förslag ökas med 180 miljoner kronor för 2002, med 580 miljoner kronor för 2003 samt med 880 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Vi vill öka möjligheten för föräldrar att mer fritt disponera de skattepengar som i dag används för att stödja barnfamiljer på olika sätt. Därför bör ett särskilt barnomsorgskonto inrättas. Vidare bör avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader införas. Vi anser att någon förlängning i föräldraförsäkringen inte bör göras. Inte heller bör kontaktdagar återinföras eftersom detta ytterligare bidrar till ett system där alla tvingas att göra på samma sätt.

Kompensationsnivån i föräldraförsäkringen bör vara 75 %, och taket bör indexeras med inkomstbasbeloppet i stället för prisbasbeloppet.

Underhållsstödet bör ersättas med ett ensamstående-stöd. Detta stöd skall behövsprövas i förhållande till såväl underhålls- som boförelärdernas inkomst. Dessutom bör bidraget till kostnader för internationella adoptioner höjas till maximalt 55 000 kr.

Vi föreslår med anledning av motion Fi17 yrkande 15 ett tillkännagivande om behovet av en politik som gör det lättare att förena arbete och familj. Med anledning av motion Fi33 begär vi att riksdagen beslutar att arbetet genast inleds för att förändra familjepolitiken på ett sätt som är mera rättvist och inriktat på att stödja familjernas egna val.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi17 yrkande 5, att den preliminära ramen för utgiftsområde 12 i förhållande till regeringens förslag ökas med 158 miljoner kronor för 2002 och med 8 miljoner kronor för 2003 samt minskas med 92 miljoner kronor för 2004.

2. Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd) anser att utskottets yttrande i nedan angivna avseenden bort ha följande lydelse:

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Vi har tidigare ställt oss bakom att statsbidrag har lämnats till vissa kommuner i framför allt storstadsregionerna för att stimulera till insatser i utsatta bostadsområden. Statsbidrag har lämnats sedan budgetåret 1995/96. Den aviserade förlängningen av projektet, vilken skulle innebära ett anslag på 230 miljoner kronor 2003, bör däremot avvisas.

Vi anser för vår del att det inte finns behov av ett särskilt integrationsverk. Detta verk bör således kunna läggas ned från den 1 juni 2002. Vissa av de uppgifter som har lagts på verket bör emellertid övertas av Migrationsverket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Riksförsäkringsverket.

Vi föreslår med anledning av motion Fi18 yrkande 7 att den preliminära ramen för utgiftsområde 8 i förhållande till regeringens förslag minskas med 43 miljoner kronor för 2002, med 297 miljoner kronor för 2003 och med 69 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Vi anser att den rehabiliteringsförsäkring som föreslås i betänkandet Rehabilitering till arbete (SOU 2000:78) i alla väsentliga huvuddrag bör genomföras från den 1 juli 2002. Även om totalkostnaden ökar det första året leder reformen till en nettovinst i form av minskade utgifter för sjukpenning och förtidspension.

Vi föreslår ett nytt beräkningssätt för SGI som innebär att SGI beräknas på snittinkomsten under de senaste två åren. Skattepliktiga förmåner och semesterersättning skall vara SGI-grundande. Ytterligare en karensdag bör införas i sjukförsäkringen kombinerat med ett högriskskydd på tio dagar per år.

De kostnader som har sin grund i trafikolycksfall bör föras över till trafikförsäkringen. Ett sådant alternativ innebär minskade utgifter med ca 4 miljarder kronor.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi18 yrkande 7, att den preliminära ramen för utgiftsområde 10 i förhållande till regeringens förslag minskas med 5 990 miljoner kronor för 2002, med 7 285 miljoner kronor för 2003 samt med 9 475 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Vi anser att inkomstprövningen vid beräkning av änkepension bör avskaffas samt att omställningspensionen bör återställas till tolv månader redan 2002. Vidare bör innehav av fritidsfastighet inte räknas med i inkomstprövningen av bostadstillägg till pensionärer.

För att förbättra de sämst ställda pensionärernas ekonomi anser vi att pensionstillskottet bör höjas med 200 kr per månad 2002.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi18 yrkande 7, att den preliminära ramen för utgiftsområde 11 i förhållande till regeringens förslag ökas med 1 920 miljoner kronor för 2002, med 1 213 miljoner kronor för 2003 samt med 1 320 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Enligt vår mening skall familjen ha rätt att själv välja barnomsorgsform inklusive egen omsorg i hemmet. Vi anser att garantinivån i föräldraförsäkringen bör höjas i två steg till 200 kr 2004.

Kontaktdagarna i föräldraförsäkringen bör återinföras, och vi anser att föräldrar från 2002 bör ges möjlighet att ta ut två kontakt dagar per barn och år för barn mellan fyra och tolv år. Från 2004 bör denna möjlighet ges vad beträffar barn mellan fyra och femton år.

Vidare anser vi att på motsvarande sätt som inom utgiftsområde 10 ett nytt beräkningssätt för SGI bör införas, vilket innebär att SGI skall beräknas på snittinkomsten under de senaste två åren samt att skattepliktiga förmåner och semesterersättning skall vara SGI-grundande.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi18 yrkande 7, att den preliminära ramen för utgiftsområde 12 i förhållande till regeringens förslag ökas med 641 miljoner kronor för 2002, med 301 miljoner kronor för 2003 samt med 451 miljoner kronor för 2004.

Socialavgifter

Arbetsgivaravgifterna bör enligt vår mening sänkas med 10 procentenheter på lönesummor upp till 900 000 kr per år från 2002. För egenföretagare utökas den nedsättningsberättigade lönesumman till 250 000 kr per år. Förslaget skall gälla alla företag men främst är det småföretagen som gynnas. De företag som i dag tvekar om de skall våga nyanställa får enligt utskottet med detta förslag klart bättre möjligheter att våga satsa på utveckling och nyanställningar.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi18 yrkande 5, att riksdagen godkänner detta som riktlinje för regeringens budgetarbete.

3. Birgitta Carlsson (c) anser att utskottets yttrande i nedan angivna avseenden bort ha följande lydelse:

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Vi anser att Sverige måste driva en öppen och generös flyktingpolitik. Det är enligt vår mening viktigt att asylproceduren förbättras och rättssäkerheten ökar. De alltför långa väntetiderna är ett tecken på att området måste ses över i syfte att modernisera och effektivisera flyktingmottagandet. Vidare bör Utlänningsnämnden avvecklas och asylärendena föras över till förvaltningsdomstolarna.

Samhället bör stimulera lösningar som bygger på kontakter mellan nyanlända och människor i det omgivande samhället. Enligt vår mening kan åtgärder som innebär ökade möjligheter för flyktingar att delta i arbete, en högre grad av frivilliginsatser och effektiviseringar i Migrationsverkets administration leda till minskade utgifter totalt sett.

Vi föreslår med anledning av motion Fi19 yrkande 4 att den preliminära ramen för utgiftsområde 8 i förhållande till regeringens förslag minskas med 450 miljoner kronor för 2002, med 565 miljoner kronor för 2003 och med 335 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Vi förespråkar en övergång från passivt stöd till aktiva åtgärder. Därför föreslås att 3,3 miljarder kronor överförs från sjukpenningen till rehabiliteringsersättning och rehabiliteringsstöd. Den finansiella samordningen bör påskyndas och utökas samt ske med utgångspunkt från de lokala förutsättningarna så att de olika organisationernas specifika erfarenheter tas till vara. Vi anser att en växling av sjukpenning till rehabiliteringsstöd bör ske senast efter fyra månaders sjukskrivning. Förslaget medför enligt Rehabiliteringsutredningen (SOU 2000:78) sänkta kostnader för sjukpenningen med 2,5 miljarder kronor för 2002. SGI bör beräknas på historisk inkomst, varmed utgifterna minskar med 1 670 miljoner kronor 2002. Vidare bör en besparing ske med 70 miljoner kronor per år inom Riksförsäkringsverkets administration.

Vi anser dessutom att sjuklöneperioden för arbetsgivare inom den offentliga sektorn bör förlängas till två månader. Härigenom måste arbetsgivarna ta ett större ansvar för arbetsmiljön, vilket kommer att minska sjuktalet. En sänkning av arbetsgivaravgiften görs för att kompensera den ökade kostnaden. Förslaget medför sänkta kostnader för sjukpenningen med drygt 3,6 miljarder kronor.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi19 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag minskas med 5 740 miljoner kronor för

2002, med 8 070 miljoner kronor för 2003 samt med 9 900 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Enligt vår uppfattning bör i stället för den aviserade höjningen av ersättningsnivån i BTP bostadstillägget ändras på så sätt att boendekostnader upp till 4 000 kr ersätts med 80 % av kostnaden. Vi förordar vidare en generell höjning av pensionstillskottet med 6 000 kr för 2002. Från och med 2003 när det nya pensionssystemet träder i kraft bör dessutom grundpensionen höjas med 6 000 kr.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi19 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag ökas med 790 miljoner kronor för 2002, med 380 miljoner kronor för 2003 samt med 380 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Vi anser att familjepolitiken bör förnyas så att den utgår från barnens och familjernas behov. Ett barnomsorgskonto i kombination med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader bör införas. Föräldrarna bör ges möjlighet att använda medlen för att kunna minska sin arbetstid, delta i förskolans aktiviteter, köpa barnomsorgstjänster m.m.

Vi anser vidare att garantinivån i föräldraförsäkringen bör höjas från 60 till 200 kronor per dag under de första 390 dagarna. SGI bör beräknas på historisk inkomst, varmed utgifterna minskar med 710 miljoner kronor. Vi anser att någon förlängning i föräldraförsäkringen inte bör göras.

Vad som nu anförts bör riksdagen med bifall till motion Fi19 yrkande 13 ge regeringen till känna.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi19 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag ökas med 1 520 miljoner kronor för 2002, med 1 410 miljoner kronor för 2003 samt med 1 300 miljoner kronor för 2004.

Socialavgifter

Vi anser att arbetsgivaravgifterna bör sänkas. En nedsättning kommer att stimulera alla företag men framför allt kommer små företag att utvecklas. I stället för nuvarande nedsättning på 5 % bör nedsättningen utökas till 10 % på lönesummor upp till två miljoner kronor. Nedsättningen skall även gälla egenföretagare upp till en lönesumma på 300 000 kr.

Vad som anförts bör riksdagen med bifall till motion Fi19 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

4. Bo Könberg (fp) anser att utskottets yttrande i nedan angivna avseenden bort ha följande lydelse:

Utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Vi anser att det är hög tid att bryta utvecklingen mot en ökande segregering och utanförskap i samhället. Den viktigaste grunden för integration är att människor kan styra sin egen tillvaro genom möjligheter till egen försörjning. För att kunna nå detta mål krävs bl.a. en ny politik för att främja arbete och företagande. Vidare är utbildningsmöjligheterna avgörande. En utbildningspolitik som sätter eleverna och deras kunskaper i centrum hör till de mest väsentliga faktorerna för att skapa jämlika livsvillkor.

Vad som anförts om behovet av ökad integration av invandrare bör med bifall till motion Fi20 yrkande 20 ges regeringen till känna.

Ytterligare satsningar bör göras för att få till stånd ett bättre flyktingmottagande. Därmed kan kostnaderna för asylpolitiken minska jämfört med regeringens beräkning.

Vi föreslår med anledning av motion Fi20 yrkande 4 att den preliminära ramen för utgiftsområde 8 i förhållande till regeringens förslag minskas med 490 miljoner kronor för 2002, med 966 miljoner kronor för 2003 och med 1 183 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp

Vi förordar en stor socialförsäkringsreform. Dagens socialförsäkring (utom föräldraförsäkringen) bör utformas som tre från statsbudgeten fristående försäkringar: en allmän pensionsförsäkring, en allmän sjukförsäkring (inklusive förtidspensionen) och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Högsta nivån vid beräkning av SGI bör höjas till tio basbelopp. Vi anser att ett stort antal åtgärder bör vidtas för att bekämpa den ökade långtidsfrånvaron, bl.a. kraftigt ökade resurser till rehabilitering, samverkan mellan aktörerna genom FIN-SAM, förstärkt företagshälsovård samt rehabiliteringsgaranti innebärande att den sjukskrivne senast fyra veckor efter sjukskrivningen skall få en rehabiliteringsutredning genom försäkringskassans försorg.

Enligt vår uppfattning bör sjukförsäkringens kostnader för trafikolycksfall föras över till trafikförsäkringen

Med anledning av motion Fi20 yrkande 11 föreslår vi att riksdagen godkänner vad som anförts om en socialförsäkringsreform. Vidare föreslår vi med anledning av motion Fi20 yrkande 12 (delvis) ett tillkännagivande om en höjning av taket i bl.a. sjukförsäkringen.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi20 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag minskas med 3 910 miljoner kronor för 2002, med 8 095 miljoner kronor för 2003 samt med 11 640 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Vi anser att inkomstprövningen av änkepensionerna måste tas bort och att tiden för omställningspensionen bör förlängas till tolv månader.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi20 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag ökas med 970 miljoner kronor för 2002, med 1 210 miljoner kronor för 2003 samt med 1 350 miljoner kronor för 2004.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Vi förespråkar en familjepolitisk reform som ger mera makt och marginaler i barnfamiljernas vardag. Ett barnomsorgskonto med avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till 50 000 kronor bör införas. Enligt vår mening garanterar etableringsfrihet för privata alternativ i barnomsorgen (barnomsorgspeng) valfrihet mellan olika barnomsorgsformer med likvärdig kommunal subventionering.

Vi anser vidare, för att öka jämställdheten och förbättra kvinnors position på arbetsmarknaden, att ersättningen under mamma/pappamånaden skall utgöras av 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. Dessutom bör taket för ersättning i föräldraförsäkringen höjas till tio basbelopp.

Vad som nu anförts om familjepolitiken bör riksdagen med bifall till motion Fi20 yrkande 23 ge regeringen till känna.

Med anledning av motion Fi20 yrkande 12 (delvis) föreslår vi ett tillkännagivande om höjda tak i bl.a. föräldraförsäkringen.

Vi föreslår, i enlighet med motion Fi20 yrkande 4, att den preliminära ramen i förhållande till regeringens förslag ökas med 2 400 miljoner kronor för 2002, med 1 945 miljoner kronor för 2003 samt med 1 920 miljoner kronor för 2004.

Socialavgifter

Enligt vår uppfattning bör arbetsgivaravgifterna stegvis sänkas med 5 procentenheter under budgetperioden. På sikt bör de emellertid sänkas ytterligare i syfte att sänka lönekostnaderna och få till stånd fler nyanställningar. Eftersom vi gör bedömningen att den största potentialen för nyföretagande och jobb finns i den privata tjänstesektorn bör hela sänkningen riktas mot denna del av ekonomin. En sådan åtgärd får störst betydelse för de små företagen, särskilt i de branscher där många kvinnor är verksamma.

Vad som anförts bör riksdagen med bifall till motion Fi20 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 10

Socialutskottets yttrande 2000/01:SoU4y

Preliminära ramar för utgiftsområde 9 Hälsovård,
sjukvård och social omsorg åren 2002–2004

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 19 april 2001 berett bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (2000/01:100) om den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) och de motioner som kan komma att väckas i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar yttrandet till den preliminära fördelningen åren 2002–2004 såvitt avser utgiftsområde 9 samt motionerna Fi17 (m) yrkandena 5, 11 och 12, Fi18 (kd) yrkande 7, Fi19 (c) yrkandena 4 och 11 samt Fi20 (fp) yrkandena 4 och 22 i motsvarande delar.

Utskottet

Propositionen

I den ekonomiska vårpropositionen lägger regeringen fram förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Förslag lämnas på utgiftstak för staten på 877 miljarder kronor år 2004 samt ett mål för det finansiella sparandet i offentlig sektor på 2,0 % av BNP 2004. Regeringen aviserar inom ramen för budgetmålen en politik för utveckling och rättvisa.

Regeringen begär bl.a. att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Barnpolitik, Handikappolitik, Äldrepolitik, Socialtjänstpolitik

och Forskningspolitik. Statens utgifter för dessa politikområden utgör en mindre del av de samlade resurserna för politikområdena.

Huvudmannaskapet för dessa verksamheter ligger huvudsakligen hos kommuner och landsting. Statens stöd till den kommunala sektorn utgår till största delen från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Från år 2002 ökas beräknade resurser för utgiftsområde 9 med 1 484 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för år 2001. Ramen för utgiftsområdet beräknas nu preliminärt till 31 793 miljoner kronor för år 2002, 34 285 miljoner kronor år 2003 och 35 907 miljoner kronor år 2004.

I syfte att likställa läkemedelsbehandling med andra behandlingsmetoder inom hälso- och sjukvården samt få kontroll över kostnadsutvecklingen i läkemedelsförmånen träffade staten 1996 en överenskommelse med Landstingsförbundet om villkoren för det särskilda statsbidraget till landstingen för läkemedelsförmånens kostnader. Staten och Landstingsförbundet är nu överens om en ny modell för statens ersättning till landstingen. Modellen innebär att landstingens incitament att arbeta med kostnadsutvecklingen i läkemedelsförmånen förbättras avsevärt. Samtidigt åtar sig staten att ge landstingen ett större inflytande över läkemedelsförmånen så att de har möjlighet att påverka kostnadsutvecklingen. Överenskommelsen innebär en årlig kostnadsökning i läkemedelsförmånen på 5 %, vilket skall jämföras med den historiska ökningen som uppgår till knappt 10 %. Till följd av överenskommelsen utökas ramarna under utgiftsområdet med 1 663 miljoner kronor år 2002, 2 563 miljoner kronor år 2003 och 3 463 miljoner kronor år 2004.

Regeringen anser att väntetiderna till vissa behandlingar i dag är oacceptabelt långa, vilket gör att det inte är möjligt att säga att hälso- och sjukvården har en acceptabel tillgänglighet. Staten och landstingen är överens om att tillskjuta resurser i syfte att förbättra tillgängligheten till behandlingar. För att nå detta tillförs landstingen från den 1 januari 2002 årligen ett resurstillskott om 1 250 miljoner kronor under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. En förutsättning för resurstillskottet är att detta regleras i ett avtal mellan staten och Landstingsförbundet. Mot bakgrund av att Dagmaruppgörelserna bl.a. syftat till att öka tillgängligheten bedömer regeringen att anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård kan minskas med 450 miljoner kronor. Medlen används främst för att förstärka det generella statsbidraget till landstingen.

Regeringen avser att tillföra tandvården ytterligare 200 miljoner kronor per år från år 2002 och framåt. Detta tillskott läggs till de stora satsningar som tidigare har gjorts.

Mot bakgrund av den svåra ekonomiska situation som Statens institutionsstyrelse befinner sig i avser regeringen att tillföra myndigheten 20 miljoner kronor år 2002 och 30 miljoner kronor per år från år 2003 och framåt.

Regeringen avser att tillföra Folkhälsoinstitutet 30 miljoner kronor årligen under perioden 2002 t.o.m. 2004 för att förstärka arbetet med tobaksprevention.

Försöksverksamheten med insatser för hemlösa föreslås förlängas till år 2004. Totalt föreslås 10 miljoner kronor avsättas för detta ändamål.

Vidare avser regeringen att stödja alternativ medicin med 3 miljoner kronor årligen fram t.o.m. år 2004.

Regeringen redovisar vidare att den avser att ytterligare förbättra den ekonomiska situationen för äldre och funktionshindrade inom vård och omsorg genom att föreslå att ett förbehållsbelopp i äldre- och handikappomsorgen införs fr.o.m. den 1 januari 2002. För att kompensera kommunsektorn tillförs 650 miljoner kronor under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Regeringen aviserar en proposition med förslag som innebär att ett äldre-försörjningsstöd inrättas för personer över 65 år som inte uppfyller bosättningskravet i pensionssystemet. Medel för ändamålet tillförs utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Äldreförsörjningsstödet kommer att avlasta socialbidragskostnaderna i kommunerna. Till följd av detta föreslås omfördelningar mellan flera utgiftsområden.

Motioner

Motionernas förslag till utgiftsramar framgår av nedanstående tabell.

Regeringens och oppositionspartiernas förslag till ramar för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg 2002–2004.

Belopp i miljoner kronor

Budgetår	2002	2003	2004
Regeringen	31 793	34 285	35 907
Moderata samlingspartiet	-240	-2 906	-5 455
Vänsterpartiet	0	0	0
Kristdemokraterna	+153	+153	+53
Centerpartiet	+245	+225	+225
Folkpartiet liberalerna	+3 670	+3 610	+3 530
Miljöpartiet de gröna	0	0	0

Enligt *Moderata samlingspartiet (Fi17)* bör riksdagen godkänna den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområde 9 om 31 553 miljoner kronor för år 2002 (-240 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag), 31 379 miljoner kronor för år 2003 (-2 906 miljoner kronor) och 30 452 miljoner kronor för år 2004 (-5 455 miljoner kronor) i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 5, delvis*). Vidare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om behovet av en ny och bättre sjukvårdspolitik (*yrkande 11*) och om äldreomsorgen (*yrkande 12*). Motion-

ärerna vill genomföra en obligatorisk gemensamt finansierad hälsoförsäkring som innebär att pengarna följer patienten och därmed tillfaller den vårdgivare patienten väljer. Därmed blir sjukvården en dynamisk del i en ny tids ekonomi. Nytt företagande och nya lösningar stimuleras i en innovativ ekonomi där alla resurser för sjukvård tas till vara. Den enskilde patientens rätt till vård garanteras redan under det kommande året genom att en nationell vårdgaranti införs. Motionärerna vill behålla de nuvarande Dagmarpengarna inom utgiftsområde 9 och anvisa ytterligare 500 miljoner kronor under två år för att klara vårdgarantin och korta köerna. Därmed avvisar de det direkta bidraget till de landsting som inte klarar av att korta vårdköerna. Utöver detta föreslår de att 4 miljarder kronor anvisas för år 2002–2003 och 3 miljarder kronor för år 2004 under utgiftsområde 25 för att säkra sjukvårdens resurser i samband med vårdgarantins införande och som ett första steg mot en allmän hälsoförsäkring. De vill förstärka tillsynen inom sjukvården genom att en oberoende tillsynsmyndighet skapas. De vill vidare införa en äldrepenning som gör det möjligt för den enskilde att välja hur och var man skall tillbringa sina äldre dagar. En ökad mångfald och ett nytt företagande skapar en ny tjänstesektor men också en ökad trygghet och värdighet för våra äldre, anför de. De vill avveckla apoteksmonopolet, öka tillgängligheten till läkemedel och öka användningen av generiska läkemedel. Kostnadsansvaret för läkemedlen föreslås tas över av staten och en frivillig läkemedelsförsäkring införs. Assi- stansersättningen föreslås förstärkas och återställas till sin ursprungliga utformning. Motionärerna föreslår vidare ett bostadsstöd och ett utökat stöd till rekreationsanläggningar för funktionshindrade samt ett stimulansbidrag till kommunerna för att dessa mer aktivt skall arbeta med psykiskt funktionshindrade. Ytterligare medel föreslås tillföras anslaget för bidrag till handikapporganisationer och riktas särskilt till mindre handikapporganisationer. Motionärerna föreslår en hjälpmedelsgaranti som inledningsvis skall omfatta de resurser som finns anvisade under bilstöd till handikappade och textelefoner. Motionärerna anser att mer resurser bör satsas på insatser mot hiv och aids. Det statliga engagemanget på folkhälsoområdet bör minskas till förmån för regionalt och lokalt hälsoarbete; därför bör ett tillfälligt stimulansbidrag införas. Samtidigt bör Folkhälsoinstitutet läggas ner senast år 2003. Den slutna ungdomsvården bör överföras från Statens institutionsstyrelse till kriminalvården. Överföringen innebär att en del av anslaget överförs till kriminalvården.

Enligt *Kristdemokraterna (Fi18)* bör riksdagen godkänna den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområde 9 om 31 946 miljoner kronor för år 2002 (+153 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag), 34 438 miljoner kronor för år 2003 (+153 miljoner kronor) och 35 960 miljoner kronor (+53 miljoner kronor) som riktlinje för regeringens budgetarbete (*yrkande 7, delvis*). Kristdemokraterna anser att sjuk- och tandvårdsförsäkringarna på sikt bör samordnas. För detta ändamål bör en utredning tillsättas. Det är lämpligt att i det sammanhanget även ta med frågan om kostnaderna för hjälpmedel, anför de. I avvaktan på utredningen bör tandvårdsförsäkringen

tillföras 100 miljoner kronor per år under perioden 2002–2004. Motionärerna avvisar regeringens förslag som innebär att landstingen skall ansöka om pengar för att minska vårdköerna. Pengarna bör i stället fördelas till samtliga landsting som sedan själva får besluta om hur verksamheten bör organiseras. Kristdemokraterna anser att funktionshindrade skall kunna delta i samhället på lika villkor och accepterar inga nedskärningar på handikappområdet. För att tillgodose behovet av bilstöd föreslås en ökning av anslaget med 20 miljoner kronor per år under 2002–2004. Motionärerna anser dock att det bör skapas en större flexibilitet mellan de olika systemen för bilstöd, färdtjänst samt utökad tillgänglighet i kollektivtrafiken.

För år 2002 föreslås en extra satsning om 100 miljoner kronor på stimulationsbidrag till kommunernas arbete med anhörigvårdare. Motionärerna vill också minska de stora skillnaderna i äldreomsorgsavgifter mellan olika kommuner. Regeringens förslag om ett nationellt förbehållsbelopp är endast ett första steg till rättvisa för de äldre. Till hösten återkommer Kristdemokraterna med ett taxeförslag som innebär mindre skillnader mellan kommunerna och rimligare nivåer för de äldre. För detta ändamål har medel tillförts kommunsektorn under utgiftsområde 25.

Slutligen anser motionärerna att det avtal om kostnadsansvaret för läkemedelsförmånen som slöts mellan staten och Landstingsförbundet för åren 2001–2004 inte fick en utformning som begränsar den ekonomiska risken för landsting/regioner till en rimlig nivå. Läke-medelskostnaderna riskerar att ekonomiskt tränga ut andra delar av landstingets vård och omsorg.

Enligt *Centerpartiet (Fi19)* bör riksdagen godkänna den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområde 9 om 32 038 miljoner kronor för år 2002 (+245 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag), 34 510 miljoner kronor för år 2003 (+225 miljoner kronor) och 36 132 miljoner kronor (+225 miljoner kronor) som riktlinje för regeringens budgetarbete (*yrkande 4, delvis*). Vidare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om hälsa (*yrkande 11, delvis*). Motionärerna anser det angeläget att öka kunskapen om vad de stora geografiska skillnaderna i hälsa beror på och vilka samhällsinsatser som kan motverka och minska de geografiska hälsoskillnaderna. Folkhälsofrågorna är inte bara ett ansvar för landstingens hälso- och sjukvård, utan det är ett gemensamt ansvar. Det handlar om att stärka den sociala gemenskapen och tryggheten, att den enskilde skall ha makt över sitt liv. Det handlar om social och ekonomisk rättvisa, om en god miljö som också har utrymme för återhämtning. Det handlar om arbete och framtidstro. Folkhälsoperspektivet innebär att mål för samhällsverksamheten formuleras bortom det materiella, anför det. Centerpartiet vill öppna för nytänkande om hur vården och omsorgen skall organiseras och effektiviseras på bästa sätt. De anser att det krävs en strategi för att klara de kommande årens personalförsörjning. Den psykiatriska vården skall utvecklas och förbättras. Det måste finnas väl fungerande vårdkedjor inom äldrevården. Det krävs en mångfald av vårdgivare. Detta kan innebära ökad närhet för patienten och en decentraliserad vårdstruktur. Motionärerna avvisar regering-

ens förslag om ett resurstillskott till hälso- och sjukvården på 1,25 miljarder kronor per år 2002–2004 i dess föreslagna form. De tror inte på statlig detaljstyrning eller öronmärkta pengar. Däremot anser de att Centerpartiets förslag till reformerad inkomstbeskattning kommer att innebära att kommunsektorns skattebas stärks och beroendet av statsbidrag minskar. Motionärerna vill i stället införa en vårdgaranti. Inledningsvis kommer den att kosta en halv miljard kronor som de anvisar i budgetförslaget. Vårdgarantin skall ge rätt till behandling inom tre månader. Patienten skall kunna välja sjukhus i hela landet om inte vården kan ges vid närmaste sjukhus inom angiven tid. Vårdgarantin bör kompletteras med en hjälpmedelsgaranti. Motionärerna vill vidare satsa på ett nationellt hälsönät som knyter samman alla vårdcentraler, äldreboenden, stora och små sjukhus och privatkliniker vilket gör det möjligt för de verksamma inom hälso- och sjukvården att kommunicera med varandra för konsultation och utbildning. För detta avsätts 50 miljoner kronor. Centerpartiet föreslår ett system med hemservicecheckar för pensionärshushåll. Genom detta system kan pensionärernas behov av daglig service tillgodoses samtidigt som den privata tjänstesektorn stimuleras. Motionärerna avsätter 50 miljoner kronor för att förbättra bilstödet för år 2002. Slutligen anser motionärerna att det finns utrymme för besparingar inom myndigheternas administration.

Enligt *Folkpartiet liberalerna (Fi20)* bör riksdagen godkänna den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområde 9 om 35 463 miljoner kronor för år 2002 (+3 670 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag), 37 895 miljoner kronor för år 2003 (+3 610 miljoner kronor) och 39 437 miljoner kronor (+3 530 miljoner kronor) som riktlinje för regeringens budgetarbete (*yrkande 4, delvis*). Vidare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om behovet av avreglering inom vården och skolan (*yrkande 22, delvis*). Folkpartiet vill ha en valfrihetsrevolution inom svensk sjukvård. Såväl de privata vårdgivarna som husläkarna måste bli fler. Bristerna i psykiatrin måste avhjälpas. Alla äldreboenden måste ha en fast läkarkontakt. Konkurrensutsättning av all primärvård och uppmuntran av privata alternativ och ökat inflytande för de anställda i offentlig sektor skulle skapa möjligheter för anställda att förverkliga sin kreativitet, anförs det. Detta är nödvändigt för att klara rekryteringen av vårdpersonal. Motionärerna kommer att arbeta vidare med att föreslå förbättrade villkor för privata vårdgivare för att få fram fler husläkare och för att skapa en bättre tillgänglighet i vården för patienterna. De kommer att driva på arbetet med att införa en etableringsfrihet för specialister i allmänmedicin, sjukgymnaster, pediatriker, gynekologer, geriatriker och barnmorskor. Folkpartiet anser att det behövs en radikalare handikappolitik. De vill återinföra ett statligt ansvar för kostnaderna för assistansersättningen från kommunerna samtidigt som de begränsningar i rätten till personlig assistans som regeringen infört avskaffas. Statliga stimulansbidrag bör satsas för att öka tillgängligheten i byggnader och kollektivtrafik. En miljard bör avsättas för detta ändamål. Motionärerna vill vidare förbättra tandvården och göra större insatser mot alkohol och narkotika. Inom

läkemedelsområdet kan utgifterna hållas på en lägre nivå än vad regeringen beräknat, anförs det.

Socialutskottets överväganden

Statens utgifter för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg utgör, som nyss redovisats, en mindre del av de samlade offentliga utgifterna för hälso- och sjukvård och social omsorg. Huvudmannaskapet för dessa verksamheter ligger huvudsakligen hos kommuner och landsting. Statens stöd till den kommunala sektorn utgår främst från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Det är angeläget att tillgängligheten till vården förbättras. Utskottet ser därför positivt på regeringens förslag att tillföra kommunsektorn förstärkta resurser för att korta väntetiderna och förbättra tillgängligheten till behandlingar inom hälso- och sjukvården. Utskottet biträder inte Moderaternas och Centerpartiets förslag om en vårdgaranti utan vidhåller tidigare bedömning (se bl.a. bet. 1999/2000:SoU9 och 2000/01:SoU10). Utskottet vidhåller också att det inte finns realistiska förutsättningar att införa en nationell hjälpmedelsgaranti.

Som utskottet uttalat vid ett flertal tillfällen är principen om en solidariskt finansierad och rättvist fördelad hälso- och sjukvård centrala inslag i den generella välfärdspolitiken. Alla måste kunna känna trygghet i att det finns en hälso- och sjukvård av god kvalitet och att vid sjukdom vård och omsorg ges på lika villkor. Hälso- och sjukvården i Sverige bedrivs i huvudsak i offentlig regi. Vid ett flertal tillfällen har regeringen, med instämmande av utskottet, framhållit att det inom ramen för ett sådant integrerat system kan finnas ett värde, från såväl patienternas som personalens synpunkt, av ett varierat vårdutbud i olika driftsformer. Utskottet vill erinra om att det i samband med behandlingen av den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården uttalat att det är angeläget att olika driftsformer i den öppna vården och omsorgen stimuleras genom att fler privata, kooperativa och ideella entreprenörer ges möjlighet att sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen. Utskottet avstyrker därmed Moderaternas förslag till försäkringslösning inom hälso- och sjukvården liksom begäran om en ny och bättre sjukvårdspolitik. Utskottet avstyrker också Folkpartiets begäran om avreglering inom vården och Centerpartiets yrkande om hälsa.

Utskottet konstaterar att regeringen och Landstingsförbundet nu har träffat en överenskommelse om en ny modell för statens ersättning till landstingen för läkemedelsförmånens kostnader. Utskottet utgår från att detta innebär att ökningstakten i kostnadsutvecklingen nu kan dämpas och kontrollen över läkemedelsförmånens kostnader förbättras. Utskottet avvisar Moderaternas förslag om att staten skall ta över ansvaret för läkemedelsförmånen och en frivillig läkemedelsförsäkring införas. Utskottet är inte heller berett att avveckla apoteksmonopolet.

Utskottet ser positivt på att tillföra tandvården ytterligare 200 miljoner kronor per år utöver de satsningar som redan gjorts. Utskottet anser att kom-

mande förslag till utformning av tandvårdsförsäkringen bör avvaktas och är inte berett att nu föreslå någon sammanläggning av sjuk- och tandvårdsförsäkringarna eller någon annan ändring i försäkringarna.

Utskottet välkomnar också regeringens aviserade förslag att införa ett förbehållsbelopp i äldre- och handikappomsorgen fr.o.m. den 1 januari 2002 i syfte att förbättra den ekonomiska situationen för äldre och funktionshindrade inom vård och omsorg. För att kompensera kommunerna föreslår regeringen att 650 miljoner kronor tillförs utgiftsområde 25 för detta ändamål. Utskottet avvisar än en gång Moderaternas förslag om äldreomsorg och äldrepeng. Utskottet biträder inte heller Centerpartiets förslag om hemservicecheckar för äldre.

Med anledning av Centerpartiets krav om ett nationellt IT-nätverk erinrar utskottet om att i överenskommelsen mellan staten och landstingen om ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2001 har resurser avsatts för ett nationellt organ för IT-strategiska frågor.

Utskottet kan inte biträda Folkpartiets förslag om att anvisa medel för en tillgänglighetsreform. Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning att insatser behövs för att förbättra tillgängligheten i vardagsmiljön och att utvecklingen mot en bättre tillgänglighet för alla måste påskyndas. Utskottet vill dock än en gång understryka att ansvars- och finansieringsprincipen ligger fast. Det innebär att varje sektor i samhället skall utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare. Kostnaderna för nödvändiga anpassningsåtgärder skall finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten.

Utskottet konstaterar att assistansersättningen kontinuerligt räknats upp under flera år för att möta de ökande behoven. Av budgetpropositionen för år 2001 framgår att regeringen budgeterar en årlig ökning på cirka en miljard kronor. Även anslaget Bidrag till handikapporganisationer har ökat kraftigt för att göra det möjligt för organisationerna att bidra i arbetet med att förverkliga de handikappolitiska målen.

Den av regeringen föreslagna ramhöjningen ger också utrymme för att öka stödet till Statens institutionsstyrelse, förstärka arbetet med tobaksprevention, förlänga försöksverksamheten med insatser för hemlösa och stödja alternativmedicinen.

Utskottet instämmer sammanfattningsvis i regeringens bedömningar och har inget att erinra mot att riksdagen godkänner den preliminära beräkningen för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg avseende åren 2002–2004 på 31 793 miljoner kronor år 2002, 34 285 miljoner kronor år 2003 och 35 907 miljoner kronor år 2004. Utskottet avstyrker motionerna Fi17 (m) yrkandena 5, 11 och 12, Fi18 (kd) yrkande 7, Fi19 (c) yrkandena 4 och 11 samt Fi20 (fp) yrkandena 4 och 22 i de delar som berör utgiftsområde 9.

Stockholm den 15 maj 2001

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Thomas Julin (mp), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Persson (s) och Lars Elinderson (m).

Avvikande meningar

1. Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinder-son (alla m) anser att utskottets överväganden bort ha följande lydelse:

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg anser utskottet att den preliminära ramen skall beräknas till 31 553 miljoner kronor för år 2002, 31 379 miljoner kronor för år 2003 och 30 452 miljoner kronor för år 2004.

Utskottet anser att en obligatorisk gemensamt finansierad hälsoförsäkring bör införas. Pengarna skall följa patienten och tillfalla den vårdgivare patienten väljer. Därmed blir sjukvården en dynamisk del i en ny tids ekonomi. Nytt företagande och nya lösningar stimuleras i en innovativ ekonomi där alla resurser för sjukvård tas till vara. Den enskilde patientens rätt till vård bör garanteras redan under det kommande året genom att en nationell vårdgaranti införs. Detta är ett första steg mot en allmän hälsoförsäkring. Utskottet avvisar direkta bidrag till de landsting som inte klarar av att korta vårdköerna. Utskottet anser i stället att de nuvarande Dagmarpengarna bör behållas inom utgiftsområde 9 och att ytterligare 500 miljoner kronor bör anvisas under två år för att klara vårdgarantin och korta köerna. Utöver detta bör 4 miljarder kronor anvisas för åren 2002–2003 och 3 miljarder kronor för år 2004 under utgiftsområde 25 för att säkra sjukvårdens resurser i samband med vårdgarantins införande och som ett första steg mot en allmän hälsoförsäkring. Utskottet vill vidare förstärka tillsynen inom sjukvården genom att en oberoende tillsynsmyndighet skapas.

Kostnaderna för läkemedelsförmånen bör, enligt utskottets mening, tas över av staten och en frivillig läkemedelsförsäkring införas. Vidare bör apoteksmonopolet avvecklas varigenom tillgängligheten till läkemedel ökas. Likaså bör åtgärder för att minska kassation och öka användningen av generiska läkemedel vidtas. Utskottet anser att kostnadsexplosionen för läkemedel kan stoppas genom bl.a. dessa åtgärder.

Utskottet anser vidare att en äldrepenning bör införas för att ge den enskilde möjlighet att välja hur och var han skall tillbringa sina äldre dagar. En ökad mångfald och ett nytt företagande skapar en ny tjänstesektor men också en ökad trygghet och värdighet för de äldre.

Resurserna till assistansersättningen bör, enligt utskottets mening, ökas avsevärt och stödet återställas till sin ursprungliga utformning. Ett bostadsstöd till funktionshindrade bör införas och stödet till rekreationsanläggningar för funktionshindrade öka. Utskottet anser också att det behövs ett särskilt stimulansbidrag till kommunerna för att dessa mera aktivt skall arbeta med psykiskt funktionshindrade. Anslaget för bidrag till handikapporganisationerna bör ökas och medlen riktas till de mindre handikapporganisationerna som arbetar oberoende av de stora samarbetsorganen inom handikapprörelsen. Slutligen anser utskottet att en hjälpmedelsgaranti bör införas. Inledningsvis bör denna

omfatta de resurser som finns anvisade under bilstödet till handikappade och texttelefoner.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi17 (m) yrkande 5 bör godkänna utskottets förslag till preliminär beräkning för utgiftsområde 9 för åren 2002–2004. Vidare bör riksdagen med anledning av motion Fi17 (m) yrkandena 11 och 12 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört angående sjukvårdspolitik och äldreomsorg. Motionerna Fi18 (kd) yrkande 7, Fi19 (c) yrkandena 4 och 11 samt Fi20 (fp) yrkandena 4 och 22 bör avstyrkas i de delar som berör utgiftsområde 9.

2. Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anser att utskottets överväganden bort ha följande lydelse:

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg anser utskottet att den preliminära ramen skall beräknas till 31 946 miljoner kronor för år 2002, 34 438 miljoner kronor för år 2003 och 35 960 miljoner kronor för år 2004.

Utskottet anser att sjuk- och tandvårdsförsäkringarna på sikt bör samordnas. En särskild utredning bör tillsättas för detta ändamål. Också frågan om kostnader för hjälpmedel bör tas med i direktiven. I avvaktan på utredningen bör tandvårdsförsäkringen tillföras ytterligare 100 miljoner kronor per år under perioden 2002–2004.

Utskottet avvisar regeringens förslag som innebär att landstingen skall ansöka om pengar för att minska vårdköerna. Pengarna bör i stället fördelas till samtliga landsting som sedan självständigt får besluta om hur verksamheten skall organiseras.

Utskottet anser att funktionshindrade skall kunna delta i samhället på lika villkor och accepterar inga nedskärningar inom handikappområdet. Anslaget för bilstöd bör höjas med 20 miljoner kronor per år under perioden 2002–2004 för att på ett bättre sätt tillgodose behovet. Samtidigt anser utskottet att det bör skapas en större flexibilitet mellan de olika systemen för bilstöd, färdtjänst och ökad tillgänglighet i kollektivtrafiken.

Det behövs en extra satsning om 100 miljoner kronor för stimulansbidrag till kommunernas arbete med anhörigvårdare, anser utskottet.

Utskottet anser det angeläget att minska de stora skillnaderna i äldreomsorgsavgifter mellan olika kommuner. Regeringens aviserade förslag om ett nationellt förbehållsbelopp är endast ett första steg till rättvisa för de äldre. Utskottet anser att det behövs ett taxeförslag som innebär mindre skillnader mellan kommunerna och rimliga nivåer för de äldre. Ytterligare medel bör avsättas för detta under utgiftsområde 25.

Slutligen anser utskottet att det avtal om kostnadsansvar för läkemedelsförmånen som slöts mellan staten och Landstingsförbundet för åren 2002–2004 inte fick en utformning som begränsar den ekonomiska risken för landstingen/regionerna till en rimlig nivå. Utskottet kan inte acceptera en utveckling där läkemedelskostnaderna riskerar att ekonomiskt tränga ut andra delar av landstingens vård och omsorg.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi18 (kd) yrkande 7 bör godkänna utskottets förslag till preliminär beräkning för utgiftsområde 9 för åren 2002–2004. Motionerna Fi17 (m) yrkandena 5, 11 och 12, Fi19 (c) yrkandena 4 och 11 samt Fi20 (fp) yrkandena 4 och 22 avstyrks i de delar som berör utgiftsområde 9.

3. Kenneth Johansson (c) anser att utskottets överväganden bort ha följande lydelse:

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg anser utskottet att den preliminära ramen skall beräknas till 32 038 miljoner kronor för år 2002, 34 510 miljoner kronor för år 2003 och 36 132 miljoner kronor för år 2004.

Utskottet anser det angeläget att öka kunskapen om vad de stora geografiska skillnaderna i hälsa beror på och vilka samhällsinsatser som kan motverka och minska de geografiska hälsoskillnaderna. Folkhälsofrågorna är inte bara ett ansvar för landstingens hälso- och sjukvård, utan det är ett gemensamt ansvar. Det handlar om att stärka den sociala gemenskapen och tryggheten, att den enskilde skall ha makt över sitt liv. Det handlar om social och ekonomisk rättvisa, om en god miljö som också har utrymme för återhämtning. Det handlar om arbete och framtidstro. Folkhälsoperspektivet innebär att mål för samhällsverksamheten måste formuleras bortom det materiella. Utskottet anser vidare att det behövs nytänkande om hur vården och omsorgen skall organiseras och effektiviseras på bästa sätt. Den nära vården skall nå alla individuellt och patienten skall ha inflytande över vården. En strategi bör utformas för hur de kommande årens personalförsörjning skall klaras inom vård och omsorg. Den psykiatriska vården bör utvecklas och förbättras. Tillgången till läkarmedverkan för psykiskt funktionshindrade i kommunal verksamhet måste säkras. Det bör skapas väl fungerande vårdkedjor inom äldre vården. Äldrepolitiken bör inta ett mer individbaserat förhållningssätt. Utskottet anser att självbestämmande kräver en mångfald av vårdgivare, både privata, kooperativa, ideella och offentliga vårdgivare. Fler vårdgivare kan innebära ökad närhet för patienten och en decentraliserad vårdstruktur. Erfarenhetsutbyte mellan olika vårdgivare genererar nya idéer och utvecklar verksamheten.

Regeringens förslag om ett resurstillskott till hälso- och sjukvården på 1,25 miljarder kronor per år 2002–2004 avvisas i sin föreslagna form. Utskottet avvisar statlig detaljstyrning och öronmärkta pengar. Däremot skulle en reformerad inkomstbeskattning kunna innebära att kommunsektorns skattebas stärks och beroendet av statsbidrag minskar. I stället för riktade bidrag anser utskottet att en vårdgaranti bör införas. Patienter skall kunna välja sjukhus i hela landet om inte vården kan ges vid närmaste sjukhus inom angiven tid. Vårdgarantin bör kompletteras med en hjälpmedelsgaranti. Inledningsvis bör 500 miljoner kronor anvisas för detta ändamål under utgiftsområde 25. Utskottet vill vidare satsa på ett nationellt hälsönät som knyter samman alla vårdcentraler, äldreboenden, stora och små sjukhus och privatkliniker, vilket

gör det möjligt för de verksamma inom hälso- och sjukvården att kommunicera med varandra för konsultation och utbildning. För detta bör 50 miljoner kronor avsättas. Utskottet anser att ett system med hemservicecheckar för pensionärshushåll bör införas och 250 miljoner kronor avsättas för detta ändamål. Genom detta system kan pensionärernas behov av daglig service tillgodoses samtidigt som den privata tjänstesektorn stimuleras. Utskottet vill också förbättra bilstödet genom en förstärkning med 50 miljoner kronor år 2002. Slutligen anser utskottet att det finns utrymme för besparingar inom myndigheternas administration.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi19 (c) yrkande 4 bör godkänna utskottets förslag till preliminär beräkning för utgiftsområde 9 för åren 2002–2004. Vidare bör riksdagen med anledning av motion Fi19 (c) yrkande 11 (delvis) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört angående hälsa. Motionerna Fi17 (m) yrkandena 5, 11 och 12, Fi18 (kd) yrkande 7 samt Fi20 (fp) yrkandena 4 och 22 avstyrks i de delar som berör utgiftsområde 9.

4. Kerstin Heinemann (fp) anser att utskottets överväganden bort ha följande lydelse:

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg anser utskottet att den preliminära ramen skall beräknas till 35 463 miljoner kronor för år 2002, 37 895 miljoner kronor för år 2003 och 39 437 miljoner kronor för år 2004.

Utskottet anser att det behövs en valfrihetsrevolution inom svensk sjukvård. Tillgängligheten i vården måste bli bättre. Såväl de privata vårdgivarna som husläkarna måste bli fler. Bristerna i psykiatrin måste avhjälpas. Alla äldreboenden måste ha en fast läkarkontakt. Utskottet anser att konkurrensut-sättning av all primärvård och uppmuntran av privata alternativ och ökat inflytande för de anställda i offentlig sektor skulle skapa möjligheter för anställda att förverkliga sin kreativitet. Detta är nödvändigt för att klara rekryteringen av vårdpersonal. Det behövs också ett aktivt arbete för att förbättra villkoren för privata vårdgivare för att få fram fler husläkare och för att skapa en bättre tillgänglighet i vården för patienterna. Etableringsfrihet för specialister i allmänmedicin, för sjukgymnaster, pediatriker, gynekologer, geriatriker och barnmorskor bör med det snaraste införas.

Det behövs en radikalare handikappolitik, anser utskottet. Staten bör återta ansvaret för kostnaderna för assistansersättningen från kommunerna. Samtidigt bör de begränsningar i rätten till personlig assistans som regeringen infört avskaffas och reformen återställas i sin ursprungliga utformning. Utskottet anser också att det behövs en tillgänglighetsreform för handikappade. Statliga stimulansbidrag bör därför satsas för att öka tillgängligheten i byggnader och kollektivtrafik. För detta ändamål bör en miljard kronor avsättas.

Utskottet anser vidare att det behövs förbättringar inom tandvården och att större insatser bör göras i kampen mot alkohol och narkotika. Slutligen anser

utskottet att inom läkemedelsområdet kan utgifterna hållas på en lägre nivå än vad regeringen beräknat.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi20 (fp) yrkande 4 bör godkänna utskottets förslag till preliminär beräkning för utgiftsområde 9 för åren 2002–2004. Vidare bör riksdagen med anledning av motion Fi20 (fp) yrkande 22 (delvis) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Motionerna Fi17 (m) yrkandena 5, 11 och 12, Fi18 (kd) yrkande 7 samt Fi19 (c) yrkandena 4 och 11 avstyrks i de delar som berör utgiftsområde 9.

Särskilt yttrande

Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v) anför:

Vi vill erinra om att Vänsterpartiet inte står bakom den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården i dess helhet (se bet. 2000/01:SoU5). I den nationella handlingsplanen förespråkas en ökad privatisering av primärvården. Vi anser att hälso- och sjukvården skall vara offentligt finansierad och i huvudsak bedrivas i offentlig regi. I en privatiserad sjukvård kommer vinstintresset att styra innehållet i vården.

BILAGA 11Kulturutskottets protokollsutdrag
2000/01:25.2

Riksdagen
Kulturutskottet

Utdrag ur
Protokoll 2000/01: 25 (2 bil.)
Sammanträdesdag: 2001-05-10
Sammanträdestid: 08.15–09.05
Närvarande: se bil. 1

§ 25.2 Yttrande till finansutskottet

Behandlas fråga om yttrande över proposition 2000/01:100 2001 års ekonomiska vårproposition avseende den ekonomiska politiken och utgiftstak m.m. i vad avser yrkandena 1–5 jämte motioner i de delar som berör kulturutskottets beredningsområde (jfr prot. 2000/01:23.4).

Kulturutskottet beslutar att genom protokollsutdrag meddela finansutskottet att följande representanter för (s) Åke Gustavsson, Agneta Ringman, Annika Nilsson, Eva Arvidsson, Paavo Vallius och Lars Wegendal och för (v) Charlotta L Bjälkebring och Peter Pedersen samt representanten för (mp) Eva Larsson tillstyrker förslagen om den ekonomiska politiken och utgiftstaket för utgiftsområde 17 för år 2002 och beräknat tak för åren 2003 och 2004 i enlighet med bifogad tabell (bilaga 2).

Mot detta reserverar sig representanterna för (m) Lennart Fridén, Jan Backman, Roy Hansson och Anne-Katrine Dunker, som – med hänvisning till i motionen förordade prioriteringar – tillstyrker förslagen i motion 2000/01:Fi17, representanterna för (kd) Inger Davidson och Dan Kihlström, som – med hänvisning till i motionen förordade prioriteringar – tillstyrker förslagen i motion 2000/01:Fi18, representanten för (c) Birgitta Sellén, som – med hänvisning till i motionen förordade prioriteringar – tillstyrker förslagen i motion 2000/01:Fi19, representanten för (fp) Lennart Kollmats, som – med hänvisning till i motionen förordade prioriteringar – tillstyrker förslagen i motion 2000/01:Fi20.

Representanterna för (m) erinrar om att förslaget i motion 2000/01:Fi17 om utgiftstak för utgiftsområde 17 till viss del hänger samman med förslaget i motionen om att beräkna medel för bidrag till folkhögskolorna och forskningsändamål under utgiftsområde 16 i stället för utgiftsområde 17. Taket för utgiftsområde 16 föreslås i motionen ändras i motsvarande mån.

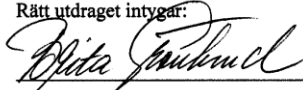
Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Utdrag ur
Protokoll 2000/01:25 (2 bil.), s. 2

Vid protokollet:
 Charlotte Rundelius

Justeras:
 Inger Davidson

Rätt utdraget intygar:

 Brita Grönlund

Exp. 01-05-15
 FiU

Bilaga 2 till
protokoll 2000/01:25

Sammanställning av förslag rörande utgiftsområde 17 för budgetåren 2002, 2003 och 2004 som behandlas i anslutning till 2001 års ekonomiska vårproposition (2000/01:100)

	Beräknat 2002	Beräknat 2003	Beräknat 2004
Proposition 100, s. 128	8 061	8 167	8 353
Fi17 (m), yrk. 5	6 505 (-1 556) ¹	6 611 (-1 556) ¹	6 797 (-1 556) ¹
Fi18 (kd), yrk. 7	8 111 (+50)	8 217 (+50)	8 403 (+50)
Fi19 (c), yrk. 4	8 161 (+100)	8 457 (+290)	8 643 (+290)
Fi20 (fp), yrk. 4	8 101 (+40)	8 207 (+40)	8 393 (+40)

¹ I minskningen ingår bidrag till forskningsändamål om 25 miljoner kronor och bidraget till folkhögskolorna, vilka överförs till UO16 (År 2001 utgjorde bidraget till folkhögskolorna ca 1 274 miljoner kronor)

BILAGA 12**Utbildningsutskottets yttrande
2000/01:UbU4y**

**Preliminära utgiftsramar för utgiftsområde 15
Studiestöd och utgiftsområde 16 Utbildning och
universitetsforskning åren 2002–2004**

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 19 april 2001 beslutat att bereda övriga berörda utskott tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) i vad avser bl.a. den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5) samt i anslutning därtill väckta motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande regeringens förslag till preliminära utgiftsramar (yrkande 4) i vad gäller utgiftsområdena 15 och 16 och däremot svarande yrkanden i partimotionerna 2000/02:Fi17 (m), 2000/01:Fi18 (kd), 2000/01:Fi19 (c) och 2000/01:Fi20 (fp). Dessutom behandlar utskottet motionen 2000/01:Fi33 (m).

Utbildningsutskottets överväganden

Utgiftsramar för utgiftsområde 15 Studiestöd

Regeringens förslag

Riksdagen godkände i november 2000 preliminära utgiftsramar för budgetåren 2002 och 2003. Regeringen föreslår i den ekonomiska vårpropositionen dels vissa ändringar i dessa ramar, dels preliminära ramar för år 2004.

För utgiftsområde 15 föreslås utgiftsramarna bli 22 493 miljoner kronor år 2002, 23 387 miljoner kronor år 2003 och 24 092 miljoner kronor år 2004. Dessa utgiftsramar innebär minskningar i förhållande till de preliminära ramarna för åren 2002 och 2003 med 1 871 miljoner kronor respektive 1 340 miljoner kronor.

De nya ramarna är anpassade till beräknat lägre studerandeantal inom vuxenutbildning och eftergymnasial utbildning samt till lägre antagande om ränta och prisbasbelopp än i budgetpropositionen för 2001.

Från och med år 2003 beräknas en ökning med 300 miljoner kronor till följd av att studiebidraget till gymnasiestuderande föreslås utgå under tio månader i stället för nuvarande nio månader. Från och med år 2003 beräknas också ökade medel för ett nytt vuxenstudiestöd. Det särskilda utbildningsbidraget (UBS) avvecklas.

Oppositionspartiernas förslag

Oppositionspartiernas förslag till utgiftsramar i partimotionerna 2000/01:Fi17 (m), 2000/01:Fi18 (kd), 2000/01:Fi19 (c) och 2000/01:Fi20 (fp) avviker från regeringens förslag enligt följande:

(belopp i miljoner kronor)

År	Regeringens förslag	Oppositionspartiernas avvikelser från regeringens förslag			
		m	kd	c	fp
2002	22 493	-1 017	-766	-384	-2 140
2003	23 387	- 462	-332	237	-1 840
2004	24 092	- 515	654	237	-1 830

Moderata samlingspartiet har i sitt förslag till utgiftsramar i motion Fi17 yrkande 5 utgått från att de som i dag studerar inom ramen för Kunskapslyftet skall ges rimliga förutsättningar att fullfölja sin utbildning. Förslaget om en ”kommunalisering” av Kunskapslyftet avvisas. Uppgifter som i dag ryms

inom kunskapslyftsprojektet bör i stället snabbare integreras i den kommunala vuxenutbildningen och i kommunernas ansvar. Medel avseende fortsatt utbyggnad av den kvalificerade yrkesutbildningen tillförs.

Kristdemokraterna eftersträvar, för att värna om utbildningskvaliteten, en jämn, långsiktig utbyggnad av högskolan. Därför utgår ramförslaget i motion Fi18 yrkande 7 från en lägre utbyggnadstakt än regeringens förslag. Varje studerande som erbjuds en utbildningsplats skall även erbjudas en god studiefinansiering. *Kristdemokraterna* vill ha ekonomiska förbättringar för såväl högskolestudenter och övriga vuxenstudenter som för gymnasiestuderande.

Centerpartiets ramförslag i motion Fi19 yrkande 4 innefattar ett nytt studiefinansieringssystem, där bidrag och lån vardera utgör hälften av totalbeloppet. Finansiering av detta sker bl.a. genom att 2 000 miljoner kronor tillförs utgiftsområde 15 vart och ett av åren 2002, 2003 och 2004. Besparing på medlen till studiebidrag görs med 300 miljoner kronor vart och ett av åren 2003 och 2004. Från utgiftsområdet överförs 2 384 miljoner kronor år 2002, 1 463 miljoner kronor år 2003 och 1 463 miljoner kronor år 2004 till utgiftsområde 13 Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet.

Folkpartiet förordar i motion Fi20 yrkande 4 att ett nytt studiestödssystem införs. Genom en rimligare finansiering av vuxenstudiestödet kan, enligt Folkpartiet, ramen sättas lägre än i regeringens förslag.

Utbildningsutskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till dels ändringar i tidigare beslutade utgiftsramar för budgetåren 2002 och 2003, dels ny ram för år 2004. I förslagen ligger bl.a. lägre studerandeantal inom vuxenutbildningen, studiebidrag till gymnasiestuderande under tio månader i stället för nuvarande nio månader och införande av nytt vuxenstudiestöd.

Utskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till utgiftsramar för budgetåren 2002, 2003 och 2004 för utgiftsområde 15 Studiestöd och avstyrker motionerna Fi17 yrkande 5, Fi18 yrkande 7, Fi19 yrkande 4 och Fi20 yrkande 4 i vad avser detta utgiftsområde.

Utgiftsramar för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Regeringens förslag

Regeringen föreslår för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning utgiftsramar på 41 739 miljoner kronor år 2002, 42 970 miljoner kronor år 2003 och 44 743 miljoner kronor år 2004. Dessa utgiftsramar innebär i förhållande till tidigare beslutade preliminära ramar en ökning av ramen för år 2002 med 938 miljoner kronor och en minskning av ramen för år 2003 med 283 miljoner kronor.

Förändringarna av ramarna beror på flera faktorer. Resurser för de lagstadgade delarna av maxtaxereformen – 500 miljoner kronor för år 2002 och 1 700 miljoner kronor fr.o.m. år 2003 – beräknas i stället för under utgiftsområde 16 under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Medel för vårdhögskoleutbildningar – 1 420 miljoner kronor – beräknas fr.o.m. år 2002 under utgiftsområde 16 (tidigare utgiftsområde 25). Resurserna för s.k. NT/svux-utbildningar minskar med 345 miljoner kronor år 2002 och 400 miljoner kronor fr.o.m. år 2003. För kvalitetsfrämjande åtgärder inom humanistiskt, teologiskt, juridiskt och samhällsvetenskapligt utbildningsområde beräknas 100 miljoner kronor år 2002 och 200 miljoner kronor fr.o.m. år 2003. För åren 2002–2004 avsätts 50 miljoner kronor per år för forskning om biologisk mångfald och ekologiskt hållbar utveckling. Löne- och prisomräkning för år 2002 beräknas med ca 200 miljoner kronor.

Oppositionspartiernas förslag

Oppositionspartiernas förslag till utgiftsramar i partimotionerna 2000/01:Fi17 (m), 2000/01:Fi18 (kd), 2000/01:Fi19 (c) och 2000/01:Fi20 (fp) avviker från regeringens förslag enligt följande:

(belopp i miljoner kronor)

År	Regeringens förslag	Oppositionspartiernas avvikelser från regeringens förslag			
		m	kd	c	fp
2002	41 739	- 2 044	-6 091	-4 755	-4 550
2003	42 970	54 753	-7 143	-5 755	-4 150
2004	44 743	55 155	-8 171	-6 755	-4 150

Moderata samlingspartiet förespråkar i motion Fi17 yrkande 5 att en tydlig kvalitetssatsning görs på skolan. Denna satsning skall omfatta ett fritt skolval baserat på en nationell skolpeng, utvärdering och uppföljning av studieresultat, nationella kunskapsprov i grundskolan och en modern gymnasieexamen samt inrättandet av ett fristående, nationellt kvalitetsinstitut. Fördelningen av platser i högskolan bör baseras på utbildningens kvalitet och studenternas val av lärosäten, inte regionalpolitiska målsättningar. Medel bör avsättas för två nya stiftelsehögskolor fr.o.m. år 2002. Ett särskilt anslag föreslås för den kvalificerade yrkesutbildningen, all folkhögskoleutbildning samt utfasningen av kunskapslyftsprojektet. Vidare föreslås drygt en miljard kronor utöver regeringens förslag som satsning på grundforskning och forskarutbildning år 2004.

I motion Fi17 yrkandena 10 och 15 föreslår Moderaterna att riksdagen tillkännager för regeringen sin mening vad som i motionen anförs om skola och högre utbildning respektive om behovet av en politik som gör det lättare

att förena arbete och familj. Motionen anför bl.a. att en nationell skolpeng skulle säkra både elevernas fria val och förutsättningarna för mångfald och självständiga skolor i konkurrens om den bästa undervisningen. För införande av skolpeng beräknas 60 miljarder kronor. Vidare avvisas maxtaxan, eftersom den anses införas på bekostnad av barnfamiljernas valfrihet och bortser från behovet av mångfald.

I motion Fi33 framhåller Moderaterna att en mångfald av alternativ att välja mellan, fler än vad som finns i dag, och konkurrens som stimulerar kvalitetsutveckling är bättre än politiskt dirigerade enhetslösningar för skola och barnomsorg.

Kristdemokraterna föreslår i motion Fi18 yrkande 7 att ytterligare 4,2 miljarder kronor anvisas till kommunerna under utgiftsområde 25 så att kommunerna efter eget bestämmande kan förstärka kvaliteten och genomföra förändringar inom grund- och gymnasieskolan. Med anledning härav minskas medlen till utgiftsområde 16. Utbyggnaden av högskoleplatser bör ske i en takt som det finns sökande till och som organisationen mäktar med så att inte utbildningens kvalitet blir lidande. Även fördelningen av högskoleplatser bör ses över. Nya utbildningsplatser bör tillkomma inom yrkeshögskolan (kvalificerad yrkesutbildning). För att ge lärosätena ytterligare resurser till kvalitetsfrämjande åtgärder bör utbildningsplatser kunna säljas till utländska intressenter. Lärosätenas resurser för forskning bör öka.

I motion Fi18 yrkande 5 anges att regeringens förslag till maxtaxa har en rad brister. Familjepolitiken skall i stället ta sin utgångspunkt i familjens och barnens behov. Det offentliga stödet till barnomsorgen skall nå alla barn genom att ett barnomsorgskonto införs. Vidare framhålls att en skolsatsning inte bör göras genom centralstyrning utan i stället ske i form av en höjning av de generella statsbidragen. Skolsatsningen bör göras redan från år 2002.

Centerpartiet avsetter i sitt ramförslag i motion Fi19 yrkande 4 för en särskild skolsatsning 600 miljoner kronor utöver regeringens förslag vart och ett av åren 2002, 2003 och 2004. I satsningen skall ingå program för läs- och skrivutveckling samt matematik, ett kvalitetsinstitut och utbildningsinsatser riktade mot skolledare och skolpolitiker. Medel motsvarande regeringens skolsatsning bör föras över från utgiftsområde 16 till utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna. Antalet platser föreslås öka inom den kvalificerade yrkesutbildningen. För detta tillförs 45 miljoner kronor vart och ett av åren 2002, 2003 och 2004. Förslaget till maxtaxa avvisas. I stället bör införas ett barnomsorgskonto. Från utgiftsområde 16 bör medel motsvarande regeringens förslag om maxtaxa föras över till utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn. Det innebär att utgiftsområde 16 minskas med 3,9 miljarder kronor vart och ett av åren 2002, 2003 och 2004.

I motion Fi19 yrkandena 7 och 13 förordas bl.a. en genomgripande förändring av skolan så att fokus läggs på uppnådda kunskapsmål snarare än på antalet år eleven tillbringat i skolan. Gymnasieskolan bör, mot bakgrund av de många avhopp som sker i dag, kompletteras med en utbildningsgaranti som ger elever rätt att slutföra gymnasieutbildningen upp till 25 års ålder. Ett

fristående kvalitetsinstitut bör inrättas. Det bör införas en kvalificeringstrappa som gör det möjligt för högskolor att successivt bygga upp forskningsmiljöer och därmed få ökade resurser och större examinationsrättigheter. Ett nytt studiemedelssystem bör införas med lika delar bidrag och lån inom ramen för ett oförändrat totalbelopp. Distansutbildning bör stimuleras, bl.a. genom ett förändrat resurstilldelningssystem.

Folkpartiet framhåller i motion Fi20 yrkande 4 att regeringens maxtaxa bör ersättas med barnkonto. Enligt Folkpartiets mening bör Kunskapslyftet kunna få en mindre omfattning. En studentpeng bör införas så att studenternas val avgör var och hur högskolan skall byggas ut. Ett från Högscoleverket oberoende kvalitetsinstitut bör inrättas. Den s.k. doktorandereformen bör rivras upp. Folkpartiet föreslår inom ramen 500 miljoner kronor extra till grundforskning vid universitet och högskolor. Förstärkningen skall bl.a. kunna användas till inrättande av nya tjänster för doktorander och nydisputerade forskare. Genom en minskad utbyggnadstakt för högskolan ges möjligheter att satsa 400 miljoner kronor ytterligare på åtgärder för att stärka kvaliteten i grundutbildningen, främst inom humaniora och samhällsvetenskap.

I motion Fi20 yrkandena 13 och 22 framhålls bl.a. att Sverige behöver bättre skolor, högre kvalitet inom högskolan, mer forskning, mer kompetensutveckling på individens villkor i arbetslivet och en satsning på läsande. Samtidigt måste skolpolitiken läggas om i riktning mot tydlig betoning av kunskaper, större arbetsro, fler utvärderingar som tydligt kommuniceras till hemmen, satsning på lärarna samt radikala förändringar av gymnasiet, främst dess individuella program och yrkesutbildningar.

Utbildningsutskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom de förslag och bedömningar som ligger till grund för regeringens förslag till utgiftsramar för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Förslagen innebär bl.a. att universitet och högskolor ges förstärkta resurser för humanistisk, teologisk, juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. För detta tillförs 100 miljoner kronor år 2002 och ytterligare 100 miljoner kronor år 2003. Ökningarna innebär en förstärkning med ungefär 7 %.

Asylsökande barn skall ha tillgång till förskola, skolbarnsomsorg och skola på liknande villkor som barn bosatta i Sverige. För detta tillförs 40 miljoner kronor år 2002 och 50 miljoner kronor fr.o.m. år 2003.

Forskningen om miljö och ekologiskt hållbar utveckling, som är ett av statsmakternas prioriterade forskningsområden, får totalt 440 miljoner kronor i höjda anslag under perioden 2002–2004. Som ett led i denna satsning tillförs Vetenskapsrådet 50 miljoner kronor per år under treårsperioden.

I oppositionspartiernas budgetalternativ ingår en rad förslag som utbildningsutskottet tidigare avstyrkt, t.ex. avvisande av maxtaxa inom barnomsorgen, inrättande av ett kvalitetsinstitut, införande av kvalificeringstrappa för universitet och högskolor, etc. Utskottet ser inget skäl att ändra tidigare ställ-

ningstaganden i dessa frågor. Beträffande övriga motionsyrkanden vill utbildningsutskottet hänvisa till att regeringen kommer att lämna förslag i fråga om den närmare fördelningen av resurserna till utbildning och forskning i höstens budgetproposition.

Utskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till utgiftsramar för budgetåren 2002, 2003 och 2004 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och avstyrker motionerna Fi17 yrkande 5, Fi18 yrkande 7, Fi19 yrkande 4 och Fi20 yrkande 4 i vad avser detta utgiftsområde. Utskottet anser att finansutskottet också bör avstyrka motionerna Fi17 yrkandena 10 och 15, Fi19 yrkande 7, Fi20 yrkande 13 samt, i vad avser utgiftsområde 16, motionerna Fi17 yrkande 15, Fi18 yrkande 5, Fi19 yrkande 13, Fi20 yrkandena 22 och 23 och Fi33.

Stockholm den 10 maj 2001

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Majléne Westerlund Panke (s), Tomas Högström (m), Torgny Danielsson (s), Tomas Eneroth (s), Erling Wälivaara (kd), Per Bill (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp) och Kalle Larsson (v).

Avvikande meningar

1. Utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16, m.m. – m

av Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Tomas Högröm (m) och Per Bill (m).

Moderata samlingspartiet säger nej till maxtaxan eftersom den införs på bekostnad av barnfamiljernas valfrihet och bortser från behovet av mångfald. Det offentliga stödet till barnomsorgen bör i så stor utsträckning som möjligt gå direkt till barnfamiljerna. En mångfald av alternativ att välja mellan, fler än vad som finns i dag, och konkurrens som stimulerar kvalitetsutveckling är bättre än politiskt dirigerade enhetslösningar för skola och barnomsorg.

Vi föreslår en tydlig kvalitetssatsning på skolan. Denna skall innehålla ett fritt skolval baserat på en nationell skolpeng, gedigen utvärdering och uppföljning av studieresultat, nationella kunskapsprov i grundskolan och en modern gymnasieexamen samt inrättandet av ett fristående, nationellt kvalitetsinstitut. Genom en nationell skolpeng säkras både elevernas fria val och förutsättningarna för mångfald och självständiga skolor i konkurrens om den bästa undervisningen. Vi vill öka de särskilda anslagen till skolan och införa en skolpeng. För införande av skolpeng beräknar vi i vårt budgetalternativ 60 miljarder kronor per år fr.o.m. år 2003. Det blir den största och viktigaste reformen för att förnya och förbättra den svenska skolan och utbildningsväsendet i Sverige.

De som i dag studerar inom ramen för Kunskapslyftet bör ges rimliga förutsättningar att fullfölja sin utbildning. Vi avvisar emellertid förslaget om en ”kommunalisering” av Kunskapslyftet och anser i stället att uppgifter som i dag ryms inom ramen för kunskapslyftsprojektet snabbare bör integreras i den kommunala vuxenutbildningen.

Ett särskilt anslag bör inrättas för den kvalificerade yrkesutbildningen, all folkhögskoleutbildning samt utfasningen av Kunskapslyftsprojektet. Vi föreslår att medel tillförs för en fortsatt utbyggnad av den kvalificerade yrkesutbildningen.

Universitet och högskolor bör få ökade medel till forskning och undervisning. Vi vill också avsätta medel till två nya stiftelsehögskolor fr.o.m. år 2002. Fördelningen av utbildningsplatser i högskolan skall baseras på studenternas val av lärosäte, inte regionalpolitiska målsättningar.

För att Sverige skall få en långsiktigt hållbar tillväxt och kunna hålla sig väl framme i den internationella konkurrensen krävs ytterligare satsningar på grundforskning och forskarutbildning. Vi föreslår att det år 2004 för dessa ändamål avsätts mer än en miljard kronor utöver regeringens förslag.

Vi anser att finansutskottet bör tillstyrka Moderata samlingspartiets förslag till utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16 och avstyrka regeringens förslag. Finansutskottet bör också tillstyrka motion Fi17 yrkande 10 att riks-

dagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skola och högre utbildning (7:4), motion Fi17 yrkande 15 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en politik som gör det lättare att förena arbete och familj (7:9) samt motion Fi33 att riksdagen beslutar att arbetet omedelbart inleds för att förändra familjepolitiken på ett sätt som är mera rättvist och inriktat på att stödja familjernas egna val i enlighet med vad som anförts i motionen.

2. Utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16, m.m. – kd

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Kristdemokraterna vill att det offentliga stödet till barnomsorgen skall nå alla barn. Familjen skall fritt kunna välja mellan att anlita kommunalt finansierad barnomsorg och annan barnomsorg. Det familjepolitiska stödet skall möjliggöra för föräldrarna att under en tid kunna minska sin arbetstid. Förslaget till maxtaxa avvisas.

Den centralstyrda skolsatsning som regeringen föreslår anser vi i stället bör dels utformas som en höjning av de generella statsbidragen så att kommunerna själva kan bestämma över resurstillskottets användning, dels tidigareläggas så att kommunerna redan år 2002 får ett ordentligt resurstillskott. Kristdemokraterna vill inom kommuner och landsting prioritera mer resurser till bl.a. skolan.

Vi anser att Ekeskolan och Hällsboskolan bör finnas kvar och avsätter medel för detta.

Förutsägbarhet och likvärdighet skall prägla studiestödssystemet. Kristdemokraternas förslag tar hänsyn till den enskilde studenten och innebär ekonomiska förbättringar för såväl högskolestudenter och övriga vuxenstudenter som för gymnasie studerande. Studiebidraget höjs från höstterminen 2003 till 1 250 kr per månad för studerande i åldern 16–25 år. Studiemedlen förbättras och fribeloppet avskaffas. Kristdemokraterna förespråkar en långsammare utbyggnadstakt av högskoleutbildningen än regeringen. Detta innebär, trots ett förbättrat studiestöd, att resurser frigörs till andra satsningar.

Utbyggnaden av antalet högskoleplatser bör ske i en takt som det finns sökande till och som organisationen mäktar med, så att inte utbildningens kvalitet blir lidande. Även fördelningen av högskoleplatser bör ses över. En del av högskolans nya platser bör i stället satsas inom yrkeshögskolan (kvalificerad yrkesutbildning).

För att ge lärosätena ytterligare resurser till kvalitetsfrämjande åtgärder anser vi att lärosätena, på det sätt som sker i många andra länder, skall tillåtas sälja utbildningsplatser till utländska intressenter.

Lärosätena bör få ökade resurser för forskning.

Vi anser att finansutskottet bör tillstyrka Kristdemokraternas förslag till utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16 och avstyrka regeringens förslag.

Finansutskottet bör också tillstyrka motion Fi18 yrkande 5 att riksdagen godkänner de prioriterade områden för budgetpolitiken som anges i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 8.1–8.7).

3. Utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16, m.m. – c

av Sofia Jonsson (c).

Centerpartiet avvisar förslaget till maxtaxa. Det offentliga stödet till barnomsorgen skall nå alla barn. Det är viktigt att det finns olika former av barnomsorg. Den moderna barnomsorgen skall ge utrymme för ny pedagogisk utveckling och olika tjänster anpassade efter den enskilda familjens behov.

Centerpartiets alternativ till regeringens vårbudget innehåller bl.a. en satsning på skolan med inriktning på grundskolan på totalt 9,8 miljarder kronor under den kommande treårsperioden.

Skolpolitiken måste fokusera på skolans huvuduppgift: att garantera elevernas rätt till kunskaper. Därför måste ökad vikt läggas vid de viktigaste kunskaperna, att läsa, skriva och räkna. Fokus måste läggas på uppnådda kunskapsmål, inte på antalet år eleven tillbringat i skolan.

En bättre fungerande grundskola är det enskilt viktigaste steget för en gymnasieskola där fler elever kan bli godkända och behöriga till högre utbildning. Målet om en gymnasiekompetens som omfattar alla måste kompletteras med fler vägar för att nå målet, t.ex. lärlingsutbildning. Gymnasieskolan bör, mot bakgrund av de många avhopp som sker i dag, kompletteras med en utbildningsgaranti som ger elever rätt att slutföra gymnasieutbildningen upp till 25 års ålder.

För att ytterligare underlätta för människor att ta steget till högre utbildning vill Centerpartiet reformera studiemedelssystemet. Centerpartiets förslag innebär lika delar bidrag och lån inom ramen för ett oförändrat totalbelopp.

I dag finns ett stort behov av kvalificerad yrkesutbildning på eftergymnasial nivå. Centerpartiet vill därför öka antalet platser inom den kvalificerade yrkesutbildningen.

Den kraftiga utbyggnaden av högskolan i hela landet behöver nu kompletteras med insatser för att stärka forskningen vid främst de mindre och medelstora högskolorna. Centerpartiet förordar inrättandet av en kvalificeringstrappa som gör det möjligt för högskolor att successivt bygga upp forskningsmiljöer och därmed få ökade resurser och större examinationsrättigheter.

Distansutbildning är ett viktigt komplement till traditionell högskoleutbildning. Centerpartiet eftersträvar en helt ny distanshögskola förenad med ökade krav på landets högskolor att göra kurser tillgängliga via Internet. Distansutbildning bör stimuleras genom ett förändrat resurstilldelningssystem.

Jag anser att finansutskottet bör tillstyrka Centerpartiets förslag till utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16 och avstyrka regeringens förslag. Fi-

nansutskottet bör också tillstyrka motion Fi19 yrkande 7 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utbildning (avsnitt 4.2.1) och motion Fi19 yrkande 13 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om familjepolitik (avsnitt 4.2.8).

4. Utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16, m.m. – fp

av Ulf Nilsson (fp).

Folkpartiet vill genomföra en reform som ger mer makt och marginaler i barnfamiljernas vardag. Barnomsorgskonto, etableringsfrihet för privata alternativ i barnomsorgen och barnomsorgspeng skulle bl.a. garantera valfrihet mellan olika barnomsorgsformer. Maxtaxan avvisas.

Folkpartiet säger ja till regeringens förslag om specialdestinerade extrapengar till skolan. Inga pengar i världen kommer dock att lösa skolans problem om inte samtidigt skolpolitiken läggs om i riktning mot tydlig betoning av kunskaper, större arbetsro, fler utvärderingar som tydligt kommuniceras med hemmen, satsning på lärarna samt radikala förändringar av gymnasiet, främst dess individuella program och yrkesutbildningar.

Dagens gymnasium grundas på den felaktiga föreställningen att alla elever är lika och kan lära samma sak på lika lång tid. En yrkesinriktad elev måste få möjlighet att gå igenom gymnasiet utan att behöva läsa samma teoretiska kurser som elever på väg mot högskolan. Sverige måste i stället få en lärlingsutbildning som kan vara ett kvalificerat alternativ för intresserade elever. Folkpartiet vill införa en särskild yrkesexamen, en lärlingsexamen och en studentexamen för behörighet för högskolan. En s.k. gymnasiebank bör införas. Det innebär en möjlighet att senare i livet komplettera uteblivna gymnasiestudier i ungdomen.

Skolan måste avregleras och statliga hinder för privata alternativ undanröjas. Godkända fristående skolor måste garanteras ekonomiska resurser som motsvarar de kommunala skolornas. Genom en skolpeng ges medborgaren större makt och valfrihet.

Ett rättvist studiestödssystem behövs för att alla som vill skall få möjlighet att studera på högskolan eller komplettera grundskola och gymnasieskola som vuxna. Folkpartiet anser att totalbeloppet i studiestödssystemet skall höjas och att fribeloppsgränsen för extrainkomster skall höjas.

Folkpartiet föreslår inom ramen 500 miljoner kronor extra till fri och obunden grundforskning vid landets universitet och högskolor. Förstärkningen kan bl.a. användas till inrättandet av nya tjänster för doktorander och ny-disputerade forskare. En minskad utbyggnadstakt för högskolan ger möjligheter att satsa 400 miljoner kronor ytterligare på åtgärder för att stärka kvaliteten i grundutbildningen, främst inom humaniora och samhällsvetenskap.

Jag anser att finansutskottet bör tillstyrka Folkpartiets förslag till utgiftsramar för utgiftsområdena 15 och 16 och avstyrka regeringens förslag. Finansutskottet bör också tillstyrka motion Fi20 yrkande 13 att riksdagen godkänner vad som i motionen anförs om genomförande av en kunskaps- och utbildningsreform, motion Fi20 yrkande 22 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av avreglering inom vården och skolan samt motion Fi20 yrkande 23 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en reformerad familjepolitik.

BILAGA 13

Trafikutskottets yttrande 2000/01:TU1y

Preliminära ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer åren 2002–2004

Till finansutskottet

Finansutskottet beslöt den 19 april 2001 att bereda berörda utskott tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (2000/01:100) om den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. (yrkandena 1–5 och yrkandena 11–37) och de motioner som kan komma att väckas, allt i delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

I detta yttrande behandlar trafikutskottet del av yrkande 4 i propositionens förslag till riksdagsbeslut, innebärande att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 enligt tabell 6.5 i propositionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Vidare behandlar utskottet följande motioner:

- 2000/01:Fi17 yrkande 5 (delvis) och yrkande 14 av Bo Lundgren m.fl. (m),
- 2000/01:Fi18 yrkande 5 (delvis) och yrkande 7 (delvis) av Alf Svensson m.fl. (kd),
- 2000/01:Fi19 yrkande 4 (delvis) och yrkande 8 av Agne Hansson m.fl. (c),
- 2000/01:Fi20 yrkande 4 (delvis) och yrkande 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp),
- 2000/01:Fi25 av Tom Heyman och Lars Björkman (båda m),
- 2000/01:Fi29 yrkande 3 av Mats Odell m.fl. (kd).

Preliminära ramar för utgiftsområde 22

Regeringens förslag

Av hög prioritet inom utgiftsområdet är enligt regeringen att säkerställa och underhålla nuvarande infrastruktur samt utveckla den i förhållande till de transportpolitiska målen. Säkerhets- och miljöfrågor har fortsatt hög prioritet.

Enligt propositionen kommer regeringen i höst att presentera en proposition om hur transportinfrastrukturen skall utvecklas under den kommande tioårsperioden. Regeringen anser att det finns ett behov av ambitionshöjningar inom infrastrukturuområdet och att detta skall komma till uttryck i höstens

infrastrukturproposition. Regeringen anser att vissa av dessa ambitionshöjningar kan ske i närtid, dvs. redan innan nästa planeringsperiod träder i kraft. Regeringen avser att föreslå ett utökat finansiellt utrymme för järnvägsinvesteringar bl.a. för att ge godstrafiken bättre förutsättningar. En gemensam arbetsgrupp mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna skall bereda frågan inför budgetpropositionen och därvid också undersöka olika finansieringsalternativ.

Gotlandstrafiken kommer vid nuvarande ambitionsnivå att finansieras inom befintlig utgiftsområdesram. Utgiftsområdesramen fr.o.m. år 2002 påverkas av förslaget om en utvidgning av sjöfartsstödet. Det utvidgade sjöfartsstödet skall enligt regeringen införas så snart som möjligt, dock senast den 1 januari 2002.

Regeringen har för avsikt att förlänga avtalet mellan staten och Posten AB till den 31 december 2001. Regeringen har även för avsikt att i samband med budgetpropositionen för år 2002 se över anslagsnivån med utgångspunkt i bl.a. en precisering av de tjänster som ingår i den grundläggande kassaservice och Posten AB:s särredovisning av kostnaderna för kassaserviceverksamheten.

Motionerna

I motion Fi17 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 5 (delvis) och yrkande 14 framhålls att som övergripande strategi måste transportpolitiken grundas på efterfrågan på miljöanpassade transporter. Den underdimensionerade infrastrukturen i Sverige utgör ett hinder för företagens expansion och medför svårigheter vid nyetableringar. I motionen föreslås en omfattande nybyggnad och upprustning av vägar och järnvägar. Det skall enligt motionen vara möjligt att bedriva företagande i hela landet. Storstadsregionerna måste få kommunikationsmässiga förutsättningar som gör det möjligt med fortsatt tillväxt till nytta för Sverige i sin helhet.

Enligt motionen innebär regeringens förslag till utgiftsnivåer att inga nya vägar kan komma till stånd under den kommande treårsperioden. Eftersom infrastrukturpropositionen har uteblivit har enligt motionen inte heller de statliga verken någon möjlighet att genomföra planering inför den kommande tioårsperioden. Bristen på medel kommer också att medföra en ytterligare försämring av tillstånden på vägarna. Inte minst Stockholm och de andra storstadsregionerna kommer att drabbas hårt. Jämfört med behoven är eftersläpningen av drift och underhåll i dag stora. Situationen blir än allvarligare då vi ännu inte sett alla konsekvenser av fjolårets översvämningar och årets tjällossning. Moderata samlingspartiet vill därför öka anslagen med 13 miljarder kronor under treårsperioden 2002–2004 för att påbörja ett särskilt vägutbyggnadsprogram. Ökningen av anslaget skall också gå till att förbättra det eftersatta underhållet. Mot bakgrund av den bekymmersamma situationen i Stockholmsområdet bör en del av dessa medel utnyttjas för investeringar där.

I regeringens förslag finns det enligt motionen en antydning om att medel lyfts från vägar till järnväg. Finansiering saknas dock för ”tredje spåret” i

Stockholm, en mycket viktig kapacitetshöjning för hela landet. För att kunna starta detta projekt över Saltsjö-Mälarsnittet föreslås att anslaget för järnvägsinvesteringar ökar med två miljarder kronor under den kommande treårsperioden 2002–2004.

I motion Fi18 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 5 (delvis) och yrkande 7 (delvis) framhålls att den svenska basnäringen och därmed tillväxten och välfärden är starkt beroende av goda kommunikationer. Transportsektorn bör dessutom ses som en egen näring som kan vinna andelar i andra länder med svenskt miljö- och säkerhetstänkande.

Det är enligt motionen anmärkningsvärt att regeringen inte presenterar några satsningar på infrastrukturen i vårpropositionen. Regeringen skjuter enligt Kristdemokraterna återigen besluten framför sig till den kraftigt förse-nade infrastrukturpropositionen. Kristdemokraterna anser att återhämtningen av vägunderhållet måste påbörjas nu. Dessutom måste fler projekt med alternativ finansiering sättas i gång. Det skulle innebära att en rad angelägna väg-byggen kan starta snabbare.

För att järnvägen skall kunna utvecklas och nuvarande standard upprätthållas krävs omfattande investeringar i såväl underhåll som utbyggnad av nya sträckor. En mycket stor andel av tågförseningarna kan härledas till bristande resurser hos Banverket. En rad flaskhalsar måste byggas bort för att järnvägen skall kunna utgöra ett fullgott transportalternativ både för passagerare och gods.

Kristdemokraterna föreslår i motionen en storsatsning på den nu snabbt förfallande svenska väg- och järnvägsinfrastrukturen. För kommunikationssektorn avsätts 8,5 miljarder kronor ytterligare under treårsperioden att användas främst för väginvesteringar. Av beloppet avses en stor del användas till s.k. skuggtullar för PPP-projekt (Public Private Partnership), vilket gör att de faktiska investeringarna blir avsevärt större än de anslagna beloppen. Även övriga nyinvesteringar och reinvesteringar på de starkt nedslitna riks- och länsvägarna rymms i anslaget.

I motion Fi19 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 4 (delvis) och yrkande 8 framhålls att en av grundförutsättningarna för att kunna åstadkomma livskraft i hela landet och hejda den sociala och regionala klyvningen, är väl fungerande kommunikationer och väl underhållen infrastruktur. Centerpartiet framhåller regeringens misshushållning med infrastrukturkapitalet och det allvarliga i att den utlovade infrastrukturpropositionen gång på gång har skjutits upp. Enligt motionen drabbas företag och människor av regeringens obeslut-samhet på detta område.

Vägnätet faller bokstavligen samman på många håll i landet, enligt motionen. De dåliga vägarna kostar årligen människor och företag stora summor. Fordon körs sönder och måste repareras, gods kommer inte fram i tid, vägar stängs av eller viktbegränsas och trafiksäkerheten försämras. I motionen pekas också på att den för Sverige så viktiga skogsindustrin inte får fram råvaror till sina anläggningar på grund av de dåliga vägarna. Centerpartiet

betonar att skjuta upp drift och underhåll av våra vägar är samhällsekonomiskt osunt.

Motionärerna pekar också på att det i Sverige i dag finns över 1 300 mil vägar som är helt eller delvis avstängda, samtidigt som det finns ett stort antal vägar där Vägverket förklarar att det inte finns någon bärighet eller att de är trafikfarligt utformade.

Vidare betonas i motionen behovet av att skapa ett ekologiskt hållbart transportsystem och nödvändigheten av en helhetssyn på infrastrukturen.

Utöver ett väl underhållet vägnät är det av största vikt för den regionala och nationella utvecklingen att andra fysiska kommunikationer är väl fungerande. Framst från miljösynpunkt, men också för att minska belastningen på vägnätet, är det angeläget att den långväga godstrafiken i större utsträckning än i dag förs över från vägar till järnväg och sjöfart där så är möjligt.

Mer pengar behövs också, enligt motionen, till järnvägarna för att kunna öka kapaciteten och bygga bort flaskhalsarna.

Centerpartiet vill också förverkliga visionen om en ”digital allemansrätt”, som innebär att den digitala infrastrukturen måste komma alla till del. Att ha tillgång till en digital infrastruktur skapar möjligheter till sysselsättning och blir dessutom en allt viktigare demokratisk fråga när myndigheter lägger ut information på nätet. Staten måste ta ansvar för att alla skall få tillgång till den digitala infrastrukturen genom en utbyggnad av ett bredbandsnät i hela landet. På detta nät skall sedan olika operatörer konkurrera fritt.

Enligt motion Fi20 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4 (delvis) och yrkande 14 behövs ökade medel för att förbättra vägnätet. Folkpartiet liberalerna avsätter medel för detta ändamål både nästa budgetår och långsiktigt. Banverkets investeringar kan enligt motionen bedrivas i en något långsammare takt.

I motionen framhålls att hela Sverige aldrig kan få en positiv utveckling utan fungerande kommunikationer. Därför måste satsningar göras på infrastrukturen. Framst är det satsningar på vägar och IT-teknik som måste göras. Det är en fråga av största vikt för både städer och landsbygd.

Framst i storstäderna hotar trafikinfarkter att allvarligt försämra både företagens arbetsvillkor och de enskilda människornas dagliga arbetsliv och fritid. Det är också av yttersta vikt att hela landet har en sådan standard på vägnätet att råvaruförsörjningen till industrin kan tryggas hela året och att de färdiga produkterna kan fraktas därifrån. Folkpartiet liberalerna anser att väganslaget måste höjas och att omedelbara åtgärder måste sättas in.

Enligt motionen måste det förslag till stomvägnät med anslutande vägar av hög kvalitet som den borgerliga regeringen lade fram år 1993 genomföras. I motionen framhålls också att det även på järnvägssidan är av stor vikt att ett stomnät av hög kvalitet kan upprätthållas.

IT-kommunikationer är en stor framtidsfråga för Sverige. Goda IT-kommunikationer är ett bra verktyg för att skaffa fler jobb i hela Sverige. Det är därför av största vikt att det finns ett väl utbyggt och kraftfullt IT-nät i hela landet. Just nu är det utbyggnaden av fiberkabel för bättre bredbandsupp-

koppling som är aktuell. Det är inte säkert att det är denna teknik som är den bästa i hela landet. Redan nu kan vi se att annan teknik kommer på området, till exempel trådlös kommunikation. Därför skall vi i dag inte lägga ner mer offentliga resurser på att bygga ut något som vi inte vet om det är hållbart om ett par år. Folkpartiets uppfattning är därför att det i första hand är näringslivet som skall engagera sig i utbyggnaden av IT-nät.

Trafikutskottets ställningstagande

Fyra partimotioner har lämnats med anledning av regeringens förslag till ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer för åren 2002–2004. I tabellen nedan redovisas regeringens förslag till ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer för åren 2002–2004 samt de olika partiernas förslag till ändringar i förhållande till regeringens förslag.

Miljoner kronor

	År 2002	År 2003	År 2004
Regeringen	24 967	25 913	26 180
Moderata Samlingspartiet	+465 (25 432)	+ 4 465 (30 378)	+5 465 (31 645)
Kristdemokraterna	+2 000 (26 967)	+2 000 (27 913)	+4 500 (30 680)
Centerpartiet	+2 165 (27 132)	+2 211 (28 124)	+2 230 (28 410)
Folkpartiet Liberalerna	+300 (25 267)	-650 (25 263)	-650 (25 530)

Som framgår av tabellen vill Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet avsätta mer resurser under åren 2002–2004 till utgiftsområde 22 Kommunikationer än vad regeringen har föreslagit. Folkpartiet liberalerna vill avsätta något mindre resurser än regeringen.

I samtliga partimotioner pekas på behovet av väg- och järnvägssatsningar. Trafikutskottet erinrar om att regeringen i höst kommer att presentera en proposition om hur transportinfrastrukturen skall utvecklas under den kommande tioårsperioden. Denna proposition bör enligt utskottets mening avvaktas innan beslut fattas om vilka prioriteringar som bör göras. Trafikutskottet vill dock understryka den uppfattning som regeringen framför i propositionen och som också framförs i flera av motionerna, nämligen vikten av att säkerställa och underhålla nuvarande infrastruktur samt att utveckla den i förhållande till de transportpolitiska målen. Ett behov av ambitionshöjningar inom infrastrukturområdet finns, och detta bör komma till uttryck i höstens inrikt-

ningsproposition. Därvid bör också, i likhet med vad regeringen och flera motioner framhåller, säkerhets- och miljöfrågor ha fortsatt hög prioritet.

Enligt trafikutskottets mening bör den kommande propositionen om transportinfrastrukturen avvaktas. Trafikutskottet anser således att riksdagen bör bifalla regeringens förslag till ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer för åren 2002–2004. Härav följer att motionerna Fi17 (m) yrkande 5 (delvis) och yrkande 14, Fi18 (kd) yrkande 5 (delvis) och yrkande 7 (delvis), Fi19 (c) yrkande 4 (delvis) och yrkande 8, Fi20 (fp) yrkande 4 (delvis) och yrkande 14 bör avslås.

Sjöfartsstödet

Motionerna

Tom Heyman och Lars Björkman (båda m) framhåller i motion Fi25 att sjöfartsstödet inte skall utvidgas. De pekar på att den svenskregistrerade handelsflottan, utom färjorna, länge har haft svårt att hävda sig i konkurrensen och att den sedan år 1989 är beroende av statligt stöd. Detta är enligt motionen en olycklig lösning. Enligt motionen har många utvärderingar gjorts av denna typ av riktade industristöd och de ger alla en genomgående mycket negativ bild av effekterna. Stödet skapar ineffektiva organisationer, snedvrider konkurrensen och konserverar föråldrad teknik. Sedan stödet infördes har enligt motionen handelsflottan minskat, medelåldern hos tonnaget ökat, den tekniska utvecklingen mer eller mindre avstannat och riskkapitalet i stort sett försvunnit. Regeringen aviserar nu att stödet skall mer än fördubblas och nu även utgå till färjesjöfarten. I motionen anges att det utökade stödet till den helt dominerande delen kommer att utgå till ett enda företag. Det torde inte ha inträffat sedan varvsstödet dagar att ett enskilt företag erhåller ett så omfattande belopp för att täcka löpande driftunderskott. Sjöfartsstödet kommer direkt att påverka det statliga upplåningsbehovet, och kostnaden för det nya driftbidraget till färjorna överlåtes därmed till framtida generationer att betala. När den svenska arbetsmarknaden står inför personalbrist på många områden planerar regeringen att med skattemedel subventionera tämligen lågbetalda sjöarbeten. Detta kan enligt motionen inte vara en riktig utveckling. Stödet bör enligt motionen därför ej utökas och det nuvarande sjöfartsstödet bör avvecklas.

I motion Fi29 av Mats Odell m.fl. (kd) yrkande 3 framhålls att det enligt propositionen framgår att sjöfartsstödet skall införas så snart som möjligt, dock senast den 1 januari 2002. Kristdemokraterna anser att det nya sjöfartsstödet skall träda i kraft redan till sommaren, dock senast den 1 september 2001. I motionen framhålls att svensk handelssjöfart är ledande när det gäller miljö- och säkerhetstänkande men att den lever under pressade ekonomiska förhållanden. Slutligen framhålls att det är viktigt att kompetensen finns kvar i Sverige och för det krävs enligt motionen en aktiv sjöfartspolitik.

Trafikutskottets ställningstagande

I sitt av riksdagen godkända betänkande (prop. 2000/01:1 utg.omr. 22, bet. 2000/01:TU1, rskr. 2000/01:80) noterade utskottet med tillfredsställelse regeringens uttalande i budgetpropositionen för år 2001 att den ville slå vakt om den svenska sjöfartsnäringen, inte minst färjesjöfarten. Regeringen betonade att den, efter en översyn av lastsjöfartens och färjenäringens villkor, ville ge den svenska sjöfarten likvärdiga konkurrensvillkor, och att det samlade stödet borde utökas till att omfatta även färjenäringen. Utskottet välkomnade denna översyn och dess inriktning samt det förslag som regeringen då aviserade. Utskottet framhöll också att åtgärder behövde genomföras redan under år 2001 för att stärka konkurrenskraften och motverka utflaggning. Utskottet framhöll vidare att regeringen snarast möjligt borde återkomma till riksdagen med förslag om hur åtgärderna under år 2001 skulle utformas. Det som då anfördes av utskottet gavs regeringen till känna.

Regeringen lämnade den 10 maj 2001 en proposition till riksdagen om vidgat statligt ekonomiskt stöd till sjöfartsnäringen (prop. 2000/01:127). I propositionen föreslås att ett sjöfartsstöd införs som omfattar både last- och passagerarfartyg i internationell trafik. Syftet är att ge svensk sjöfartsnäring konkurrensvillkor som är likvärdiga med andra EU-länders handelsflottor. Trafikutskottet kommer att behandla denna proposition senare i vår. I avvaktan på denna behandling bör riksdagen avslå motionerna Fi25 (m) och Fi29 (kd) yrkande 3.

Stockholm den 15 maj 2001

På trafikutskottets vägnar

Monica Öhman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Monica Öhman (s), Per-Richard Molén (m), Jarl Lander (s), Hans Stenberg (s), Karin Svensson Smith (v), Johnny Gylling (kd), Tom Heyman (m), Krister Örnfjäder (s), Lars Björkman (m), Monica Green (s), Inger Segelström (s), Stig Eriksson (v), Tuve Skånberg (kd), Birgitta Wistrand (m), Mikael Johansson (mp), Kenth Skårvik (fp) och Viviann Gerdin (c).

Avvikande meningar

1. Preliminära ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Per-Richard Molén (m), Tom Heyman (m), Lars Björkman (m) och Birgitta Wistrand (m) anför:

Moderata samlingspartiet anser att den underdimensionerade infrastrukturen i Sverige utgör ett hinder för företagens expansion och medför svårigheter vid nyetableringar. Det behövs en omfattande nybyggnad och upprustning av vägar och järnvägar. Det skall vara möjligt att bedriva företagande i hela landet. Storstadsregionerna måste få kommunikationsmässiga förutsättningar som gör det möjligt med fortsatt tillväxt till nytta för Sverige i sin helhet.

Regeringens förslag till utgiftsnivåer innebär att inga nya vägar kan komma till stånd under den kommande treårsperioden. Eftersom infrastrukturpropositionen har uteblivit har inte heller de statliga verken någon möjlighet att genomföra planering inför den kommande tioårsperioden. Bristen på medel kommer också att medföra en ytterligare försämring av tillstånden på vägarna. Inte minst Stockholm och de andra storstadsregionerna kommer att drabbas hårt. Jämfört med behoven är eftersläpningen av drift och underhåll i dag stor. Situationen blir än allvarligare då vi ännu inte sett alla konsekvenser av fjolårets översvämningar och årets tjällossning. Moderata samlingspartiet vill därför öka anslagen med 13 miljarder kronor under treårsperioden 2002–2004 för att påbörja ett särskilt vägutbyggnadsprogram. Ökningen av anslaget skall också gå till att förbättra det eftersatta underhållet. Mot bakgrund av den bekymmersamma situationen i Stockholmsområdet bör en del av dessa medel utnyttjas för investeringar där.

I regeringens förslag finns det en antydning om att medel lyfts från vägar till järnväg. Finansiering saknas dock för ”tredje spåret” i Stockholm, en mycket viktig kapacitetshöjning för hela landet. För att kunna starta detta projekt över Saltsjö-Mälarsnittet föreslås att anslaget för järnvägsinvesteringar ökas med två miljarder kronor under den kommande treårsperioden 2002–2004.

Moderata samlingspartiet föreslår att de preliminära ramarna för utgiftsområde 22 Kommunikationer bör vara 25 432 miljoner kronor år 2002, 30 378 miljoner kronor år 2003 och 31 645 miljoner kronor år 2004. Riksdagen bör således bifalla motion Fi17 (m) yrkande 5 i denna del samt yrkande 14. Regeringens förslag till preliminära ramar och övriga motioner bör avslås.

2. Preliminära ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Johnny Gylling (kd) och Tuve Skånberg (kd) anför:

Kristdemokraterna anser att den svenska basnäringen och därmed tillväxten och välfärden är starkt beroende av goda kommunikationer. Transportsektorn bör dessutom ses som en egen näring som kan vinna andelar i andra länder med svenskt miljö- och säkerhetstänkande.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte presenterar några satsningar på infrastrukturen i vårpropositionen. Regeringen skjuter återigen besluten fram-

för sig till den kraftigt försenade infrastrukturpropositionen. Vidare innebär regeringens oförmåga och saktfärdighet på kommunikationsområdet att eftersläpningarna i de uppställda investeringsplanerna ökar ytterligare, både för vägar och järnvägar. Regeringen tillåter och medverkar enligt vår uppfattning till kapitalförstöring. Återhämtningen kommer att bli kostsammare ju längre regeringen väntar. Det är angeläget att återhämtningen av vägunderhållet påbörjas nu. Dessutom måste fler projekt med alternativ finansiering sättas i gång. Det skulle innebära att en rad angelägna vägbyggen kan starta snabbare.

För att järnvägen skall kunna utvecklas och nuvarande standard upprätthållas krävs omfattande investeringar i såväl underhåll som utbyggnad av nya sträckor. En mycket stor andel av tågförseningarna kan härledas till bristande resurser hos Banverket. En rad flaskhalsar måste byggas bort för att järnvägen skall kunna utgöra ett fullgott transportalternativ både för passagerare och gods.

För kommunikationssektorn bör enligt vår uppfattning avsättas 8,5 miljarder kronor ytterligare under perioden 2002–2004 för främst väginvesteringar. Av beloppet avses en stor del användas till s.k. skuggtullar för PPP-projekt (Public Private Partnership), vilket gör att de faktiska investeringarna blir avsevärt större än de anslagna beloppen. Även övriga nyinvesteringar och reinvesteringar på de starkt nedslitna riks- och länsvägarna ryms i anslaget.

Vi vill också framhålla att Posten AB har drabbats hårt ekonomiskt till följd av att regeringen inte skött förhandlingarna med bolaget på ett acceptabelt sätt, utan pålagt bolaget omfattande samhällsuppgifter utan rimlig ersättning. Kristdemokraterna betonar det orimliga i att Posten AB ännu inte fått ett nytt avtal vad gäller den grundläggande kassaservicen.

Sammanfattningsvis vill vi således öka de preliminära ramarna för utgiftsområde 22 Kommunikationer. År 2002 bör ramen vara 26 967 miljoner kronor, år 2003 bör ramen vara 27 913 miljoner kronor och år 2004 bör ramen vara 30 680 miljoner kronor. Riksdagen bör därför bifalla motion Fi18 (kd) yrkande 5 i denna del samt yrkande 7 i denna del. Regeringens förslag till preliminära ramar samt övriga motioner bör avslås.

3. Preliminära ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Viviann Gerdin (c) anför:

Centerpartiet anser att en av grundförutsättningarna för att kunna åstadkomma livskraft i hela landet och för att hejda den sociala och regionala klyvningen, är väl fungerande kommunikationer och en väl underhållen infrastruktur. Vi anser att regeringen misshushåller med infrastrukturkapitalet. Det är allvarligt att den utlovade infrastrukturpropositionen gång på gång har skjutits upp. Enligt Centerpartiet drabbas företag och människor av regeringens obeslutsamhet på detta område.

Vägnätet faller bokstavligen samman på många håll i landet. De dåliga vägarna kostar årligen människor och företag stora summor. Fordon körs sönder och måste repareras, gods kommer inte fram i tid, vägar stängs av eller viktbegränsas och trafiksäkerheten försämras. Den för Sverige så viktiga

skogsindustrin får inte fram råvaror till sina anläggningar på grund av de dåliga vägarna. Vi betonar därför att skjuta upp drift och underhåll av våra vägar är samhällsekonomiskt osunt.

Centerpartiet vill också framhålla att det i Sverige i dag finns över 1 300 mil vägar som är helt eller delvis avstängda, samtidigt som det finns ett stort antal vägar där Vägverket förklarat att det inte finns någon bärighet eller att de är trafikfarligt utformade.

På lång sikt är dagens transportsystem inte hållbart. Det är enligt Centerpartiet viktigt att skapa ett ”grönare” transportsystem, där användningen av fossila bränslen minskar. Vi är därför starkt kritiska till att regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet aviserat att biobränslen skall beläggas med skatt. Genom att ta ut energiskatt på biobränslen motverkas ambitionen att få in miljövänliga drivmedel på marknaden.

Det är nödvändigt med en helhetssyn på infrastrukturen och transportsystemet. Planering över sektorsgränserna är ett måste. Det är viktigt att motverka att olika statliga verk optimerar trafiklösningarna endast inom sitt eget område. I stället måste de se till vad som är bäst för helheten och till vad som skapar en långsiktig ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar transportplanering.

Utöver ett väl underhållet vägnät är det av största vikt för den regionala och nationella utvecklingen att andra fysiska kommunikationer är väl fungerande. Främst från miljösynpunkt, men också för att minska belastningen på vägnätet, är det angeläget att långväga godstrafik förs över från vägar till järnväg och sjöfart där så är möjligt.

Mer resurser behövs också till järnvägarna för att kunna öka kapaciteten och bygga bort flaskhalsarna.

Centerpartiet vill också förverkliga visionen om en ”digital allemansrätt”, som innebär att den digitala infrastrukturen måste komma alla till del. Att ha tillgång till en digital infrastruktur skapar möjligheter till sysselsättning och blir dessutom en allt viktigare demokratisk fråga när myndigheter lägger ut information på nätet. Staten måste ta ansvar för att alla skall få tillgång till den digitala infrastrukturen genom en utbyggnad av ett bredbandsnät i hela landet. På detta nät skall sedan olika operatörer konkurrera fritt.

Centerpartiet vill mot ovanstående bakgrund öka utgiftsramarna. Den preliminära ramen för utgiftsområde 22 Kommunikationer bör år 2002 vara 27 132 miljoner kronor, år 2003 bör ramen vara 28 124 miljoner kronor och år 2004 bör ramen vara 28 410 miljoner kronor. Riksdagen bör således bifalla motion Fi19 (c) yrkande 4 i denna del samt yrkande 8. Regeringens förslag till preliminära ramar samt övriga motioner bör avslås.

4. Preliminära ramar för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Kenth Skårvik (fp) anför:

Folkpartiet liberalerna anser att ökade resurser behövs för att förbättra vägnätet. Vi vill därför avsätta medel för detta ändamål nästa budgetår samt på längre sikt. Banverkets investeringar kan enligt vår uppfattning bedrivas i en något långsammare takt.

Hela Sverige kan aldrig få en positiv utveckling utan fungerande kommunikationer. Därför måste satsningar göras på infrastrukturen. Främst krävs satsningar på vägar och IT-teknik. Det är en fråga av största vikt för både städer och landsbygd.

Främst i storstäderna hotar trafikinfarkter att allvarligt försämra både företagens arbetsvillkor och de enskilda människornas dagliga arbetsliv och fritid. Det är också av yttersta vikt att hela landet har en sådan standard på vägnätet att råvaruförsörjningen till industrin kan tryggas hela året och att vägarna håller en sådan standard att de färdiga produkterna kan fraktas där-ifrån. Folkpartiet liberalerna anser att väganslaget måste höjas och att omedelbara åtgärder måste sättas in.

Enligt vår uppfattning måste det förslag till stomvägnät med anslutande vägar av hög kvalitet som den borgerliga regeringen lade fram 1993 genomföras. Även på järnvägssidan är det av stor vikt att ett stomnät av hög kvalitet kan upprätthållas.

IT-kommunikationer är en stor framtidsfråga för Sverige. Goda IT-kommunikationer är ett bra verktyg för att skaffa fler jobb i hela Sverige. Det är därför av största vikt att det finns ett väl utbyggt och kraftfullt IT-nät i hela landet. Just nu är det utbyggnaden av fiberkabel för bättre bredbandsuppkoppling som är aktuell. Det är inte säkert att det är denna teknik som är den bästa i hela landet. Redan nu kan vi se att annan teknik kommer på området, till exempel trådlös kommunikation. Därför skall vi i dag inte lägga ner mer offentliga resurser på att bygga ut något som vi inte vet om det är hållbart om ett par år. Folkpartiets uppfattning är därför att det i första hand är näringslivet som skall engagera sig i utbyggnaden av IT-nät.

Folkpartiet liberalerna föreslår sammanfattningsvis att ramarna för utgiftsområde 22 Kommunikationer bör vara 25 267 miljoner kronor år 2002, 25 263 miljoner kronor år 2003 samt 25 530 miljoner kronor år 2004. Riksdagen bör således bifalla motion Fi20 (fp) yrkande 4 i denna del samt yrkande 14. Regeringens förslag till preliminära ramar samt övriga motioner bör avslås.

5. Sjöfartsstödet

Per-Richard Molén (m), Tom Heyman (m), Lars Björkman (m) och Birgitta Wistrand (m) anför:

Den svenskregistrerade handelsflottan, utom färjorna, har länge haft svårt att hävda sig i konkurrensen. Sedan år 1989 är den beroende av statligt stöd, vilket är en olycklig lösning. Många utvärderingar har gjorts av denna typ av riktade industristöd och de ger alla en genomgående mycket negativ bild av effekterna. Stödet skapar ineffektiva organisationer, snedvrider konkurrensen och konserverar föråldrad teknik. Sedan stödet infördes har handelsflottan minskat, medelåldern hos tonnage ökat, den tekniska utvecklingen mer eller mindre avstannat och riskkapitalet i stort sett försvunnit. Regeringen aviserar nu att stödet skall mer än fördubblas och även utgå till färjesjöfarten. Det utökade stödet kommer till den helt dominerande delen att utgå till ett enda företag. Det borde inte ha inträffat sedan varvsstödet slogs av att ett enskilt företag erhåller ett så omfattande belopp för att täcka löpande driftunderskott. Eftersom färjenäringen, till skillnad från den vanliga lastsjöfarten, verkar på en sorts oligopolmarknad med mycket begränsad konkurrens mellan de olika företagen, är stödet än mer anmärkningsvärt. Sjöfartsstödet kommer därför direkt att påverka det statliga upplåningsbehovet, och kostnaden för det nya driftbidraget till färjorna överlätes därmed till framtida generationer att betala. När den svenska arbetsmarknaden står inför personalbrist på många områden planerar regeringen att med skattemedel subventionera tämligen lågbetalda sjöarbeten. Detta kan enligt vår uppfattning inte vara en riktig utveckling. Stödet bör enligt motionen därför ej utökas och det nuvarande sjöfartsstödet bör avvecklas.

Riksdagen bör således bifalla motion Fi25 (m).

6. Sjöfartsstödet

Johnny Gylling (kd) och Tuve Skånberg (kd) anför:

I vårpropositionen skriver regeringen att sjöfartsstödet skall införas så snart som möjligt, dock senast den 1 januari 2002. Kristdemokraterna anser att det nya sjöfartsstödet skall träda i kraft redan till sommaren, dock senast den 1 september 2001. Vi anser att svensk handelssjöfart är ledande på miljö- och säkerhetstänkande men att den lever under pressade ekonomiska förhållanden. Därför vill vi framhålla att det är viktigt att kompetensen finns kvar i Sverige och för det krävs enligt vår uppfattning en aktiv sjöfartspolitik. Riksdagen bör således bifalla motion Fi29 (kd) yrkande 3.

BILAGA 14

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2000/01:MJU1y

2001 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 19 april 2001 beslutat bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) om den ekonomiska politiken och utgiftstaken m.m. (yrkandena 1–5) jämte motioner, allt i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet behandlar i sitt yttrande de förslag i propositionen som avser preliminära ramar för utgiftsområdena Allmän miljö- och naturvård (utgiftsområde 20) samt Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar (utgiftsområde 23). I anslutning till yttrandet behandlas även vissa följdmotioner.

Utskottet

Allmän miljö- och naturvård (utgiftsområde 20)

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Miljöpolitik och del av politikområdet Forskningspolitik. För år 2001 uppgår de totala anslagen enligt statsbudgeten till 2 201 miljoner kronor. Regeringen föreslår att ramen för utgiftsområdet preliminärt fastställs till 2 802 miljoner kronor år 2002, 2 937 miljoner kronor år 2003 och 3 847 miljoner kronor år 2004.

I juni 2000 överlämnade Miljömålskommittén betänkandet Framtidens miljö – allas ansvar (SOU 2000:52) till regeringen. Regeringen avser att under våren 2001 överlämna en proposition till riksdagen baserat på kommitténs förslag. I propositionen kommer regeringen att redovisa förslag till delmål, åtgärdsstrategier, styrmedel och uppföljningssystem för att inom en generation uppnå de miljö kvalitetsmål riksdagen fastslagit. Regeringen bedömer att de insatser som kommer att föreslås i propositionen medför behov av att ytterligare förstärkningar av utgiftsområdet. Därför föreslår regeringen att utgiftsområdet tillförs 405 miljoner kronor år 2002 och 355 miljoner kronor år 2003. För år 2004 föreslår regeringen att tidigare satsningar om ca 1 170 miljoner kronor förlängs samt att utgiftsområdet tillförs ytterligare 910

miljoner kronor jämfört med år 2003. Förstärkningarna omfattar i första hand marksanering, åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden och ett miljöforskningsprogram för biologisk mångfald och ekologiskt hållbar utveckling. Medel för detta miljöforskningsprogram finns också avsatta inom utgiftsområde 16 och utgiftsområde 23.

Arbetet för att uppnå miljömålen kommer att bedrivas inom alla samhällssektorer och vid många myndigheter. Regeringen avser därför att i budgetpropositionen för år 2002 föreslå att en del av de medel som här beräknas för miljömålsarbetet inom utgiftsområde 20 överförs till andra utgiftsområden.

En konsekvens av regeringens förslag om förändring av vilka ändamål och verksamheter som skall innefattas i utgiftsområde 20 är att anslaget 34:1 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut under utgiftsområde 22 Kommunikationer flyttas till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Detta föranleder ändring i tilläggsbestämmelserna i riksdagsordningen 4.6.12 och 4.6.13. Under förutsättning att riksdagen godkänner regeringens förslag innebär det att den beräknade ramen för utgiftsområde 20 ökar med 207 miljoner kronor fr.o.m. år 2002. Utgiftsområde 22 minskar med motsvarande belopp.

Motionerna

Enligt Moderata samlingspartiets partimotion Fi17 bör ramen, utöver regeringens förslag ökas med 800 miljoner kronor för år 2002. För åren 2003 och 2004 minskas ramen med 200 respektive 1 325 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag (yrkande 5 delvis). Enligt motionärerna bör arbetet för att säkra värdefulla naturmiljöer ges en ny inriktning genom bildandet av en fond för bevarande av biologisk mångfald. Fonden tillförs 1 miljard kronor år 2002. Det är orimligt att riksdagen nu skall ta ställning till regeringens förslag om kraftiga utgiftsökningar utan att ha tillgång till de propositioner som skall precisera politiken. Beträffande anslag till marksanering föreligger samma brist på redovisning och precisering av hur medlen skall användas. Mot bakgrund härav bör de nya anslagsökningarna för marksanering avslås. Samtidigt bör regeringen anmodas att för riksdagen redovisa planer, åtgärder och resultat av redan genomförda saneringsinsatser.

Enligt Kristdemokraternas partimotion Fi18 bör ramen, utöver regeringens förslag ökas med 50 miljoner kronor för vardera åren 2002–2004 (yrkande 7 delvis). Arbetet med att uppnå riksdagens 15 miljökvalitetsmål kräver de närmaste åren stora resurser. Kristdemokraterna vill därför ytterligare förstärka den ökade resurstilldelning som föreslås i propositionen för miljöarbetet. Jämfört med regeringens miljöpolitik betonas särskilt vikten av en sammanhållen syn på sjö- och skogskalkning. Försurningen ökar fortfarande och det finns därför ett stort behov av nykalkning. Kalkningsanslaget föreslås för den skall förstärkas, och förutom sjökalkning bör skogskalkning nu föras in under detta utgiftsområde. Vid sidan av detta finansierar Kristdemokraterna en sänkning av energiskatten med 1,50 kr per liter för alkylatbensin, som utgör ett miljövänligare alternativ för småbåtar, motorsågar m.m.

I Centerpartiets partimotion Fi19 föreslås att ramen, utöver regeringens förslag, ökas med 227 miljoner kronor för år 2002, 278 miljoner kronor för år 2003 och 400 miljoner kronor för år 2004 (yrkande 4 delvis). Ett klimatpolitiskt program för att på lokal nivå arbeta med att minska utsläppen bör inrättas. Enligt regeringens förslag avsätts resurser för detta ändamål först år 2004. Medel bör avsättas redan under åren 2002 och 2003 och miljönyttan skall sättas i främsta rummet. När det gäller omfördelning inom utgiftsområdet bör en del av anslaget för biologisk mångfald användas för ytterligare marksanering. Vidare bör anslaget till ideella organisationer, verksamma inom natur- och kulturmiljöområdet, räknas upp.

Folkpartiet liberalerna föreslår i sin partimotion Fi20 att ramen, utöver regeringens förslag, ökas med 100 miljoner kronor för år 2002. För åren 2003 och 2004 minskas ramen med 150 respektive 650 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag. Ytterligare resurser avdelas för den biologiska mångfalden samtidigt som regeringens opreciserade åtgärder inte bör accepteras (yrkande 4 delvis). Vidare föreslås att en klimatstrategi utarbetas som bl.a. innebär att EU ges makt över klimatpolitiken och att ett miljöns EMU införs. Vidare bör handel med utsläppsrätter införas. Motionärerna framhåller vidare att stängningen av Barsebäck har ökat utsläppen av koldioxid på ett sätt som ej går att förena med våra åtaganden inom klimatpolitiken. Det miljövänligaste alternativet bör alltid väljas och därför måste kärnkraftsparentesen i energiproduktionen förlängas och reaktorerna behållas så länge det är säkerhetsmässigt och ekonomiskt försvarbart (yrkande 18).

Utskottets ställningstagande

Den 26 april 2001 överlämnade regeringen propositionen Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier (prop. 2000/01:130) till riksdagen. Propositionen, som är baserad på Miljömålskommitténs i juni 2000 redovisade slutbetänkandet Framtidens miljö allas ansvar (SOU 2000:52), innehåller förslag till delmål, åtgärdsstrategier, styrmedel och uppföljningssystem för att inom en generation uppnå de miljö kvalitetsmål riksdagen fastslagit.

Som regeringen framhåller kommer de insatser som föreslås i propositionen att medföra behov av ytterligare förstärkningar av utgiftsområdet. Förstärkningarna omfattar i första hand marksanering, åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden och ett miljöforskningsprogram för biologisk mångfald och ekologiskt hållbar utveckling. Med anledning av förslaget i motion Fi19 (c) om inrättandet av ett klimatpolitiskt program vill utskottet framhålla möjligheten att för åren 2002–2003 använda medel inom utgiftsområde 18 för lokala investeringsprogram till klimatinvesteringar. Detta framhålls också i propositionen Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier (prop. 2000/01:130). Regeringen har dessutom föreslagit att anslaget 34:1 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut under utgiftsområde 22 Kommunikationer flyttas till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. I ett särskilt yttrande (till konstitutionsutskottet) har utskottet tillstyrkt detta förslag. Därmed kommer den beräknade ramen för utgiftsområde 20 att öka

med 207 miljoner kronor fr.o.m. år 2002. Sammanfattningsvis gör inte utskottet någon annan bedömning än regeringen beträffande behovet av ytterligare förstärkningar, och utgiftsområdet bör därför tillföras 405 miljoner kronor år 2002 och 355 miljoner kronor år 2003. Utskottet ansluter sig även till regeringens bedömning när det gäller att förlänga tidigare satsningar om ca 1 170 miljoner kronor till att omfatta även år 2004 samt att utgiftsområdet tillförs ytterligare 910 miljoner kronor jämfört med år 2003. Utskottet tillstyrker därmed regeringens förslag till preliminärfördelning av utgifterna på utgiftsområdet för åren 2002–2004. Motionerna Fi17 (m) yrkande 5 delvis, Fi18 (kd) yrkande 7 delvis, Fi19 (c) yrkande 4 delvis och Fi20 (fp) yrkande 4 delvis avstyrks.

Regeringen har för avsikt att presentera ett förslag till en svensk klimatstrategi under hösten 2001. I avvaktan härpå finner utskottet ingen anledning att nu föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motion Fi20 (fp) yrkande 18. Utskottet avstyrker motionen i berörd del.

Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar (utgiftsområde 23)

Propositionen

Utgiftsområdet omfattar politikområdena Skogspolitik, Djurpolitik, Livsmedelspolitik, Landsbygdspolitik, Samepolitik samt delar av Forskningspolitik och Utbildningspolitik. För år 2001 uppgår de totala anslagen enligt statsbudgeten till 13 677 miljoner kronor. Regeringen föreslår att ramen för utgiftsområdet preliminärt fastställs till 14 312 miljoner kronor år 2002, 14 406 miljoner kronor år 2003 och 14 287 miljoner kronor år 2004.

År 2002 ökas beräknade resurser för utgiftsområdet med 429 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för år 2001. Regeringen aviserade i regeringsförklaringen hösten 2000 att de s.k. gödsel-skatteerna – skatt på bekämpningsmedel och kväve i handelsgödsel – kommer att återföras till jordbruksnäringen i lämplig form. Regeringen avser att ta upp ytterligare diskussioner med näringen och EG-kommissionen om hur återföringen skall ske. Återföringen uppskattas till ca 380 miljoner kronor, vilket innebär att utgiftsområdet kommer att ökas med motsvarande anslagsbelopp fr.o.m. år 2002. För att uppnå ett bättre biotopskydd tillförs anslaget för insatser för skogsbruket 45 miljoner kronor år 2002 samt 50 miljoner kronor för vardera åren 2003 och 2004. I betänkandet Ett förbättrat djurskydd (SOU 2000:108) har föreslagits förändringar i organisationen av djurskyddet. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. För en ny myndighetsorganisation för djurskyddet har beräknats ett tillkommande medelsbehov på 13 miljoner kronor år 2002 samt 20 miljoner kronor för vardera åren 2003 och 2004. För att ge ArtDatabanken en möjlighet att förstärka kompetensen och utveckla verksamheten, i syfte att ta fram en nationell fauna och flora, föreslår regeringen att 10 miljoner kronor tillförs utgiftsområdet såväl år 2002 som år 2003 samt 20 miljoner kronor år 2004. För att främja utvecklingen av alterna-

tiva försöksdjursmetoder avsätts 5 miljoner kronor år 2002, 10 miljoner kronor år 2003 och 15 miljoner kronor år 2004 till Centrala försöksdjursnämnden. I syfte att förbättra kunskapen om i vilken utsträckning olika grupper av livsmedel innehåller genetiskt modifierade substanser avser regeringen att förstärka resurserna till Statens livsmedelsverk med 5 miljoner kronor per år under perioden 2002–2004.

I enlighet med regeringens intentioner att öka återflödet från EU kommer Sverige att ansöka om kompensationsstöd till jordbrukssektorn för valutaförändringar med ca 47 miljoner kronor till följd av märkbar revalvering. Mottagandet av stödet förutsätter en nationell medfinansiering med motsvarande belopp.

Motionerna

Moderata samlingspartiet föreslår i sin partimotion Fi17 att ramen, i förhållande till regeringens förslag, minskas med 395 miljoner kronor för år 2002, 406 miljoner kronor för år 2003 och 406 miljoner kronor för år 2004 (yrkande 5 delvis). Skatten på handelsgödsel bör tas bort, vilket innebär minskade skatter för jordbruket på ca 340 miljoner kronor. Vidare föreslås att skatten på diesel för jord- och skogsbrukets arbetsredskap sänks till 53 öre per liter. Enligt motionärerna bör vidare ansvaret för djurskyddsfrågorna ligga kvar på Jordbruksverket. Det är också olyckligt att två myndigheter har ansvaret för ekonomiska beräkningar på livsmedelsområdet. Anslaget till Livsmedelsekonomiska institutet kan halveras år 2002 och bör sedan fasas ut. Anslaget till Statens livsmedelsverk bör, som regeringen föreslår, ökas med 5 miljoner kronor. Dessa pengar skall dock användas på det sätt Livsmedelsverket finner bäst i sitt arbete för att säkra livsmedelssäkerheten. Bekämpningsmedelsavgifterna om ca 40 miljoner kronor per år bör tillföras forskningen för att bl.a. förbättra det vetenskapliga underlaget beträffande miljöeffekterna av konventionell respektive ekologisk odling. Miljöeffekterna av de ökade satsningar som under senare år gjorts för att öka den ekologiska produktionen behöver också utredas. Vidare framhålls betydelsen av en väl avvägd jakt som ett viktigt instrument för att minska de omfattande viltskadorna. Genom att införa reglerad jakt på säl kan anslagen till ersättningar för viltskador minskas.

I Kristdemokraternas partimotion Fi18 föreslås att ramen, utöver regeringens förslag, ökas med 548 miljoner kronor för år 2002, 268 miljoner kronor för år 2003 och 48 miljoner kronor för år 2004 (yrkande 7 delvis). En förutsättning för det svenska jordbruket är konkurrens på lika villkor med omvärlden. Återförandet av skatten på handelsgödsel till jordbruket måste genomföras. Sammantaget innebär Kristdemokraternas skatteförslag att jordbrukets skattebörda årligen minskar med drygt 700 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag. Kristdemokraterna vill också tillskjuta jordbruket resurser till ett omfattande åtgärdsprogram för landsbygdens miljö och struktur, motsvarande det belopp regeringen misslyckats med att förhandla sig till i tidigare förhandlingar med EU. Ett antal förhållanden och angelägna åtgärder påkallar en omfördelning av anslagen inom utgiftsområdet. Förenklade regel-

verk leder till minskat medelsbehov för Jordbruksverket liksom en reformering av distriktsveterinärsorganisationen. Extra resurser behöver satsas på ett återupprättande av skördeskadeersättningen. Medel bör avsättas för återinförande av avbyttjänst. Vidare kräver Norrlandsjordbrukets utsatta situation särskilda stödåtgärder. Utöver detta får skogsbruket med Kristdemokraternas förslag en förstärkning genom de kalkningsinsatser som redovisas under utgiftsområde 20.

I Centerpartiets partimotion Fi19 föreslås att ramen, utöver regeringens förslag, ökas med 697 miljoner kronor för år 2002, 686 miljoner kronor för år 2003 och 686 miljoner kronor för år 2004 (yrkande 4 delvis). Svensk jordbruksnäring måste ges likvärdiga konkurrensvillkor med jordbruksnäringen i exempelvis Finland och Danmark. Vidare föreslås förbättringar i ersättningsreglerna vid epizootiutbrott, program för småskalig livsmedelsproduktion och mobila slakterier, förstärkt forskning kring ekologiskt lantbruk, forskning och utveckling inom livsmedelssektorn, förbättringar för trädgårdsnäringen och en konstruktiv lösning för att dämpa effekterna av Sveriges dåliga förhandlingar med EU när det gäller landsbygdsförordningen.

Folkpartiet liberalerna föreslår i sin partimotion Fi20 att ramen, i förhållande till regeringens förslag, minskas med 446 miljoner kronor för vardera åren 2002–004 (yrkande 4 delvis). Åtgärder behöver vidtas för ökat djurskydd och miljöförbättringar inom jordbruket. Den av regeringen föreslagna komplicerade s.k. återföringen bör inte ske i dessa former. Det handlar i stället om behov av mer generella åtgärder för småföretagen.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av propositionen kommer de s.k. gödselskatterna – skatt på bekämpningsmedel och kväve i handelsgödsel – att återföras till jordbruksnäringen i lämplig form. Regeringen avser att ta upp ytterligare diskussioner med näringen och EG-kommissionen om hur återföringen skall ske. I avvaktan på resultatet av den fortsatta beredningen av denna fråga ansluter sig utskottet till regeringens förslag i denna del. I detta sammanhang bör även uppmärksammas att regeringen nyligen beslutat om direktiven till den i budgetpropositionen för år 2001 aviserade utredningen om trafikbeskattningen, som bl.a. skall se över beskattningen av arbetsmaskiner. Enligt direktiven skall utredningen med förtur se över beskattningen av arbetsmaskiner under år 2001. När det gäller biotopskyddet gör utskottet samma bedömning som regeringen beträffande behovet av förstärkning av anslaget för insatser för skogsbruket. Anslaget täcker bl.a. statens kostnader för biotopskydd och naturvårdsavtal. Skogsvårdsorganisationen har som underlag för sina beslut om skyddsvärda småbiotoper gjort en landsomfattande inventering. För att öka kvaliteten på denna och för att möjliggöra en förstärkning av skyddsåtgärderna har anslaget fr.o.m. innevarande budgetår tillförts 10 miljoner kronor om året under en treårsperiod. Samtidigt räknades anslaget för biotopskydd och naturvårdsavtal upp med 55 miljoner kronor i enlighet med vad som beräknats i 2000 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:1, bet.

2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:1). ArtDatabanken är en särskild enhet vid SLU. Dess viktigaste uppgifter är att samla in, lagra, utvärdera och tillhandahålla information om hotade och sällsynta växter och djur. ArtDatabanken utarbetar utifrån denna information nationella rödlistor som beskriver arternas status. ArtDatabanken skall också initiera forskning och inventeringar samt samarbeta internationellt med motsvarande organisationer. Som regeringen anför bör ArtDatabanken ges en möjlighet att ytterligare förstärka kompetensen och utveckla verksamheten, i syfte att ta fram en nationell fauna och flora. Utskottet tillstyrker därmed regeringens förslag i denna del. En viktig uppgift för Centrala försöksdjursnämnden (CFN) är att begränsa behovet av försöksdjur bl.a. genom att främja utvecklingen av alternativa metoder till djurförsök. Enligt utskottets mening kommer utvecklingen av alternativa metoder att få allt större betydelse när det gäller möjligheterna att minska användningen av försöksdjur till ett absolut minimum. Utskottet ansluter sig därmed till regeringens förslag när det gäller ytterligare medel för att främja denna utveckling. Utskottet gör inte heller någon annan bedömning än regeringen beträffande behovet av att förbättra kunskapen om i vilken utsträckning olika grupper av livsmedel innehåller genetiskt modifierade substanser. Därmed tillstyrks regeringens förslag om att förstärka resurserna till Statens livsmedelsverk för detta ändamål. Som framgår av propositionen har utredningen om hur djurskyddet skall vara organiserat i sitt betänkande. Ett förbättrat djurskydd (SOU 2000:108) föreslagits förändringar i organisationen av djurskyddet. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. I avvaktan på den fortsatta beredningen av förslaget ansluter sig utskottet till regeringens bedömning när det gäller tillkommande medelsbehov för en ny myndighetsorganisation för djurskyddet. Enligt vad utskottet erfarit har regeringen vid sin beräkning av resurserna för utgiftsområde 23 beaktat gjorda nedjusteringar av pris- och löneomräkningstal med 13 miljoner kronor. Mot bakgrund härav och med hänsyn till den i tilläggsbudgeten för år 2001 föreslagna förändringen när det gäller redovisningen av djurregisteravgifterna under anslaget 43:1 Statens jordbruksverk (-16 miljoner kronor) kan ökningen av de totala resurserna för utgiftsområde 23 beräknas till 429 miljoner kronor för år 2002 i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för innevarande år. Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområdet för åren 2002-2004. Motionerna Fi17 (m) yrkande 5 delvis, Fi18 (kd) yrkande 7 delvis, Fi19 (c) yrkande 4 delvis och Fi20 (fp) yrkande 4 delvis avstyrks.

Stockholm den 15 maj 2001

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Ulf Björklund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulf Björklund (kd), Sinikka Bohlin (s), Inge Carlsson (s), Kaj Larsson (s), Ingvar Eriksson (m), Alf Eriksson (s), Carl G Nilsson (m), Ann-Kristine Johansson (s), Kjell-Erik Karlsson (v), Caroline Hagström (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gudrun Lindvall (mp), Eskil Erlandsson (c), Harald Nordlund (fp), Michael Hagberg (s), Maggi Mikaelsson (v) och Anders G Högmark (m).

Avvikande meningar

1. Utgiftsområden

Ingvar Eriksson (m), Carl G Nilsson (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders G Högmark (m) anför:

När det gäller utgiftsområde 20 avser vi att ge arbetet för att säkra värdefulla naturmiljöer en ny inriktning genom bildandet av en fond för bevarande av biologisk mångfald. Fonden tillförs 1 miljard kronor år 2002. Fonden bör också vara öppen för donationer. Bildandet av fonden för biologisk mångfald medför att detta viktiga miljöarbete kan förstärkas samtidigt som det blir möjligt att begränsa ökningen vad gäller statens utgifter för att bevara den biologiska mångfalden. Regeringen föreslår kraftiga ökningar av anslagen för år 2004 med hänvisning till kommande klimat- och miljömålsarbete. Regeringen har förhalat arbetet med såväl klimat- som miljömålspropositionen, vilket har medfört att riksdagen ännu inte fått ta ställning till dessa förslag. Det är orimligt att riksdagen nu skall ta ställning till förslagen till kraftiga utgiftsökningar utan att ha tillgång till alla propositioner som skall precisera politiken. Beträffande förslagen till ökade anslag till sanering föreligger samma brist på redovisning och precisering av hur medlen skall användas. Vi yrkar med anledning av detta avslag på de nya anslagsökningarna för sanering och hemställer samtidigt att regeringen för riksdagen redovisar planer, åtgärder och resultat av redan genomförda saneringsinsatser. Vi avser att i vårt budgetförslag i höst närmare precisera de avvägningar och prioriteringar som måste göras för att satsningarna inom miljöområdet på ett effektivt sätt skall bidra till att förbättra miljösituationen. Vi föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi17 yrkande 5 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 20 utökas med 800 miljoner kronor för år 2002. För åren 2003 och 2004 föreslås att ramen för utgiftsområdet minskas med 200 respektive 1 325 miljoner kronor.

När det gäller utgiftsområde 23 uppmärksammar vi i vår partimotion att den svenska livsmedelsproduktionen, beroende på höga produktionsskatter i främst primärproduktionen, fortfarande har betydande konkurrensnackdelar gentemot viktiga konkurrentländer. Vi föreslår därför att skatten på handelsgödsel tas bort, vilket innebär minskade skatter för jordbruket på ca 340 miljoner kronor. Vidare föreslår vi att skatten på diesel för jord- och skogsbrukets arbetsredskap sänks till 53 öre per liter. Regeringen föreslår att det skall inrättas en särskild djurskyddsmyndighet. Vi anser att ansvaret för djurskyddsfrågorna skall ligga kvar på Jordbruksverket. Det är också olyckligt att två myndigheter har ansvaret för ekonomiska beräkningar på livsmedelsområdet, varför anslaget till Livsmedelsekonomiska institutet kan halveras år 2002 för att sedan fasas ut. Vi delar regeringens uppfattning om att ge Statens livsmedelsverk ökade anslag om 5 miljoner kronor. Vi anser dock att dessa pengar skall användas på det sätt Livsmedelsverket finner bäst i sitt arbete för

att säkra livsmedelssäkerheten och inte vara bundna på det sätt som regeringen föreslår. Bekämpningsmedelsavgifterna om ca 40 miljoner kronor per år anslår vi till forskning bl.a. för att förbättra det vetenskapliga underlaget om miljöeffekterna av konventionell respektive ekologisk odling. Miljöeffekterna av de ökade satsningar som under senare år gjorts för att öka den ekologiska produktionen behöver också utredas. En väl avvägd jakt är ett viktigt instrument för att minska de omfattande viltskadorna. Bland annat genom att införa reglerad jakt på säl kan anslagen till ersättningar för viltskador minskas. Vi föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi17 yrkande 5 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 23 minskas med 395 miljoner kronor för år 2002 och 406 miljoner kronor för vardera åren 2003 och 2004.

2. Utgiftsområden

Ulf Björklund (kd) och Caroline Hagström (kd) anför:

När det gäller utgiftsområde 20 finns uppenbara skäl till förstärkningar efter en lång tid av nedrustning. Arbetet med att uppnå riksdagens 15 miljökvalitetsmål kräver de närmaste åren stora resurser. Kristdemokraterna vill därför ytterligare förstärka den ökade resurstilldelning som föreslås i propositionen för miljöarbetet. Jämfört med regeringens miljöpolitik vill vi särskilt betona vikten av en sammanhållen syn på sjö- och skogskalkning. Försurningen ökar fortfarande och det finns därför ett stort behov av nykalkning. Kalkningsanslaget bör för den skull förstärkas och förutom sjökalkning bör skogskalkning nu föras in under detta utgiftsområde. Vid sidan av detta finansierar Kristdemokraterna en sänkning av energiskatten med 1,50 kr per liter för alkylatbensin, som utgör ett miljövänligare alternativ för småbåtar, motorsågar m.m. Vi föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi18 yrkande 7 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 20 utökas med 50 miljoner kronor för vardera åren 2002–2004.

När det gäller utgiftsområde 23 syftar Kristdemokraternas jordbrukspolitik till fortsatt användning av åkermarken för livsmedelsproduktion. En förutsättning för det svenska jordbruket är konkurrens på lika villkor med omvärlden. Skatter och avgifter på el och diesel behöver av konkurrensskäl harmoniseras med övriga EU-länder. Återförandet av skatten på handelsgödsel till jordbruket måste genomföras. Detta är en förutsättning för att jordbruket skall finnas kvar som basnäring i hela landet och möjliggör ett fullt utnyttjande av befintliga EU-ersättningar. Sammantaget innebär våra skatteförslag att jordbrukets skattebörda årligen minskar med drygt 700 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag. Kristdemokraterna vill också tillskjuta jordbruket resurser till ett omfattande åtgärdsprogram för landsbygdens miljö och struktur, motsvarande det belopp som regeringen misslyckats med att förhandla sig till i tidigare förhandlingar med EU. Ett antal förhållanden och angelägna åtgärder påkallar en omfördelning av anslagen inom utgiftsområdet. Förenklade regelverk för Jordbruksverket liksom en reformering av distriktsveterinärsorganisationen leder till minskat resursbehov. Extra resurser behöver satsas på

ett återupprättande av skördeskadeersättningen. Medel bör även avsättas för återinförande av avbytartjänsten. Vidare kräver Norrlandsjordbrukets utsatta situation särskilda stödåtgärder. Utöver detta får skogsbruket med Kristdemokraternas förslag en förstärkning genom de kalkningsinsatser som redovisats under utgiftsområde 20. Vi föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi18 yrkande 7 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 23 utökas med 548 miljoner kronor för år 2002, 268 miljoner kronor för år 2003 och 48 miljoner kronor för år 2004.

3. Utgiftsområden

Eskil Erlandsson (c) anför:

När det gäller utgiftsområde 20 anser Centerpartiet att det är angeläget att Sverige minskar sina utsläpp av växthusgaser. Ett steg i detta arbete är att inrätta klimatpolitiska program för att på lokal nivå arbeta med att minska utsläppen. Centerpartiet föreslog redan förra våren att sådana program skulle inrättas. Regeringen föreslår i årets vårproposition att klimatpolitiska program skall införas, men först år 2004. Detta är att vänta för länge, varför vi avsätter pengar för dessa program även under åren 2002 och 2003. Centerpartiets bestämda uppfattning är att dessa program inte skall bindas upp med krav på att generera arbetstillfällen. Miljönyttan skall sättas i främsta rummet. Jag anser att det är rimligt med en omfördelning inom utgiftsområdet. En del av anslaget för biologisk mångfald bör användas för att tillföra ytterligare medel till marksanering. De ideella organisationerna som är verksamma inom natur- och kulturmiljöområdet gör ett viktigt arbete. Centerpartiet har tidigare efterfrågat ett erkännande och ett berättigat stöd genom uppräknig av anslag till de ideella organisationerna. Detta krav kvarstår då regeringen på intet sätt visar sig villig att ge detta anslag mera medel. Anslagen till ideella organisationer verksamma inom natur- och kulturmiljöområdet bör räknas upp. Jag föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi19 yrkande 4 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 20 utökas med 227 miljoner kronor för år 2002, 278 miljoner kronor för år 2003 och 400 miljoner kronor för år 2004.

När det gäller utgiftsområde 23 bör uppmärksammas att de svenska bönderna tvingas arbeta med betydligt högre kostnader än de danska och finska bönderna. De högre kostnaderna kan härledas till att de svenska bönderna betalar högre skatter och avgifter än konkurrenterna i andra länder. Svensk jordbruksnäring måste ges ekonomiskt likvärdiga konkurrensvillkor med jordbruksnäringen i t.ex. Finland och Danmark. Den ryggsäck svenska bönder bär måste lyftas av. Det är viktigt för att förbättra lantbrukets konkurrenskraft. Centerpartiet lägger även fram en mängd förslag som sammantaget skulle leda till en bättre politik för den svenska jordbruks- och livsmedelsnäringen. Dessa förslag innehåller bl.a. förbättringar i ersättningsreglerna vid epizootiutbrott, program för småskalig livsmedelsförädling och mobila slakterier, förstärkt forskning kring ekologiskt lantbruk, forskning och utveckling inom livsmedelssektorn, förbättringar för trädgårdsnäringen och en konstruktiv

lösning för att dämpa effekterna av Sveriges dåliga förhandlingar gentemot EU när det gäller landsbygdsförordningen. Jag föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi19 yrkande 4 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 23 utökas med 697 miljoner kronor för år 2002 och 686 miljoner kronor för vardera åren 2003 och 2004.

4. Utgiftsområden m.m.

Harald Nordlund (fp) anför:

När det gäller utgiftsområde 20 bör ytterligare resurser avdelas för att bevara den biologiska mångfalden samtidigt som regeringens opreciserade åtgärder inte accepteras. Jag föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi20 yrkande 4 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 20 minskas med 100 miljoner kronor för år 2002, 150 miljoner kronor för år 2003 och 650 miljoner kronor för år 2004.

Det finns i dag en stark konsensus om att det existerar en av människan förorsakad växthuseffekt, i form av en ökning av jordens medeltemperatur under det senaste halvsekle och en minskning av den lägre stratosfärens medeltemperatur. De fattigaste ländernas befolkning riskerar att drabbas hårdast av klimatförändringarna. För att åstadkomma en långsiktig hållbar nivå på utsläppen av växthusgaserna krävs en världsomspännande handlingsplan. En sådan plan måste redovisa både hur utsläppen skall minska och hur resurserna skall omfördelas från rika till fattiga länder. Frågan om klimatpolitiken är således en av de viktigaste som svenska politiker ställs inför över huvud taget. I april år 2000 presenterade Klimatkommittén sina förslag till åtgärder och långsiktiga målsättningar. Folkpartiet anser att kommitténs arbete och möjligheterna att presentera en rationell och kostnadseffektiv strategi begränsades av de förutsättningar som gavs i direktiven och av det energipolitiska beslut som signerats av Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Folkpartiets föreslår en klimatstrategi i tre delar. Ge EU makt över klimatpolitiken och inför ett miljöns EMU. Därefter bör handel med utsläppsrätter införas och slutligen måste det miljövänligaste alternativet alltid väljas. Jag föreslår avslutningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi20 yrkande 18 ger regeringen till känna vad som anförts om klimatstrategin.

När det gäller utgiftsområde 23 satsar vi på åtgärder för ökat djurskydd och miljöförbättringar inom jordbruket. Den av regeringen föreslagna s.k. återföringen bör inte ske i dessa former. Det handlar i stället om behov av mer generella åtgärder för småföretagen. Jag föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med anledning av motion Fi20 yrkande 4 delvis godkänner att ramen för utgiftsområde 23 minskas med 446 miljoner kronor för vardera åren 2002–2004.

BILAGA 15**Näringsutskottets yttrande
2000/01:NU3y**

Preliminära ramar för utgiftsområdena 19, 21 och 24

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) jämte motioner i de delar som berör näringsutskottets beredningsområde. Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till förslag i propositionen om ramar för näringsutskottets utgiftsområden och till frågan om utformningen av näringspolitiken. Näringsutskottet yttrar sig över förslagen i tilläggsbudget genom ett protokollsutdrag.

Utskottets överväganden

Propositionen och motionerna

I 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) framläggs bl.a. förslag om preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004. I följande tabell redovisas förslagen för näringsutskottets tre utgiftsområden 19 Regional utjämning och utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv. I partimotionerna 2000/01:Fi17 (m), 2000/01:Fi18 (kd), 2000/01:Fi19 (c) och 2000/01:Fi20 (fp) framläggs – som framgår av tabellen – andra förslag till ramar för dessa utgiftsområden.

FÖRSLAG TILL RAMAR FÖR UTGIFTSOMRÅDEN 19 REGIONAL UTJÄMNING OCH UTVECKLING, 21 ENERGI OCH 24 NÄRINGSLIV FÖR ÅREN 2002–2004

Belopp i miljoner kronor

UO	År	Regeringens förslag	m	kd	c	fp
19	2002	3 351	– 250	– 250	+ 150	– 950
	2003	3 451	– 500	– 450	+ 153	– 750
	2004	3 451	– 900	± 0	+ 200	– 950
21	2002	2 132	– 637	– 225	+ 100	– 1 370
	2003	1 352	– 105	– 200	+ 450	– 840
	2004	1 372	– 105	– 200	+ 350	– 805
24	2002	3 278	– 329	– 310	– 510	– 259
	2003	3 256	– 289	– 270	– 300	– 209
	2004	3 309	– 99	– 280	– 250	– 59

Utskottets ställningstagande

Utgiftsramar

I fråga om budgetens utgiftsramar konstaterar näringsutskottet att företrädarna för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet tillstyrker förslagen i propositionen. Företrädarna för Moderata samlingspartiet tillstyrker förslagen

i motion 2000/01:Fi17 (m), företrädarna för Kristdemokraterna dem i motion 2000/01:Fi18 (kd), företrädaren för Centerpartiet dem i motion 2000/01:Fi19 (c) och företrädaren för Folkpartiet dem i motion 2000/01:Fi20 (fp). Näringsutskottet finner inte anledning att här ytterligare utveckla dels majoritetens inställning, dels övriga partiers inställning i avvikande meningar. I stället hänvisar företrädarna för respektive parti till propositionen respektive berörda motioner.

Utformningen av näringspolitiken

Under behandlingen i näringsutskottet av ärendet har företrädarna för Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet tagit upp frågan om utformningen av näringspolitiken och hävdade att det i den ekonomiska vårpropositionen helt saknas skrivningar om hur näringspolitiken bör utformas för att skapa grund för ett framgångsrikt företagande. Dessa synpunkter föranleder följande kommentarer från näringsutskottet.

Hur näringspolitiken bör utformas berörs – till skillnad från vad som hävdas av m-, kd-, c- och fp-ledamöterna – på olika ställen i den ekonomiska vårpropositionen. Redan i inledningen av finansplanen (prop. 2000/01:100 s. 15) beskrivs regeringens tillväxtfrämjande arbete. Där sägs följande:

Regeringens tillväxtfrämjande arbete bedrivs på flera områden. Det gäller regelförenklingar, väl fungerande konkurrens samt information, service och rådgivning till småföretagare i syfte att stimulera ett gott näringslivsklimat, goda möjligheter för nya företag att etableras och befintliga företag att växa. En väl fungerande infrastruktur är av avgörande betydelse för näringslivets utvecklingsmöjligheter. Regionalpolitikens inriktning är att skapa förutsättningar för tillväxt och rättvisa, så att medborgarna i hela landet kan få likvärdiga levnadsvillkor.

Frågan om näringspolitikens utformning berörs också senare i finansplanen i avsnittet om en politik för full sysselsättning (s. 25). Där framhålls bl.a. följande:

Det skall vara lätt att starta och driva företag. Det förenklingsarbete som pågår drivs vidare med kraft. Regeringen planerar också insatser för att främja kvinnors företagande samt invandrares företagande. Dessutom avsätts ytterligare resurser för lokala kooperativa utvecklingscentrum. Regeringen kommer i höst att presentera en proposition om hur transportinfrastrukturen skall utvecklas under den kommande tioårsperioden. Hela Sveriges resurser i form av arbetskraft och kapital skall tas tillvara på ett sätt som främjar den sammanlagda tillväxten. En av regeringen tillsatt parlamentarisk kommitté, med uppgift att lämna förslag om den framtida inriktningen och utformningen av den svenska regionalpolitiken, lämnade under hösten 2000 sitt slutbetänkande (SOU 2000:87). Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att lägga fram en proposition för riksdagen under hösten 2001. Framtidens arbetsmarknad kommer att ställa allt större krav på ett livslångt lärande. Regeringen bereder för närvarande ett utredningsförslag om individuellt kompetenssparande.

Med det anförda har näringsutskottet visat på att synpunkterna från m-, kd-, c- och fp-ledamöterna rörande avsaknaden av skrivningar om utformningen av

näringspolitiken i vårpropositionen saknar grund och snarast får anses betingade av en önskan om att göra politiska markeringar.

Stockholm den 15 maj 2001

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Sylvia Lindgren (s), Lennart Beijer (v), Karin Falkmer (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Ola Karlsson (m), Marie Granlund (s), Karl Gustav Abramsson (s), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s), Lennart Värmbö (v), Mikael Oscarsson (kd) och Birgitta Carlsson (c).

Avvikande mening

Per Westerberg (m), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp), Mikael Oscarsson (kd) och Birgitta Carlsson (c) anser:

Vi har med stor förvåning noterat att det i den ekonomiska vårpropositionen helt saknas skrivningar om hur näringspolitiken bör utformas för att skapa grund för ett framgångsrikt företagande. Detta trots att Sverige nu upplever den högsta arbetslösheten under någon högkonjunktur, att nyföretagandet sviktar och att det finns ett starkt behov av fortsatta strukturella reformer.

Ett framgångsrikt företagande är den absolut viktigaste förutsättningen för välstånd. I reservationer (m, kd, c, fp) till betänkandena 2000/01:NU1 och 2000/01:NU7 – till vilka vi hänvisar – har vi redovisat hur det nationella näringsklimatet måste formas för att Sverige skall klara av att tävla med de mest konkurrenskraftiga delarna av världen i fråga om goda villkor för företagande och investeringar. Sverige behöver en god företagarpolitik, vilket omfattar en mängd förändringar inom områdena skatter, arbetsmarknad, konkurrens, regelförenkling, det statliga företagsägandet och Europaengagemang. Framför allt är det viktigt att förändra attityderna till företagande och entreprenörskap. Det måste skapas ett gott företagarklimat, så att fler kvinnor och män vill – och vågar – starta och driva företag och anställa medarbetare. För att Sverige skall få en växande företagsamhet måste entreprenörskap och företagande löna sig bättre än det gör för närvarande.

BILAGA 16**Arbetsmarknadsutskottets yttrande
2000/01:AU2y****Preliminära ramar för utgiftsområdena 13 Arbets-
marknad och 14 Arbetsliv åren 2002–2004****Till finansutskottet**

Finansutskottet har genom beslut den 19 april 2001 berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) i de delar som rör den ekonomiska politiken och utgiftstaket m.m. samt över de motioner som kan komma att väckas med anledning av propositionen i de delar som avser arbetsmarknadsutskottets beredningsområde. Finansutskottet har samma dag berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten 2000 och de motioner som kan komma att väckas med anledning av skrivelsen.

Utskottet yttrar sig i det följande över propositionens avsnitt 1 Finansplan, avsnitt 4 Budgetpolitiska mål och statsbudgeten, avsnitt 6 Utgifter såvitt avser utgiftsområdena 13 och 14 samt bilaga 1 Svensk ekonomi. Utskottet uttalar sig också över skrivelsen om Årsredovisningen för staten.

Utskottet yttrar sig över följande motioner.

2000/01:Fi17 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkandena 1, 5, 7, 10 och 15, alla delvis,

2000/01:Fi18 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1, 2 och 7, alla delvis,

2000/01:Fi19 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkandena, 1, 4, 7, 9 och 10, alla delvis,

2000/01:Fi20 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1, 8, 9, 11, 13, 19 och 21, alla delvis, samt

2000/01:Fi34 Siv Holma m.fl. (v) yrkande 2.

1 Inledning

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer som regeringen förordar för den ekonomiska politiken (prop. yrk. 1), fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten för år 2004 till 877 miljarder kronor (prop. yrk. 3) samt god-

känner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2002–2004 som riktlinje för regeringens budgetarbete (prop. yrk. 4).

Yttrandet är disponerat på följande sätt. I avsnitt 2 yttrar sig utskottet över de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och om propositionens bilaga 1 Svensk ekonomi. Utgiftstaket för staten och den preliminära fördelningen på utgiftsområden behandlas i avsnitt 3. I avsnitt 4 behandlas Årsredovisningen för staten.

2 Allmänna frågor

Propositionen

Den ekonomiska vårpropositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna, vilka står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken, utgiftstaken och tilläggsbudgeten för 2001. Samarbetet berör fem områden – ekonomi, sysselsättning, rättvisa, jämställdhet och miljö. Genom detta samarbete finns det en politisk majoritet för en ekonomisk politik som är inriktad på full sysselsättning, ett offentligt överskott om 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel och prisstabilitet. Politiken syftar vidare till jämlikhet, jämställdhet och ekologisk hållbarhet.

Den ekonomiska politikens inriktning mot full sysselsättning motverkar orättvisor och klyftor i samhället. Långtidsarbetslöshet skapar marginalisering och maktlöshet. Ett högt ohälsotal innebär ett oacceptabelt utanförskap. När stora grupper står utanför arbetsmarknaden under långa perioder minskar jämlikheten.

Det tidigare målet om högst 4 % öppen arbetslöshet uppnåddes under år 2000. Det är positivt men inte tillräckligt. Det långsiktiga målet för den ekonomiska politiken är som nämnts full sysselsättning. Regering och riksdag har också satt upp som ett delmål att andelen reguljärt sysselsatta bland personer mellan 20 år och 64 år skall uppgå till 80 % år 2004 (*sysselsättningsmålet*). Målet ligger inom räckhåll men kräver att den ekonomiska politiken med all kraft riktas in mot full sysselsättning. Sverige står inför stora demografiska förändringar. Att sysselsättningsmålet nås är av central betydelse för att mildra konsekvenserna av den förändrade åldersstrukturen.

En väl fungerande *lönebildning* är av avgörande betydelse för en fortsatt sysselsättningsutveckling. De institutionella ramarna för lönebildningen har förändrats på ett gynnsamt sätt under de senaste åren. Ett nytt medlingsinstitut har inrättats. Förändringar har genomförts i det legala ramverk inom vilket förhandlingarna bedrivs. Förutsättningarna för en väl fungerande lönebildning har även förbättrats genom de insatser som regeringen gjort inom arbetsmarknads- och utbildningspolitikens område.

Det skall vara lätt att *starta och driva företag*. Det förenklingsarbete som pågår drivs vidare med kraft. Regeringen planerar insatser för att främja

kvinnligt företagande och invandrares företagande. Ytterligare resurser skall också avsättas för lokala kooperativa utvecklingscentrum.

Enligt regeringen finns det behov av ambitionshöjningar inom *infrastrukturområdet*. Regeringen kommer i höst att presentera en proposition om hur transportinfrastrukturen skall utvecklas inom de kommande tio åren. Regeringen avser att föreslå ett utökat finansiellt utrymme för järnvägsinvesteringar bl.a. för att ge godstrafiken bättre förutsättningar.

Hela Sveriges resurser i form av arbetskraft och kapital skall tas till vara på ett sätt som främjar den sammanlagda tillväxten. Den ojämna utvecklingen i vissa avseenden mellan olika delar av Sverige riskerar att skapa ökade klyftor mellan människor och regioner. En av regeringen tillsatt parlamentarisk kommitté, med uppgift att lämna förslag om den framtida inriktningen och utformningen av den svenska *regionalpolitiken*, lämnade under hösten 2000 sitt slutbetänkande. Regeringen avser att lägga fram en proposition för riksdagen under hösten 2001.

Framtidens arbetsmarknad kommer att ställa allt större krav på livslångt lärande. Regeringen bereder för närvarande ett förslag om *individuellt kompetensparande*.

Det är enligt regeringen angeläget att korta *arbetstiderna* och att öka individernas inflytande över arbetstidens förläggning. Frågan är föremål för en parlamentarisk utredning.

Regeringen har för ett år sedan presenterat ett offensivt *åtgärds paket för ökad tillväxt och rättvisa*. Det innehöll en rad åtgärder för ökad sysselsättning och ökat arbetskraftsutbud. En maxtaxa införs inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Arbetslöshetsförsäkringen har reformerats i syfte att stärka dess roll som omställningsförsäkring. Marginalskatterna för låg- och medelinkomsttagare har sänkts genom kompensation för hälften av egenavgifterna, andelen personer som betalar statlig skatt har minskat och ett program för att öka invandrares sysselsättningsgrad skall genomföras under perioden 2001–2003.

Åtgärder som höjer kompetensen och ger alla goda motiv till arbete är en viktig väg för att motverka att människor stängs ute. Det måste också ske en mobilisering av *grupper som i dag har låg sysselsättningsgrad*. Det gäller bl.a. långtidssjukskrivna, förtidspensionerade och personer med utländsk bakgrund. Det handlar också om att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden, öka kvinnors arbetskraftsdeltagande och motverka ofrivillig deltidsarbetslöshet. Målet är att halvera antalet socialbidragsberoende mellan åren 1999 och 2004.

Regeringen aviserar bl.a. följande förslag i syfte att öka sysselsättningen och tillväxten i alla delar av landet.

- En *aktiv rehabilitering* skall bidra till att långtidssjukskrivna får en väg tillbaka till arbetslivet.
- Informationsinsatser skall genomföras om möjligheterna till *vilande pension* för förtidspensionärer som vill pröva sina möjligheter att arbeta.

- Alla förtidspensionärer skall kunna utnyttja resterande arbetsförmåga fullt ut. Marginaleffekterna av förtidspensionärernas arbetsinkomster bör reduceras. En aktiv *uppföljning och efterkontroll av beviljade förtidspensioner bör göras.*
- Nya regler i syfte att stoppa risken för rundgång mellan *aktivitetsgarantin* och öppen arbetslöshet föreslås träda i kraft vid årsskiftet 2001/2002.
- Övergången från *lönebidrag* till osubventionerad anställning bör öka i syfte att frigöra utrymme för fler arbetshandikappade att få fotfäste på arbetsmarknaden.
- En förändrad organisation för *Arbetsmarknadsverket (AMV)* och en ny *myndighet för tillsyn och kontroll av arbetslöshetsförsäkringen* skall införas.
- *Högskoleverket* skall få i uppdrag att analysera hur högskolesektorns utbildningsutbud i ökad utsträckning kan fås att svara mot arbetsmarknadens behov, i syfte att motverka flaskhalsar på arbetsmarknaden.
- De 700 miljoner kronor som AMV de senaste åren fått använda för tillfälliga *personalförstärkningar vid arbetsförmedlingarna* permanentas fr.o.m. år 2002. Under år 2002 skall 165 miljoner kronor av dessa medel användas för att stärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund.
- En försöksverksamhet inleds med *lokala diskrimineringsombud*. Det *antirasistiska arbetet* förstärks med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2002.
- 100 miljoner kronor per år avsätts under perioden 2002–2004 för insatser för att minska *deltidsarbetslösheten*.

Social- och arbetslöshetsförsäkringarna ger trygghet mot inkomstbortfall vid sjukdom, arbetsskada etc. Försäkringens koppling till förvärvsarbete skapar drivkrafter till arbete och främjar ett högt arbetskraftsdeltagande. Regeringen avser att höja den högsta dagpenningen i a-kassan med 100 kr de första ett-hundra dagarna, liksom den lägsta ersättningen från 240 kr till 270 kr. Nästa år skall ersättningen i a-kassan höjas ytterligare, under förutsättning att det statsfinansiella läget så tillåter.

Regeringen avser att tillsammans med arbetsmarknadens parter finna vägar som underlättar både förebyggandet av *skador och sjukdomar i arbetet* och rehabiliteringen av de *långtidssjuka*. Dessutom bör vikten av arbetsgivaransvar lyftas fram i syfte att minska antalet sjukskrivna och därigenom minska kostnaderna. Särskilda insatser krävs för att öka möjligheterna för de långtidssjuka att återgå till arbete. 100 miljoner kronor avsätts för att motverka långtidssjukskrivningar.

De *invandrare* som kommer till Sverige måste ha möjlighet att bli fullt delaktiga i samhället. Inom bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadsområdet pågår nu en rad olika insatser för att öka invandrarnas möjligheter att delta i arbetslivet, t.ex. förbättrad introduktion och svenskundervisning, kompletteringsutbildning, validering av utländsk kompetens m.m.

Motioner

Moderaterna ger sin syn på inriktningen av den ekonomiska politiken i motion Fi17 (yrkandena 1, 7, 10 och 15 alla delvis) enligt följande.

Den enskilda människan får allt större möjligheter i sin egenskap av individ. Det är denna utveckling som allra mest präglar den nya tid som nu växer fram och därmed också politikens utmaningar. Det är *den enskilde individens kompetens, engagemang och kunnande* som i allt högre grad avgör välfärdens utveckling.

Sverige skall vara ett *ledande företagssamhälle*. Välfärden skall utvecklas genom att minska människors behov av bidrag. Lägre skatt minskar medborgarnas behov av bidrag och stärker förutsättningarna för tillväxt. Kvinnor och män skall kunna förena arbetsliv och familj. Det skall vara lätt att arbeta och samtidigt ha barn och det skall vara möjligt att arbeta mer under de delar av livet då det passar bäst. Den demografiska utmaningen skall mötas genom en politik för tillväxt och ett växande utbud av arbete.

Målet med politiken är att öka Sveriges långsiktiga tillväxtpotential. Arbetslösheten skall pressas ned och sysselsättningen öka, utan växande efterfrågetryck och inflation.

Den svenska arbetsmarknaden präglas av stelhet och brist på öppenhet som försvårar både kampen mot arbetslösheten och möjligheterna till en långsiktig uthållig tillväxt. *Den ekonomiska politiken* skall vara utbudsinriktad och syfta till att underlätta för ökade investeringar och ökat företagande. *Skattepolitiken* skall uppmuntra till arbete och motverka både fattigdomsfällor och tröskeleffekter för dem som vill in på arbetsmarknaden. Det skall *löna sig med utbildning*. Politiken skall bidra till att fler vill arbeta en längre del av sitt liv och mer under de delar av livet då det passar bäst.

Det skall vara *lätt att starta och driva företag*. Arbetsmarknadens regler skall uppmuntra företagare att bli arbetsgivare till fler anställda. Småföretagande skall ha skattevillkor och ett regelverk som stimulerar till tillväxt och fortsatt företagande. Tjänstesektorn för *hushållstjänster* kan genom nya regler bidra med nytt företagande. *Förenklningar* för företagande bör göras enligt den s.k. Simplexgruppens förslag. *Företagsbeskattningen* måste utformas så att företagande och investeringar i Sverige stimuleras och det svenska företagsklimatet kan hävda sig i ett internationellt perspektiv. Moderaterna framför i motionen förslag till en rad förändringar på skatteområdet för att uppnå detta mål, bl.a. vad gäller inkomstskatt, förmögenhetsskatt, skatt på aktieutdelningar och optioner. *Ökad konkurrens och mångfald* skall säkras. Fritt företagande och *etableringsfrihet* bör genomföras inom sjukvården, utbildningen och omsorgsverksamheterna.

Arbetsmarknaden bör reformeras med sikte på att skapa en större *flexibilitet och en större mångfald av åtgärder* för att ge fler arbetslösa arbete. *Arbetsrätten* bör göras mer individuell för att leva upp till en ny tids arbetsmarknad och göra det lätt att anställa. Både socialförsäkringar och arbetslöshetsförsäkringen skall vara utformade för att underlätta för människor att

arbeta när de vill. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän och obligatorisk och så utformad att den stimulerar och underlättar jobbsökande. *Privata arbetsförmedlingar och rekryteringsföretag* spelar en allt större roll i detta arbete. *Utbildningen för vuxna* bör i större utsträckning återspegla den enskildes villkor och önskemål. Den kvalificerade yrkesutbildningen skall stå i fokus.

I motion Fi18 (yrk. 1 och 2, båda delvis) anför *Kristdemokraterna* följande om den allmänna inriktningen av politiken.

Lönebildningen fungerar dåligt, liksom arbetsmarknadens funktionssätt, anser *Kristdemokraterna*, som pekar ut fyra s.k. tillväxtfällor på den svenska arbetsmarknaden i sin motion. Den första tillväxtfällan är den i internationell jämförelse låga andelen anställda inom den privata sektorn. Den andra tillväxtfällan är den låga rörligheten på arbetsmarknaden som resulterar i flaskhalseffekter. Den tredje tillväxtfällan är det faktum att utbildning lönar sig dåligt i Sverige. Den fjärde tillväxtfällan, slutligen, är de höga anställnings- trösklarna, både för företag och individer.

Enligt *Kristdemokraterna* krävs det ett brett program för att bryta den höga totala arbetslösheten genom ökad sysselsättning. I ett sådant program ingår bl.a. strukturella förändringar av *skatterna* och ett sänkt skattetryck, *förenklningar i regelverken för företagen*, en modernisering av *arbetsrätten*, ett effektivare rättsväsende samt en sundare konkurrenssituation genom krafttag mot skattefusk och ekonomisk brottslighet. En reformering av dagens *socialförsäkringssystem* skall ge rätt incitament till arbete, samtidigt som en rimlig ekonomisk trygghet finns i oförutsedda eller opåverkbara situationer.

Ett gynnsamt klimat för *små- och nyföretagande* är av största vikt i kampen mot den höga arbetslösheten. Bättre förutsättningar bör skapas så att kreativitet kan frigöras, så att människor vågar förverkliga sina affärsidéer, vågar ta språnget att starta eget, ta risker, utvidga och nyanställa.

Lönebildningen bör främja utbildning, ansvarstagande och rörlighet på arbetsmarknaden. Staten skall inte avgöra vilka löneavtal som får träffas. Staten bör dock skapa spelregler som underlättar lönebildningen, ger ramar för ett gott förhandlingsklimat och skapar sådana incitament att t. ex. risken för ökad arbetslöshet tas med som en kostnad när avtal tecknas, liksom vinsten med en lägre arbetslöshet.

Den moderna arbetsmarknaden präglas av ett större behov av *flexibilitet* och ett *allt större kunskapsbehov*. De nuvarande *arbetsmarknadspolitiska åtgärderna* måste ses över och en bättre balans mellan tillgången på utbildad arbetskraft och arbetsmarknadens behov måste till. Det krävs ökade satsningar på *kvalificerad yrkesutbildning och individuella handlingsplaner* som utgår från vilka förutsättningar den enskilde besitter. Ett nära *samarbete mellan näringslivet och arbetsförmedlingarna* behövs runt om i landet för att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall få den genomslagskraft som efterfrågas bland företagen. *Bemanningsföretagen* är en resurs som måste utnyttjas fullt ut. En *lärlingsutbildning* bör införas både inom gymnasieskolans ram

och som arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Den nuvarande KY-utbildningen bör utvecklas till en yrkesteknisk högskola.

Kristdemokraterna föreslår följande för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och uppnå en bättre balans i lönebildningsprocessen.

- De ekonomisk-politiska ramarna för lönebildningen skall vara stabila och främja ett ansvarsfullt beteende hos parterna på arbetsmarknaden, de enskilda företagen och de anställda. Statlig inkomstpolic avvisas. Det *medlingsinstitut* som inrättats måste arbeta utifrån detta perspektiv. Arbetsmarknadens parter bör eftersträva ökad flexibilitet vad gäller *lönebildning för ungdom*. Lägre ingångslöner inom vissa branscher kan vara ett verksamt sätt att få fler unga i arbete. Detta bör i första hand lösas avtalsvägen.
- För att uppmuntra arbete, utbildning, kompetensutveckling och ökat ansvarstagande måste *skatten på arbete* sänkas för alla, genom höjt grundavdrag och/eller förvärvsavdrag. Marginalskatterna och olika former av marginaeffekter måste hållas nere. Marginalskatten skall vara maximalt 50 %.
- För att *utbildning skall premieras* bättre och *bristyrken* skall kunna locka till sig arbetskraft måste lönebildningen ge utrymme för en bättre löneutveckling inom dessa yrken än hittills. Därmed kan också ökade möjligheter skapas för tillkomst av arbeten inom branscher med relativt låga ingångslöner. Fler sådana arbeten ökar möjligheten för många att komma in på arbetsmarknaden. Skattesänkningar för låginkomsttagare kan underlätta en sådan process.
- Kostnaderna för arbetslösheten bör synliggöras genom en högre egenfinansiering av en allmän och obligatorisk *arbetslöshetsförsäkring*. Egenfinansieringen bör uppgå till 33 % och kompenseras fullt ut för den enskilde genom en generell höjning av grundavdraget.
- *Varseltiden för strejkåtgärder* bör förlängas från 7 till 14 dagar. Medlingsinstitutet bör kunna skjuta upp varslade stridsåtgärder i 14 dagar.
- Möjlighet för *enskilda löntagare att sluta avtal med arbetsgivare* utan hänsyn till gällande kollektivavtal bör utredas. Riskerna för att enskilda arbetstagare utnyttjas otillbörligt genom att hamna i en underlägsen position, exempelvis vid hög arbetslöshet, måste beaktas i denna översyn.
- *Vinstdelningssystem* för de anställda kan med fördel utgöra en del i den framtida lönebildningen. Ett sådant system skapar en god och flexibel koppling mellan företagets resultat och de anställdas ersättningar.
- Prioritet måste ges åt att åtgärda bristyrken genom *kvalificerad arbetsmarknadsutbildning*. Antalet arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör minskas och regelverket kring åtgärderna förenklas.

Centerpartiet, tecknar sin syn på inriktningen av politiken i motion Fi19 (yrk. 1, 7, 9 och 10, alla delvis).

Enligt Centerpartiet måste fler människor i landet stimuleras till och ges möjlighet att arbeta, så att de kan försörja sig själva och sin familj. Fler i arbete är också en förutsättning för uthållig tillväxt och framtida välfärd. Det måste vara *lönsamt att arbeta*.

Alltför många människor har inte fått möjlighet att erhålla arbete under den tid som den ekonomiska utvecklingen i landet har varit positiv. En stor del av dessa bor i regioner och områden där arbetslösheten uppgår till 10 % av arbetskraften eller mer. Detta ökar *den sociala och regionala klyvningen* i landet. Nuvarande arbetsmarknadspolitik har också misslyckats vad gäller *de nya svenskarna*, vilket ökar den sociala klyvningen och förstärker behovet av en reformerad arbetsmarknadspolitik.

Centerpartiet föreslår en förnyad och decentraliserad arbetsmarknadspolitik som bygger på tre spår.

- En *utbildningsgaranti* som syftar till att ge alla, både arbetslösa och förvärvsarbetande, möjlighet att komplettera en tidigare kort utbildning upp till motsvarande gymnasienivå.
- En utfasning av volyminriktade åtgärder som syftar till att pressa ned den öppna arbetslösheten och lägga större vikt vid *meningsfulla yrkesinriktade utbildningar*.
- Inrättande av *övergångsarbetsmarknader* för människor som har svårt att komma in på den reguljära arbetsmarknaden. På dessa arbetsmarknader skall arbetskraften vara billigare genom en återföring av arbetsgivaravgifter.

Centerpartiet är kritiskt till regeringens förslag om en höjning av taket i *arbetslöshetsförsäkringen*. Resurser som avsatts i budgeten för en sådan höjning bör i stället, anser partiet, användas till att öka möjligheterna för arbetslösa att få arbete. Däremot kan partiet ansluta sig till förslaget att höja den lägsta ersättningsnivån i a-kassan. Arbetslöshetsförsäkringens karaktär av omställningsförsäkring bör göras tydligare genom en successiv avtrappning av ersättningsnivån. Ersättningen bör vara 80 % av inkomsten under de första 200 dagarna för att sedan minska. Ersättningsperioden bör vara maximalt 600 dagar varefter en lägre permanent ersättning ges.

Möjligheterna för både kvinnor och män att *kombinera föräldraskap med förvärvsarbete och karriär* bör förbättras. En sådan möjlighet ger ökad livskvalitet och ett ökat självbestämmande för arbetstagaren. Centerpartiet föreslår ett nytt familjestöd i form av ett barnomsorgskonto, lika för alla, avdrag för styrkta barnomsorgskostnader samt en skattereform som sänker skatterna för människor med låga och normala inkomster.

Sjukskrivningar och *ohälsa i arbete* har blivit en verklighet för alla yrkesgrupper. Det förebyggande arbetet mot ohälsa bör inriktas mer mot den enskilde arbetstagaren. Ohälsa kan förebyggas genom kompetens och kunskapsutveckling och nyttjande av tekniska hjälpmedel. Företagen bör ges incitament att i större utsträckning arbeta för att förbättra arbetsmiljön på de arbetsplatser och i de yrkesgrupper där ohälsa är vanligt förekommande.

Centerpartiet efterlyser ett fungerande system för *det livslånga lärandet*. Omskolning och vidareutbildning är avgörande för enskilda människor som riskerar att marginaliseras på den moderna arbetsmarknaden liksom för samhället i dess helhet. Ett system med individuella kompetenskonton förordas där insättningar gynnas skattemässigt. Enskilda personer kan då spara till egen kompetensutveckling, eventuellt tillsammans med arbetsgivaren. Staten bör ha en utjämnande roll för dem som har låga löner eller saknar möjlighet att göra avsättningar. Kontona bör vara öppna för egenföretagare.

En inkomstskattereform bör genomföras så att det *lönar sig för människor som är bidragsberoende att ta ett arbete*. Förslaget innebär kraftigt *sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare*. Centerpartiet föreslår en inkomstskattereform som bör genomföras stegvis fram till år 2003. En skatterabatt bör ges till alla på 10 000 kr och en extra skatterabatt föreslås för arbetsinkomster om maximalt 10 800 kr, i syfte att stimulera arbete och företagande. Grundavdraget slopas helt och egenavgifterna görs avdragsgilla.

Ett *bra företagsklimat* leder till att fler företag startas och att befintliga företag ges möjlighet att växa. Sysselsättningen ökar då och välfärden kan även fortsättningsvis garanteras. Särskilda insatser bör göras för att uppmuntra kvinnor att starta företag.

Folkpartiet lämnar sitt förslag till allmän inriktning av politiken i motion Fi20 (yrk. 1, 8, 9, 11, 13, 19 och 21, alla delvis) som inbegriper en rad nya reformer på vitt skilda politikområden. Målen för reformerna är bl.a. att *öka utbudet av arbetskraft, att öka antalet företagare* och företag med verksamhet i Sverige och att säkra en god tillväxt oavsett konjunkturläge. *Långtidsarbetslösa* skall få jobb och en ny självkänsla. *Stressade och utbrända människor* skall hitta tillbaka till hälsa och framtidstro. Familjer skall få större marginaler i sin vardagsekonomi.

- Den föreslagna *skattereformen* syftar bl.a. till att öka utbudet av arbetskraft, minska bidragsberoende samt stimulera arbete och sparande. Reformen möjliggörs bl.a. genom hårdare prioriteringar, avveckling av statlig näringspolitik, en klokare energipolitik samt en politik som minskar eller åtminstone hejdar ökningen av antalet långtidsarbetslösa och långtidssjuka. De delar av arbetsgivaravgiften som inte utgör försäkringsavgifter bör avvecklas successivt, en skattereduktion på hushållsnära tjänster bör införas liksom sänkta marginalskatter. Sociala avgifter på vinstandelar bör slopas.
- Genom en *företagarreform*, som bl. a. innefattar lägre företagsskatter, mindre krångel, färre monopol och sundare konkurrens skall Sverige få fler företagare, fler företag som kan växa och mer utländska investeringar i landet. *Kostnaderna för att anställa* är för höga. För att *bryta segregationen* är det viktigt att nya jobb tillkommer, också sådana som passar nytillträdande på den svenska arbetsmarknaden. Även låglönejobb behövs om alternativet är bidragsberoende. Förutom tidigare nämnda förslag om sänkta arbetsgivaravgifter och skattelättnader avseende *hus-*

hållsnära tjänster föreslås under denna punkt bl.a. att möjligheter till ett *friår mitt i livet* ges för dem som vill starta ett eget företag eller vidareutbilda sig.

- Folkpartiets *socialförsäkringsreform* bygger på principen att det skall löna sig att arbeta. En ny trygghetsförsäkring bör byggas upp med tre riktiga försäkringar, en allmän pensionsförsäkring, en allmän sjukförsäkring och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän, obligatorisk och tidsbegränsad. Den skall vara en omställningsförsäkring för personer med relativt lång anknytning till arbetsmarknaden, och den bör kompletteras med ett *nytt skydd för utförsäkrade*. Ett villkor för stödet är att individen står till arbetsmarknadens förfogande. Den försäkrade skall själv svara för ungefär en tredjedel av premien.
- *En kunskaps- och bildningsreform* behövs för bättre skolor, högre kvalitet inom högskolan, mer forskning och mer kompetensutveckling på individens villkor i arbetslivet.
- *En arbetsmarknads- och integrationsreform* föreslås också. Genom följande förändringar i arbetsmarknadspolitiken vill Folkpartiet få in fler människor på arbetsmarknaden och minska bidragsberoendet. *AMS* i sin nuvarande form bör läggas ned. Hela "servicefunktionen" i arbetsmarknadspolitiken, som jobbförmedling och yrkesutbildning, bör genomföras av andra aktörer som utbildningsföretag, komvux, folkhögskolor, privata arbetsförmedlingar, nya bemanningsföretag etc. Lönebidragsanställning, anställningsstöd, arbetsplatsintroduktion, arbetspraktik, flyttbidrag, starta-eget-bidrag och arbetslivsinriktad rehabilitering bör dock kunna vara motiverade även för framtiden. Myndighetsdelen av *AMS* verksamhet förs till en ny organisation, som har ett nät över landet av s.k. "*jobbkontor*". En "*omställningspeng*" skall införas. Jobbkontoren skall handlägga ansökningar om omställningspengen, auktorisation av aktörer på marknaden och att upphandla jobbgaranti-programmet. Kravet på en arbetslös att stå till arbetsmarknadens förfogande skall finnas kvar. Pengens storlek beror på vilka statligt finansierade insatser som anses behövas för att den arbetslöse skall få ett nytt arbete. Den arbetslöse bestämmer själv till vilken utbildningsanordnare eller förmedling han eller hon skall vända sig. Ett *jobbgaranti-program* införs och bör gälla för personer som är socialbidragsberoende på grund av arbetslöshet. *Bemanningspooler*, som drivs av uthyrnings- och bemanningsföretag, skall finnas. Där bedrivs arbetsträning, uppdragstillverkning och framför allt uthyrning av arbetskraft. Ersättningen till den som deltar skall ligga något högre än socialbidragsnormen.
- En *jämställdhetsreform* föreslås också. Ett jämställt arbetsliv främjar tillväxten. Den viktigaste åtgärden för att bekämpa lönediskriminering av kvinnor och åtgärda bristen på kvinnor i ledningen för större företag är att bryta upp de offentliga monopolen. Den traditionellt kvinnliga ar-

betsmarknaden bör präglas av näringsfrihet. Det måste bli lättare att kompetensutveckla sig både för kvinnor och män. *Arbetstidslagstiftningen och semesterlagen* bör förändras så att det ges bättre möjligheter att i avtal kunna påverka arbetstid både vad gäller längd och förläggning.

Folkpartiet presenterar också ett program för *färre långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar*. Programmet innehåller flera av de komponenter som inryms i reformförslagen. Ett *egenmaktprogram* bör genomföras för att stärka människor i arbetslivet i fråga om arbetstider, arbetsmiljön, kompetensutveckling och möjlighet att köpa hushållstjänster. En förstärkt *företagshälsovård* föreslås också liksom att en utredning tillsätts om vad som kan göras för att uppmuntra redan förtidspensionerade att återgå till arbetslivet.

Utskottets ställningstagande

Utvecklingen på arbetsmarknaden m.m.

Under år 2000 ökade sysselsättningen med ca 134 000 personer, vilket var en ökning med 2,2 % jämfört med året innan. Den öppna arbetslösheten föll i säsongrensade termer från 5,6 % till 4,0 % under året. Målet att sänka den öppna arbetslösheten nåddes därmed. Samtidigt som sysselsättningen steg kraftigt var inflationstakten låg, vilket ledde till goda reallöneökningar trots måttliga nominella lönehöjningar.

Enligt *Konjunkturinstitutets* (KI) barometer för april i år utvecklas industriproduktionen svagare än väntat. Framför allt gäller det teleprodukt- och motorfordonsindustrin som har drabbats hårt av den internationella konjunkturavmattningen. Industriproduktionen kan komma att vika under våren för att återigen ta fart under hösten. De internationella konjunkturutsikterna har förskjutits i negativ riktning sedan KI:s marsrapport. Det finns dock enligt KI inga tecken på en bred konjunkturedgång i den svenska ekonomin. Industriproduktionen utvecklas svagt, men sysselsättningen i resten av ekonomin har fortsatt att växa under våren och den privata konsumtionen ökar stadigt. Byggkonjunkturen är också stark och inom tjänstenäringarna är tillväxten förhållandevis hög. BNP-tillväxten bedöms uppgå till 2,5 % i år. Bristtalen på arbetsmarknaden fortsätter att falla tillbaka. Hittills slutna löneavtal framstår som förhållandevis återhållsamma. Enligt KI kan det inte uteslutas att arbetslösheten kan sjunka ytterligare utan att pris- och löneökningarna tar fart.

Nyligen publicerades AMS kvartalsrapport för det första kvartalet 2001. Under första kvartalet anmäldes 49 000 nya platser i genomsnitt per månad, vilket är en minskning i förhållande till året innan. Platstillströmningen har minskat inom flera yrkesområden, särskilt markant inom tillverkningsindustrin. Andelen platser avseende tillsvidareanställningar har emellertid fortsatt att öka och uppgick till 50 % under första kvartalet. Det totala arbetskraftsutbudet uppgick till i genomsnitt 4 354 000, vilket innebär en ökning med ca 77 000 personer jämfört med första kvartalet förra året. Av kvartalsrapporten framgår också att i genomsnitt 4 174 000 personer var sysselsatta under peri-

oden, vilket innebär en ökning med ca 127 000 personer jämfört med första kvartalet förra året. Sysselsättningsökningen under första kvartalet var något större för män än för kvinnor. Sysselsättningsökningen har i första hand skett inom tjänstesektorn. För den kommunala sektorn konstateras en sysselsättningsökning inom äldreomsorg och utbildning.

AMS har också i dagarna rapporterat om arbetsmarknadsläget i april i år. Enligt AMS är arbetsmarknaden fortfarande stark med många nya lediga platser. Under april anmäldes 46 000 lediga platser. 5 900 personer varslades om uppsägning under april. Antalet varsel är det högsta sedan 1996 uppger AMS. 65 % av varslen avser tillverkningsindustrin. Den öppna arbetslösheten uppgick i april till 3,8 %. 166 000 personer var arbetslösa i slutet av april. Det är en minskning med 53 000 personer jämfört med april förra året. Av de öppet arbetslösa var ca 68 000 kvinnor. Det är ca 24 000 färre än vid samma tid föregående år. Obalanstalet (antalet arbetslösa och antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program) har sjunkit i samtliga län. Stora regionala skillnader föreligger dock. I april var obalanstalet i Stockholms län 3,1 % medan det uppgick till 13,9 % i Norrbottens län.

Utskottet konstaterar liksom regeringen att läget på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras. Det s.k. halveringsmålet uppnåddes i oktober förra året och som lägst uppgick den öppna arbetslösheten till 3,7 % i december i fjol. Den starka sysselsättningstillväxten har i olika grad kommit stora delar av landet till godo, vilket lett till att obalanstalet sjunkit i samtliga län. Sysselsättningsgraden och arbetslösheten varierar kraftigt mellan olika län och arbetsmarknadsregioner. Fortfarande är de regionala obalanserna mycket stora och riskerar att skapa ökade klyftor mellan människor och regioner. Det är viktigt att hela Sveriges resurser i form av arbetskraft och kapital kan tas till vara. Dessutom befinner sig en alltför stor del av den arbetsföra befolkningen fortfarande utanför arbetskraften. Utskottet kan konstatera att även om antalet långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna minskat är antalet fortfarande för högt. Äldre och funktionshindrade är liksom utomnordiska medborgare överrepresenterade bland dem som har svag förankring på arbetsmarknaden. Här har arbetsmarknadspolitiken stora utmaningar samtidigt som det krävs att arbetsgivarna axlar ett väsentligt större långsiktigt socialt ansvar i fråga om rekryterings- och personalpolitik.

Utskottet noterar dessutom med oro att ökningen av arbetade timmar inte motsvarar sysselsättningstillväxten, vilket främst beror på att sjukfrånvaron fortsätter att öka. Skall nödvändiga rekryteringar kunna klaras på arbetsmarknaden framöver måste denna utveckling brytas. Det krävs kraftfulla satsningar inom arbetslivsområdet och vad gäller kompetensutveckling i arbetslivet. Det är värdefullt att regeringen aviserar åtgärder på detta område och att arbetsgivaransvaret ges en ökad tyngd inte minst för rehabiliteringsinsatserna.

Utskottet vill också peka på den osäkerhet som nu råder vad gäller konjunkturen. Som en liten och öppen ekonomi påverkas Sverige starkt av den internationella konjunktursutvecklingen. Fortfarande råder det en betydande osäkerhet om effekterna av den ekonomiska nedgången i USA och av hur

tillväxten i Europa utvecklas. Påtagliga risker finns även med utvecklingen inom informations- och kommunikationssektorn liksom inom fordonstillverkningssektorn. Dessa branscher är starkt exportinriktade och därmed i väsentlig grad beroende av den internationella utvecklingen. Båda dessa sektorer spelar en stor roll för sysselsättningsutvecklingen i Sverige, varför en negativ utveckling riskerar att få betydande effekter. Utskottet noterar också att den ökning i antalet varsel som förekommit under året huvudsakligen har sin grund i dessa förhållanden.

Som regeringen påpekar är en väl fungerande lönebildning av stor betydelse för att ha långsiktigt hållbar sysselsättningsutveckling. Utskottet kan konstatera att reallönerna under de senaste fem åren i genomsnitt har ökat med nära 4 % per år trots måttliga nominella lönehöjningar. Mycket tyder på att den pågående avtalsrörelsen kommer att medföra en fortsatt positiv utveckling. I kombination med de minskade riskerna för överhettning på vissa delarbetsmarknader talar det mesta för att de fleråriga avtalen kan medföra en sund lönebildning som därmed tar till vara de förbättrade förutsättningarna på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis är den svenska ekonomin god, även om tillväxten dämpats i förhållande till de senaste årens höga tillväxttal. Arbetsmarknaden har uppvisat en god utveckling med hög sysselsättningstillväxt och sjunkande arbetslöshet. Konjunkturen har nu mattats av, och en rad problem på arbetsmarknaden kvarstår att lösa. Utskottet ansluter sig till regeringens slutsats att den svenska ekonomiska politiken nu med all kraft måste riktas in mot full sysselsättning, inte minst om delmålet om 80 % sysselsatta år 2004 skall uppnås.

Mål för sysselsättningen m.m.

Målet för den ekonomiska politiken är full sysselsättning och ökat välbefinnande genom en god och uthållig ekonomisk tillväxt. Det s.k. halveringsmålet om högst 4 % öppen arbetslöshet uppnåddes i slutet av förra året. Trots detta är arbetslösheten fortfarande alltför hög i vissa grupper och regioner.

Regeringen och riksdagen har därför satt upp ett konkret etappmål också för sysselsättningen. Målet innebär att andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen mellan 20 och 64 år skall öka till 80 % år 2004. Som sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden räknas sysselsatta exklusive personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt SCB var den reguljära sysselsättningsgraden i mars i år 77,5 %.

Full sysselsättning är av avgörande betydelse för Sverige. En inriktning av politiken mot full sysselsättning motverkar orättvisor och klyftor i samhället. Med en hög andel sysselsatta kan Sverige möta den demografiska utmaningen som landet står inför. Den s.k. arbets- och kompetenslinjen måste få ytterligare ökad tyngd i arbetsmarknadspolitiken. Sysselsättningen behöver öka så att fler kan hjälpa till att försörja dem som inte arbetar. I de strävandena är det nödvändigt att samtliga individers kompetens tas till vara oavsett kön, ålder,

etnicitet eller funktionshinder. Om andelen reguljärt sysselsatta ökar, får det den positiva effekten att behovet av bidrag och sociala ersättningar minskar. Utskottet ser mycket positivt på att regeringen har formulerat ett nytt mål som innebär att antalet socialbidragstagare skall halveras mellan åren 1999 och 2004. Arbetet för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och att stärka arbetstagarens möjligheter till utveckling och en fast förankring på arbetsmarknaden måste fortsätta.

I propositionen Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt (prop. 1999/2000:98) föreslog regeringen att arbetsmarknadspolitiken skall ha tre huvuduppgifter. För det första att förmedla arbete till arbetssökande och arbetskraft till företag, för det andra att öka de arbetslösas kunskaper och för det tredje att stödja dem som har det svårt att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Riksdagen har ställt sig bakom målen (bet. 1999/2000:AU7). De som står längst från arbetsmarknaden bör prioriteras för att öka sysselsättning och förhindra marginalisering.

Arbetsmarknadspolitiken skall även medverka till att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden, bidra till trygghet vid omställning och främja arbets- och kompetenslinjen.

I regleringsbrev för budgetåret 2001 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad anges AMV:s verksamhetsmål. Tre mål gäller för matchning på arbetsmarknaden. Det skall vara en effektiv matchning mellan vakanser och arbetssökande på arbetsförmedlingen. Även sökprocessen skall vara effektiv så att arbetslöshetstiderna blir korta. Individuella handlingsplaner med hög kvalitet skall upprättas i samverkan mellan arbetsförmedlingen och den arbetssökande inom tre månader. Ett annat mål är att antalet långtidsinskrivna, som inte har haft ett reguljärt arbete de senaste två åren skall minska kontinuerligt under året och vara mindre än 40 000 personer i slutet av budgetåret. För verksamhetsgrenen Kompetenshöjande insatser samt stöd till dem som har det svårast på arbetsmarknaden är ett mål att andelen personer som fått arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning i genomsnitt skall uppgå till 70 %. Vidare skall i genomsnitt minst 57 000 arbetshandikappade personer per månad ha lämplig sysselsättning under år 2001. Den genomsnittliga bidragsnivån i lönebidrag som lämnas till andra arbetsgivare än allmännyttiga organisationer skall uppgå till högst 58 % av den bidragsgrundande lönekostnaden. Vid sidan om målen för dessa verksamhetsgrenar skall AMV också ha en effektiv tillsyn, kontroll och uppföljning för att säkerställa en likformig och rättssäker tillämpning av regelverk. Verksamheten skall också medverka till att personer som står utanför arbetslivet skall kunna gå tillbaka till sitt tidigare arbete eller få ett annat arbete.

Tillväxt, förutsättningar för företagande, skatter

I flera av motionerna förs resonemang om sambandet mellan tillväxt och en god sysselsättningsutveckling å ena sidan och skattepolitiken eller förutsättningar för företagande å andra sidan.

Det tillväxtfrämjande arbetet måste bedrivas på flera områden. Det gäller regelförenklingar, väl fungerande konkurrens samt information, service och rådgivning till småföretagare i syfte att stimulera ett gott företagsklimat, goda möjligheter för nya företag att etableras och befintliga företag att växa. Också infrastrukturen och regionalpolitikens innehåll har betydelse för näringslivets utvecklingsmöjligheter och för att skapa förutsättningar för tillväxt och rättvisa, något som regeringen också framhåller i propositionen.

Utskottet instämmer i vad såväl regeringen som flera av motionärerna för fram att det måste vara lätt att starta och driva företag. Regeringen utvecklar närmare insatserna på området i Sveriges handlingsplan för sysselsättning (NAP) som lämnas till EG-kommissionen i maj i år. Sedan i maj 2000 samordnas regelförenklingsarbetet med särskild inriktning på små företag inom Regeringskansliet. Målet med verksamheten är att, inom en treårsperiod, tydligt minska regelverkets administrativa börda för små företag. Inte minst skattereglerna är härvid viktiga att beakta. Insatser för olika typer av information och service från myndigheter och konkurrensbefrämjande insatser är exempel på andra komponenter i en politik för ökat företagande. Kvinnors, ungdomars och invandrares möjligheter att få lån till företagande, särskilt inom tjänstesektorn skall belysas. Regeringen planerar också andra insatser för att främja kvinnors och invandrares företagande. Det satsas 9 miljoner kronor år 2002 och 14 respektive 19 miljoner kronor för de följande två åren.

Som ett led i ansträngningarna att öka sysselsättningen och arbetskraftsutbudet samt för att minska marginaleffekterna har bl.a. skatterna för låg- och medelinkomsttagare sänkts genom kompensation för hälften av egenavgifterna. Andelen personer som betalar statlig inkomstskatt har minskat genom att grundavdraget och den nedre skiktgränsen för statlig skatt har höjts. Regeringen aviserar att en samlad bedömning av det samhällsekonomiska utrymmet för sänkta skatter på förvärvsinkomster och andra eventuella skattereformer för år 2002 och framöver kommer att göras i samband med budgetpropositionen i höst. Utskottet avvaktar detta arbete.

Utskottet vill slutligen framhålla att verksamheten inom arbetsmarknadspolitikerna för att främja tillväxt och företagande sker först och främst inom ramen för kärnuppgifterna för politikområdet, nämligen platsförmedling, företagskontakter, insatser för att motverka flaskhalsar och åtgärder för att hjälpa dem som har svårast att få arbete. Det är särskilt viktigt att underlätta geografisk och yrkesmässig rörlighet på olika arbetsmarknader. En lokalt flexibel arbetsmarknadspolitik kan spela en viktig roll i en regionalt anpassad sysselsättningsstrategi. Härvid bör regionalpolitiska insatser kombineras med närings-, utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska initiativ.

Lönebildning

Löneökningarna har varit måttliga under de senaste åren, vilket visar ett ökat ansvarstagande från arbetsmarknadens parter i frågan. Det förefaller inte råda någon politisk oenighet om betydelsen av frågan om den generella löneutvecklingen. Kristdemokraterna är emellertid kritiska till att lönebildningen inte i tillräckligt hög grad främjar utbildningen och rörlighet på arbetsmarknaden. Kristdemokraterna efterlyser också en större flexibilitet i lönerna för ungdomar och en bättre löneutveckling i bristyrken. Moderaterna talar i mer allmänna termer om att det måste löna sig med utbildning.

Utskottet uttalade sig förra våren i betänkande 1999/2000:AU5 Lönebildning och arbetsrätt om sin principiella syn i övergripande lönebildningsfrågor. Då liksom nu konstaterar utskottet att löneökningarnas storlek och dess fördelning mellan olika grupper skall avgöras i förhandlingar mellan parterna. Frågor om relativt löneläge, ingångslöner och lönesystemets effekter på lönespridningen måste bestämmas inom ramen för avtalsrörelsen. Utskottet konstaterar dock att utvecklingen under senare år inneburit ökade inkomstklyftor mellan olika yrkesgrupper och sektorer. Det har också uppmärksammats fall av ren lönediskriminering och även omotiverat höga lönefavörer för vissa grupper. Det är viktigt att lönebildningssystemet uppfattas som legitimt. Brister det i legitimitet kan det leda till kompensationskrav, som i slutändan medför att den totala löneutvecklingen leder till att de samhällsekonomiska målen inte uppnås. Därtill kommer att löneskillnaderna inte får vara så stora att det leder till social oro. Det finns heller inga bevis för att stora löneskillnader bidrar till en mer produktiv ekonomi (se också Benchmarking av näringspolitiken 2001, Ds 2001:20).

I detta sammanhang vill utskottet också påminna om att Medlingsinstitutet inrättades i juni 2000 för att förbättra förutsättningarna för en väl fungerande lönebildning, se närmare om detta i nyss nämnda betänkande. Arbetsmarknadspolitikerna har i ökad utsträckning inriktats på att motverka flaskhalsar samtidigt som speciella insatser görs för att de personer som under lång tid varit utan arbete skall komma tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden. Betydande satsningar har också gjorts inom utbildningsområdet i syfte att öka tillgången på kvalificerad arbetskraft.

Utskottet vill slutligen särskilt betona frågan om löneskillnader mellan kvinnor och män som en av jämställdhetspolitikens viktigaste. Parterna har ett speciellt ansvar även för att motverka sådana löneskillnader. Ett viktigt instrument är jämställdhetslagen, som skärptes genom en lagändring som trädde i kraft i januari i år.

Utestängning från arbetsmarknaden och diskriminering

Utskottet delar regeringens uppfattning att kompetenshöjande åtgärder och sådana åtgärder som ger alla människor goda motiv till arbete är en viktig väg för att motverka att människor stängs ute från arbetsmarknaden. Den på-

gående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden och den demografiska utvecklingen ökar behovet av arbetskraft och livslångt lärande. Arbetsmarknadspolitiken kan med sina insatser förhindra att individer slås ut från arbetsmarknaden på grund av brister i efterfrågade kunskaper. En utredning om hur ett kompetenssparande skall utformas bereds för närvarande inom Regeringskansliet (SOU 2000:119).

Utbildning som ges inom ramen för arbetsmarknadspolitiken skall bidra till att motverka flaskhalsar inom bristyrkesområden. Utvecklingen inom IT-sektorn är dock ett exempel på att förutsättningar snabbt kan förändras och att det måste finnas en beredskap för att insatser måste få en annan inriktning.

Vid sidan om generella insatser för att öka sysselsättningen måste det också till en, som regeringen uttrycker det, mobilisering av särskilda grupper som i dag har låg sysselsättningsgrad. Det gäller personer med utländsk bakgrund, äldre, ungdomar och funktionshindrade. Enligt utskottets uppfattning är det i många fall för personer som hör till dessa grupper omotiverat svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Det finns skäl att ställa större krav på långsiktighet och socialt ansvar på aktörerna såväl inom den privata som offentliga sektorn. Det finns dessutom tecken på att det förekommer diskriminering på den svenska arbetsmarknaden.

Detta förhållande illustreras av uppgifter i AMS kvartalsrapport 2001:1 enligt vilka äldre och arbetshandikappade är överrepresenterade bland de långtidsinskrivna hos arbetsförmedlingarna. Andelen långtidsinskrivna, i åldersgruppen 55 år eller äldre av samtliga långtidsinskrivna, har ökat från 27 % förra året till 39 % i år. Andelen långtidsinskrivna av samtliga arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende program i dessa åldrar uppgick till 35 %. Även andelen arbetshandikappade av den totala andelen långtidsinskrivna har ökat till 27,4 %. Det är särskilt angeläget att utnyttja den goda utvecklingen inom svensk ekonomi och det förbättrade arbetsmarknadsläget för att undvika att dessa personer permanent skall slås ut från arbetsmarknaden.

Den 1 augusti 2000 infördes aktivitetsgarantin. Avsikten var att skapa ett nytt flexibelt arbetsmarknadspolitiskt program som skulle bidra till att motverka passivitet och långtidsinskrivning utan meningsfull sysselsättning. Deltagande i aktivitetsgarantin skall leda till att de arbetssökande inte bara bibehåller utan också förbättrar sin kompetens under arbetslösheten så att den bättre svarar mot behoven på arbetsmarknaden. Aktivitetsgarantin syftar till att motverka utslagning och skall leda till att den arbetssökandes vilja att ta ett arbetet bättre tas till vara, att flaskhalsar motverkas samt att tillväxten ytterligare stimuleras. Inom ramen för aktivitetsgarantin skall de befintliga arbetsmarknadspolitiska insatserna och möjligheterna genom Europeiska socialfondens mål 3 utnyttjas (se prop. 1999/2000:98 och 1999/2000:139 samt bet. 1999/2000:AU7 och 2000/01:AU5). Utskottet vill betona vikten av att de åtgärder som genomförs inom ramen för aktivitetsgarantin upprätthåller en god kvalitet. Viss försiktighet bör iakttas så att en alltför kraftig ökning av omfattningen av programmet inte leder till att syftet inte kan uppnås. Man får dock inte blunda för att det kan finnas ett behov av andra alternativa arbeten

för de grupper, bl.a. många äldre arbetssökande, som inte ens efter en längre tids verksamhet inom ramen för aktivitetsgarantin kan få reguljära arbeten. Det är också angeläget att goda erfarenheter från projekt inom EU:s struktur-fonder, Mål 3 liksom erfarenheter inom den kommunala sektorn av OTA och lokalt genomförda sysselsättningsprojekt tas till vara.

Utskottet vill också i detta sammanhang nämna att regeringen nyligen dels beslutat att ge möjlighet för deltagare i aktivitetsgarantin att vara lediga med bibehållen ersättning, dels tillsatt en särskild utredare att se över möjligheterna att effektivisera utbetalningarna av aktivitetsstöd och arbetslöshetsersättning genom att låta en och samma organisation sköta dem. Utredaren skall också kartlägga de förändringar som behöver göras i ersättningssystemen för aktivitetsstöd och arbetslöshetsersättning för att underlätta anpassningen av de båda systemen till varandra.

Utskottet kan också nämna det särskilda anställningsstödet som införts för långtidsarbetslösa som fyllt 57 år, regler om vilande förtidspension, medel som avsatts för personalförstärkningar för att särskilt stärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund, förbättrad introduktion och svenskundervisning, validering av utländsk kompetens m.m. som exempel på riktade insatser för grupper med särskilda svårigheter på arbetsmarknaden.

Kommunerna kan sedan oktober 1995 sluta avtal med länsarbetsnämnderna om sysselsättning som underlättar arbetslösa ungdomars inträde på arbetsmarknaden. Det kommunala ungdomsprogrammet omfattar heltidsåtgärder för ungdomar i åldrarna upp till 20 år.

Centerpartiet har föreslagit införandet av en övergångsarbetsmarknad, inom vilken arbetskraften skulle vara billigare genom t.ex. återföring av arbetsgivaravgifter. Utskottet, som tidigare har behandlat motsvarande yrkande, konstaterar att förslaget till viss del överensstämmer med de idéer som ligger bakom anställningsstödet och även med vad utskottet ovan uttalat om andra alternativa arbeten, men att det är alltför vagt formulerat för att ligga till grund för något ställningstagande från utskottet (se också bet. 1999/2000:AU7).

Utskottet återkommer till åtgärder för att minska långa sjukskrivningstider under rubriken Ohälsa i arbetslivet.

Deltidsarbetslöshet

Utskottet har i föregående avsnitt berört frågan om behov av ett större arbetskraftsutbud. Kommande pensionsavgångar och stora rekryteringsbehov av personal medför ett ökat behov av arbetskraft inom bl. a. vård och omsorg, en sektor där deltidsarbetslöshet är vanligt förekommande. Utskottet har i en rad olika sammanhang behandlat frågor om deltidsarbetslöshet. Senast utskottet tog upp frågan var i betänkande 2000/01:AU9 Arbetstid och ledighet från anställning m.m. Utskottet pekade då bl. a. på det förhållandet att det för gruppen deltidsarbetslösa i vissa avseenden råder andra arbetsvillkor än för

arbetstagare som arbetar heltid, villkor som i många fall leder till begränsningar för individen både ekonomiskt och i förlängningen också socialt. Ett av de mest påtagliga problem som möter dessa personer är svårigheterna att få arbeta fler timmar. Samtidigt som sjukvårdshuvudmännen har en kraftig efterfrågan på arbetskraft tvingas många kvinnor som arbetar deltid inom vården fortsätta med detta utan hänsyn till önskemål om högre sysselsättningsgrad. Dessa problem är dock inte unika för vårdsektorn utan är tyvärr väl spridda på arbetsmarknaden i stort.

I ett par korta ordalag skall här nämnas några av de åtgärder som har vidtagits under senare tid för att motverka problemet. Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 2001 avseende Arbetsmarknadsverket och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad gett AMS i uppdrag att kartlägga de arbetsgivare som har en stor andel deltidsarbetslösa och som inte erbjuder ökad arbetstid till dem som vill arbeta mer. AMS skall sedan i överläggningar med dessa arbetsgivare försöka påverka dem att organisera sitt arbete så att deltidsanställda kan erbjudas den arbetstid som de efterfrågar. AMS skall också enligt uppdraget ta till vara och utveckla de aktiviteter och arbetsmetoder som beskrivs i Vårdkommissionens förslag (Ds 1999:44) i syfte att minska deltidsarbetslösheten och därvid samverka med de fackliga organisationerna. I uppdraget ingår också att redovisa om och i vilken omfattning aktivitetsgarantin medverkat till att deltidsarbetslösheten minskat.

Enligt uppgift i propositionen kommer ökade krav att ställas på arbetsgivare med många deltidsanställda som uppbär arbetslöshetsersättning att intyga att mer arbete inte kan erbjudas. Arbetsgivare som har en stor andel deltidsarbetande och som inte erbjuder önskad arbetstid kommer att kartläggas. AMS kommer därefter att ha överläggningar med arbetsgivarna för att få dem att organisera arbetet på ett sådant sätt att oönskat deltidsarbete undviks.

Regeringen har i vårpropositionen aviserat att den avser att avsätta 100 miljoner kronor för att motverka deltidsarbetslösheten, ett ytterligare bidrag i de strävanden som hittills vidtagits för att minska problemet och som utskottet ansluter sig till. Enligt uppgift från Näringsdepartementet återkommer regeringen i budgetpropositionen för år 2002 med en närmare precisering om vad dessa medel skall användas till.

Ohälsa i arbetslivet

Antalet sjukskrivningar och antalet anmälda arbetsskador har ökat kraftigt under slutet av 1990-talet. Det är framför allt antalet långtidssjuka som ökat. Ökningen är störst inom sjukvård, utbildning, polis och annan offentlig verksamhet. Kvinnor är överrepresenterade i sjukskrivnings- och arbetsskadestatistiken. Fysiska belastningsskador och psykiskt betingade besvär dominerar. Den snabbaste ökningen har skett när det gäller de psykiskt betingade skadorna. Arbetssjukdomar orsakade av organisatoriska eller sociala faktorer har ökat mest av samtliga sjukdomar. Av dessa är flertalet relaterade till stress

och hög arbetsbelastning (källa: Ds 2000:54 Ett föränderligt arbetsliv på gott och ont).

Med anledning av den alarmerade utvecklingen höll arbetsmarknadsutskottet tidigare i vår en hearing på temat Ohälsa på jobbet – vad är problemet. Syftet med hearingen var att få en ökad klarhet i frågor som vad det är i arbetslivet som förorsakar ohälsan och om arbetsmiljölagen behöver ändras. I hearingen deltog en arbetsgivare, en chefsbarnmorska, företrädare för LO, TCO och Arbetsmiljöverket samt forskaren Annika Härenstam. Utskottet inser att problemet är komplicerat och har många bottnar och att det krävs åtgärder på en rad områden för att minska sjukfrånvaron och för att öka möjligheterna för människor att vara kvar i arbetslivet fram till den ordinarie pensionsåldern.

I januari 2000 tillsattes en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppgift att analysera den stora ökningen av arbetsbetingad ohälsa som har samband med stress och andra organisatoriska och sociala faktorer. Arbetsgruppen skall inom kort lämna sin slutrapport. Arbetsgruppens huvudförslag är att regeringen tar initiativ till en trepartsdialog mellan regeringen och de statliga verken, arbetsgivare och arbetstagare. Målet är att komma fram till ett åtgärdsprogram för att långsiktigt råda bot på den negativa stressen i arbetslivet. Frågor som gruppen ansett vara lämpliga för trepartsdialogen är individuellt anpassade arbetstider, inflytande/delaktighet/samverkan på arbetsplatsen, kunskapsspridning och arbetsmiljökompetens, certifiering som en kompletterande strategi för lagstiftning och tillsyn och speciella åtgärder riktade till små företag. Regeringen har redan i vårpropositionen aviserat att den avser att inleda samarbete med offentliga arbetsgivare och arbetsmarknadens parter i dessa frågor. Enligt propositionen avsätts 100 miljoner kronor för att motverka långtidssjukskrivningar. Regeringen har också gett Statskontoret i uppdrag att utreda hur ett mer effektivt utnyttjande av företagshälsovård skall kunna medverka till att förebygga ohälsa på arbetsplatserna.

Utskottet välkomnar dessa initiativ.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringens uppgift är att ersätta den enskilde för inkomstförlust vid arbetslöshet under en omställningsperiod fram till ett nytt arbete. Stödet till arbetslöshetsförsäkringen syftar till att stärka arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik. I syfte att stärka arbetslöshetsförsäkringen i dess roll som en omställningsförsäkring reformerades arbetslöshetsförsäkringen nyligen genom lagändringar som trädde i kraft den 5 februari i år. Ändringarna medförde bl.a. ökad rättssäkerhet för den enskilde samt att kraven på den arbetslöse tydliggjordes och att en bättre sökprocess infördes.

I vårpropositionen föreslår regeringen att dagpenningen i försäkringen höjs med 100 kr de första hundra dagarna och att den lägsta dagpenningen höjs från 240 kr till 270 kr. Regeringen aviserar vidare att en bedömning av möjligheterna till en ytterligare förbättring av ersättningsnivåerna görs i samband

med budgetpropositionen för år 2002, vilket utskottet ser som mycket positivt.

Utskottet tog nyligen ställning till en rad frågor om arbetslöshetsförsäkringens utformning i betänkande 2000/01:AU5 och avstår i detta sammanhang från att i vidare mån kommentera de förslag som lämnats i motionerna.

Arbetsmarknadsverket m.m.

Arbetsmarknadsverket (AMV) har under en följd av år givits resurser för tillfällig personalförstärkning, för år 2001 motsvarande 700 miljoner kronor. Regeringen aviserar att den avser att återkomma till riksdagen i budgetpropositionen för år 2002 med förslag om att motsvarande belopp tilldelas AMV permanent. Liksom i år skall 165 miljoner kronor av dessa medel användas för att stärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund. Utskottet ser positivt på förslaget och konstaterar att en sådan förstärkning skulle ge AMV förutsättningar att utveckla kvaliteten i handlingsplanerna och aktivitetsgarantin. AMV skulle också kunna utveckla arbetet ytterligare med arbetsgivarkontakter.

Folkpartiet har föreslagit att servicefunktionen hos Arbetsmarknadsverket läggs ned och att uppgifter som utgör myndighetsutövning tillförs s.k. jobbkontor.

Av vad som anförts inledningsvis i detta avsnitt följer att utskottet inte ställer sig bakom ett sådant förslag. Arbetsmarknadsstyrelsen har lämnat förslag till regeringen om en omorganisation. Regeringen överväger för närvarande hur en förändrad organisation för AMV skall kunna införas. Utskottet, som i avvaktan på dessa överväganden inte tar upp frågan närmare, måste ändå avvisa förslaget från Folkpartiet som väl drastiskt och svagt underbyggt.

Slutsats

Utskottet förordar att riksdagen godkänner regeringens förslag om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken i propositionen, punkt 1 delvis, och avslår motionerna Fi17 yrkandena 1, 7, 10 och 15, alla delvis, Fi18 yrkandena 1 och 2, båda delvis, Fi19 yrkandena 1, 7, 9 och 10, alla delvis, samt Fi20 yrkandena 1, 8, 9, 11, 13, 19 och 21, alla delvis.

3 Utgiftstak för staten och preliminär fördelning på utgiftsområden under åren 2002–2004

3.1 Förutsättningar

Regeringen föreslår i propositionen en reviderad preliminär fördelning av utgifterna för åren 2002 och 2003 samt en preliminär fördelning av utgifterna för år 2004. Riksdagen har tidigare fastställt utgiftstaket för staten inklusive

utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 814 miljarder kronor för år 2002 och till 844 miljarder kronor för år 2003. För år 2004 föreslås att taket skall fastställas till 877 miljarder kronor.

När det gäller utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv föreslås en preliminär fördelning som framgår av nedanstående sammanställning. Förslagen skiljer sig från de preliminära ramarna i budgetpropositionen för 2001. Skillnaderna anges inom parentes.

UTGIFTSOMRÅDE 13 ARBETSMARKNAD

Miljoner kronor					
Utfall	Anslag	Prognos	Beräknat		
2000	2001	2001	2002	2003	2004
33 224	63 031	59 775	59 199	59 959	59 593
			(- 2 230)	(- 1 508)	

UTGIFTSOMRÅDE 14 ARBETSLIV

Miljoner kronor					
Utfall	Anslag	Prognos	Beräknat		
2000	2001	2001	2002	2003	2004
41 067	8 542	8 735	8 456	8 425	8 445
			(- 10)	(- 12)	

Regeringens antagande om sysselsättningsgrad, öppen arbetslöshet och omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen framgår av följande tabell. De antaganden som regeringen gjorde i budgetpropositionen för 2001 anges inom parentes.

År	2000	2001	2002	2003	2004
Sysselsättningsgrad ¹	77,2 (77,0)	78,1 (77,7)	78,4 (77,8)	78,5 (78,0)	78,5
Öppen arbetslöshet ²	4,7 (4,6)	3,9 (3,8)	3,7 (3,9)	3,9 (4,0)	4,0
Arbetsmarknadspolitiska program ³	2,6 (2,6)	2,4 (2,6)	2,2 (2,3)	2,0 (2,0)	1,7

¹. Andel av befolkningen mellan 20 och 64 år i reguljär sysselsättning

². Andel av arbetskraften

³. Andel av arbetskraften. En definitionsförändring fr.o.m. 2001 gör att denna och kommande beräkningar även omfattar arbetslivsinriktad rehabilitering, vilket höjer andelen i arbetsmarknadspolitiska program med 0,2 procentenheter eller 7 000 platser/år.

3.2 Utgiftsområde 13 Arbetsmarknad

Utgiftsområdet omfattar politikområdet Arbetsmarknadspolitik.

Regeringens, Moderaternas, Kristdemokraternas, Centerpartiets och Folkpartiets respektive förslag till ramar för utgiftsområdet framgår av nedanstå

ende tabell. Oppositionspartiernas förslag är angivna i relation till regeringsförslaget.

Miljoner kronor

År	Regeringens förslag	m	kd	c	fp
2002	59 199	- 5 197	- 8 810	- 29 689	- 14 435
2003	59 959	- 17 293	- 10 730	- 33 384	- 15 005
2004	59 593	- 26 585	- 10 530	- 33 518	- 14 455

Propositionen

Regeringen föreslår som framgår av redogörelsen ovan att ramen för utgiftsområdet minskas med 2 230 miljoner kronor för budgetåret 2002 och med 1 508 miljoner kronor för budgetåret 2003. Förändringarna i förhållande till budgetpropositionen för 2001 förklaras enligt regeringen främst av lägre volymer i arbetsmarknadspolitiska program.

För att de lediga platserna snabbt skall kunna tillsättas och för att säkerställa kvaliteten i insatserna inom aktivitetsgarantin gör regeringen den bedömningen att behovet av personalresurser vid arbetsförmedlingarna kommer att vara oförändrat de närmaste åren. Enligt regeringen handlar det om att förstärka det företagsinriktade arbetssättet och utveckla arbetet med de individuella handlingsplanerna. Det ger också ökade möjligheter för arbetsförmedlingarna att i större utsträckning arbeta med aktivitetsgarantin.

Regeringen aviserar att den återkommer i budgetpropositionen för år 2002 med förslag som innebär att de 700 miljoner kronor som AMV fått för tillfälliga personalförstärkningar överförs permanent. Av detta belopp skall 165 miljoner kronor användas särskilt för att stärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund.

Regeringen kommer i budgetpropositionen för år 2002 att föreslå att försöksverksamheten Kulturarvs-IT förlängs till utgången av 2002. Regeringen kommer också att ändra sysselsättningskravet för Samhall AB, dvs. antalet arbetade timmar som bolaget skall uppnå, från 31,9 miljoner till 31 miljoner.

100 miljoner kronor kommer att användas för insatser för att minska deltidarbetslösheten under åren 2002–2004. Ett förslag kommer att presenteras i budgetpropositionen för år 2002.

Regeringen aviserar att den avser att höja de lägsta och högsta nivåerna i arbetslöshetsförsäkringen fr. o. m. den 1 juli 2001. Den högsta dagpenningen höjs från 580 kr per dag till 680 kr per dag under de första 100 dagarna i en ersättningsperiod. Samtidigt skall grundbeloppet höjas från 240 kr per dag till 270 kr per dag. Detta skall gälla under hela ersättningsperioden. Motsvarande höjningar kommer även att genomföras vad gäller nivåerna på aktivitetsstöden. Förändringarna finansieras i huvudsak genom de regelförändringar som genomfördes den 5 februari 2001. För att delvis finansiera höjningarna kommer från år 2002 utgiftsområdet att tillföras 500 miljoner kronor. Nästa år

skall ytterligare höjningar av ersättningsnivåerna genomföras under förutsättning att det statsfinansiella läget tillåter det.

Motioner

I partimotion Fi17 (yrk. 5 delvis) framhåller *Moderaterna* att arbetsmarknadspolitiken måste koncentreras och effektiviseras. De åtgärder som genomförs skall leda till konkreta resultat, dvs. att fler individer erhåller ett ordinarie arbete. Målet skall vara att alla individer som vill ha ett arbete också skall ges reella möjligheter att få det.

Arbetslöshetsersättningen får enligt *Moderaterna* inte utgöra en livslång inkomstgaranti. Försäkringen skall fungera som en omställningsförsäkring under tiden som den enskilde befinner sig mellan två arbeten. För att uppnå detta föreslås att försäkringen reformeras. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän och obligatorisk. Den skall administreras av staten och inte av de fackliga organisationerna. Försäkringen skall utformas så att den ger tydliga signaler till den enskilde att söka och acceptera erbjudande om nytt arbete. Den enskildes ansvar för finansieringen skall öka. Enligt *Moderaterna* är en rimlig ersättningsnivå 75 % av den arbetslöses tidigare inkomst. *Moderaterna* aviserar att man återkommer i höstens budgetmotion med ett samlat förslag om arbetslöshetsförsäkringen. I detta förslag avser *Moderaterna* att ta ställning till eventuella förändringar av ersättningsnivåerna. *Moderaterna* motsätter sig därför de av regeringen aviserade höjningarna av ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen.

Kristdemokraterna hävdar i partimotion Fi18 (yrk. 7 delvis) att en viktig strukturreform för bl.a. bättre lönebildning är ökad självfinansieringsgrad i en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Genom en högre självfinansiering synliggörs arbetslöshetens kostnader. Enligt *Kristdemokraterna* bör självfinansieringen öka till 33 %. En effekt blir att anslaget inom detta utgiftsområde kan minskas kraftigt. Den enskilde kompenseras genom sänkt inkomstskatt.

Kristdemokraterna anser att det är nödvändigt att förändra nuvarande regelverk för arbetslöshetsförsäkringen för att undanröja sådant som hindrar människor från att ta de arbeten som finns och erbjuds. Den arbetslöse förlorar i vissa situationer ekonomiskt, eller vinner mycket lite, på att ta ett arbete jämfört med att uppbära arbetslöshetsersättning i kombination med övriga bidrag.

Enligt *Kristdemokraterna* leder deras förslag om ökade resurser till fler tjänster inom vård, omsorg och skola samt, tillsammans med partiets förslag om företags- och tillväxtfrämjande åtgärder, till att arbetslösheten minskas.

Partiet anser också att det nuvarande regelsystemet för de arbetsmarknadspolitiska programmen bör förenklas och att antalet insatser bör minskas. Flyttningsbidraget bör avskaffas.

Centerpartiet anser i partimotion Fi19 (yrk. 4 delvis) att de kostnader som är kopplade till försörjningsstödet skall samlas under utgiftsområde 13 medan de övriga kostnaderna som inte hänförs dit skall samlas under utgiftsområde 14. En sådan förändring ger enligt Centerpartiet en klarare och överskådligare bild över arbetslöshetens kostnader samtidigt som ökade samordningsvinster kan göras och en större rättvisa uppnås.

Med hänsyn till att arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring anser Centerpartiet att det är viktigt att åtgärder sätts in redan från första dagen. Det första och grundläggande bör vara att se till att den arbetslöse erhåller en gymnasiekompetens. Därefter kan andra åtgärder sättas in. Det bör vara högkvalitativa yrkesutbildningar som ökar den enskildes möjligheter att få arbete. Arbetslöshetsförsäkringens karaktär av omställningsförsäkring bör göras tydligare genom en successiv neddragning av ersättningsnivåerna. Ersättningen bör vara 80 % av den tidigare inkomsten under de första 200 dagarna för att sedan minska. Den maximala ersättningsperioden bör vara 600 dagar. Därefter bör en lägre ersättning utges. Ersättning skall vara permanent och bör till skillnad från socialbidrag inte reduceras på grund av den arbetslöses besparingar eller fastighetsinnehav.

Centerpartiet anser i likhet med regeringen att den lägsta ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas. Däremot motsätter sig partiet att den högsta ersättningsnivån höjs. Enligt partiet kan dessa resurser i stället användas för att öka den enskildes möjligheter att ta ett arbete.

Folkpartiet anser i partimotion Fi20 (yrk. 4 delvis) att arbetsmarknadspolitiken måste reformeras. Därigenom kan resurserna till AMS minskas samtidigt som effektiviteten ökar. I den rådande högkonjunkturen anser Folkpartiet att omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen bör minska. Arbetslöshetsförsäkringen måste reformeras genom att egenavgiften blir högre. Därigenom minskar de offentliga utgifterna. Den enskilde skall kompenseras för den högre avgiften genom sänkt skatt.

Utskottets ställningstagande

Utgifterna på utgiftsområdet är starkt beroende av arbetslöshetsnivå och omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen och insatserna. Avgörande för utgifterna är hur arbetslösheten kan komma att utvecklas.

Utskottet har som framgår av avsnitt 2 ovan ställt sig bakom regeringens förslag till inriktning av den ekonomiska politiken såvitt avser utskottets beredningsområde och föreslagit ett avstyrkande av oppositionspartiernas förslag om riktlinjer. Som framgår av utskottets ställningstagande i denna del noterar utskottet att den svenska arbetsmarknaden både på kort och lång sikt är beroende av den internationella konjunkturen och att det nu råder en betydande osäkerhet om effekterna av avmattningen i ekonomin. Utskottet pekar också på vissa specifika riskfaktorer på den svenska arbetsmarknaden – främst de ökande varslen inom delar av tillverkningsindustrin.

Utskottet anser dock att de antaganden som regeringen gör avseende nivån på arbetslösheten och omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen nu kan godtas. Utskottet vill dock understryka vikten av att regeringen följer utvecklingen noggrant och har beredskap att sätta in förstärkta resurser om det krävs för att hävda arbetslinjen och uppfylla sysselsättningsmålet.

Som framgår av tabellen över oppositionspartiernas förslag föreslår dessa kraftiga minskningar av utgifterna på utgiftsområdet jämfört med regeringens förslag. Förslagen är inte enhetliga utan uppvisar stora skillnader. En stor del av minskningarna följer enligt motionerna av de föreslagna förändringarna av arbetsmarknadspolitiken och av förändringarna av reglerna i arbetslöshetsförsäkringen och dess finansiering. Centerpartiet skiljer sig från de övriga partierna med sitt förslag att under utgiftsområdet samla de kostnader som är kopplade till försörjningsstödet medan övriga kostnader skall flyttas över till utgiftsområde 14. Utskottet har svårt att se några fördelar med förslaget och delar regeringens uppfattning om fördelning av anslagen på utgiftsområden. Utskottet är därför inte berett att ställa sig bakom detta förslag.

När det sedan gäller förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen vill utskottet hänvisa till att reglerna nyligen ändrats bl.a. i syfte att stärka arbetslöshetsförsäkringens effektivitet och rättstryggheten för dem som är beroende av den. Syftet med förändringarna var också att förbättra sökprocessen, vilket i förlängningen medverkar till att arbetslösheten sjunker. Enligt utskottets mening är den nuvarande finansieringsmodellen en bra avvägning mellan den enskildes och statens insats. Oppositionspartiernas förslag medför i olika grad en relativ försämring av de arbetslösas ställning. Utskottet anser därför inte att det bör genomföras några förändringar av arbetslöshetsförsäkringen i dessa delar.

Utskottet noterar att oppositionspartiernas förslag – om än i olika grad – innebär en betydande neddragning av nivån för de arbetsmarknadspolitiska programmen i förhållande till propositionen. Med tanke på att redan regeringens förslag innebär en volymreduktion är det uppenbart att förslagen skulle medföra en rejäl och oacceptabel ambitionssänkning i arbetsmarknadspolitiken.

Med hänsyn till att oppositionspartiernas motioner utgår från en politik som utskottet inte kan ställa sig bakom kan utskottet inte heller ansluta sig till de förslag oppositionspartierna lagt fram när det gäller utgiftsram. Utskottet anser därför att den av regeringen i propositionen föreslagna fördelningen på utgiftsområdena bör godtas som riktlinje för regeringens budgetarbete. Motionerna Fi17 yrkande 5 delvis (m), Fi18 yrkande 7 delvis (kd), Fi19 yrkande 4 delvis (c) och Fi20 yrkande 4 delvis (fp) bör avstyrkas.

3.3 Utgiftsområde 14 Arbetsliv

Utgiftsområdet omfattar politikområdena arbetsliv, jämställdhet och effektiv statsförvaltning.

Regeringens, Moderaternas, Kristdemokraternas, Centerpartiets och Folkpartiets respektive förslag till ramar för utgiftsområdet framgår av nedanstående tabell. Oppositionspartiernas förslag är angivna i relation till regeringsförslaget.

Miljoner kronor

År	Regeringens förslag	m	kd	c	fp
2002	8 456	- 146	- 136	+ 21 424	- 25
2003	8 425	- 230	- 146	+ 22 197	- 25
2004	8 445	- 335	- 146	+ 22 155	- 25

Propositionen

Från år 2002 minskas beräknade resurser för utgiftsområdet med 10 miljoner kronor i jämförelse med den beräknade ramen i budgetpropositionen för 2001 (prop. yrk. 4 delvis).

I anslutning till utgiftsområdet har regeringen föreslagit att anslagen 1:1 *Stabsuppgifter för Arbetsgivarverket* och 1:2 *Statliga tjänstepensioner m.m.* flyttas till utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Syftet med förändringen är att politikområdet effektiv statsförvaltning skall kunna utgöra en helhet (prop. yrk. 7). Förslaget föranleder en förändring i tilläggsbestämmelserna i riksdagsordningen 4.6.2 och 4.6.15 (prop. yrk. 10 delvis).

Om riksdagen godkänner förslaget att flytta anslagen 1:1 och 1:2 till utgiftsområde 2 minskar den beräknade ramen för utgiftsområde 14 med 7 383 miljoner kronor för år 2002.

Motioner

Moderaterna anser i partimotion Fi17 (yrk. 5 delvis) att kostnaderna för administrationen av den statliga arbetsmarknadspolitiken m.m. kan minskas. Alla ombudsmän mot diskriminering bör enligt *Moderaterna* samlas i en myndighet under detta utgiftsområde. Medlingsinstitutets uppgifter bör begränsas.

I partimotion Fi18 (yrk. 7 delvis) förklarar *Kristdemokraterna* att utgiftsramen kan minskas med hänsyn till partiets förslag om besparingar på Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och Medlingsinstitutet.

Centerpartiet föreslår i partimotion Fi19 (yrk. 4 delvis) att utgiftsområdet förutom kostnader som berör arbetsliv även bör omfatta kostnader för köp av arbetsmarknadsutbildning m.m., administration och förvaltning. Genom en sådan förändring blir det tydligare vilka administrativa kostnader arbetslösheten medför. Centerpartiet anser att de aviserade personalförstärkningarna inom AMV inte bör genomföras.

Folkpartiet föreslår i partimotion Fi20 (yrk. 4 delvis) att anslagen till vissa icke angivna organisationer minskas.

Utskottets ställningstagande

Frågan om överflyttande av de två anslagen 1.1 och 1.2 till utgiftsområde 2 innebär bl.a. ett förslag om förändringar av riksdagsordningen. Sistnämnda förslag bereds av konstitutionsutskottet som den 19 april 2001 har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig. Arbetsmarknadsutskottet, som ställer sig bakom förslaget, hänvisar i denna del till sitt yttrande 2001/02:AU3y. Av detta framgår bl.a. att utskottet delar regeringens uppfattning att anslagen bör flyttas över från utgiftsområde 14 till utgiftsområde 2. Däremot anser utskottet att frågor som behandlar den arbetsrättsliga lagstiftningen som rör den statliga sektorn även i fortsättningen bör beredas av arbetsmarknadsutskottet.

Oppositionspartiernas besparingsförslag är inte underbyggda och skulle enligt utskottets mening inverka menligt på möjligheterna att upprätthålla rimliga ambitioner inom arbetslivsområdet. Detta är inte acceptabelt med tanke på de stora utmaningar och problem som den snabba och radikala omställningen inom arbetslivet just nu medför.

När det sedan gäller frågan om preliminär fördelning av utgifterna ansluter sig utskottet till regeringens förslag i denna del. Förslaget kan enligt utskottets uppfattning godtas som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Sammanfattningsvis anser utskottet att propositionens förslag bör tillstyrkas i motsvarande delar. Motionerna Fi17 yrkande 5 delvis (m), Fi18 yrkande 7 delvis (kd), Fi19 yrkande 4 delvis (c) och Fi20 yrkande 4 delvis (fp) bör avstyrkas.

4 Årsredovisningen för staten 2000

I skrivelse 2000/01:101 Årsredovisning för staten lämnar regeringen en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten budgetåret 2000. Skrivelsen omfattar bl.a. uppföljning av de budgetpolitiska målen, resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag under året.

Motion

Med anledning av skrivelsen har *Vänsterpartiet* i kommittémotion Fi34 lämnat synpunkter på årsredovisningen. Vänsterpartiet anser att målformuleringarna i regleringsbrevens vad gäller myndigheternas jämställdhetsarbete måste förtydligas och ges en sådan utformning att de går att mäta. Myndigheternas resultat skall sedan redovisas utifrån fastställda återrapporteringskrav och integreras i årsredovisningen (yrk. 2).

Utskottets ställningstagande

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag granskat hur jämställdhetsaspekten mellan kvinnor och män har kommit till uttryck i regeringens regleringsbrev till myndigheterna budgetåret 1999 och på vilket sätt myndigheterna i sina årsredovisningar har återrapporterat det externa jämställdhetsarbetet i enlighet med regeringens direktiv, dvs. det arbete i vilket myndigheten skall verka för jämställdhet inom sin respektive samhällssektor. Myndigheternas interna jämställdhetsarbete omfattades inte av RRV:s uppdrag, dvs. arbetet med jämställdhetsplaner och andra åtgärder enligt jämställdhetslagen. RRV skulle vidare analysera utvecklingen som skett mellan åren 1997 och 1999 och lägga fram förslag till möjliga förändringar.

Resultatet av granskningen har redovisats i rapporten *Jämställdhet – hur styr regeringen?* RRV 2000:17.

I rapporten slås fast att hälften av alla myndigheter saknar någon form av återrapporteringskrav när det gäller det externa jämställdhetsarbetet i regleringsbrev för år 1999. Bland dem som har återrapporteringskrav finns flera myndigheter som anser att jämställdhetsperspektivet inte är relevant med hänsyn till verksamhetens art. Kopplingen mellan de övergripande jämställdhetspolitiska målen och målformuleringarna i regleringsbrev är otydlig. Både målformuleringar och återrapporteringskrav är mycket allmänt hållna. RRV anser att regeringens jämställdhetsstrategi behöver förtydligas för att fungera effektivt som bas för styrningen av myndigheterna. Regeringen bör enligt RRV exempelvis föra in och klargöra det mainstreaming-perspektiv som man bl.a. har enats om inom EU. RRV föreslår också att regeringen utnyttjar möjligheten att mer långsiktigt styra myndigheterna mot ett sådant arbetssätt genom ett tillägg i verksförordningen.

Enligt vad utskottet har erfarit används rapporten som underlag för det utvecklingsarbete som en särskild arbetsgrupp för metodutveckling i jämställdhetsarbetet inom Regeringskansliet bedriver. Gruppen kommer att redovisa sina slutsatser någon gång efter sommaren 2001.

Enligt utskottets mening är RRV:s synpunkter mycket värdefulla och visar på nödvändigheten att precisera kraven på jämställdhetsarbete i myndigheternas regleringsbrev och att införa krav på återrapportering. En förändring i den riktning RRV pekar på skulle väsentligt bidra till att jämställdhetsarbetet förbättras. Utskottet anser därför att det är viktigt att arbetsgruppen i sitt fortsatta arbete beaktar RRV:s synpunkter och lämnar förslag till förändringar

som ligger i linje med dessa tankar. Utskottet förutsätter att regeringen kan utveckla arbetet i enlighet med detta.

Stockholm den 15 maj 2001

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sven-Erik Österberg (s), Hans Andersson (v), Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Björn Kaaling (s), Martin Nilsson (s), Stefan Attefall (kd), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Kristina Zakrisson (s), Camilla Sköld Jansson (v), Maria Larsson (kd), Christel Anderberg (m), Elver Jonsson (fp), Anders Karlsson (s), Henrik Westman (m) och Birger Schlaug (mp).

Avvikande meningar

1. Allmänna frågor (Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet)

av Margareta Andersson (c), Mikael Odenberg (m), Stefan Attefall (kd), Patrik Norinder (m), Maria Larsson (kd), Christel Anderberg (m), Elver Jonsson (fp) och Henrik Westman (m).

Ställningstagande

Arbetsmarknadsläget m.m.

Enligt Konjunkturinstitutets (KI) konjunkturbarometer för april har de internationella konjunkturutsikterna förskjutits i negativ riktning sedan marsrapporten. KI bedömer att BNP-tillväxten kommer att uppgå till 2,5% i år vilket är en nedjustering av den senaste prognosen i mars då BNP-tillväxten bedömdes uppgå till 2,8 % i år. För nästkommande år är dock tillväxtutsikterna enligt KI:s bedömning i stora drag oförändrade jämfört med marsrapporten, förutsatt att industriproduktionen tar fart redan efter sommaren.

Vi noterar att det råder osäkerhet bland konjunkturbedömare om den internationella konjunkturs utveckling. För en liten och öppen ekonomi, starkt beroende av exportmarknaden som Sverige, medför ett försämrat internationellt konjunkturläge stora påfrestningar. Även om den svenska ekonomin för tillfället får bedömas som relativt stark måste beredskap finnas för att utvecklingen kan bli sämre än den regeringen har räknat med. Det är därför oroande att antalet varsel redan har stigit och är det högsta sedan oktober 1996. Långtidsarbetslösheten är fortfarande oroande hög. Vi noterar också att antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program har ökat med ca 10 000 jämfört med april i fjol till 123 000.

Sett ur ett längre perspektiv har sysselsättningen minskat från närmare 4,5 miljoner personer i januari 1990 till strax under 4,2 miljoner i januari 2001. Sverige har i dag den högsta arbetslösheten någonsin i en högkonjunktur. Det s.k. obalanstalet (öppet arbetslösa och personer som finns i arbetsmarknadspolitiska program) uppgår till närmare 7 % för landet som helhet. Enligt SCB:s AKU-undersökningar för mars månad 2001 är mer än 700 000 människor fortfarande arbetslösa, om man förutom de öppet arbetslösa också räknar in personer som är i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, latent arbetssökande, personer i Kunskapslyftet och undersysselsatta. Den öppna arbetslösheten har visserligen minskat det senaste året, men vi noterar också att antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program ökat. Det är inte rimligt att, som regeringen, lägga ner all kraft på att uppnå statistiska mål. Enligt vår uppfattning borde det ha funnits förutsättningar för fler att söka sig ut på den reguljära arbetsmarknaden under den högkonjunktur som varit. Nu ökar antalet varsel.

Det kan vara ett tecken på att företagen börja känna av avmattningen i ekonomin. Som nämnts tidigare bedömer KI också, att det finns risk att sysselsättningen planar ut eller till och med minskar. Vi är mycket oroade över denna utveckling.

Den svenska arbetsmarknaden är tudelad med stora regionala skillnader. I Stockholms län var det relativa obalansstalet lägst i riket med 3,1 % medan motsvarande andel var högst i Norrbottens län med 13,9 %.

Vi är förvånade över att det i vårpropositionen saknas åtgärder som kan bidra till att stärka tillväxten och som skulle kunna motivera regeringens optimism. Regeringen blundar för att Sverige har de mest konjunkturkänsliga statsfinanserna i världen. Samtidigt ser vi nu en snabb ökning av statens utgifter. Den höga arbetslösheten består liksom de långsiktigt strukturella problemen i svensk ekonomi.

Sysselsättningsmålet som innebär att 80 procent av befolkningen mellan 20 och 64 år skall vara reguljärt sysselsatta år 2004 kommer inte att nås med den av regeringen förda politiken. Det visar både KI:s rapport från mars månad i år och regeringens egen vårproposition. Som jämförelse kan noteras att den reguljära sysselsättningsgraden uppgick till 84,5 % 1987. År 2000, på toppen av en högkonjunktur, är bara 77,2 % av arbetskraften sysselsatt. Den stora skillnaden gentemot 1987 är att antalet förtidspensionerade stigit kraftigt, liksom de som är arbetslösa och de som studerar. Konjunkturinstitutets prognoser visar att just det stora antalet förtidspensionerade kommer att vara det stora hindret för att nå sysselsättningsmålet. Vårpropositionen innehåller dock inga förslag som på ett avgörande sätt skulle minska det stora antalet förtidspensionerade.

Konjunkturinstitutet skriver vidare i sin rapport att ”den öppna arbetslösheten vid ett slutet produktionsgap bedöms vara strax under fyra procent”. Detta indikerar att svensk ekonomi saknar den dynamik som är nödvändig för att arbetslösheten ska kunna pressas tillbaka i någon väsentlig utsträckning. Med tanke på att vi troligen är på väg nedåt från en flerårig högkonjunktur är regeringens ovilja att angripa de strukturella problemen i svensk ekonomi mycket oroande.

Om det skall vara möjligt att bryta den pågående utflyttningen från glesbygd till storstad, och från hela Sverige till utlandet, krävs ett bättre näringsklimat på alla håll i landet. Det måste bli lättare att anställa och driva företag. Politiken måste ge tillgång till riskkapital och erbjuda en väl fungerande infrastruktur i vid mening. Arbetsmarknadspolitiken måste anpassas till en modern arbetsmarknad och till förhållanden som varierar i olika delar av landet.

Nya arbetstillfällen måste skapas i framför allt privat sektor. Ett gynnsamt klimat för små och stora företag är av största vikt i kampen mot den höga arbetslöshet som fortfarande består. Strukturella förändringar av skatterna och ett sänkt skattetryck, färre och enklare regler för företagen, modernare arbetsrätt och reformer i socialförsäkringssystemen ser vi som nödvändiga komponenter i det tillväxtfrämjande arbetet. Vi återkommer till detta.

Arbetsmarknadspolitikens inriktning

En alltför stor del av den arbetsföra befolkningen är fortfarande utanför arbetskraften. Den demografiska utvecklingen måste mötas med en politik för tillväxt och ett ökat arbetskraftsutbud. Det måste bli en bättre balans mellan tillgång på utbildad arbetskraft och arbetsmarknadens behov. Arbetslösheten måste avvecklas som samhällsligt problem.

För att få en bättre fungerande arbetsmarknad med minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning måste incitamenten för att arbeta stärkas. Enligt vår uppfattning skapar skattesystemet tillsammans med bidrags- och avgiftssystemen orimliga marginaleffekter för stora grupper. I framtiden måste skatterna utformas så att de ger möjlighet att påverka den egna livssituationen, stimulerar arbete, sparande och utbildning. *Minskad skattebörda och lägre marginaleffekter* bidrar till att fler får möjlighet att komma in på arbetsmarknaden och att det lönar sig att arbeta.

Ett gynnsamt klimat för *företagande* är av största vikt i kampen mot den höga arbetslösheten. Politiken måste också skapa sådana förutsättningar att fler företag kan växa. Skatterna på företagande och arbete måste sänkas. Modernare och bättre anpassade regelverk krävs för att underlätta startande och drivande av företag. Tjänstesektorn för hushållstjänster kan genom nya regler bidra med nytt företagande.

Det måste bli lättare att kombinera ett *aktivt yrkesliv med föräldraansvar*. Det skall vara lätt att arbeta och samtidigt ha barn och det skall vara möjligt att arbeta mer under de delar av livet då det passar bäst. Vi föreslår reducerad skatt på hushållsnära tjänster. Härigenom kan en ny arbetsmarknad öppnas med möjligheter till nya arbeten. Överkomliga priser på sådana tjänster skulle medföra att det blir lättare för kvinnor och män att hinna med både arbete och ansvar för hemmet. Den svarta arbetsmarknaden skulle därmed minska.

Lönebildningen behöver förändras så att den blir förenlig med en god samhällsekonomisk utveckling.

Det är hög tid att undanröja *arbetsrättsliga regleringar* som skapar problem både för nytilträdande på arbetsmarknaden men också för bl.a. småföretagen. Arbetsrätten måste förändras så att den motsvarar de krav som förhållandena på dagens arbetsmarknad ställer. Framför allt måste reglerna bli mer flexibla så att det blir lättare att på lokal nivå träffa avtal som är bättre anpassade till det enskilda företags eller den anställdes förutsättningar och behov. Bland annat måste det bli lättare både att visstidsanställa och anlita personal från bemanningsföretag.

I avvaktan på en mer genomgripande översyn av arbetsrätten bör ett flertal mindre förändringar kunna göras. Som exempel kan nämnas konfliktreglerna som bör ses över och fackets tolkningsföretråde i olika lagar som bör ersättas av medel för konfliktlösning som regleras i kollektivavtal. Vidare bör det i

lagstiftningen vad gäller rätten till stridsåtgärder införs ett proportionalitetskrav.

Med en reform av arbetsrätten i enlighet med våra rekommendationer skulle Sverige få en mer flexibel arbetsmarknad som skulle ge bättre förutsättningar för tillväxt. Härigenom skulle fler människor kunna få möjlighet till arbete och en god lönebildning underlättas.

Arbetsmarknadslagstiftningen måste medge flexibilitet för anställda och för arbetsgivare. Det kan exempelvis gälla frågor om arbetstidens längd och arbetets förläggning. Antalet arbetsmarknadspolitiska program måste bli mindre och regelverket kring dessa förenklas och göras tydligare. I stället för volyminriktade program som syftar till att pressa ner den öppna arbetslösheten är det angeläget att insatser riktas mot bristyrkesutbildning och meningsfulla yrkesinriktade utbildningar.

Arbetsmarknadsverkets verksamhet måste bli mycket effektivare. Privata arbetsförmedlingar och bemanningsföretag underlättar för människor att finna ett passande arbete. Det har visat sig att bemanningsföretag har varit framgångsrika i strävandena att få också grupper som bedömts som svårplacerade i arbete.

Arbetslöshetsförsäkringen skall vara en omställningsförsäkring. Den skall vara allmän och obligatorisk. Den skall vara utformad så att den ger incitament till arbete samtidigt som den ger en rimlig ekonomisk trygghet i oförutsedda situationer.

Det är av avgörande betydelse att *utbildning* på alla nivåer från grundskola till högskola präglas av hög kvalitet för att den kompetens som är ett viktigt fundament för hög framtida tillväxt skall kunna vidmakthållas och utvecklas. Det måste också löna sig med utbildning.

Genom ett system med *personliga utbildningskonton* kan bättre ekonomiska förutsättningar skapas för alla vuxna att påbörja fort- och vidareutbildning. Det kan ske genom att den enskilde medges skatteavdrag för de medel som avsätts på samma sätt som nu sker för avsättning till pensionsförsäkringar. Även arbetsgivaren kan ges rätt att avsätta lika mycket som den enskilde.

Ett *lärlingsystem* bör ingå som en naturlig del i såväl gymnasieutbildningen som arbetsmarknadsutbildningen. Genom att yrkesinriktad utbildning integreras mer målmedvetet i företagen förbättras effektiviteten. Lärlingsutbildningen bör expandera och ersättningarna fastställas till en nivå som gör lärlingsprogrammen attraktiva också för företagen.

Såväl den ekonomiska politiken som arbetsmarknadspolitiken måste utgå från att både kvinnor och män skall ha goda möjligheter att forma sina egna liv fria från könsroller och fördomar. En rad reformer är nödvändiga om vi skall kunna nå närmare målet om ett *jämställt samhälle*, där individens önskemål, inte könstillhörigheten, är styrande. Bland annat behöver arbetsmarknadslagstiftningen och utformningen av offentlig verksamhet reformeras.

Den könsuppdelade arbetsmarknaden, de låga lönerna samt det bristande inflytandet i kvinnodominerade sektorer måste motverkas och snarast undanröjas. En viktig del i insatserna för att öka tillväxten är att med kraft under-

lätta kvinnligt företagande. Såväl kvinnors som mäns förmåga måste bättre tas till vara, bl.a. genom att den offentliga tjänstesektorn öppnas för nya arbetsformer, regelförenklingar genomförs och skattetrycket på arbete sänks.

Vi menar att en öppnare arbetsmarknad för kvinnor måste eftersträvas. En mångfald av arbetsgivare och konkurrens om personalen är det bästa sättet att åstadkomma bättre löner för de många kvinnor i yrken med lång utbildning som i dag är underbetalda. De offentliga monopolen måste brytas så att kvinnor i lika hög grad som män kan finna alternativa arbetsgivare.

Arbetsliv

Antalet sjukskrivningar och antalet anmälda arbetsskador har ökat kraftigt under slutet av 1990-talet. Som majoriteten i utskottet också har påtalat är det främst de långtidssjuka som ökat i antal. Arbetssjukdomar orsakade av organisatoriska och sociala faktorer har ökat mest av samtliga sjukdomar. Flertalet är relaterade till stress och hög arbetsbelastning.

Vi ser med stor oro på denna utveckling. Det förebyggande arbetet mot *ohälsa* måste bli mer inriktat på den enskilde individen. Villkoren i arbetslivet måste göras mer flexibla så att människor får större inflytande över arbetstider, den egna kompetensen och den egna arbetsmiljön. Företagen bör ges bättre incitament att arbeta för en förbättrad arbetsmiljö på de arbetsplatser och i de yrkesgrupper där ohälsa är vanligt förekommande. Det är dock inte bara villkoren i arbetslivet som har betydelse för människors hälsa utan också människors hela livssituation. Vi återkommer därför även i detta sammanhang till vårt tidigare nämnda förslag om hushållsnära tjänster som skulle kunna underlätta för familjer att klara av förutsättningarna i arbetslivet.

Ansträngningar bör också göras för att få *förtidspensionerade* att återgå till arbetslivet.

Slutsats

Det anförda innebär att utskottet avvisar propositionen yrkande 1. Vi förordar istället att finansutskottet tillstyrker motionerna Fi17 yrkandena 1, 7, 10 och 15, alla delvis, Fi18 yrkandena 1 och 2, båda delvis, Fi19 yrkandena 1,7, 9, 10, alla delvis samt Fi20 yrkandena 1, 8, 9, 11, 13, 19, och 21, alla delvis .

2. Arbetsmarknadsverket m.m. (Centerpartiet och Folkpartiet)

av Margareta Andersson (c) och Elver Jonsson (fp)

Ställningstagande

Vi har tillsammans med Moderaterna och Folkpartiet i avvikande mening 1 utvecklat vår syn på allmänna inriktningen av politiken. Vi vill dessutom anföra följande.

Den viktigaste uppgiften för arbetsförmedlingen är den s.k. matchningen, d.v.s. att förmedla arbeten till arbetssökande och arbetskraft till arbetsgivarna på ett snabbt och rationellt sätt. Något är fel när det förekommer brist på arbetskraft vid sidan om en hög arbetslöshet. Enligt vår uppfattning är AMV i sin nuvarande form ineffektivt. Kritik har riktats mot verket såväl från företagare som arbetssökande.

Verksamheten inom arbetsmarknadspolitiken bör delegeras så att den kan utformas på ett mer flexibelt sätt och anpassas till regionala och lokala behov och förutsättningar.

Vi menar att det är nödvändigt att en reformering av AMV nu inleds. Därigenom kan resurserna till AMV minska. Till skillnad från majoritet avvisar vi därför regeringens förslag om att AMV permanent skall ges extra resurser för personalförstärkningar.

Sedan mitten av 1990-talet har antalet företag som hyr ut personal ökat kraftigt. Företagen är koncentrerade till storstäderna men de senaste två åren har branschen expanderat snabbare i övriga delar av landet. Vi anser att dessa privata alternativ bör utnyttjas i regioner där det är möjligt. Det skulle kunna avlasta den statliga arbetsförmedlingen samtidigt som ökad konkurrens kan medföra kvalitetsförbättringar och en högre effektivitet. Privata förmedlingar bör kunna konkurrera med offentliga förmedlingar på likartade villkor.

Vi menar därmed att motionerna Fi19 yrkande yrkande 4 delvis och Fi20 yrkandena 1 och 19 båda delvis bör tillstyrkas i tillämpliga delar

3. Preliminära ramar för utgiftsområdena 13 och 14 åren 2002–2004 (Moderaterna)

av Mikael Odenberg, Patrik Norinder, Christel Anderberg och Henrik Westman (alla m).

Ställningstagande

Vi har i den avvikande meningen nr 1 gemensamt med Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet lämnat en övergripande beskrivning av hur vi

anser att den allmänna inriktningen av politiken bör utformas. När det gäller regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden vill vi anföra följande.

Utgiftsområde 13

Enligt vår uppfattning måste arbetsmarknadspolitiken koncentreras och effektiviseras. De åtgärder som genomförs skall leda till konkreta resultat, dvs. att fler individer erhåller ett ordinarie arbete. Målet skall vara att alla individer som vill ha ett arbete också skall ges reella möjligheter att få det.

Som tidigare framhållits måste arbetslöshetsersättningen reformeras. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän och obligatorisk. Den skall administreras av staten och inte av de fackliga organisationerna. Försäkringen skall utformas så att den ger tydliga signaler till den enskilde att söka och acceptera erbjudande om nytt arbete. Den enskildes ansvar för finansieringen skall öka. Ersättningen skall begränsas i tiden och ersättningsnivån bestämmas till 75 % av den tidigare inkomsten. Vi återkommer i samband med behandlingen av budgetpropositionen hösten 2001 med ett samlat förslag om utformningen av arbetslöshetsförsäkringen. I detta förslag kommer vi att ta ställning till eventuella förändringar av ersättningsnivåerna. Vi motsätter oss därför nu de av regeringen aviserade höjningarna av ersättningsnivåerna.

Utgiftsområde 14

Vi anser att kostnaderna för administrationen av den statliga arbetsmarknadspolitiken m.m. skall minskas. Alla ombudsmän mot diskriminering bör samlas i en myndighet under detta utgiftsområde. Medlingsinstitutets uppgifter bör begränsas.

Med hänsyn till det anförda anser vi sammanfattningsvis att den i motion Fi17 yrkande 5 delvis (m) föreslagna preliminära fördelningen på utgiftsområden bör godkännas som riktlinje för regeringens budgetarbete. Detta innebär att propositionen i motsvarande delar (prop. yrk. 4 delvis) samt motionerna Fi18 yrkande 7 delvis (kd), Fi19 yrkande 4 delvis (c) och Fi20 yrkande 4 delvis (fp) bör avslås. Vårt förslag till riksdagsbeslut framgår av nedanstående tabeller.

UTGIFTSOMRÅDE 13

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	54 002	42 666	33 008
Differens prop.	- 5 197	- 17 293	- 26 585

UTGIFTSOMRÅDE 14

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	8 310	8 195	8 110
Differens prop.	- 146	- 230	- 335

4. Preliminära ramar för utgiftsområdena 13 och 14 åren 2002–2004 (Kristdemokraterna)

av Stefan Attefall och Maria Larsson (båda kd).

Ställningstagande

Vi har i den avvikande meningen nr 1 gemensamt med Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet lämnat en övergripande beskrivning av hur vi anser att den allmänna inriktningen av politiken bör utformas. När det gäller regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden vill vi anföra följande.

Utgiftsområde 13

Vi anser att en viktig strukturreform för bl.a. bättre lönebildning är ökad självfinansieringsgrad i en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Genom en högre självfinansiering synliggörs arbetslöshetens kostnader. En sådan förändring innebär också en kraftig minskning av utgifterna på utgiftsområdet. Den enskilde kompenseras genom sänkt inkomstskatt. Det är också nödvändigt att förändra det nuvarande regelverket för att undanröja sådant som hindrar människor från att ta de arbeten som finns och erbjuds. Den arbetslöse förlorar i vissa situationer ekonomiskt, eller vinner mycket lite, på att ta ett arbete jämfört med att uppbära arbetslöshetsersättning i kombination med övriga bidrag.

Genom våra förslag om ökade resurser till fler tjänster inom vård, omsorg och skola, samt tillsammans med partiets förslag om företags- och tillväxtfrämjande åtgärder kommer arbetslösheten att minskas.

Som framhållits i den gemensamma avvikande meningen måste det nuvarande regelsystemet för de arbetsmarknadspolitiska programmen förenklas och antalet insatser minskas. Även flyttningsbidraget bör avskaffas.

Utgiftsområde 14

Enligt vår uppfattning är det möjligt att genomföra besparingar vad gäller Arbetsmiljöverket, Arbetslivsinstitutet och Medlingsinstitutet.

Med hänsyn till det anförda anser vi sammanfattningsvis att den i motion Fi18 yrkande 7 delvis (kd) föreslagna preliminära fördelningen på utgiftsområden bör godkännas som riktlinje för regeringens budgetarbete. Detta innebär att propositionen i motsvarande delar (prop. yrk. 4 delvis) samt motionerna Fi17 yrkande 5 delvis (m), Fi19 yrkande 4 delvis (c) och Fi20 yrkande 4 delvis (fp) bör avslås. Vårt förslag till riksdagsbeslut framgår av nedanstående tabeller

UTGIFTSOMRÅDE 13

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	50 389	49 229	49 063
Differens prop.	- 8 810	- 10 730	- 10 530

UTGIFTSOMRÅDE 14

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	8 320	8 279	8 299
Differens prop.	- 136	- 146	- 146

5. Preliminära ramar för utgiftsområdena 13 och 14 åren 2002–2004 (Centerpartiet)

av Margareta Andersson (c).

Ställningstagande

Vi har i den avvikande meningen nr 1 gemensamt med Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet lämnat en övergripande beskrivning av hur vi anser att den allmänna inriktningen av politiken bör utformas. När det gäller regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden vill vi anförda följande.

Utgiftsområde 13

Vi anser att den nuvarande utformningen av utgiftsområdena 13 och 14 bör ändras. Även vissa delar av utgiftsområde 15 bör ändras. Enligt vår uppfattning bör de kostnader som är kopplade till försörjningsstödet samlas under utgiftsområde 13 medan de övriga kostnaderna som inte hänför sig dit skall samlas under utgiftsområde 14. En sådan förändring ger enligt vår mening en klarare och överskådligare bild över arbetslöshetens kostnader samtidigt som ökade samordningsvinster kan göras och en större rättvisa uppnås.

Med hänsyn till att arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring anser vi att det är viktigt att åtgärder sätts in redan från första dagen. Det

första och grundläggande bör vara att se till att den arbetslöse erhåller en gymnasiekompetens. Därefter kan andra åtgärder sättas in och då i första hand högkvalitativa yrkesutbildningar som ökar den enskildes möjligheter att få arbete. Arbetslöshetsförsäkringens karaktär av omställningsförsäkring bör göras tydligare genom en successiv neddragning av ersättningsnivåerna. Ersättningen bör vara 80 % av den tidigare inkomsten under de första 200 dagarna för att sedan minska. Den maximala ersättningsperioden bör vara 600 dagar. Därefter bör en lägre ersättning utges. Ersättning skall vara permanent och den bör till skillnad från socialbidrag inte reduceras på grund av den arbetslöses besparingar eller fastighetsinnehav.

Vi anser att grundbeloppet i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas. Däremot motsätter vi oss att den högsta ersättningsnivån höjs. Enligt vår uppfattning kan dessa resurser i stället användas för att öka den enskildes möjligheter att ta ett arbete.

Utgiftsområde 14

Som framgår ovan föreslår vi att utgiftsområde 14 förutom kostnader som berör arbetsliv även skall omfatta kostnader för köp av arbetsmarknadsutbildning m.m., administration och förvaltning. Genom den föreslagna förändringen blir det tydligare vilka administrativa kostnader arbetslösheten medför. Vi motsätter oss ett genomförande av de aviserade personalförstärkningarna inom AMV.

Med hänsyn till det anförda anser vi sammanfattningsvis att den i motion Fi19 yrkande 4 delvis (c) föreslagna preliminära fördelningen på utgiftsområden bör godkännas som riktlinje för regeringens budgetarbete. Detta innebär att propositionen i motsvarande delar (prop. yrk. 4 delvis) samt motionerna Fi17 yrkande 5 delvis (m), Fi18 yrkande 7 delvis (kd), och Fi20 yrkande 4 delvis (fp) bör avslås. Vårt förslag till riksdagsbeslut framgår av nedanstående tabeller

UTGIFTSOMRÅDE 13

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	29 510	26 575	26 075
Differens prop.	- 29 689	- 33 384	- 33 518

UTGIFTSOMRÅDE 14

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	29 880	30 622	30 600
Differens prop.	+ 21 424	+ 22 197	+ 22 155

6. Preliminära ramar för utgiftsområdena 13 och 14 åren 2002–2004 (Folkpartiet)

av Elver Jonsson (fp).

Ställningstagande

Vi har i den avvikande meningen nr 1 gemensamt med Moderaterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet lämnat en övergripande beskrivning av hur vi anser att den allmänna inriktningen av politiken bör utformas. När det gäller regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifterna på utgiftsområden vill vi anföra följande.

Utgiftsområde 13

Som framgår av den gemensamma avvikande meningen är nödvändigt att reformera arbetsmarknadspolitiken. Vi anser bl.a. att AMS i sin nuvarande form bör läggas ned och att man i stället bör kunna använda sig av andra aktörer, exempelvis bemanningsföretag. Genom en sådan förändring kan utgifterna minska samtidigt som effektiviteten ökar. I den nu rådande högkonjunkturen bör det enligt vår uppfattning vara möjligt att minska omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen. Arbetslöshetsförsäkringen måste reformeras genom att egenavgiften blir högre. Därigenom minskar de offentliga utgifterna. Den enskilde skall kompenseras för den högre avgiften genom sänkt skatt.

Utgiftsområde 14

Vi anser att anslagen till olika organisationer bör minskas.

Med hänsyn till det anförda anser vi sammanfattningsvis att den i motion Fi20 yrkande 4 delvis (fp) föreslagna preliminära fördelningen på utgiftsområdena bör godkännas som riktlinje för regeringens budgetarbete. Detta innebär att propositionen i motsvarande delar (prop. yrk. 4 delvis) samt motionerna Fi17 yrkande 5 delvis (m), Fi18 yrkande 7 delvis (kd) och Fi19 yrkande 4 delvis bör avslås. Vårt förslag till riksdagsbeslut framgår av nedanstående tabeller

UTGIFTSOMRÅDE 13

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	44 764	44 954	45 138
Differens prop.	- 14 435	- 15 005	- 14 455

UTGIFTSOMRÅDE 14

Miljoner kronor

	2002	2003	2004
Utskottet	8 431	8 400	8 420
Differens prop.	- 25	- 25	- 25

BILAGA 17

Bostadsutskottets yttrande 2000/01:BoU5y

Preliminära ramar åren 2002–2004 för utgiftsområde
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och
byggande

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att bereda bl.a. bostadsutskottet tillfälle att avge yttrande över 2001 års ekonomiska vårproposition (prop. 2000/01:100) jämte de motioner som kan komma att väckas i de delar som berör utskottets beredningsområde.

I detta yttrande behandlas förslag om preliminär beräkning av ramar för utgiftsområde 18 för åren 2002–2004. Det gäller dels förslaget i vårpropositionen punkt 4, dels förslagen i partimotionerna 2000/01:Fi17 (m) yrkande 5, 2000/01:Fi18 (kd) yrkande 7, 2000/01:Fi19 (c) yrkande 4 och 2000/01:Fi19 (fp) yrkande 4. Bostadsutskottet tar i ett annat yttrande, 2000/01:BoU6y, upp de förslag som avser tilläggsbudgeten för år 2001.

Sammanfattning

Bostadsutskottet tillstyrker regeringens förslag till preliminär beräkning av medelstillelning för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande för åren 2002–2004. Utskottet avstyrker motstående motionsförslag.

Avvikande meningar (m), (kd), (c) och (fp) har avgivits till förmån för förslagen om preliminära ramar avseende utgiftsområde 18 i respektive partimotion.

Utskottets överväganden

Utgiftsområde 18 består främst av plan-, bygg- och bostadsväsendet, länsstyrelserna, lantmäteriverksamheten samt stöd till ekologisk omställning och utveckling. För år 2001 uppgår de totala anslagen inom utgiftsområdet enligt riksdagens beslut hösten 2000 till ca 11,6 miljarder kronor. Regeringen be-

räknar ramen för utgiftsområde 18 för år 2002 till 10 292 miljoner kronor, för år 2003 till 10 373 miljoner kronor och för år 2004 till 10 003 miljoner kronor.

De beräknade resurserna för utgiftsområdet åren 2002 och 2003 minskar i förhållande till de beräkningar som redovisas i budgetpropositionen för 2001. Minskningen är 720 miljoner kronor för 2002 och 241 miljoner kronor för 2003. Förändringen för år 2002 beror enligt den ekonomiska vårpropositionen huvudsakligen på minskade utgifter för bostadsbidrag och räntebidrag.

Av det underlag för beräkningen av utgiftsområde 18 under åren 2002–2004 som redovisas i propositionen framgår vidare att regeringens förslag bl.a. utgår från att:

- medel för ett femårigt investeringsbidrag för stöd till byggande av hyreslägenheter beräknas till 100 miljoner kronor för 2002 och 600 miljoner kronor från 2003,
- utgiftsområdet beräknas tillföras 13 miljoner kronor 2002 och 26 miljoner kronor från 2003 för åtgärder mot radon i bostäder,
- medel för stöd till investeringar som minskar klimatpåverkande utsläpp beräknas till 400 miljoner kronor för år 2004.

Vad gäller det sistnämnda stödet aviserar regeringen att en proposition med förslag om den närmare inriktningen kommer att presenteras för riksdagen hösten 2001.

I fyra partimotioner läggs det fram alternativa förslag till hur ramen för anslagsområde 18 bör beräknas för åren 2002–2004.

Enligt Moderata samlingspartiets partimotion 2000/01:Fi17 yrkande 5 i motsvarande del bör utgifterna för utgiftsområde 18 minska med 2 014, 2 421 respektive 1 898 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag för åren 2002–2004. Minskningen anges vara möjlig bl.a. genom att

- stödet till de lokala investeringsprogrammen avvecklas,
- bostadsbidragen renodlas till att endast gå till barnfamiljer för att på längre sikt växlas mot sänkt skatt,
- medel tills vidare inte beräknas för det av regeringen aviserade stödet till investeringar som minskar klimatpåverkande utsläpp,
- investeringsbidraget för nybyggnad av hyreslägenheter ej införs.

Kristdemokraterna föreslår i sin partimotion 2000/01:Fi18 yrkande 7 i motsvarande del att ramen för utgiftsområde 18 bör minska med 756 miljoner kronor år 2002 i förhållande till regeringsförslaget. Därefter föreslås minskningar av ramen med 1 331 miljoner kronor år 2003 och med 792 miljoner kronor år 2004. Förändringen i förhållande till regeringsförslaget uppkommer dels genom förstärkningar inom vissa områden, dels genom besparingar. Förstärkningarna inom utgiftsområdet innebär att

- villkoren för bostadsbidrag förbättras genom att de individuella inkomstgränserna slopas, reglerna om bidragsgrundande bostadsyta ändras samt den barnrelaterade delen av bostadsbidraget höjs,
- ett nytt anslag inrättas för förbättrad inomhusmiljö och allergisanering av bostäder och skolor.

De förordade besparingarna innebär att

- räntebidragen trappas av snabbare,
- investeringsbidraget för nybyggnad av hyresbostäder ej införs (samtidigt som resurser avsätts för en motsvarande sänkning av skatten på boendet),
- inga ytterligare medel anslås för stödet till de lokala investeringsprogrammen.

I Centerpartiets partimotion 2000/:Fi19 yrkande 4 i motsvarande del föreslås att utgifterna för utgiftsområde 18 minskas med 1 600 miljoner kronor år 2002, 2 100 miljoner kronor år 2003 samt 1 700 miljoner kronor år 2004 i förhållande till regeringens förslag. Minskningen av ramen för utgiftsområdet motiveras bl.a. med att

- investeringsbidraget för nybyggnad av hyreslägenheter inte bör införas,
- behovet av bostadsbidrag minskar genom andra familjepolitiska åtgärder som Centerpartiet föreslår,
- stödet till de lokala investeringsprogrammen bör avvecklas,
- medel för ett klimatpolitiskt investeringsprogram beräknas på utgiftsområde 20 i stället för utgiftsområde 18.

Enligt Folkpartiets partimotion 2000/01:Fi20 yrkande 4 i motsvarande del kan ramen för utgiftsområde 18 minskas med 1 914, 2 138 respektive 2 380 miljoner kronor för åren 2002–2004. I förhållande till regeringsförslaget föreslås att ramberäkningen utgår från följande besparingar:

- investeringsbidraget för nybyggnad av hyreslägenheter införs ej,
- stödet till de lokala investeringsprogrammen avvecklas,
- utgifterna för räntebidrag begränsas,
- utgifterna för bostadsbidrag begränsas genom ökat stöd till barnfamiljerna i annan form.

I folkpartimotionen anges att förslaget även utgår från att det inom ramen kan göras vissa omfördelningar där ett ökat ekonomiskt utrymme till följd av minskad byråkrati utnyttjas för ökad medelstildelning till studentbostäder.

Bostadsutskottet anför följande med anledning av förslagen i vårpropositionen och i de nu redovisade partimotionerna.

Under större delen av 1990-talet har påfrestningarna varit relativt stora på bostadssektorn i vid bemärkelse. Bostadsbyggandet har legat på en historiskt sett mycket låg nivå. Många bostadsföretag, bostadsrättsföreningar och enskilda husägare drabbades i början och mitten av 1990-talet av ekonomiska problem. Hyreshöjningarna har lett till en ansträngd privatekonomi för många hushåll. Den alltmer tilltagande bristen på hyreslägenheter i vissa delar av landet har försvårat situationen särskilt för ungdomar och hushåll som velat byta bostad eller flytta till en annan ort. Samtidigt har det ekonomiska utrymmet för staten att vidta olika stödåtgärder varit mycket begränsat på grund av de ekonomiska problem som accentuerades i början av det förra årtiondet.

Det är mot denna bakgrund tillfredsställande att konstatera att det nu åter finns utrymme för nya satsningar inom utgiftsområdet. Under det senaste året har åtgärder vidtagits bl.a. för att öka tillgången på studentbostäder. Från det

senaste årsskiftet kan ett statligt investeringsbidrag utgå för åtgärder som främjar ekologisk hållbarhet vid bostadsbyggande. I årets ekonomiska vårproposition föreslår regeringen att det införs ett nytt investeringsbidrag för att stimulera nybyggnad av hyresbostäder. Ökade medel aviseras för åtgärder mot radon i bostäder. Regeringen aviserar också att förslag om ett stöd till investeringar som minskar klimatpåverkande utsläpp kommer att läggas fram under hösten.

Sammantaget anser bostadsutskottet att dessa åtgärder kan få stor betydelse för att påverka utvecklingen inom bostadssektorn i positiv riktning. Detta gäller inte minst det nya investeringsbidraget för byggande av hyreslägenheter. Behovet av åtgärder som kan öka byggandet av bostäder som kan efterfrågas av hushåll med normala inkomster är nu mycket stort. Det är därför nödvändigt att ramen för utgiftsområdet beräknas så att utrymme för den planerade bidragsgivningen skapas. Utskottet hänvisar i denna fråga i övrigt till sitt yttrande 2000/01:BoU6y där införandet av bidraget tillstyrks.

Bostadsutskottet kan konstatera att flera av de satsningar inom utgiftsområde 18 som regeringen förordat avvisas i partimotionerna (m), (kd), (c) respektive (fp). Det gäller bl.a. det nya investeringsbidraget för byggande av hyreslägenheter. Vidare bygger ramförslagen i dessa motioner på att stödet till de lokala investeringsprogrammen avvecklas. I tre av motionerna förordas också att villkoren för bostadsbidragen försämrats. Även räntebidragen till ny- och ombyggda bostäder förutsätts minska, dock utan att det anges vilka bostäder som skall få minskade bidrag. Inte heller i övrigt framgår av motionerna den närmare innebörden av de åtgärder som anses leda fram till besparingarna. Det kan i sammanhanget erinras om att bostadsutskottet vid flera tidigare tillfällen kunnat påvisa att motsvarande beräkningar om minskad ram och minskade anslag inom utgiftsområdet utgått från orealistiska antaganden.

De kraftiga minskningar av ramen för utgiftsområde 18 som föreslås i de aktuella partimotionerna kan inte förstås på annat sätt än att motionärerna anser att statens insatser i de frågor som hanteras inom utgiftsområdet nu bör begränsas kraftigt. Utskottet delar inte denna syn. Det är tvärtom nödvändigt att staten tar initiativ på flera områden som bostadssektorn inte förmått lösa på egen hand. Som framgått ovan gäller det bl.a. behovet av nybyggda hyreslägenheter. Även i frågor om en god bostadsmiljö och sunda bostäder är det nödvändigt med fortsatta statliga insatser. Det nyligen införda investeringsbidraget för ekologisk hållbarhet vid bostadsbyggande liksom den aviserade satsningen på åtgärder mot radon i bostäder är exempel på sådana insatser.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker bostadsutskottet att den i propositionen redovisade beräkningen av medelstilldelningen för utgiftsområde 18 åren 2002–2004 används som riktlinje för regeringens budgetarbete. Detta innebär att utskottet avstyrker motsvarande förslag i partimotionerna (m), (kd), (c) respektive (fp).

Stockholm den 15 maj 2001

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Carina Adolfsson Elgestam (s), Ewa Thalén Finné (m), Leif Jakobsson (s) och Dag Ericson (s).

Avvikande meningar

1. Den preliminära ramen för utgiftsområde 18 åren 2002–2004

Knut Billing (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thalén Finné (m) anser:

Den statliga styrningen av bostadssektorn genom detaljregleringar, subventioner och skatter har medverkat till de omfattande problem som i dag kan registreras på bostadsmarknaden. Det borde numera vara uppenbart för alla att det är dessa regleringar som till stor del hämmar framväxten av en effektiv och flexibel marknad som kan tillgodose människors efterfrågan.

Det kan konstateras att vi i Sverige har högre boendekostnader än i något annat jämförbart land. Skatterna på boendet motverkar rörligheten på marknaden och hindrar ungdomar från att skaffa sig en bostad. Fastighetsskatten utgör redan nu en månadshyra av tolv och riskerar att stiga ytterligare efter de senaste höjningarna av taxeringsvärdena. Politiska ingrepp på hyresmarknaden har lett till att hyreshus inte längre kan byggas, om normala krav på avkastning skall kunna tillgodoses. Valfriheten mellan de olika upplåtelseformerna på bostadsmarknaden begränsas genom statliga ingrepp.

Problemen på bostadsmarknaden med bl.a. en tilltagande bostadsbrist har i allt högre grad fått konsekvenser också för samhällsekonomin i övrigt. På flera orter hämmas en nödvändig tillväxt i ekonomin, och risken att företag väljer att lägga sina investeringar i andra länder ökar. För att tillväxtregionerna skall kunna växa krävs en flexibel bostadsmarknad som gör det möjligt för människor att flytta.

Trots att det sedan lång tid varit uppenbart att en omfattande avreglering måste genomföras på bostadsmarknaden och att bättre ekonomiska förutsättningar måste skapas för bostadsbyggande och bostadsförvaltning förblev regeringen länge helt passiv. När man under det senaste året börjat agera är det med sådana åtgärder som snarast riskerar att ytterligare förvärra situationen. Flera nya bidrag har införts som försvårar en långsiktigt sund utveckling av bostadsmarknaden. Det senaste exemplet är det förslag som regeringen lägger fram i vårpropositionen om att införa ett investeringsbidrag för nybyggnad av hyreslägenheter. En nästan helt enig bostadssektor har tidigare avvisat denna typ av statliga ingrepp på marknaden. Vad man i stället efterfrågar är bl.a. skattelättnader, förenklingar i plan- och byggprocessen samt rimliga villkor för hyressättning. På dessa områden har emellertid regeringen förblivit helt passiv.

Statens åtgärder inom bostadssektorn måste enligt vår mening inriktas på att skapa förutsättningar för marknaden att själv tillgodose behovet av bostäder. Detta kan leda till ett ökat byggande som motverkar bostadsbristen på våra tillväxt- och universitetsorter. Förutsättningar måste också skapas för en hyressättning i nyproduktion som innebär att fastighetsägare kan få full täckning för kostnaderna för ett bostadsprojekt.

Vi anser att det nu är hög tid att vidta de åtgärder som krävs för att uppnå en fungerande bostadsmarknad som styrs av människors efterfrågan och inte av subventioner, detaljregleringar och politiska ingrepp. Förslaget om preliminär ram för utgiftsområde 18 i Moderata samlingspartiets partimotion 2000/01:Fi17 utgår från att åtgärder med denna inriktning skall vidtas under åren 2002–2004. Dessa åtgärder innebär även att besparingar uppnås inom utgiftsområde 18. Det kan åstadkommas genom att inte införa nya statliga bidrag inom sektorn och genom en avveckling av de bidrag som visat sig vara ineffektiva eller konkurrensnedvridande. Vi bygger således vår ramberäkning bl.a. på att investeringsbidraget till nybyggnad av hyresbostäder inte införs och att stödet till de lokala investeringsprogrammen avvecklas snarast. En avgränsning av bostadsbidragen till att endast gå till barnfamiljer ger sänkta kostnader. På längre sikt kan bostadsbidragen växlas mot lägre skatt. Det finns inga skäl att i dagsläget, som regeringen föreslår, beräkna medel för ett stöd för åtgärder som minskar de klimatpåverkande utsläppen. Det är självklart att riksdagen inte kan ta ställning till ett sådant förslag innan mer information om stödets inriktning och innehåll presenterats av regeringen.

Vi föreslår mot bakgrund av det ovan anförda att finansutskottet tillstyrker Moderata samlingspartiets partimotion 2000/01:Fi17 yrkande 5 i motsvarande del. Regeringens förslag, liksom övriga motionsyrkanden, bör avstyrkas.

2. Den preliminära ramen för utgiftsområde 18 åren 2002–2004

Ulla-Britt Hagström (kd) och Annelie Enochson (kd) anser:

Det finns ett stort behov av reformer av de frågor som faller inom utgiftsområde 18. Det är därför angeläget att riksdagens beslut om preliminära ramar för utgiftsområdet får en sådan inriktning att det skapas utrymme för de konkreta åtgärder som måste vidtas under de närmaste åren. Förutsättningar måste skapas för att efterfrågan på bostäder skall kunna tillgodoses i alla delar av landet. Samtidigt är det nödvändigt att lyfta fram frågor om en god bostadsmiljö och sunda bostäder i betydligt större utsträckning. Vi anser att förslaget i Kristdemokraternas partimotion 2000/01:Fi18 yrkande 7 ger en bra utgångspunkt för riksdagens arbete inom området. Förslaget utgår både från besparingar i förhållande till regeringsförslaget och ökade satsningar där sådana främst behövs.

Det är nödvändigt att ge ett ökat stöd till de familjer som har en utsatt ekonomisk situation, så att de kan klara nödvändiga bostadsutgifter. Detta kan, som Kristdemokraterna föreslagit under lång tid, åstadkommas genom förändringar av villkoren för bostadsbidrag. Kristdemokraterna anser att de individuella inkomstgränserna som bidragsgrund för bostadsbidragen skall slopas och att den bidragsgrundande bostadsytan i bostadsbidraget skall öka. Detta tillsammans med en höjning av den barnrelaterade delen av bostadsbidraget med 100 kr per barn gör att ytterligare drygt 2 miljarder kronor bör beräknas för denna anslagspost.

Det andra större anslaget inom utgiftsområdet avser räntebidragen. Avgörande för utfallet av anslaget är räntenivån. I Kristdemokraternas budgetförslag reduceras denna anslagspost men kompenseras av en sänkning av fastighetsskatten. Vi avvisar regeringens förslag om ett nytt femårigt investeringsbidrag för byggande av hyreslägenheter. I stället bör en sänkning av skatten på boende genomföras i motsvarande omfattning. Vidare bör den statliga fastighetsskatten på sikt göras om till en kommunal avgift för kommunens självkostnad för nyttjandet av en fastighet.

De lokala investeringsprogrammen bör avvecklas i snabbare takt än vad regeringen aviserat. Programmen har utsatts för stark kritik och kan inte anses uppfylla principen om subsidiaritet, då besluten om bidragen centraliseras till Miljödepartementet. Kristdemokraterna menar att inga ytterligare medel skall avsättas för lokala investeringsprogram. En mindre del av regeringens föreslagna anslag bör dock omfördelas till en ny anslagspost för förbättrad inomhusmiljö, allergisanering av bostäder och skolor m.m.

Sammanfattningsvis föreslår vi att ramen för utgiftsområde 18, jämfört med regeringens förslag, minskas med 756 miljoner kronor för år 2002, 1331 respektive 792 miljoner kronor för åren 2003 och 2004. Regeringens förslag, liksom övriga aktuella motionsyrkanden bör avstyrkas.

3. Den preliminära ramen för utgiftsområde 18 åren 2002–2004

Rigmor Stenmark (c) anser:

En god bostad är en del av välfärden. Bostadspolitikerna bör inriktas på att skapa förutsättningar för en väl genomtänkt samhällsplanering och en god bostadsförsörjning. Det måste vara möjligt att bygga bra bostäder till rimliga kostnader. Samtidigt är det nödvändigt att finna former för att öka miljöhänsynen i planeringen.

Tillgången på bostäder i storstäder och högskoleorter är mycket mindre än efterfrågan. Det är därför angeläget att det byggs nya bostäder, framför allt i form av hyresrätter. Centerpartiet vill skapa bättre förutsättningar för boende och nybyggnation genom att sänka fastighetsskatten och ta bort den så kallade uttagsskatt som fastighetsförvaltare betalar för sin egen arbetskraft. Vidare bör åtgärder vidtas som främjar konkurrensen på byggmarknaden och därmed bidrar till sänkta byggkostnader. Denna typ av åtgärder kan ge betydligt bättre effekt på bostadsmarknaden än det av regeringen föreslagna investeringsbidraget för nybyggnad av hyresbostäder.

Vad gäller den preliminära ramen för utgiftsområde 18 under åren 2002–2004 anser jag att riksdagen bör följa förslaget i Centerpartiets partimotion 2000/01:Fi19 yrkande 4. Detta förslag utgår bl.a. från att ekonomiska förbättringar genomförs för många barnfamiljer genom ett höjt garantibelopp. Det innebär samtidigt att det beräknade utrymmet för bostadsbidragen kan minskas med 500 miljoner kronor för år 2002 och 700 miljoner kronor för åren 2003 och 2004. Vidare kan de beräknade medlen för stödet till de lokala

investeringsbidragen minskas med 1 000 miljoner kronor år 2002 och 800 miljoner kronor år 2003. Centerpartiet anser inte att medel för ett klimatpolitiskt program bör beräknas inom utgiftsområde 18. I partiets förslag har dessa medel i stället förts över till utgiftsområde 20 där de naturligen hör hemma. Som framgått ovan anser Centerpartiet inte att regeringens förslag om ett nytt investeringsbidrag för bostadsbyggande bör bifallas av riksdagen. Även detta innebär en besparing i förhållande till regeringens förslag om utgiftsram.

Sammanfattningsvis anser jag att riksdagen bör bifalla Centerpartiets förslag om att i förhållande till regeringsförslaget begränsa ramen för utgiftsområde 18 under åren 2002–2004. Ramen bör således minskas med 1 600 miljoner kronor för år 2003 och med 2 100 respektive 1 700 miljoner kronor för de två därpå följande åren. Regeringsförslaget, liksom övriga motionsyrkanden, bör avslås.

4. Den preliminära ramen för utgiftsområde 18 åren 2002–2004

Yvonne Ångström (fp) anser:

Bostadsmarknaden håller på att bli en av de besvärligaste flaskhalsarna för en ekonomisk tillväxt i landet. I storstadsregionerna blir bostadsproblemen ett allt större hot mot en gynnsam utveckling av jobb och välbefinnande för hela landet. Detta gäller även för universitetsstäderna och andra tillväxtorter. Det är nu nödvändigt att skapa förutsättningar för en fungerande bostadsmarknad i hela landet. Vi behöver få fart på bostadsbyggandet och få ner bygg- och boendekostnaderna. En ökad rörlighet på bostadsmarknaden är nödvändig för att fler människor skall kunna finna en passande bostad till en kostnad som för dem känns acceptabel. För att åstadkomma en sådan utveckling krävs en väsentligt annorlunda politik än den regeringen nu står för.

En politik som kan leda till en fungerande bostadsmarknad innebär bl.a. att åtgärder vidtas för att öka konkurrensen, minska de statliga regleringarna och begränsa skattebelastningen av boendet. De statliga regelsystemen för planläggning och byggande måste förenklas. Samtidigt måste kommunerna ta ett ökat ansvar för att höja planberedskapen och även i övrigt underlätta byggprocessen. Beskattningen i olika led fördröjar byggandet och boendet på ett oacceptabelt sätt. Fastighetsskatten bör avvecklas i sin nuvarande form.

Mångfalden på bostadsmarknaden kan öka genom en minskning av kommunala bostadsföretagens dominans på hyresmarknaden. Hyressättningen bör bli friare utan att man därför övergår till marknadshyror. Ett steg på denna väg bör vara att lägesfaktorn tillåts spela en större roll inom bruksvärdesystemet. Vidare bör en friare hyressättning kunna prövas i nyproduktionen. Det är emellertid viktigt att hyresgästerna får behålla sitt besittningsskydd.

Förslaget om en preliminär ram för utgiftsområde 18 för åren 2002–2004 i Folkpartiets partimotion 2000/01:Fi20 yrkande 4 utgår från en politik med den ovan angivna inriktningen. Detta innebär samtidigt att betydande besparingar kan åstadkommas inom utgiftsområdet i förhållande till regeringens

förslag. Besparingarna uppkommer bl.a. genom att vi avvisar regeringens förslag om ett nytt investeringsbidrag för nybyggnad av hyresbostäder. Denna typ av stöd har flera gånger tidigare visat sig vara ineffektivt och riskerar att göra större skada än nytta på bostadsmarknaden. Folkpartiets ramförslag utgår vidare från att stödet till de lokala investeringsprogrammen snarast avvecklas. Även detta stöd har visat sig vara ineffektivt och har dessutom kritiserats i flera revisioner och utredningar. Folkpartiets förslag om ett ökat stöd till barnfamiljerna innebär att de beräknade medlen för bostadsbidragen kan minskas. Slutligen bygger vårt ramförslag på att vissa omfördelningar görs inom utgiftsområdet. Det gäller bl.a. en omfördelning från byråkratin inom sektorn till stödet för byggande av studentbostäder.

Jag föreslår sammanfattningsvis att ramen för utgiftsområde 18 beräknas i enlighet med förslaget i Folkpartiets partimotion. Regeringens förslag bör således avslås.

BILAGA 18

Riksdagens revisorers yttrande

2001-05-15

Dnr 2001:89(90)

Finansutskottet

**Yttrande över regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2000
(2000/01:101)**

För fjärde året i rad lämnar regeringen i en separat skrivelse en redogörelse till riksdagen över det ekonomiska utfallet i staten. Detta år lämnas redovisningen tidigare än föregående år, vilket är något som finansutskottet tidigare har efterlyst.

Eftersom Riksdagen har uttalat (Konstitutionsutskottets betänkande nr 2000/01:KU8) att den framtida riksrevisionen bör få i uppdrag att granska statens årsredovisning lämnar Riksdagens revisorer även detta år ett kortfattat yttrande över statens årsredovisning.

Jämfört med den första redogörelsen har utformningen förbättrats avsevärt under åren. Dispositionen, tabellerna och diagrammen är tydliga och överskådliga. Det finns även tidsserier för flertalet ekonomiska data. Riksdagens revisorers tidigare synpunkter på årsredovisningen, bl a vad gäller de skilda sätten att beräkna det ekonomiska utfallet i staten är i stort sett tillgodosedda.

Finansutskottet och Riksdagens revisorer har tidigare haft synpunkter på redovisningen av statliga garantier. Denna redovisning har nu utvecklats betydligt, bl.a. med bättre förklaringar av grundläggande begrepp och med tidsserier över hur garantiåtagandena har utvecklats. Även i övrigt finns klara analytiska förbättringar, bl.a. i form av en diskussion kring riskerna för att olika garantier måste infrias och vilken beredskap staten har för detta. De statliga garantierna är en viktig del av statens åtaganden för framtiden. Det är viktigt att arbetet med hur detta åtagande ska hanteras fortsätter att utvecklas.

Detta ärende har avgjorts av revisorernas arbetsutskott. I beslutet har deltagit revisorerna Anders G Högmark (m), Per Rosengren (v), Anita Jönsson (s) samt kanslichef Åke Dahlberg.

Vid ärendets slutliga handläggning har vidare närvarit utredningschef Patrick Joyce, föredragande.

På Riksdagens revisorers vägnar

Anders G Högmark
Förste vice ordförande

Patrick Joyce
Föredragande

RIKSDAGENS REVISORER
100 12 STOCKHOLM

Besöksadress:
STORKYRKOBRINKEN 2

Telefon: 08-786 40 00
Telefax: 08-786 61 88
e-mail: riksdagensrevisorer@riksdagen.se

BILAGA 19

Finansutskottets offentliga utfrågning om lönebildningen

Tid: Torsdagen den 5 april 2001 kl. 09.00–12.00

Lokal: Skandiasalen i Neptunus

Inbjudna

Generaldirektör Susanne Ackum Agell, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)

Generaldirektör Ingemar Hansson, Konjunkturinstitutet (KI)

Generaldirektör Anders Lindström, Medlingsinstitutet

Professor Lars Calmfors, Institutet för Internationell ekonomi

Deltagande ledamöter

Jan Bergqvist (s) ordförande

Mats Odell (kd) vice ordförande

Gunnar Hökmark (m)

Bengt Silfverstrand (s)

Lisbet Calner (s)

Lennart Hedquist (m)

Sonia Karlsson (s)

Anna Åkerhielm (m)

Carin Lundberg (s)

Kjell Nordström (s)

Siv Holma (v)

Gunnar Axén (m)

Karin Pilsäter (fp)

Marie Engström (v)

Agne Hansson (c)

Stefan Attefall (kd)

Protokoll från finansutskottets offentliga utfrågning om lönebildningen

Ordföranden: Jag ber att få hälsa alla välkomna till finansutskottets utfrågning om lönebildningen. En väl fungerande lönebildning har stor betydelse för samhällsekonomin och dess utveckling. Men det handlar också om social sammanhållning i ett land.

Vi har en omfattande diskussion om vad som är rättvisa och rimliga löner. Det är en viktig diskussion. Det gäller bl.a. att bryta gamla dåliga traditioner som t.ex. att kvinnolönerna allmänt sett är lägre än männens löner.

En annan viktig sak är att de som har en sviktande hälsa eller arbetshandikapp av olika slag måste få chans att vara med i arbetslivet på goda villkor. Här vill jag uppmärksamma att arbetsmarknadsutskottet har en utfrågning just i dag med rubriken Ohälsa på jobbet – Vad är problemet?

Det finns all anledning att ha en omfattande diskussion kring dessa frågor så att vi får ett underlag för att kunna gå vidare bl.a. mot målet om arbete för alla. Vi är glada att vi här i dag har fyra mycket kunniga personer som ska medverka till att belysa dessa frågor och ge oss ett underlag för vårt fortsatta arbete.

Det är generaldirektör Susanne Ackum Agell som är chef för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, generaldirektör Ingemar Hansson som är chef för Konjunkturinstitutet, generaldirektör Anders Lindström som är chef för Medlingsinstitutet och professor Lars Calmfors som är chef för Institutet för Internationell ekonomi.

Jag tror att det bästa är att vi inleder med de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen i Sverige. Det är Ingemar Hansson som gör den inledningen. Varsågod.

Generaldirektör Ingemar Hansson: Jag tänkte presentera de samhällsekonomiska förutsättningarna för svensk lönebildning mycket med utgångspunkt från den rapport som Konjunkturinstitutet kom ut med i höstas. Den beskriver svensk och internationell löneutveckling i ett historiskt perspektiv men även effekterna av olika löneökningstakter för svensk ekonomi. Sedan tänkte jag också tala om vår senaste prognos för löneutvecklingen och dess effekt på framtida sysselsättning och arbetslöshet.

Om jag börjar med att titta lite bakåt visar detta diagram skillnaden mellan löneökningstakten i Sverige och löneökningstakten i EU-området. Den blå kurvan visar skillnaden i nominell löneökningstakt.

Som framgår av kurvan har den svenska löneökningstakten legat något högre än den genomsnittliga i EU under stora delar av perioden förutom i början av 90-talet. I början av 90-talet hade vi också en mycket djup lågkonjunktur i svensk ekonomi. Under de senaste 15–20 åren är det enbart under

den väldigt djupa lågkonjunkturen som vi har nått en lägre löneökningstakt än övriga Europa.

En sådan lite högre löneökningstakt vore hållbar om också produktivitetsutvecklingen i Sverige vore högre. Då skulle vi kunna betala den högre löneökningstakten med hjälp av högre produktivitetsutveckling. Men som ni ser på nästa diagram har det inte varit på det viset.

Den heldragna kurvan visar utvecklingen av arbetskostnaden per producerad enhet i Sverige jämfört med i OECD-området som helhet. Som ni ser av den heldragna kurvan har den relativa lönekostnaden, om man bortser från växelkursjusteringar, gått upp i mitten av 70-talet. Den låg plant ett tag i slutet av 70-talet, därefter gick den upp mycket kraftigt under hela 80-talet och sedan har den stagnerat på en hög nivå.

Det är så länge man bortser från växelkursjusteringar. Hade vi inte haft växelkursjusteringar skulle den relativa lönekostnaden per producerad enhet ha ökat med ungefär 40 % år 2000 jämfört med utgångsläget år 1970. Det hade absolut inte varit hållbart.

Vad som i stället har skett är att växelkursen har deprecierats vid ett flertal tillfällen i mitten av 70-talet, i början av 80-talet och i början av 90-talet. Om man även tar med växelkurseffekterna har vi i stället en utveckling enligt den streckade kurvan. Där ser vi att växelkursjusteringarna har mer än väl kompenserat för den högre lönekostnadsutvecklingen.

Det har lett till att kostnaden per producerad enhet omvägt i samma valuta är betydligt lägre nu än den var år 1970. Den är förvånansvärt mycket lägre. Sveriges industri har i dag en god konkurrenskraft, bl.a. genom att devalveringarna har varit stora och mer än väl kompenserat för skillnaderna i löneutveckling.

Historiskt har kostnadsproblem i högsta grad lösts genom ofrivilliga anpassningar av växelkursen. Framöver finns inte den möjligheten. För det fall att Sverige skulle gå med i EMU har vi gemensam valuta. Då är växelkursjusteringar uteslutna av det skälet.

Men även om vi inte går med i EMU har Sverige ungefär samma inflationsmål som OECD och EU. Sverige har genom beslut i riksdagen som mål att vi ska ha ett fast penningvärde. Riksbanken har översatt det som att vi ska ha en inflation på 2 % med ett toleransintervall på plus minus 1 procentenhet. Det är ungefär samma mål som finns i övriga OECD, för ECB, för Bank of England och även för USA.

Framöver ska vi ha samma inflation. Om vi inte vågar räkna med att produktivitetsökningen ska bli varaktigt högre i Sverige än i omvärlden, vilket åtminstone inte KI vågar räkna med, kan vi heller inte ha högre löneutvecklingstakt än omvärlden.

Jämfört med utvecklingen under de senaste 20–30 åren krävs det nedjusteringar av svensk löneökningstakt till den som råder i omvärlden. Detta konstaterades för ett bra tag sedan av den s.k. Edinggruppen som bestod av arbetsmarknadsparternas ekonomer. Den konstaterade att vi framöver måste ha

en löneökningstakt i takt med övriga Europa. Den preciserade siffran till ungefär 3 ½ %.

I rapporten har Konjunkturinstitutet också gjort en studie av vad som händer om löneökningstakten blir högre än den löneökningstakt som är förenlig med 2 % inflation. Anta att löneökningstakten redan vid nuvarande arbetslöshet hamnar väsentligt över en takt som är förenlig med 2 % inflation.

Vi har räknat på effekterna av en extra löneökning på 1 ½ procentenhet, som avspeglar en sämre fungerande arbetsmarknad eller, om man så vill, en högre jämviktsarbetslöshet. Vi har gjort en kalkyl på de makroekonomiska effekterna av en sådan högre löneökningstakt.

Sverige har nu en penningpolitisk regim där Riksbanken ska välja reporänta så att man på sikt når 2 % inflation. Vi räknar med att en löneökningstakt som är 1 ½ procentenhet högre än i basalternativet leder till att reporäntan höjs med 3 procentenheter för att bromsa tillväxten och den vägen sänka inflationstrycket och få en lägre sysselsättning och högre arbetslöshet.

Det leder till en något starkare krona och en något högre prisnivå. Men den dominerande effekten är att tillväxten blir svagare. Det slår på sysselsättningen, om lönebildningen fungerar sämre. Vi räknar med att sysselsättningen redan första året blir sämre. Så småningom stabiliserar sig sysselsättningen och blir 3–4 procentenheter lägre än vad den skulle ha varit i annat fall.

Arbetslösheten blir då 1–1 ½ procentenhet högre än vad den blir med en väl fungerande lönebildning. Kortsiktigt kan man få ut en högre real timlön, eftersom priserna inte svarar omedelbart. Men på lång sikt, slutåret 2007, räknar vi med att priserna har hunnit i kapp de extra nominella lönerna. Man vinner ingenting i termer av reallön när väl anpassningen har fullföljts. I stället förlorar alla genom lägre sysselsättning och högre arbetslöshet.

Om sysselsättningen blir sämre blir också de offentliga finanserna sämre. Vi har beaktat det genom att se till att överskottet i de offentliga finanserna blir 2 % såväl i basalternativet som i alternativet med en sämre fungerande lönebildning. Det innebär att skatterna blir högre i sidoalternativet än i basalternativet.

Totalt sett slår den lägre sysselsättningen hårt på hushållens disponibla inkomster. Disponibel inkomst och konsumtion blir ungefär 4–5 procentenheter lägre på grund av den sämre fungerande lönebildningen.

Kontentan av detta är följande. Om lönebildningen ger ett utfall som inte är förenligt med 2 % inflation är det Riksbankens skyldighet att strama åt penningpolitiken så att vi bringar ned inflationen till 2 %. Det kostar i termer av en högre arbetslöshet och lägre sysselsättning, och det skadar de offentliga finanserna. Hushållen förlorar inte bara via lägre sysselsättning utan också indirekt genom att skatterna blir högre än vad de skulle ha blivit i annat fall.

Det är alldeles klart att hela medborgarkollektivet och för den delen hela löntagarkollektivet har allt intresse av att lönebildningen fungerar väl så att arbetslösheten kan vara på nuvarande nivå eller, ännu bättre, komma ned under nuvarande nivå.

Detta scenario avspeglar alltså att arbetslösheten på sikt blir högre än vad den är för närvarande beroende på en sämre fungerande lönebildning.

Rapporten skrevs i höstas. Då var vi osäkra på om det sämre scenariot skulle utvecklas eller om lönebildningen mer skulle bli i enlighet med 2 % inflation. Vi har nu sett avtal som har slutits på arbetsmarknaden, vilka enligt vår prognos resulterar i löneökningar på runt 4 %.

Löneökningar på runt 4 % är ungefär förenliga med 2 % inflation. Om löneökningarna blir 4 % finns det ingen direkt anledning för Riksbanken att höja räntan för att bromsa löne- och sysselsättningsutvecklingen. Vår nuvarande prognos är väl förenlig med en inflation på 2 %.

Vi har beaktat de avtal som har slutits. Prognosen förutsätter att resterande avtal hamnar på ungefär samma nivå. Därtill har vi lagt till en uppskattning av löneglidningen, dvs. olika typer av lönejusteringar utanför avtalen.

Dessa siffror avser alltså den totala genomsnittliga timlöneutvecklingen och ligger därmed rejält över de avtalsmässiga löneökningarna. Det sker lönebildning bredvid i form av löneglidning. Men det finns också strukturella effekter och sammansättningseffekter. Arbetsstyrkan får successivt en allt högre kompetensnivå. Det höjer också den genomsnittliga timlönen. Det är en del av den 4-procentiga ökningstakten.

Prognosen just nu är att lönerna ökar med runt 4 % per år. Det är förenligt med 2 % inflation och kräver inte att reporäntan höjs. Därmed inte sagt att 4 % är den idealiska löneökningstakten. Tvärtom är 4 % den maximala löneökningstakten man kan ha utan att inflationsmålet hotas.

Det kan man översätta i termer av att jämviktsarbetslösheten, den lägsta arbetslöshet som är förenlig med konstant inflation och konstant löneökningstakt, ligger i närheten av nuvarande arbetslöshetsnivå.

Samhällsekonomiskt och socialt är det naturligtvis önskvärt att arbetslösheten kan sjunka under nuvarande nivå och att sysselsättningen kan fortsätta att stiga ganska rejält.

Om vår prognos vore 3 % i stället för 4 % löneökningar hade vi kunnat lägga in en lägre reporänta och därmed få en högre tillväxt och en bättre sysselsättningsutveckling. Löneökningar på 4 % är således inte idealiska ur sysselsättningssynvinkel. Tvärtom indikerar det att ytterligare möjligheter att få upp sysselsättningen och ned arbetslösheten är förhållandevis begränsade.

Konjunkturinstitutet har gjort en kalkyl på sysselsättningsutvecklingen fram till år 2007 i vår senaste utgåva av konjunkturläget som vi publicerade för någon vecka sedan. Enligt dessa kalkyler kan ni se att vi haft en strålande uppgång av sysselsättningen de senaste tre fyra åren. Men givet att löneökningstakten blir runt 4 % finns det inte något större utrymme för fortsatta sysselsättningsökningar.

Vi räknar med viss sysselsättningsökning i år och även nästa år. Men därefter tenderar sysselsättningsandelen att plana ut strax under 80 %. Det är just beroende på att arbetslösheten nog ligger på ungefär jämviktsarbetslösheten, vilket i sin tur bl.a. styrks av att löneökningstakten är ungefär den som är förenlig med 2 % inflation.

Vår bedömning är att som det ser ut nu blir det svårt att nå regeringens och riksdagens mål om 80 % sysselsättning år 2004. Bland annat är vår bedömning att arbetsmarknaden är så pass stram att det är svårt att öka sysselsättningen på ett problemfritt sätt. Det baseras i sin tur bl.a. på vår prognos att löneökningarna blir runt 4 %.

Även om man jämför med EMU-området kan vi konstatera att löneökningstakten inom EMU-området ligger lägre än den svenska. Vår prognos för i år ligger runt 3 % för löneökningstakten inom EMU-området. Även i det perspektivet är 4 % i högsta laget.

Sammanfattningsvis är vår nuvarande löneprognos för i år och för nästa år förenlig med 2 % inflation. Men det är inte den samhällsekonomiskt bästa löneökningstakten. Om siffran hade legat lägre hade vi haft bättre förutsättningar för att sysselsättningen skulle fortsätta att öka, och vi hade mer varit i samklang med EMU-området.

Ordföranden: Vi tackar Ingemar Hansson och ber Susanne Ackum Agell att gå vidare under rubriken Lönebildningen, arbetsmarknadspolitiken och arbetskraftsutbudet.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag tror att mitt föredrag heter Arbetsmarknadspolitik och lönebildning.

Ordföranden: Vi har skrivit Lönebildningen, arbetsmarknadspolitiken och arbetskraftsutbudet. Du får gärna döpa om det. Det är du som ska bestämma vad du talar om.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Vilken tur att jag också ska tala om arbetskraftsutbudet, fast kanske mer kopplat till arbetsmarknadspolitiken.

Vi ska hata inflationen, har Gösta Rehn sagt en gång i tiden. För att undvika de inflationsdrivande flaskhalsarna på arbetsmarknaden var den aktiva arbetsmarknadspolitiken ett nödvändigt komplement till den solidariska lönepolitiken.

De människor som slagits ut från sektorer som inte var lönsamma vid den sammanpressade lönestrukturen skulle via den aktiva arbetsmarknadspolitiken slussas in i expanderande sektorer där det fanns ett efterfrågeöverskott på arbetskraft. Under omställningsperioden skulle man också uppbära ersättning från en arbetslöshetsförsäkring.

Ur detta perspektiv har arbetsmarknadspolitiken en gynnsam effekt på lönebildningen. Det är viktigt att vi kommer ihåg det. Men förutom den förväntade positiva effekten på lönebildningen har vi också i forskningen uppmärksammat en rad motverkande negativa effekter. Det är kanske främst dem jag kommer att koncentrera mig på i dag.

Det hänger samman med hur lönebildningen i ekonomin förväntas gå till. I de flesta nationalekonomiska lönebildningsmodeller antas arbetsgivarorganisationer och en arbetstagarorganisation förhandla om lönen. I de löneförhandlingarna är det en rad faktorer som påverkar utfallet.

En av de viktiga faktorerna är från arbetstagarorganisationernas sida: Vad händer om vi pressar upp lönerna alltför mycket? Vilket alternativ kommer våra medlemmar att hamna i? I de ekonomiska modellerna tänker vi oss att ju bättre alternativet är, desto högre kan man pressa upp lönerna. Ju högre arbetslöshetsersättningen är, desto mindre avskräckande är hotet om arbetslöshet. Ju bättre en aktiv arbetsmarknadspolitik fungerar, desto mindre avskräckande är det att pressa upp lönerna alltför högt, eftersom man då hamnar i den goda arbetsmarknadspolitiken.

Vilken effekt som dominerar på lönebildningen, den ursprungliga positiva effekten eller en del negativa biverkningar, är naturligtvis en empirisk fråga. Jag kan redan nu säga att resultaten inte är entydiga. Sammanfattningsvis vad gäller arbetslöshetsförsäkringens utformning är det ganska klart, teoretiskt sett, att man borde ha en löneuppdrivande effekt av ett generöst utformat system. Men vi finner inte några entydiga effekter på lönebildningen när vi studerar dem empiriskt.

Jag ska börja med att lite kort titta på arbetslöshetsförsäkring och de effekterna. I Sverige har vi en jämförelsevis generöst utformad arbetslöshetsförsäkring vad gäller ersättningsnivå och varaktighet. När man studerar olika länder och hur de konstruerar sina arbetslöshetsförsäkringar kan man ofta se att den generösa arbetslöshetsförsäkring är parat med sanktioner. Om man däremot inte har en generös arbetslöshetsförsäkring förutsätts inga människor ha incitament att fuska i systemet, och man behöver då inte ha sanktioner om man upptäcker fusk.

Arbetslöshetsförsäkringens utformning under 90-talet har varit förhållandevis generös, men ersättningsnivån har definitivt urholkats för många människor framför allt vad gäller taket. Alltfler människor slår i taket. Vad gäller varaktigheten utgör arbetslöshetsförsäkring ett slags inkomstförsäkring som i stort sett räcker livet ut. Tidigare har detta varit möjligt via deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har lett till en återkvalificering och en ny omgång försäkring.

I dagsläget är det så, att om man är arbetslös under en tillräckligt lång period hamnar man i aktivitetsgarantin. Den är ganska strikt i sin tillämpning. Man måste verkligen söka jobb intensivt under den tid som man deltar. Ur det perspektivet blir det intressant att följa hur man uppfattar det och om det är någonting som gör att arbetslöshetsförsäkring eller deltagande i åtgärder är mindre attraktivt.

Sanktionerna i Sverige är väldigt strikta i teorin, kanske för strikta. De är så pass strikta att de som är satta att övervaka systemet inte känner att de kan tillämpa det. Det känns inte som att straffet står i proportion till brottet: om en person inte söker ett jobb ska man av den anledningen stänga av personen

motsvarande 25 % av en årsinkomst. Det kan vara så pass mycket att man inte driver igenom sanktionerna.

Det tyder resultat på från Holland när man införde sanktioner. Man hade mer modellen att man tog bort allting som gjorde att människor fick en guldkant i tillvaron, dvs. kanske kunde gå på bio eller göra någonting roligt. Det var en väldigt liten sanktion under ett par månader, ungefär 10–20 % av inkomsten under den perioden. Det fick en väldigt kraftig effekt på beteendet i arbetslöshetsförsäkringen.

Här kan man med intresse studera den förändringen av sanktionerna som har börjat träda i kraft i februari i år.

En annan sak som ekonomer ofta påpekar men som det egentligen inte blir någon debatt om i Sverige är hur arbetslöshetsförsäkringen finansieras. Den finansieras via statsbidrag, och på marginalen finansieras den till 100 % via statsbidrag.

Det kan visa sig vara lite olyckligt med tanke på lönebildningen. Om det är så att man inom ett visst avtalsområde trissar upp lönerna så pass mycket att man skapar arbetslöshet inom avtalsområdet borde man ha en tydligare koppling mellan egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen för de medlemmar som faktiskt har fått en löneökning men som samtidigt har skapat arbetslöshet på det avtalsområdet.

Det var lite kort om arbetslöshetsförsäkringens utformning och inverkan på lönebildningen.

Om vi sedan går över på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna kanske vi först och främst ska titta på direkta studier av lönebildningseffekter av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Resonemanget är likadant vad gäller arbetslöshetsförsäkringen. Det kan faktiskt vara så i en förhandling att om alternativet till arbetslöshet är att man hamnar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och arbetstagarorganisationerna uppfattar det som något mycket bättre än att hamna i arbetslöshet kan det lönedämpande arbetslöshetsargumentet minskas något. Lönerna skulle av den anledningen trissas upp något i ekonomin av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den effekten fann man i studier som bedrevs under 90-talet: Ju mer arbetsmarknadspolitiska åtgärder man hade i ekonomin, desto mindre lönedämpande var det att hamna i arbetslöshet. Den senaste studien på detta område beaktar lite mer det som har hänt under senare delen av 90-talet. Där finner man inte den här effekten. Den senaste studien på området tyder således inte på några lönedrivande effekter av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Detta är en direkt studie av lönebildningseffekterna. Sedan kan man gå in och titta på detaljerna i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för att se hur de kan tänkas verka. Det är framför allt tre olika effekter av arbetsmarknadspolitiken som skulle verka positivt på lönebildningen.

Det gäller först de rörlighetsstimulerande åtgärderna som förmedlingsverksamhet, arbetsmarknadsutbildningar, att arbetskraften blir rörlig och hur många jobb som människor söker. Jag skulle direkt vilja peka på en brist. Vi har inte undersökt hur förmedlingsverksamheten har fungerat under 90-talet.

Men alla empiriska studier som vi har tidigare från Sverige och från utlandet tyder på att just förmedlingsverksamhet är väldigt viktig för matchningen och därmed lönebildningen på arbetsmarknaden. Jag ser ingen anledning att tro att det inte skulle gälla i dag.

Vad gäller arbetsmarknadsutbildningar är tanken där, som jag sade tidigare, att man ska ta människor med föräldrade yrkeskunskaper och via arbetsmarknadsutbildningen utbilda dem mot flaskhalsar i ekonomin. Under sent 80-tal verkade också arbetsmarknadsutbildningen ha en ganska bra träffsäkerhet vad gällde att utbilda människor så att de fick ett jobb snabbt och till en högre lön än tidigare.

Tyvärr kan vi inte se de effekterna under 90-talet. Arbetsmarknadsutbildningens träffsäkerhet verkar ha varit låg. Nu har det skett en omläggning av arbetsmarknadsutbildningen under senare år med mycket större fokus på att de ska leda till ett jobb. Jag tror att den senaste prognosen från AMS visar att 70 % av arbetsmarknadsutbildningarna leder till jobb inom sex månader. Det talar väl egentligen ingenting om effekten av arbetsmarknadsutbildningen. Men det visar ändå på en ökad träffsäkerhet. Huruvida den också identifierat flaskhalsar i ekonomin vet vi ännu inte.

Arbetskraftens rörlighet rör arbetsmarknadsutbildningar men också direkta pendlingsstöd och flyttbidrag som har funnits under en ganska lång period. Där vill jag återigen säga att inga studier har bedrivits av effekterna under sent 90-tal eller början av 2000. Däremot visar tidigare studier på ganska små – om några – effekter av den här typen av stöd.

En annan sak som har uppmärksammats är att arbetsmarknadspolitiska åtgärder, dvs. främst sysselsättningsskapande åtgärder som tidigare beredskapsarbeten, kan skapa inläsningseffekter. Människor valde att delta i en åtgärd för att kanske slippa byta yrke och hoppades på att yrket skulle få förnyad efterfrågan lite längre fram i tiden. Eller så kanske de hellre bodde kvar på en ort och deltog i beredskapsarbete och hoppades att efterfrågan fanns kvar på orten.

Det finns en del evidens som tyder på att det finns en inläsningseffekt, med reservationen att vi inte har studerat det under senare år. Jag vill tillägga att det på mitt institut pågår en sådan studie. Vi hoppas på att vi under tidig höst ska ha en del nya resultat.

Sökaktiviteten är naturligtvis viktig. Arbetsgivarna måste se att det finns bra arbetskraft att anställa. I jämförande länderstudier kan man se att de arbetslösa i Sverige söker förhållandevis få jobb och en förhållandevis låg andel timmar per vecka. Något som man bör tänka på när man utformar en arbetsmarknadspolitisk åtgärd är att vi har uppmärksammat att när man deltar i en åtgärd slutar man söka jobb. Det är naturligtvis förstäligt i den bemärkelsen att man då är fulltecknad hela dagen. Men det kan skapa inläsningseffekter för de här människorna om inte åtgärden ligger inom en väl utformad handlingsplan som ska leda till ett jobb.

Den sista viktiga biten av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är att förhindra marginalisering. Det finns en rad olika studier som tyder på att de

långtidsarbetslösa marginaliseras på arbetsmarknaden. När man sitter och förhandlar om löner beaktar man inte den här gruppen människor längre. Man har glömt bort att de nu arbetslösa förr var arbetskamrater. Löner sätts mer utifrån dem som har jobb. Då kan man tänka sig att det är ganska viktigt att arbetsmarknadspolitiken tränger in de långtidsarbetslösa på arbetsplatserna och gör dem synliga igen. Där tror jag inte att vi har gjort någon studie i Sverige. Det beror på att det är väldigt svårt metodologiskt och datamässigt.

Någonting som Jan var inne på som också är intressant i den här bemärkelsen är att sysselsättningsuppgången, som Ingemar alldeles nyss visade, har varit kraftfull i Sverige. Arbetslösheten har gått ned utan att vi än så länge har sett inflationsdrivande tendenser i ekonomin. En möjlig förklaring till det är att de aktiva åtgärderna har bibehållit människor i arbetskraften. Det här är inte vetenskapligt prövat, men det är en rimlig hypotes. Många länder har ägnat sig åt att pensionera bort människor under en sådan här långt utdragen lågkonjunktur. Om det då är så att det är väldigt svårt att få tillbaka dem i arbetskraften när konjunkturen vänder uppåt kan det skapa inflationstendenser och flaskhalsar i ekonomin. Att människor har bibehållits i arbetskraften via rundgången kan således ha underlättat den här konjunkturuppgången.

Ordföranden: Vi tackar Susanne Ackum Agell och överlämnar ordet till Lars Calmfors. Är vi överens om rubriken: Hur kommer lönebildningen att fungera de kommande åren?

Professor Lars Calmfors: Ja. Jag hade tänkt att enbart koncentrera mig på den frågan, alltså förutsättningarna för att löneökningarna ska stanna kvar på en låg nivå, dvs. någonstans runt 4 % eller kanske helst något under. Det gäller att så sker även om vi får en fortsatt gynnsam sysselsättningsutveckling, som vi hoppas.

Jag tänkte börja med att säga att såvitt man nu kan bedöma har det hittills gått förvånansvärt bra. Det ser ganska bra ut för i år och för nästa år, och kanske också för år 2003. Detta sagt med en viss reservation för de förhandlingar som fortfarande pågår. Jag tror att man måste säga att det ser bättre ut än vad de flesta ekonomer, inklusive jag själv, trodde. Det borde helt enkelt inte ha gått så bra som det har gjort. Jag tänkte vända på den vanliga frågeställningen där vi försöker förklara varför det går så dåligt. Det är lite trevligare att försöka förklara varför vi var för pessimistiska tidigare. Jag tänkte helt enkelt börja med att diskutera möjliga orsaker till den utveckling som vi har haft.

Jag ska lägga upp det så att jag börjar med rent teoretiska förklaringar. Sedan tänkte jag gå vidare och säga någonting om vad den empiriska forskningen säger. Jag ska avsluta med att spekulera lite mer och säga vad jag tror om framtiden på basis av detta.

Man kan lista olika strukturella förändringar som tycks ha ägt rum. En förändring under 90-talet är Riksbankens ökade självständighet och införandet av en inflationsmålsregim. Med en trovärdig låginflationspolitik minskar

inflationförväntningarna, och det ska ju bidra till lägre nominella löneökningar. Men det är också troligt att den här inflationsmålsregimen kan få löntagarna att acceptera lägre reala löneökningar än som annars blivit fallet. Det kan också uttryckas så att vinstandelen blir högre än vad den annars skulle ha blivit. Det beskrevs egentligen redan av Ingemar Hansson här. Skälet är naturligtvis att parterna är medvetna om att om man tar ut höga löneökningar hotar det inflationsmålet och kommer att utlösa räntereaktioner från Riksbankens sida. Så länge man har en viss grad av samordning är det rimligt att tro att man tar vissa strategiska hänsyn. Man håller helt enkelt igen därför att man vet att om man tar i för mycket, så kan det utlösa räntehöjningar som går ut över sysselsättningen.

Det här samspelet mellan en inflationsbekämpande centralbank och relativt samordnade löneförhandlingar är någonting som man har betonat ganska mycket i internationell forskning på senare år. Det är inte forskning som har gällt Sverige, utan man har framför allt försökt förklara varför lönebildningen i Tyskland har varit så pass återhållsam som den har varit. Då har man just pekat på det här spelet mellan tyska Bundesbank och tysk fackföreningsrörelse. Samma typ av resonemang bör vara tillämpligt även på Sverige.

Den andra punkten där det har skett förändringar gäller graden av samordning i löneförhandlingarna. Där talas det väldigt mycket om en pågående decentralisering av lönebildningen, vilket också är sant i en viss bemärkelse. Lönebildningen har blivit mer individualiserad. Friheten att fördela löneökningar mellan olika individer ute på den enskilda arbetsplatsen är ju större än tidigare. Formellt har vi inte längre centraliserade avtal som på SAF-LO-tiden. Men jag skulle nog ändå vilja hävda att den här bilden delvis är missvisande.

Egentligen har vi fått betydligt mer av samordning på senare år, men den är av mer informell karaktär. Det handlar om samordning mellan självständiga avtalsparter. Jag tänker då på det som sker inom ramen för industrins samarbetsavtal och andra sådana avtal. Jag tänker på den samordning som finns på LO-sidan, och kanske framför allt på det som inte syns så tydligt, nämligen att vi nog har en mycket stark informell samordning bakom kulisserna på arbetsgivarsidan. Där arbetar man mer med påtryckningar och stark normbildning. Det är en utveckling som är mycket lik den som vi har haft i många andra EU-länder, och inte minst i de länder som har gått med i EMU. Där har man försökt, och också lyckats hålla nere, löneökningarna genom s.k. sociala pakter, eller *social pacts*, som täcker stora delar av arbetsmarknaden. Det har alltså skett samtidigt som själva avtalen sluts på en mer decentraliserad nivå. Jag tror att detta skulle kunna vara ytterligare en förklaring.

Sedan kan man ju tänka sig att själva avtalskonstruktionen, dvs. detta med större frihet att lägga ut individuella löneökningar på de enskilda arbetsplatserna, kunnat hjälpa till att hålla tillbaka löneglidningen.

En fjärde faktor som jag tror att ekonomer, och kanske också de flesta andra, har underskattat är att vi av flera skäl förmodligen har fått ett starkare konkurrenstryck på produkt- och tjänstemarknaderna. Det handlar om direkta

avregleringar som vi har gjort på olika områden, en allmänt ökad internationell konkurrens och konkurrensutsättning i olika offentliga verksamheter. Vi har fått en allmänt mer aktiv konkurrenspolitik. Jag tror att det också kan verka tillbakahållande på löneutvecklingen. Om det är svårare för företagen att höja sina priser, bjuder de naturligtvis större motstånd mot löneökningar. Jag tror kanske att vi har underskattat betydelsen av detta tidigare.

Sedan var Susanne Ackum Agell inne på detta med arbetslöshetsförsäkringen. Där är forskningen väldigt tydlig. Lägre arbetslöshetsersättning leder till lägre lönenivåer. Det som har hänt i Sverige är ju en faktisk sänkning av ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen under 90-talet. Den har gått ned från 90 % till 80 %, och taket har blivit bindande för fler. Det kan också ha haft en tillbakahållande effekt. En sista faktor är skattesänkningar de allra senaste åren som kanske har minskat kraven på löneökningar före skatt, eftersom man får någonting efter skatt i alla fall.

Allt detta är rent teoretiska resonemang. Alla de här faktorerna skulle ha kunnat bidra till att det ser lite bättre ut än tidigare.

Nu tänkte jag gå över till min andra punkt. Vad säger då den empiriska forskningen? Vad ger den för belägg för att de här faktorerna kan vara viktiga?

Det finns tre olika typer av studier som man kan titta på. För det första finns det studier där man försöker förklara skillnader i arbetslöshetsutveckling eller löneutveckling mellan olika OECD-länder. Man förklarar variationer mellan länderna och över tiden inom länderna, s.k. panelstudier. Sedan kan man titta på direkta försök, som Susanne Ackum Agell också var inne på, att förklara löneökningarna i Sverige. Slutligen finns det en del försök att uppskatta vad den s.k. jämviktsarbetslösheten är.

Jag tänkte börja med att säga någonting om de här s.k. panelstudierna. De ger ganska mycket stöd för att några av de faktorer som jag har pekat på är viktiga. De pekar ganska tydligt på att det inte är så bra med okoordinerade förhandlingar på branschnivå. Det verkar vara mycket bättre med samordning antingen den är formell eller informell. Det är förmodligen också bättre med en långt driven decentralisering. Stödet är särskilt starkt för att man kan hålla nere de totala löneökningarna och få en bättre sysselsättningsutveckling med en viss grad av samordning.

Vi har också ett mycket starkt stöd för att en mindre generös arbetslöshetsförsäkring minskar arbetslösheten. Betydelsen av lägre skatter har också ganska mycket stöd. Sedan är det lite mer skakigt, men det finns ett visst empiriskt stöd för att en inflationsmålsregim och ökat konkurrenstryck är av betydelse.

Om man bara tittar på den här typen av forskning ger det anledning till en hel del optimism inför framtiden. Vi har nu en inflationsmålsregim som är trovärdig. Vi har förmodligen ett bibehållet konkurrenstryck. Vi är inne i en process där vi kan sänka skatter. En mer generös a-kassa drar naturligtvis åt ett annat håll. Ett EMU-medlemskap skulle kunna tänkas öka konkurrenstrycket, men jag tror att en annan effekt skulle dominera. Den avskräcknings-

effekt som Riksbankens reaktioner kan ha på lönebildningen skulle försvinna. ECB kommer ju inte att reagera på vad som händer i Sverige.

Om man tittar på den här typen av studier ger det underlag för fortsatt optimism. Om man i stället ser på skattningar av direkta lönesamband för Sverige, dvs. försök att förklara löneökningarna med ett antal olika faktorer, prisstegringar, produktivitetsökningar, skatter, arbetslöshet, omfattningen av AMS-åtgärder och hur höga vinsterna är, får man en annan bild. Det är en bild av anmärkningsvärd stabilitet i de här sambanden. Det ser ut som om den nedgång som har skett i löneökningstakten är precis det man skulle vänta sig med hänsyn till att inflationstakten gick ned och arbetslösheten upp under 90-talet. Det finns något lite stöd för att skattesänkningar kan bidra till lägre löneökningar, men det finns egentligen inget stöd för att de strukturella förändringar som vi vet ägde rum vid vissa tidpunkter har påverkat dessa. Man kan inte se att det händer någonting med de här lönesättningssambanden som man kan återföra till de strukturella förändringar som jag började med att tala om.

Om man ser det i det här perspektivet finns det anledning att vara lite mer orolig för framtiden. Så länge inflationen är låg kommer de nominella löneökningarna att vara låga. Men det är inte säkert att de blir låga i förhållande till pris- och produktivitet utveckling. Det är det viktiga för sysselsättningen. Man kan mycket väl få en utveckling där vinstandelarna pressas. Det är den utveckling som vi faktiskt redan ser. Det här diagrammet har jag tagit från KI:s senaste rapport. Nu sjunker ju vinstandelarna från en mycket hög nivå. Det går inte att säga att det är något problem i dag. Men jag känner en viss oro för att den här utvecklingen kan fortsätta.

Jag ska också säga någonting om den tredje typen av studier. Där har man direkt försökt uppskatta den s.k. jämviktsarbetslösheten. Med det menar vi helt enkelt den arbetslöshetsnivå vid vilken man kan hålla lönestegringstakten konstant eller hålla lönernas andel av förädlingsvärdet i produktionen konstant. Det är tekniskt ganska komplicerat att göra bra skattningar av var nivån för den här jämviktsarbetslösheten ligger. Problemet är att den förmodligen också förändras över tiden. Det ser man på att olika skattningar också ändras över tiden.

Det har gjorts olika skattningar. OECD har gjort en del sådant arbete som är ganska ambitiöst. Den tjockaste linjen i diagrammet är den faktiska arbetslöshetsutvecklingen. De andra två kurvorna är två skattningar av jämviktsarbetslösheten. Man kan se att om man gör det hela enligt konstens alla regler kan man få ganska olika tidsprofiler. Nu konvergerar de här skattningarna till 5 ½-6 % för 1999 i slutet av skattningsperioden. Det är ganska rimligt att de konvergerar eftersom inflationstakten och lönestegringstakten ligger ganska oförändrade. Då kommer man att få ungefär samma skattningar hur man än gör dessa.

OECD hamnar på betydligt högre nivåer än KI. Jag tror att de har hamnat för högt av olika tekniska skäl. Jag tycker utvecklingen nu tyder på att jämviktsarbetslösheten ligger lägre än OECD:s skattningar. Jag skulle tro att om

man gör om skattningarna på lite senare data får man också en ganska optimistisk bild av det hela. Vi borde kunna hålla arbetslösheten ungefär där vi är i dag.

Det här var, på ekonomers vanliga vis, lite för och emot och ingen klar slutsats. Så är det ju när man enbart försöker bygga på vad forskningen säger. Jag tänkte avsluta med att i stället säga vad jag tror. Jag ska föra tre ganska subjektiva resonemang om varför jag ändå tror att man ska oroa sig lite.

Jag tror att vi var för pessimistiska för några år sedan, men jag tror att det är motsatt fara nu. Nu har det gått förhållandevis bra, och då tenderar vi, med den flockmentalitet som ekonomer har, att dra slutsatsen att det nu ser väldigt bra ut. Jag tror att det finns en risk för att vi blir överoptimistiska. Jag skulle vilja peka på tre saker.

För det första vet vi historiskt att när löneökningsprocesser drar i gång, så går det i regel mycket långsamt. Nästan alla erfarenheter talar för det. Det blir inga explosioner. Det är en utveckling som drar i gång gradvis. Det gör att det kommer att ta tid innan vi ser att vi verkligen har slagit in på en sådan utveckling.

För det andra är det inte så konstigt att de tidigare avtalen, de som slöts från 1998 och framåt, gick bra. Det berodde naturligtvis på att det gick så fruktansvärt illa gången innan. Det fanns en allmän uppfattning att man nu måste göra bättre ifrån sig. Varför ser det så pass bra ut nu? Jag tror att det har funnits en känsla hos dem som har förhandlat fram t.ex. industrins samarbetsavtal, medlare och andra att nu ska man verkligen visa att de förra avtalen inte var en engångshändelse. Man har investerat väldigt mycket prestige i det. Jag tror att man än så länge har lätt att sälja återhållsamma löneavtal till medlemmarna eftersom minnet av 90-talskrisen fortfarande är så pass levande. Men jag tror att det successivt kommer att bli allt svårare. De personer som har investerat sin prestige i industrins samarbetsavtal kommer ju så småningom att försvinna. Det tror jag också kan spela in.

Den sista faktorn som jag vill peka på gäller att det finns ett stort behov av förändringar i lönerelationerna nu. Det är en ganska ovanlig situation. Nu är det grupper i offentlig sektor, dvs. inom skola, äldreomsorg, barnomsorg och sjukvård, som av marknadsmässiga skäl bör få en relativ lönehöjning. Symtomen på att vårt lönebildningssystem inte fungerar bra i dag är inte de totala löneökningarna, utan att systemet inte verkar kunna hantera de här relativlöneförändringarna. Jag tror att man mycket väl kan lyckas med att lägga locket på och hålla nere de totala löneökningarna. Men problemet är att det under tiden kommer att byggas upp spänningar i systemet. De här spänningarna kommer så småningom att göra att man inte heller kommer att kunna hålla de totala löneökningarna på en låg nivå.

Det är min bild av det hela. Jag erkänner villigt att vi ekonomer var alldeles för pessimistiska, men av det skälet tror jag inte att vi ska hoppa i motsatt tunna och tro att alla problem är lösta. Jag tror att det kommer att gå hyfsat nu, men jag kan se att ganska stora problem, som kan bli svåra att hantera, byggs upp inför framtiden.

Ordföranden: Tack, Lars Calmfors! Anders Lindström ska fokusera på den pågående avtalsrörelsen, erfarenheterna från industriavtalet och sådana frågor.

Generaldirektör Anders Lindström: Eftersom Medlingsinstitutet ändå är en delvis ny företeelse måste jag börja med en kort summering av vad det är som är vår roll i systemet. Vi har huvudsakligen tre arbetsuppgifter. Det är bl.a. att medla i konkreta arbetstvister, och man kan säga att det är kärnan i verksamheten. Det är en funktion som har funnits sedan 1900-talets början. Det är inte särskilt mycket ändrat i regelverken de senaste 50 åren. Vi har nu fått ansvar för lönestatistiken såsom beställare i förhållande till SCB. Det är någonting som vi håller på att bygga upp kompetens för. SCB jobbar vidare med att producera den statistik som man planerade innan vi tog över det formella beställaransvaret.

Sedan ska vi, och detta är det nya, verka för en väl fungerande lönebildning, och det kräver några flera ord. Lagen medför att vi förutsätts agera tidigare och hålla oss bättre informerade än vad kravet var på förlikningsmännen i det gamla systemet. Detta för att kunna gripa in innan en konflikt är ett etablerat faktum. Vi ska försöka hjälpa parterna att hitta lösningar innan man har konfliktvarslat. Härmed förändras uppgiften från att ha varit en förlikare till att mera bli en förhandlingsledare som kan hjälpa parterna att hitta lösningar. Men, och det är det viktiga, lagstiftningen utgår från att det är parterna som har ansvaret för lönebildningen.

Den här ansvarsfrågan måste man diskutera en del. Arbetsmarknadens parter har huvudansvaret för lönebildningen, men staten har ett övergripande ansvar som går utöver parternas. Grunden för detta är naturligtvis det vi har hört de tidigare föreläsarna säga, nämligen att lönebildningen inte bara avgör löneutvecklingen för dem som omfattas av de enskilda avtalen, utan den har ju en avgörande betydelse för hur samhällsekonomin i stort utvecklas. Det gäller tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft.

Utifrån det har riksdagen definierat vad ni anser en god, väl fungerande lönebildning ska kännetecknas av. Språkligt är det alldeles förskräckligt, men meningen innehåller allt det väsentliga som man rimligen kan kräva av en väl fungerande lönebildning. Alltså: Det ska ge en god reallöneutveckling. Det ska vara en långsiktigt hållbar sysselsättningsstillväxt. Kostnadsutvecklingen får inte vara sådan att den eroderar konkurrenskraften sett över tid. Dessutom ska de konflikter som ändå är en del av systemet i så liten utsträckning som möjligt ställa till skada och negativa effekter för tredje man.

Vad har då hänt i den avtalsrörelse som började i slutet av förra året och nu pågår som bäst?

Det var huvudsakligen treårsavtal som slöts 1997/98. Som vi har hört hamnade de på relativt måttliga nivåer med de bästa reallöneutfallen på 20–30 år. Vi har alltså några helt unika år bakom oss när det gäller lönebildningen.

Man kan säga att de förhandlingar som kom i gång i fjol för andra gången har testat de nya förutsättningarna som också har beskrivits av de tidigare talarna. Det handlar om låginflationspolitiken som är själva grunden, den rörliga växelkursen som ger andra förutsättningar, internationaliseringen, dvs. det skärpta konkurrenstryck som Lars talade om, och parternas ansvarstagande, som ju delvis har kommit som en följd av den fleråriga politiska debatt som var om lönebildningen och som resulterade i Medlingsinstitutet. Den diskussionen har medverkat till att parterna på ett delvis nytt sätt har manifesterat sitt ansvarstagande för lönebildningen genom s.k. samarbetsavtal där man inkluderar konfliktlösning och medling. Industriavtalet är modellen.

Dessutom har vi parallellt under 90-talet haft denna utveckling med en decentraliserad och individualiserad lönebildning. Det är en mycket stor förändring på svensk arbetsmarknad, vilken tidigare huvudsakligen dominerades av avtal som var nomenklaturer och olika regler som innebar att parterna centralt i detalj bestämde hur löneutvecklingen blev för olika befattningshavare och kategorier av löntagare under praktiskt taget hela yrkeskarriären. Detta är nästan helt borta. SAF uppskattade nyligen att mer än 50 % av medarbetarna i SAF-företagen får sin lön helt bestämd i företagsvisa och individuella förhandlingar, och tendensen här helt klar. Allt färre avtal innehåller bindande individgarantier och stupstocksregler om hur utläggningen ska bli. I allt större utsträckning sker alltså den konkreta lönebildningen på företagsnivå och individnivå.

Dagsläget är att avtal har träffats i den privata sektorn på drygt 80 avtalsområden. Det är ungefär två tredjedelar av de anställda på det som var SAF-området. Hur man ska förkorta Svenskt näringsliv har jag ännu inte klarat ut. Jag vet inte om de vill bli kallade för SNIF. Avtalen är i de flesta fall på tre år, men det finns avtal på 38 månader och 40 månader. Det finns ett fåtal avtal som är ettåriga. Det helt dominerande är treårsavtal.

På LO-områdena ger de här avtalen avtalsmässiga nivåhöjningar på mellan 8,5 och 9,5 %. På tjänstemannaområdena är nivåhöjningarna något lägre. Detta har att göra med att vi statistiskt väl kan dokumentera att det finns en annan löneglidning på tjänstemannaområdena.

Det finns ett antal tjänstemannaavtal där det egentligen inte finns några siffror på hur stora löneökningarna ska bli. Det finns inga individgarantier, men det statistiska utfallet visar att man får relativt hyggliga löneökningar.

I den offentliga sektorn är avtal klara för ungefär 35 % av de anställda i kommuner och landsting. Det finns fleråriga avtal, alltså sådana som löper fyra fem år, för läkare, akademikergrupper, Vårdförbundet och lärarförbunden. De har alla den konstruktionen att det huvudsakligen handlar om individuell och lokal lönebildning. Tendensen är helt klart att det är allt mindre reglerat av individgarantier och centrala nivåer.

Detta är alltså dagsläget. Vi har fortsatt pågående förhandlingar på stora områden. Vi har medling inom handeln i förhållande till Handelsanställdas förbund. Vi har medling i förhållandet mellan energi arbetsgivarna och Seko och mellan fastighets arbetsgivarna i Fastigo och Fastighetsanställdas förbund.

Dessutom fungerar förhandlingsledare och opartiska ordförande i medlingsfunktioner i förhållandet mellan Kommunalarbetareförbundet och Kommunförbundet och Landstingsförbundet, mellan SKTF och några SACO-organisationer och Kommunförbundet och Landstingsförbundet samt mellan försäkringsarbetsgivarna och Försäkringsanställdas förbund.

I stort sett får man nog säga att så här långt har avtalsrörelsen gått förvånansvärt bra. Det är ändå ett mycket begränsat antal strandningar. Det är ju hittills ett mycket begränsat antal konfliktvarsel. Nivåerna som vi kan se i Industriavtalen ligger, som Konjunkturinstitutet m.fl. har konstaterat, inom de ramar som inflationsmålet tål. De parter som har skrivit avtal på dessa nivåer är naturligtvis angelägna om att resterande del av avtalsrörelsen inte kraftigt avviker så att man i framtiden ska kunna fortsätta att visa samma samhällsansvar.

Då kommer vi till det som Lars Calmfors avslutade med, hans oro för att systemet har svårt att hantera frågan om relativa lönelägen. Det är en oro som vi menar att det finns skäl för. Det blir svårare att hantera krav på förändringar av relativa lönelägen i en ekonomi med låg inflation och relativt låga löneökningar jämfört med vad systemen, alltså förhandlarna, har varit vana vid i förfluten i tid. Vi har enligt min uppfattning inte haft tillräckligt mycket diskussioner, offentligt och mellan parter, mellan organisationer, om under vilka förutsättningar man accepterar förändringar av de relativa lönelägena utan att vi får ett återfall till kompensationskrav från andra organisationer, vilket i praktiken skulle innebära att det inte går att upprätthålla det överordnade kravet på nivån. Där sätter jag punkt.

Ordföranden: Tack, Anders Lindström! Första frågan ställer Kjell Nordström.

Kjell Nordström (s): Under 90-talet var det många välutbildade ekonomer som med bestämdhet hävdade att enda sättet att få ned arbetslösheten och få ordning på lönebildningen var att vi gjorde oss av med alla trygghetslagar. Så sent som 1997 presenterade OECD en likartad rapport och fick återigen instämmande av alla dessa välutbildade ekonomer. Då är min fråga om det finns något som säger att vi skulle ha haft en ännu lägre arbetslöshet, och bättre lönebildning, om vi hade följt OECD:s och alla andras råd om att ta bort trygghetslagarna.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Det är en svår fråga, men jag tror på det som Lars Calmfors var inne på, att det har skett en del förändringar under 90-talet. Vi har t.ex. fått företag som hyr ut arbetskraft. Det har också varit en del förändringar vad gäller möjligheterna för företagen att projektanställa. Den förändringen ska vi vara medvetna om. Sedan tycker jag också att vi ska komma ihåg det som vi tycker oss kunna utvärdera av de empiriska studierna. Där är det faktiskt oftast en missuppfattning i debatten. Studierna säger ingenting om arbetslöshetens nivå. Vad de oftast brukar visa är att en strikt arbets-

rätt gör att företagen är tveksamma till att avskeda i en konjunkturedgång. Men de är också lite tveksamma att anställa i början av en konjunkturupp- gång.

Professor Lars Calmfors: Det är ju som Susanne Ackum Agell säger här. Det finns inget entydigt stöd för att trygghetslagstiftningen är en viktig faktor som påverkar arbetslösheten. Det finns effekter som drar åt olika håll. Däremot är det ju riktigt att många ekonomer, inklusive jag själv, har argumenterat för åtgärder av typen mindre satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, lägre a-kasseersättning och att sänka statsbidragen till arbetslöshetskassorna för att få dem att differentiera sina avgifter. Vi har också haft en diskussion om t.ex. proportionalitetsregler, alltså att ändra spelreglerna för avtalsförhandlingarna.

Jag tror att det är helt klart att vi med den typen av åtgärder hade fått en lägre arbetslöshet under den långa period som har varit. Man kan inte säga att politiken har varit lyckad för att det ser bättre ut nu än tidigare. Vi har ju trots allt haft nästan en tioårsperiod med förfärande hög arbetslöshet. Så jag menar fortfarande att den här typen av åtgärder skulle hjälpa oss att få ned arbetslösheten ytterligare. Jag tror inte att vi utan sådana åtgärder kommer att komma ned så väldigt mycket mer i fråga om arbetslösheten. Jag tror att systemproblemen visas just på det sätt som vi har beskrivit här. Vi klarar inte att både ha låg total löneökningstakt och ändra lönerelationer. Jag tror att spänningar kommer att byggas upp. Jag tycker att det är synd om vi slår oss till ro och säger att okej, nu har vi fått ned den öppna arbetslösheten till 4 %. Vi har fortfarande många människor utanför arbetsmarknaden, men att det var så dåligt tidigare gör att vi nu nöjer oss med det här. Det tycker jag är ett stort misstag.

Gunnar Hökmark (m): Om vi inte kan få ned arbetslösheten mer medför det ju väldigt stora bekymmer både för långsiktig tillväxttakt och utveckling. Mot den bakgrunden tycker jag att det vore intressant att höra om en sak som ingen i panelen har belyst, nämligen att de senaste årens utveckling av sysselsättningen till mycket stor del balanserats av en ökad sjukskrivning. Om man räknar andelen sysselsatta är det ungefär samma siffra som för tre år sedan. Jag skulle vara intresserad av att höra hur ni menar att detta påverkar de frågor som vi nu har diskuterat.

Jag har också en fråga som gäller den offentliga lönebildningen relativt den privata. Hur stor betydelse har skillnaden i hur lönebildningen fungerar i offentlig sektor kontra privat för de problem som vi ändå fortfarande synes ha? Ingemar Hansson påpekade att vi ligger på en långsiktigt högre löneutveckling än andra länder. Det finns en annan karaktär på lönebildningen där som bl.a. präglar hur man hanterar relativlöner. Vi ser också en uppluckring av den lönebildning som tidigare bara har skett i offentlig sektor i takt med att vi får allt fler privata arbetsgivare inom områden som tidigare bara varit of-

fentliga. Hur slår detta i de olika riktningarna? Det underlättar rimligtvis för relativlönesättningen, men hur påverkar det den samlade lönesättningen?

Professor Lars Calmfors: Jag är ingen expert på sjukskrivningar. Vi vet naturligtvis att de i hög grad varierar med konjunkturläget. Sedan finns det andra argument om att rationaliseringar och andra långsiktiga förändringar har effekter som man inte har sett tidigare. Det är klart att det där är en oroande utveckling, för det begränsar utbudet av arbetskraft. Det kommer att påverka lönebildningen negativt.

Sedan till skillnaden mellan privat och offentlig sektor. Man kan inte säga att den offentliga sektorn hittills har varit något problem i den meningen att den har tenderat att dra upp löneökningarna över hela fältet och så att säga störa den allmänna bilden, något som har hänt vid enstaka tillfällen tidigare. Det finns också tendenser till decentralisering som innebär att det blir svårare att definiera vad som är avtalsmässiga löneökningar och vad som är löneglidning med det sätt som avtalen nu konstrueras på.

Jag tycker snarare att det finns ett annat problem. Man borde få till lite högre löneökningar i vissa delar av den offentliga sektorn än vad man har i vissa delar av den privata sektorn. Men systemet klarar inte av att åstadkomma det och samtidigt åstadkomma en viss motsvarande sänkning av löneökningstakten i den övriga ekonomin. Så vill jag definiera problemet. Det är just detta som leder till att de här spänningarna kommer att byggas upp.

Generaldirektör Anders Lindström: Liksom Lars Calmfors ser jag inte att det har varit några stora problem under ett antal år nu. Staten som arbetsgivare har ju kraftigt minskat antalet anställda. Dessa har i viss utsträckning övergått till privat sysselsättning. Inte sällan har det handlat om relativt lågt avlönade jobb, som nu finns i den privata sektorn. Tidigare var de kanske bättre avlönade i den statliga sektorn. Därav kan man också se förändringar i de totala lönenivåerna för de statligt anställda.

Ett problem är naturligtvis att kraven på förändringar av relativa lönelägen nu finns för mycket stora grupper inom den offentliga sektorn. Det är en mycket grannliga uppgift att som arbetsgivare i den offentliga sektorn hantera dessa krav i förhållande till de övergripande kraven på hur stor den totala löneökningen får bli. Jag tror inte att man nog kan understryka att det här problemet måste hanteras så att det finns en acceptans från arbetsmarknadens parter i bred bemärkelse för att förändringar inte får följas av automatiska kompensationskrav hos andra.

Generaldirektör Ingemar Hansson: Jag tänkte säga något angående sysselsättningsutvecklingen och frånvaroutvecklingen. Det är sant att sjukfrånvaron har stigit under de senaste åren, och även under det allra senaste året. Men sysselsättningen har ökat även vid beaktande av detta. Om vi jämför med läget 1996, när vi var i botten sysselsättningsmässigt, har sysselsättningen

ökat väldigt kraftigt. Den uppgång som har skett är betydligt kraftigare än den frånvaroökning som vi har sett. Även antalet arbetade timmar har ökat kraftigt under denna period. Det är också det som ligger bakom att de offentliga finanserna har utvecklats så starkt.

Vår tolkning är att vi under 1990-talet låg långt under den hållbara sysselsättningsnivån och långt över den hållbara arbetslöshetsnivån. Nu har vi närmast oss, och vår bedömning är att vi nu ligger nära den vid givna regler hållbara arbetslöshetsnivån. Vi hoppas att vi har fel och att sysselsättningen kan fortsätta att växa. Därtill är det ju så att KI:s roll är att producera beslutsunderlag för regering och riksdag. Det här är alltså vår bedömning av vad som kan hända med nuvarande regler. Poängen med att sätta upp mål är ju att det skall kunna resultera i åtgärder för att nå målen. Så vi hoppas att vi får fel även genom att förutsättningarna ändras i andra avseenden så att vi ska kunna nå en högre sysselsättning.

Jag kan illustrera det där med frånvaro och sysselsättning med lite siffror. De senaste månaderna, om vi tittar på januari och februari, har sysselsättningen ökat väldigt kraftigt jämfört med hur läget var för tolv månader sedan. Den senaste siffran visade att sysselsättningen ökat med 135 000. Under just den senaste tolv månadersperioden ökade dock också frånvaron mycket. Antalet personer som faktiskt varit i arbete har ökat med i storleksordningen 80 000. Just under den senaste tiden är det därför sant som Gunnar Hökmark säger att en rätt stor del av sysselsättningsökningen har balanserats av ökad frånvaro. Icke desto mindre är det så, samlat sett, sedan 1996 att även antalet arbetade timmar har gått upp på ett oerhört kraftfullt sätt. Men, som sagt, vi tolkar det som en anpassning tillbaka till en hållbar nivå efter en mycket lång, förskräckligt lång, period av undersysselsättning i det här landet.

Gunnar Hökmark (m): Ordförande! Anledningen till att jag tog upp detta med sjukfrånvaron var att det i flera av inledningarna gavs en beskrivning av att vi har klarat av en rätt snabbt växande sysselsättning utan några större problem. Jag ville bara peka på att den faktiska sysselsättningen inte har ökat så mycket som de nominella talen anger. Det finns större bekymmer bakom detta.

När det gäller lönebildningen inom offentlig sektor tycker jag nog ändå att man måste beskriva det som ett större problem än vad både Anders Lindström och Lars Calmfors gjorde. Det har inte varit så att det har drivit fram högre löneökningar. Tvärtom kan man säga att den stora sektorn har medverkat till att hålla igen löneutvecklingen för mycket stora grupper. Men vi ser i dag att vi träder in i en ny typ av arbetsmarknad med en ny typ av jobb. Vi ser att olika grupper som också har ett fotfäste på den privata arbetsmarknaden driver på mycket mer.

Ett mycket grundläggande problem med den offentliga sektorns lönebildning har också varit att en stor del av kvinnorna har varit där. Därmed har de också fått en väsentligt sämre löneutveckling. Det kommer inte att vara hållbart, och ska inte vara hållbart, i ett längre perspektiv. Då är det bra att vi nu får en uppluckring. Men det leder samtidigt till att vi har anledning att fundera

omkring hur den typ av lönebildning fungerar som i dag finns inom den offentliga sektorn. Det framtidsperspektivet skulle jag vara glad om Anders Lindström och Lars Calmfors, och för den delen även de två andra, ville ge.

Professor Lars Calmfors: Jag antar att jag mest kommer att upprepa det jag sade tidigare. Det ska äga rum relativlöneförändringar på en fungerande arbetsmarknad beroende på hur utbuds- och efterfrågeförhållandena ser ut. Vi ser problem med rekrytering till många tjänster i delar av offentlig sektor. Jag tror alltså inte att man i första hand ska fundera på hur lönebildningen ska fungera inom den offentliga sektorn. Det gäller att ha ett system som gör att den totala löneutvecklingen blir hållbar även när det krävs relativlöneförändringar. Det får inte bli så att den totala löneökningstakten drivs upp och vinstandelen pressas ned för långt.

För att återgå till Kjell Nordströms första fråga, så ska man naturligtvis göra en annan bedömning av omfattningen av de förändringar som man tror kan behövas om utvecklingen trots allt blivit bättre än vi tidigare trodde. Om det såg värre ut i mitten av 90-talet var det naturligtvis rimligt att då argumentera för större förändringar än det är i dag. Men just av de skäl som Gunnar Hökmark tar upp tycker jag att man ska vara försiktig med att t.ex. höja nivåerna i a-kassan. Jag tycker fortfarande att man ska fundera över det som Susanne Ackum Agell tog upp om konstruktionen av arbetslöshetsförsäkringen. Jag tror att man ganska lätt kan vinna väldigt mycket på att sänka statsbidragen och få en bättre koppling mellan arbetslöshetsnivåerna på enskilda avtalsområden och egenavgifterna till arbetslöshetsförsäkringen.

Jag tror också, som Susanne Ackum Agell tog upp, att det finns en risk att vi överskattar värdet av de förändringar som nu sker i arbetsmarknadspolitik. Det är ganska lätt att tillämpa aktivitetsgarantin på ett strikt sätt i en uppåtgående konjunktur. Då kan man ställa krav på folk. Ändå blir det stora protester. Men dessa kommer att växa till stormstyrka om man försöker applicera sanktionsmetoden i ett annat konjunkturläge. Jag tror att det är lätt att lura sig att tro att det går att lägga om politiken nu och därmed slippa ta ställning till om man ska ha någon form av nedtrappning av arbetslöshetsersättningen beroende på hur länge man har varit arbetslös.

Jag menar att de flesta av de åtgärder som tidigare har föreslagits av ekonomer och från OECD-håll fortfarande har hög aktualitet. Men självklart ska man ta hänsyn till den utveckling som har varit – vi vore väl dåliga forskare och ekonomer om vi tyckte annorlunda. Man ska alltid ompröva omfattningen av det man tror behövs. Men att vi skulle ha hamnat i ett läge där det hela nu kommer att gå smärtfritt, och att vi utan att göra något mer kommer att komma tillbaka till 1–2 % arbetslöshet, det har jag mycket svårt att tro på.

Generaldirektör Anders Lindström: Det som Lars Calmfors säger om lönebildningen inom den offentliga sektorn kan jag gärna instämma i. Sedan ligger det i sakens natur att jag inte ska kommentera på ett sådant sätt att det

jag säger kan uppfattas som att jag har synpunkter på nu pågående förhandlingar inom den offentliga sektorn. Därför vill jag bara peka på de svårigheter som finns principiellt med att förändra de relativa lönelägena. Det går utmärkt att förändra de relativa lönelägena för ett begränsat antal domare och åklagare när fack och arbetsgivare är överens om att göra detta, och det får mycket begränsade konsekvenser i övrigt på arbetsmarknaden. Det är mycket svårare när det kommer till kollektiv som omfattar flera hundra tusen människor. Det är det problemet jag vill nöja mig med att peka på.

Marie Engström (v): Herr ordförande! Jag tänkte först återknyta lite till OECD, som en tidigare frågeställare har varit inne på. OECD levererade ju en rapport i höstas igen med mycket pessimism i. Man sade att Sverige nu är på kokpunkten. Receptet var nedskärningar av statsutgifter och sänkning av skatter. I nedskärningarna låg också nedskärningar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Man varnade för att höja taken i a-kassan osv.

Lars Calmfors kommenterar detta, eftersom OECD också landar på en annan löneutveckling än vi har diskuterat här, med att OECD t.ex. ligger högre av olika tekniska skäl. Jag vill återknyta till det lite grann. Delar av utskottet var och besökte OECD för en tid sedan, och de pratade om att de håller på att utveckla andra statistikmetoder för bättre jämförbarhet mellan OECD-länderna. Det blir allt viktigare att vi får en användbar statistik. Det gäller bl.a. skattetrycket. Ett bidrag i ett land kan t.ex. vara ett skatteavdrag i ett annat land. En obligatorisk försäkring i ett land kan motsvaras av en privat försäkring i ett annat land. Det är väldigt viktigt eftersom t.ex. Medlingsinstitutets uppdrag är att också förhålla sig till våra näraliggande länder, våra konkurrensländer. Jag skulle kanske vilja ha lite kommentarer omkring detta.

Sedan skulle jag mer allmänt vilja fråga om den mer samordnade lönebildning som vi nu går mot. Vilka möjligheter ger den oss att komma till rätta med skillnaderna i lönen mellan män och kvinnor, de löneskillnader som finns och som inte har minskat? Kommer den samordnade lönebildningen på något sätt att bidra till att lönegapet minskar?

Generaldirektör Ingemar Hansson: Jag kan kommentera den första frågan angående OECD:s och andras bedömningar avseende om vi är på en kokpunkt. OECD gör bedömningen att nuvarande produktion ligger lite över den hållbara produktionen. Tekniskt sett har de ett positivt output-gap. Därför har de också en löneprognos som ligger långt över vad som är förenligt med 2 % inflation. Här gör dock Konjunkturinstitutet och även Riksbanken en annorlunda bedömning. Vår bedömning är snarare att vi nu ligger nära den nivå som är långsiktigt hållbar, dvs. Sverige har ett produktionsgap på ungefär noll. Vi har alltså en annorlunda och mer optimistisk bedömning avseende svensk ekonomi än vad OECD har.

Jag tycker också att den allra senaste statistiken stöder vår syn. Tittar man på bristtalen både inom tillverkningsindustrin och inom tjänstesektorerna har

de faktiskt gått ned något de senaste månaderna. Även de avtal som ligger pekar mot en löneökningstakt som är väsentligt lägre än enligt OECD:s prognoser. Så vi avviker från OECD:s bedömning. Icke desto mindre gör även jag bedömningen att vi ligger nära eller på den hållbara nivån för sysselsättning och BNP, och det är inte heller riktigt bra. Vi skulle gärna vilja få upp sysselsättningen ytterligare och få ned arbetslösheten ytterligare. Så även om vi gör en mer optimistisk och positiv bedömning av svensk ekonomi tycker inte heller vi att vi är i idealläget. Vi skulle alla tjäna på om sysselsättningen kunde bli väsentligt högre än vad den är.

Samtidigt ska vi veta att svensk sysselsättning är hög i ett internationellt perspektiv. Vi ligger klart över OECD-snittet och klart över EU-snittet vad gäller sysselsättning. Med hänsyn till framtida demografi och till att vi har offentliga finanser som är extremt känsliga för sysselsättningen vore det ändå till nytta för arbetskraften och för de offentliga finanserna, samhällsekonomin och den samlade välfärden, om sysselsättningen kunde öka med ytterligare ett antal procentenheter.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag vill gärna haka på någon som slår ett slag för bättre statistik, och jag kan naturligtvis inte annat än instämma. Just de två effekter som vi har tittat på och blivit ombedda att här diskutera, lönebildningseffekter av arbetslöshetsförsäkringen och den aktiva arbetsmarknadspolitiken, tycker jag kan belysas med de problem som du tar upp. När man diskuterar vad forskningen har att säga så är det viktigt att se till den samlade bilden och inte sätta för stor tilltro till enstaka studier.

Om dessa båda effekter skulle jag vilja säga att i vissa OECD-jämförelser hittar vi effekter som går i den riktningen att generösa ersättningsnivåer och en omfattande arbetsmarknadspolitik pressar upp lönerna. Men när vi tittar på svenska data hittar vi i alla fall i dagsläget inte de här effekterna.

Generaldirektör Anders Lindström: Beträffande utvecklingen av mäns och kvinnors löner har vi ju statistik från SCB. Av denna kan man inte utläsa något annat än att skillnaderna finns och har varit förhållandevis oförändrade under senare år. Det har alltså inte skett någon fortsatt utjämning vad jag kan förstå. Det är intressant att vi trots en pågående kraftig decentralisering och individualisering, där det ju har funnits farhågor om att klyftorna mellan mäns och kvinnors löner skulle öka, i vart fall inte ännu kan se några sådana tendenser i statistiken. Vi har två tendenser, och den kraftfullaste som är av intresse här är kanske ändå decentraliseringen av lönebildningen.

Det som Calmfors och andra talar om som en fortsatt samordning tror jag delvis är fråga om bättre kostnadsmedvetenhet på arbetsgivarsidan, bättre koll på kostnadsutvecklingen. Jag tror inte att det har hänt något väsentligt beträffande ökad eller förändrad samordning på arbetsgivarsidan. Men det faktum att vi har gått från hög inflation till låg inflation i kombination med ökad

internationell konkurrens för med sig att man på ett annat sätt bevakar kostnadsutvecklingen i form av löneutveckling.

Vi kommer att jobba med frågan om hur vi ska samla in, presentera och hantera statistik så att den går att använda som underlag för att jobba med mäns och kvinnors löner. Jämställdhetslagens förändringar ställer krav på parterna att de ska göra analyser och göra någonting åt de eventuella osakliga skillnader som finns. För det kommer man säkerligen att behöva bättre hjälp av statistiken.

Professor Lars Calmfors: Jag vill kommentera två saker. Först det här med mäns och kvinnors löner: Jag tror att det finns två motriktade tendenser där. Å ena sidan vet vi att mer samordning, om man jämför över olika länder och även över olika tidsperioder, generellt tycks leda till att lönespridningen blir mindre. Då kan man ju tänka sig att det skulle vara en hjälp att minska löneskillnaderna. Men å andra sidan tycks det vara svårare att ändra relativlöner i samordnade system. Om det nu är vad som behövs – och jag har pekat på att det behövs till offentlig sektors förmån, där det finns många kvinnor – så kan man tänka sig att det drar i motsatt riktning. Jag tror inte att det går att ge något entydigt svar på detta. Jag är inte heller säker på att just graden av samordning är den centrala frågan för att åstadkomma en löneutjämning.

Sedan ska jag, eftersom Marie Engström tog upp de här kalkylerna om jämviktsarbetslöshet, bara säga något ytterligare om vad det är man gör. Man tänker sig att det finns ett samband mellan förändring av lönestegringstakt och arbetslöshet. Man får sedan titta på hur det har sett ut i verkligheten. Har vi då ett antal observationer som ligger här – arbetslösheten i stort sett konstant och lönestegrings takten också konstant – kan vi tro att jämviktsarbetslösheten ligger i närheten av den arbetslöshetsnivån. Om vi i stället har ett antal observationer här uppe och några här nere kan vi dra en linje däremellan. Det är ungefär det som OECD har gjort, och från det har man kommit fram till de siffror man har redovisat. Tror man i stället att sambandet inte är linjärt utan icke-linjärt, vilket det finns ganska mycket som tyder på från andra studier, kommer jämviktsarbetslösheten att ligga på en lägre nivå.

Jag menar att det finns två problem med dessa studier. Ett är att man inte har plockat med de allra senaste årens observationer och utnyttjat dem. Det är klart att KI kan göra en bättre bedömning baserad på senare data. Det andra är det rent tekniska problemet att man landar i en för pessimistisk bedömning just på grund av ett rent tekniskt antagande om hur det här sambandet ser ut.

Marie Engström (v): Jag vet inte om jag ska tolka svaret som att man ska vara pessimistisk – att det är svårare i en mer samordnad lönebildning att ändra på relativlönerna och att det i så fall skulle vara till nackdel för kvinnolönerna, som det ju handlar om att få upp. Eller är det så att vi inte har de rätta verktygen? Det här med ökad decentralisering och individualisering har ju tydligen inte gett något utslag i önskvärd riktning. Kan man tolka det så?

Generaldirektör Anders Lindström: Jag önskar att jag hade något bra svar. När jag talar med parterna på vårdens område säger t.ex. Vårdförbundet att individualiseringen och decentraliseringen av lönebildningen har varit en förutsättning för att de ska få sina relativa löneökningar. På samma sätt är det ett faktum att de aktivt jobbar på att åstadkomma fler karriärvägar, att de är positiva till fler arbetsgivare som konkurrerar med varandra. Det ingår i deras strategi för att få ett förbättrat relativt löneläge. Naturligtvis förutsätter det också att man har en motpart som är positiv, att omvärlden accepterar förändringen och att man i någon mening har marknadskrafterna med sig. Det är dock inte säkert, när jag har sagt allt detta, att samma förutsättningar går att applicera på något annat område. Så det finns kanske inte något enkelt svar.

Mats Odell (kd): Redan av Ingemar Hanssons inledning framgick det vilken absolut fundamental roll lönebildningen spelar för den samlade välfärdsutvecklingen och för finansutskottets beredningsansvar, de områden där vi ska bereda lagstiftning i det här huset. Vi kan titta bakåt i tiden: Vi såg kurvorna över hur den har misslyckats och hur den nu går ganska bra. Vi har också fått en bild av de reformer som kan ligga bakom, de strukturella förändringar som har tjänat en bättre lönebildning. Samtidigt finns det en oro som tycks delas av de flesta här: Så bra som det nu går kanske det inte kommer att gå framöver. Det har väckts ett antal mer eller mindre konkreta frågeställningar, och jag tycker att det kanske är dags att börja samla ihop det hela. Vi har ju inte denna hearing bara av ett akademiskt intresse, utan vi ska fatta beslut om ett antal förslag kring de här frågorna som kommer både från regeringen och från partierna här i riksdagen.

Bland annat egenfinansieringens betydelse har nämnts. Det skulle vara intressant att få lite mer kött på benen här: Var tror ni att den borde ligga för att tjäna en bättre lönebildning? Det har också talats om att sanktionerna är så strikta att de inte tillämpas. Vad ska man göra åt det problemet? Det är ingen självklarhet, tycker jag, vad som ska göras åt detta. Det finns ett antal andra saker också. Bemanningsföretagens roll nämndes här. Den regelförändringen, dvs. att det har blivit tillåtet med fler arbetsförmedlingar och även bemanningsföretag, tycks ha spelat en väldigt central roll. Vad finns det mer som vi skulle kunna göra för att få en ännu mer positiv utveckling? Vilka reformer skulle ni rekommendera oss att fatta beslut om för att det här inte ska gå så dåligt som det tidigare gjort?

Generaldirektör Susanne Ackum-Agell: Jag tror att jag passar när det gäller exakt hur egenfinansieringen ska se ut, men vill ändå säga att det här är intressant. Ekonomer brukar föra fram det, men det stannar där. En utredning kan bättre än jag se över hela systemet och lämna förslag på exakt hur det ska optimeras.

Vad gäller sanktioner måste man komma ihåg att detta är någonting som är obehagligt för den som är satt att utföra dem. Detta är pudelns kärna. En utformning som man har i framför allt en del anglosaxiska länder är att se till att ersättningen är så pass usel att det inte finns några incitament att tro att människor skulle vilja fuska i systemet. Då behöver man inte heller ha de här sanktionerna. Men det som också är intressant är resultaten från Holland, där man under 90-talet införde ett sanktionssystem men där sanktionerna inte var så extremt hårda. Erfarenheten därifrån är att man inte behöver avstänga någon under tre månader, vilket motsvarar en sänkning av årsinkomsten med 25 %, utan det kanske räcker med 10–20 % under en till två månader. I det holländska fallet hade det effekter på dem som drabbas av sanktionerna, men det har också effekter på de andra i systemet. Man ska komma ihåg, vilket vi sett i Sverige, att med dagens strikta regler är det lätt att reglerna tillämpas väldigt olika och, om någonsin, mildare. Även i Holland med dess milda sanktionssystem har man dock funnit att man är snällare än vad sanktionssystemet stipulerar i teorin.

Sedan gällde det bemanningsföretagen och avregleringen av arbetsrätten. Nu har det ju inte skett någon genomgripande avreglering på det arbetsrättsliga området men vissa reformer är ändå genomförda och dessa uppmärksammas ganska litet. Jag hade velat se dem på Lars lista. Mig veterligen är detta inte tillräckligt väl utvärderat för att jag ska kunna lämna några resultat här och nu. Men naturligtvis är detta intressant att studera, kanske framför allt huruvida den här konjunkturuppgången har påverkat sysselsättningstillväxten.

Professor Lars Calmfors: Det gick ju att förutse den fråga som Mats Odell ställde, så jag gjorde en liten lista på saker som jag tycker att man kunde tänka på.

Jag uppfattar det som väldigt positivt och bra för lönebildningen att det statsfinansiella läget är sådant att det medger skattesänkningar över några år. Med tanke på lönebildning och arbetsutbud skulle man dock naturligtvis få en större positiv effekt ju mer man koncentrerade dessa skattesänkningar till arbetsinkomster. Med arbetsinkomster menar jag då inkomster av sysselsättning, inte arbetslöshetsersättning eller andra bidrag. Det är den väg man har valt i många andra länder. De anglosaxiska länderna inklusive USA, Nederländerna och även Frankrike inför ju sådana här system med särskilda sysselsättningsrabatter, eller skattesänkningar, enbart på arbetsinkomster för låginkomsttagare. Jag tror att det skulle vara en fördel ju mer man koncentrerade skattesänkningarna på det sättet.

Något som skulle kunna ha en likartad effekt är det förslag som finns om att ta bort de inkomstprövade bostadsbidragen och ersätta dem med direktstöd till de grupper som i dag i första hand har nytta av dem, dvs. ensamstående föräldrar eller föräldrar med många barn, detta för att få bort tröskeeffekter. Trots att a-kasseersättningen för många är låg, så ligger ändå ersättningsgraden efter bidrag och skatt i genomsnitt någonstans mellan 80 och 90 %. För kanske en tredjedel av de arbetslösa ligger ersättningsgraden mellan 90 och

100 %. Jag tror att det är ett mycket bra förslag, och jag tror att det går att genomföra utan att det har stora negativa fördelningspolitiska effekter.

Var försiktig med höjningar av arbetslöshetsersättningen! Det har jag redan sagt.

OECD hade i sin senaste Sverigerapport ett förslag om mindre generös arbetslöshetsersättning till deltidsarbetslösa. Man ville sätta en gräns efter sex månader för att stimulera arbetskraftsutbudet. Det tror jag också vore ett bra förslag.

Jag tror att det finns en gräns, särskilt när konjunkturen vänder nedåt, för hur man i praktiken kommer att tillämpa sanktionerna i a-kassan och aktivitetsgarantin. Jag tror att det kommer att bli en återgång till tidigare rundgång men med ett annat namn. Jag tror inte att man kommer undan att arbeta även på den rena incitamentssidan med ersättningsgraden. Jag tycker alltså fortfarande att det finns ett starkt argument för någon form av begränsad avtrappning av a-kasseersättningen beroende på hur länge man varit arbetslös.

Att begränsa omfattningen av AMS-åtgärder har jag redan tagit upp. Det har vi diskuterat. Det innebär inte att man ska lägga dem på noll, men det innebär att man definitivt inte ska ha någon återgång till tidigare volymer ens om man får en kraftig konjunkturedgång.

Statsbidragen till a-kassan har vi också diskuterat. Jag vet inte vad jag skulle tycka är en lämplig nivå, men sett i ett historiskt perspektiv är det inget konstigt om 25 % av kostnaderna skulle betalas i form av egenavgifter. Det är ett system vi har haft. En sak man ska tänka på är att arbetslöshetsrisken är olika på olika avtalsområden och i olika sektorer. Det kan man mycket väl ta hänsyn till när man sänker statsbidragen. Man skulle kunna välja att göra det olika för olika arbetslöshetskassor, t.ex. ha ett system där statens subventioner knöts till genomsnittslönen i de olika kassorna, om man vill ha något fördelningspolitiskt inslag. Då kan man fortfarande få de positiva incitamenteffekterna. Men det går alltså att bygga in även fördelningsmässiga överväganden i en sådan förändring.

Det sista är mer Anders Lindströms område, men han kan inte säga någonting om det. Jag tyckte att det låg mycket i förslagen i Svante Öbergs utredning om proportionalitetsregler vid arbetsmarknadskonflikter. Det förs inte längre någon diskussion om detta just därför att läget nu ser relativt bra ut, men jag tycker faktiskt att det finns fortsatt anledning att fundera över detta. Händer det någonting som inte är så bra i de avtal som nu sluts, kan jag tänka mig att den diskussionen kanske kommer igen. Den är inte aktuell just nu, men det kan ändå finnas anledning att ha den i åtanke.

Generaldirektör Susanne Ackum-Agell: Jag skulle möjligtvis kunna göra ett tillägg till Lars första kommentar, som var ganska intressant: Varför har det gått så bra? Jag tror naturligtvis att många av de strukturella förändringarna kan bidra till förklaringen, men jag vill också peka på en helt annan, ofta bortglömd aspekt. Vi har ju fokuserat mycket på kostnaderna i de offentliga systemen, men arbetslöshetsförsäkringen och arbetsmarknadspolitiken inrät-

tas i ett försäkringsargument. Vi kanske har underskattat den förändringskraft som finns i detta försäkringsargument. Människor blir kanske mer förändringsbenägna i ett sådant här trygghetssystem. Detta har forskningen sett väldigt lite på. Vi har kanske varit för mycket fokuserade på kostnaderna.

Men jag vill naturligtvis instämma i att det finns en oro här. Det som framför allt oroar mig är att den totala arbetslösheten nu ligger runt 7–8 %, och där har den faktiskt legat ett tag. Den öppna arbetslösheten ligger visserligen på 4 %, men det handlar mycket om att man parerar den via de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Ur mitt perspektiv, i det här konjunkturläget, är det naturligtvis så att människor inte ska befinna sig i arbetsmarknadspolitiska åtgärder där det finns risk för inlåsnings, utan de ska vara aktiva och arbetsökande.

Generaldirektör Ingemar Hansson: Liksom Susanne är jag mer försiktig när det gäller konkreta policyråd, men jag tycker ändå att man kan säga några saker utifrån ekonomisk teori och empiri.

För det första bör man undvika långa och återkommande perioder med passivt kontantstöd. Den aktivitetsgaranti som nu har införts i Sverige tror jag är en riktig åtgärd i det perspektivet. Även i Danmark har man betonat rätt och plikt att delta i olika typer av åtgärder och vikten av att inte acceptera långa perioder av passivt kontantstöd. Det anses av mina kolleger i Danmark vara en del av förklaringen till den minskning av arbetslösheten man där har lyckats uppnå.

För det andra tror jag allmänt sett att man ska undvika att lyfta personer permanent ur arbetskraften. Andra länder har i hög grad förtidspensionerat personer av arbetsmarknadsskäl under perioder med hög arbetslöshet. I Sverige har vi gjort det i begränsad utsträckning. Under hela 90-talet var det, trots oerhört hög arbetslöshet, mycket begränsade åtgärder av det slaget. Det tror jag är en oerhört klok politik. Den sysselsättningsuppgång vi nu har sett tror jag till stor del har varit möjlig tack vare att vi inte lyft folk permanent ur arbetskraften utan hållit dem kvar genom åtgärder och kompetenshöjning på olika sätt. Det tror jag är ett bra sätt att upprätthålla en hög sysselsättning framöver.

För det tredje måste vi, om vi ska nå 80 % sysselsättning och helst mer än det, ta till vara alla åtgärder som finns för att stimulera arbetsutbudet. Vi har en mycket besvärlig demografisk utveckling framför oss, och det bästa sättet att förbereda och rusta oss för den är att se till att vi har en hög sysselsättningsgrad. Alla åtgärder som höjer arbetsutbudet tror jag är väldigt viktiga. Jag delar Susannes syn: Nu när vi har fått ett betydligt bättre konjunkturläge kan det finnas skäl att se över volymen på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, bl.a. för att kunna öka volymen igen nästa gång det går ordentligt nedåt. Nu är vi lite osäkra på konjunkturläget. Det kan tänkas att det går ordentligt nedåt ganska snart. Men vårt huvudscenario är än så länge att vi är inne i en avmattning utan att hamna i en lågkonjunktur. Så länge det handlar om det är egentligen åtgärdsvolymen nu hög jämfört med vad den bör vara i

ett gott konjunkturläge – delvis av statsfinansiella skäl, men kanske än mer för att vi ska kunna öka volymen den dag det går ordentligt dåligt igen för svensk ekonomi.

Carin Lundberg (s): Jag skulle vilja fortsätta den diskussion som Marie Engström påbörjade om löneskillnader mellan män och kvinnor. Jag tycker att det är diskriminering att kvinnor tjänar ungefär 80 % av vad männen gör. Så här har det varit länge, och det verkar förbli så. En sorts diskriminering är ju att man får olika lön för lika arbete. En annan kan man kalla för fördelningsdiskriminering: Män och kvinnor med olika arbetsrelevanta egenskaper hamnar i olika yrken på grund av att kvinnor diskrimineras vid anställning och vid befordran. Jag tycker att Ingemar Hansson visar på detta när han visar prognosen över löneutvecklingen i olika sektorer. Han räknar med en höjning på 4,7 % för byggnadsarbetare och 4,2 % för kommunalanställda, som ju mest är kvinnor. Man kan också tänka sig en värdediskriminering, dvs. att lönen är lägre ju större andel kvinnorna är.

Då undrar jag: Vem är det som diskriminerar? Lönen sätts ju inte av sig själv, utan det är någon som sätter den. Är det någon skillnad om det är män eller kvinnor? Jag hörde en känd industriman få frågan varför det var så få kvinnor i bolagsstyrelsen. Då sade han ungefär så här: Ja, men jag känner inga kvinnor. Då undrar jag: Behövs det fler kvinnliga chefer som lönesätter andra kvinnor?

Sedan har jag en fundering kring detta med att utvecklingen går mot decentraliserad och individuell lönesättning, som vi var inne på. Min uppfattning har varit att det förhållandet att vi övergivit tarifflönerna och gått till individuella löneförhandlingar missgynnar kvinnokollektivet. Nu säger Anders Lindström att vi inte kan se någon skillnad. Vidare talas det mycket om att det nu har skett en förändring i den offentliga sektorn, med konkurrensutsättning t.ex. bland sjuksköterskor. Men hur är det då med handelssektorn? Kan man märka någon skillnad där? Där handlar det ju om lågavlönade kvinnor som alltid har jobbat i en konkurrensutsatt sektor.

Generaldirektör Susanne Ackum-Agell: Vid IFAU håller vi för tillfället på med en lönebildningsstudie som jag tycker är intressant just ur det perspektiv som Carin Lundberg tar upp, nämligen hur lönesättarna tänker när det gäller män och kvinnor. I den här studien visar det sig att lönesättarna som sätter löner på manligt respektive kvinnligt dominerade arbetsplatser betar sig på olika sätt. På en manligt dominerad arbetsplats tror man att om man sätter orättvisa löner kommer männen att ge igen, bl.a. genom att maska eller lämna arbetsplatsen. Lönesättarna som sätter löner på kvinnligt dominerade arbetsplatser tror däremot inte att kvinnorna kommer att bete sig på det viset.

Generaldirektör Anders Lindström: De samtal som jag fortlöpande för med organisationerna, framför allt inom den offentliga sektorn, bekräftar inte

bilden av att decentraliseringen och individualiseringen skulle ha gett dessa problem, vilka jag också inledningsvis trodde skulle bli en följd av detta. När jag talar med Vårdförbundet, SKTF och lärarförbunden, inom både TCO och SACO, säger man att man har en del undersökningar om detta och att man inte kan se att det fått dessa konsekvenser. Ökad lönespridning – ja. Man bejakar också detta och ser det som en förutsättning för att kunna förändra relativlönerna. Nu ska man komma ihåg att vi i Sverige har en av de mest sammanpressade lönestrukturerna på arbetsmarknaden över huvud taget. Vi börjar alltså från ett läge med mycket liten lönespridning, framför allt inom kommunal- och landstingssektorn. I den privata sektorn är lönespridningen något större, men fortfarande i alla internationella jämförelser bland de absolut lägsta som går att finna.

Som sagt: Hittills kan jag inte finna något fog för den oro som många har känt. Men det är en ganska kort tid vi haft att studera, och vi har ingen egentlig forskning. Jag efterlyser det. Vi måste få forskare att intressera sig för de här frågorna.

När det gäller handeln är den ett av de områden där individualiseringen och decentraliseringen av lönebildningen inte har gått särskilt långt. Den är ett av de få områden där de centrala avtalen fortfarande innehåller individgarantier och s.k. stupstocksregler som garanterar ett visst utfall av lönesatningarna. Det där är en av frågorna som parterna på handelns område nu ständigt diskuterar – hur fort man kan ta steg i riktning mot ökad decentralisering av lönebildningen. Det finns stora svårigheter.

Carin Lundberg (s): Då skulle jag vilja fortsätta igen på det som Marie var inne på, nämligen detta med statistiken. Vi har ju fört diskussion i utskottet om könsuppdelad statistik, och Marie frågade om internationella jämförelser. Men jag tänkte höra med Anders Lindström hur ni funderar på att lägga upp den statistik som ni nu ska ha ansvaret för. Tänker ni t.ex. ta med det som man kan kalla för sidoförmåner och inte bara titta på lönen? Vi kan se att män oftare än kvinnor har sidoförmåner. De har fler sidoförmåner och ofta ekonomiskt sett mer värdefulla sidoförmåner. Då kan man säga att det beror på att de har högre lön och att skattesystemet gör att de tar ut det så här. Men det är också så att kvinnor diskrimineras även i fråga om detta. Kvinnor får ofta mindre sidoförmåner oavsett bransch, och sidoförmåner förekommer också mindre i branscher med hög kvinnoandel. Jag undrar om ni tänker jobba med detta också.

Generaldirektör Anders Lindström: Statistiska centralbyrån beskriver redan dessa frågor. Låt mig rekommendera en liten skrift som heter På tal om kvinnor och män: Lathund om jämställdhet. Här finns väldigt mycket av de uppgifter som du efterlyser. Men visst – vi kommer att diskutera, framför allt med användarna av statistiken, vilka förbättringar i underlaget de behöver för att kunna hantera de krav som den nya jämställdhetslagen ställer på parterna

att kartlägga dessa skillnader i lönenivå och klara ut om det finns osakliga löneskillnader. Det faktum att det finns löneskillnader betyder ju inte med automatik att det är vare sig diskriminering eller osakliga löneskillnader. Man får vara lite försiktig med att sätta ett likhetstecken däremellan. Kvinnor och män har olika utbildning, uppträder inom olika yrken och ser som grupp olika ut i arbetskraften. Härav följer ju en del av skillnaderna.

Sedan håller jag med dig när det gäller de nya system som uppträder inom begränsade delar av arbetsmarknaden. Vi kan nu inom t.ex. bank- och finanssektorn se att bonussystem i olika former, enligt de fackliga organisationernas egen statistik, gynnar män. Det är en ganska bra illustration av förändringen på arbetsmarknaden. Inom bankvärlden hade man för tio år sedan så detaljreglerade löneformer att den som kom in nyutexaminerad och började på ett lokalkontor i praktiken kunde se vad han eller hon skulle ha betalt 25–30 år framåt i tiden. Allt det är borta. I dag kan man avläsa att det finns en löneutveckling som för män – det här gäller 1999 – är på 8–9 %, varav olika former av bonus och provision svarar för 2–3 %. Genomsnittet för kvinnor är 2–3 % lägre. Det här är mycket intressant för parterna inom bank- och finansvärlden att analysera i sken av den nya jämställdhetslagen.

Carin Lundberg (s): Okej då, jag ska vara lite försiktig med att använda ordet diskriminering. Men nog kan jag fundera på hur det kommer sig att lönen är lägre ju större andel kvinnorna är. Här kan man se förändringar. Min pappa var traversförare. Det var ett högstatusarbete på verkstaden där han jobbade. Men när det kom kvinnliga traversförare sjönk statusen och därmed också löneökningen.

Men jag hade egentligen en till fråga, som jag vill rikta till Lars Calmfors. Du säger att du tycker att man ska ändra på bostadsbidragen och i stället ge ensamstående kvinnor ett särskilt stöd. Då undrar jag: Bygger du inte in andra tröskleffekter just för ensamstående mammor som vi har försökt förhindra när vi velat införa maxtaxa inom barnomsorgen?

Professor Lars Calmfors: Poängen är att stödet inte ska vara inkomstberoende. Det är ju det som ger marginaleffekterna. Så har jag uppfattat motiveringen bakom förslagen. Anledningen till att man ändå får stor fördelningspolitisk träffsäkerhet är att det är relativt avgränsade grupper som har bostadsbidrag.

Sedan sade jag inte att det här skulle ges till ensamstående kvinnor. Jag sade att det skulle ges till ensamstående med barn.

Agne Hansson (c): Jag efterlyser mer analys av att klyftorna har ökat så kraftigt under de senaste åren och betydelsen av detta för lönebildningen. Tidigare sade man att det var viktigt att låta lönerna öka för nyckelpersoner för att undvika flaskhalsar på arbetsmarknaden. Sedan har vi hört att vi har haft en bra period. Har det varit bra att klyftorna har ökat? Eller hur ska vi i framtiden

lösa flaskhalsproblem och växande klyftor i lönebildningssystemet? Det tycker jag att mycket av diskussionen och oron framåt nu handlar om.

Hur ska vi utjämna klyftorna och klara tillväxt i en låginflationsekonomi? Vi har varit inne på åtgärder. Är det bidragsvägen eller skattevägen som man ska gå? Calmfors har sagt att man skulle kunna kombinera det här. Då är inriktningen att sänka i stort sett alla ersättningar och generella bidrag och att ta bort det enda behovsriktade stöd som finns. Vad får det för effekter, om inte klyftorna växer ännu mer dramatiskt? Och hur ska man i så fall använda de instrument som du i det här fallet förordar?

Det tredje som över huvud taget inte har diskuterats här är marginaleffektsproblemet – inte marginalskatteproblemet, utan marginaleffekten. Om nu sysselsättningen är det viktigaste för lönebildningen, som inte minst Ingmar Hansson sade, hur hanterar man då detta med de kraftiga marginaleffekterna som är för handen om man använder bidragssystemen?

Generaldirektör Anders Lindström: Till detta med kraftigt ökade klyftor måste jag upprepa att det inte finns något egentligt stöd i den nu befintliga statistiken från SCB för 1999 för att klyftorna dramatiskt eller kraftigt skulle öka. Man konstaterar att lönespridningen sedan 1995 långsamt har börjat öka. Man konstaterar att vi har en mycket hoppresad löneskala. Jag vågar säga, utan att ha någon aktuell forskning, att vi har bland de mest, kanske *den* mest hoppresade lönespridningen i Europa, åtminstone vad gäller den offentliga sektorn. Och det är inte någon stor skillnad i förhållande till den privata sektorn, även om lönespridningen är något större.

Möjligen är det en annan sak du refererar till, nämligen löner och villkor för verkställande direktörer och aktieägare. Det syns ju inte i detta sammanhang. Löner som syns i lönestatistiken är en sak. Och ett begränsat antal toppchefer i industri och annan verksamhet påverkar inte detta.

Professor Lars Calmfors: Det ställdes flera frågor här. Det är klart att det har funnits en tendens till ökad lönespridning. Den ser ut att ha funnits i ett ännu längre perspektiv. Man kan datera den från ungefär 1983 då Verkstadsförningen och Metall bröt sig ut ur det centrala systemet. Men samtidigt är det här en internationell tendens. Jag håller med Anders Lindström om att det har varit relativt små förändringar i Sverige jämfört med andra länder.

Vi har koncentrerat oss i vår argumentation framför allt på de totala löneökningarna och på vad de kan betyda för sysselsättningsutvecklingen. Tittar man på fördelningen tycker jag att det finns anledning att tro att det finns krafter som drar i riktning mot mer av löneutjämning. Det är helt enkelt marknadssituationen för anställda inom skola, sjukvård, barn- och äldreomsorg. Där ser vi tendenser till arbetskraftsbrist, och det ser ut som om det kommer att gälla under lång tid. Det måste rimligen få ett genomslag som snarast borde utjämna löneskillnaderna. Hur det är med handeln är väl svårare att säga. Just nu har man haft marknadskrafterna i ryggen. Men där kanske vi

inte kan se att man framöver kommer att ha det på samma sätt som i delar av den offentliga sektorn.

Sedan är det svårare – och det har sagts från flera håll – i en låginflationsekonomi att ändra lönerelationer. Det finns inget stort utrymme för någon att gå ned i löneökningstakt och ändå hamna en bit över noll. Det finns många andra fördelar – och jag tror att fördelarna överväger – med att ha en låginflationsekonomi. Men det här är ett av argumenten för varför man inte ska sätta ett inflationsmål till noll, vilket ju ingen gör. Men det finns en debatt om detta. Är det bra att som ECB, den europeiska centralbanken, ha ett inflationsmål under 2 %? Eller är det bättre att som i Sverige ha 2 plus minus 1 %? Eller är det ännu bättre att som i Storbritannien ha 2 ½ %? Det finns många ekonomer som menar att 2 ½ % är bättre än 1 %. Det är nog också min uppfattning av det skälet att det ger större möjligheter att ändra lönerelationer.

De marginaleffekter jag pratade om var marginaleffekterna när man går från att inte ha arbete till att ha arbete. Mycket av det består av bortfallande bidrag. Det är inte minst de inkomstprövade bostadsbidragen som är ett problem. Den utredning som har suttit har räknat på bl.a. fördelningseffekterna av att ta bort de marginaleffekterna. Man kommer fram till att det blir vissa fördelningseffekter, om jag minns rätt. Men de är ändå ganska små därför att inkomstprövade bostadsbidrag i första hand utgår till ensamstående föräldrar med barn och till familjer med flera barn. Den fördelningspolitiska träffsäkerheten tycks ändå bli mycket hög, även om den inte blir exakt lika hög. Men det kanske är ett pris som är värt att ta för att få ett större arbetsutbud och en högre sysselsättning. Det är ett begränsat pris.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Något om diskussionen rörande flaskhalsar och växande klyftor. En viktig förklaringsfaktor till en sammanpressad lönestruktur är hur humankapitalbildningen ser ut i ekonomin. Det har ju skett och håller på att ske stora utbildningssatsningar i svensk ekonomi under 90-talet, bl.a. Kunskslyftet, och nu diskuteras kompetenskonton. Det har främst skett för de vuxna. Här tycker jag att man kan uttrycka en oro. Kan den vuxensatsning som har skett under senare år ha skett på bekostnad av ungdomsskolan? Då kan vi faktiskt få effekter framöver som är icke önskvärda. Det är någonting vi skulle vilja veta mer om.

Agne Hansson (c): När jag pratar om växande klyftor menar jag klyftor när det gäller köpkraften totalt, inte lönebildningen enbart. Det är det ena.

Det andra är det Anders Lindström hävdar. Kan man verkligen i lönebildningen i framtiden bortse från de stora psykologiska effekter som finns i de löneökningar som ligger utanför själva avtalsområdena? Det ligger ju också i fenomenet växande klyftor – hela den problematiken. Där är det ju ett samspel mellan statliga åtgärder och arbetsmarknadens uppgifter på lönebildningsområdet, som jag ser det. Det är en central fråga för oss gemensamt att hantera det, tycker jag. Faktum är ändå att det är 85 000 barnfamiljer som

under 90-talet fått en försämring av köpkraften. 12 000 barn lever i ständig fattigdom. Vad har denna klyfta för betydelse för lönebildningen? Det var lite grann det jag var ute efter.

Den andra förklaringen var att ta bort de behovsprövade bidragen. Är det inte mycket bättre att rikta skattesänkningar, om det nu finns utrymme för det, strategiskt mot de sämst ställda i stället? När man inte mycket mer då? Det är en kommentar och en fråga.

Generaldirektör Anders Lindström: Jag har egentligen ingen kommentar till detta. Det Agne beskriver är ju något som huvudsakligen ligger utanför det område som jag ägnar mig åt. Jag kan inte se att lönebildningen som sådan i någon nämnvärd utsträckning har påverkats av dessa faktorer i övrigt, med förändringar i transfereringssystemen. Det tror jag också är det som forskningen i stort sett har konstaterat. Det är en mycket liten påverkan. Den avgörande påverkan har varit den ekonomiska politiken och inflationsmålet. Det är det som har styrt upp förutsättningarna för lönebildningen.

Karin Pilsäter (fp): Jag skulle vilja ställa några frågor kring det här med skatterna lite mer konkret. Lars Calmfors sade förut att det fanns ganska svag empiri i Sverige för vilken effekt förändringar i skatterna över huvud taget har. För det första skulle jag vilja ställa en konkret fråga om det är så att effekterna av den stora skattereformen inte syns på grund av att den samvarierade med en lågkonjunktur och att effekterna då eventuellt kom fel i tiden. Min andra fråga är om det kan vara så att skattesänkningarna egentligen har varit för små för att få något utslag i forskningen. Min tredje fråga är om det kan handla om att de har varit fel utformade för att så att säga synas i några resultat nu på senare år vad gäller marginalsatser och marginaleffekter i olika inkomstlägen.

Jag skulle också vilja fråga om ni har några kommentarer eller rekommendationer vad gäller utformningen av skattesänkningar utöver de som nämndes här tidigare. Det finns en skola som menar att om man har väldigt kraftiga grundavdragshöjningar eller motsvarande så skulle det kunna få sådan effekt på lönebildningen att många fler låglönejobb kom i gång. Vad skulle ni vilja säga? Kan det tänkas stämma? Eller handlar det mer om att gå på marginalskattenivåer och sådana skattesatser där folk som har inkomster ligger?

Så ytterligare en sak när det gäller marginaleffekter. Det pratats mycket om barnfamiljernas marginaleffekter. Och det är ju bra om det lönar sig att arbeta om man har småbarn. Men det finns en stor grupp som har ett lågt och sjunkande arbetskraftsdeltagande och som man kanske skulle vilja få lite fart på. Det är de vars småbarn har hunnit bli lite större, de som är 55-plus. Där ser vi nu framför oss mycket stora avgångar, antingen de sker i förtid eller i någon mån i så att säga rätt tid. Skulle man kunna tänka sig några förändringar i skattesystem och incitamentstrukturer, som det heter, för att få fart på 55-plussarna?

Professor Lars Calmfors: Det är två delar av dina frågor som jag tror att jag kan svara på. Den första är vad forskningen säger. De resultat som finns från Sverige ligger väl i linje med dem som finns från andra länder. Det verkar inte troligt att det har hänt något speciellt i Sverige som döljer några effekter. Man finner nästan alltid att sänkningar av arbetsgivaravgifter har en effekt på ett, två, tre års sikt, vilket ju egentligen är självklart. Då ligger ju löneavtalen och lönekostnaderna sänks därför. Däremot är det en mer omstridd fråga om det finns en långsiktig effekt eller inte. Samma sak gäller inkomstskattesänkningar. Ungefär hälften av de studier som finns i Sverige och andra länder pekar på en effekt, och i ungefär hälften av studierna hittar man ingen effekt. Det finns däremot inga studier där man hittar att sänkta skatter leder till högre lönekostnader. Summerar man resultaten kan man säga att det ändå finns visst stöd för att skattesänkningar kan ha en positiv effekt. Men resultaten är inte entydiga.

Det här gäller om man sänker genomsnittsskattesatsen. Sedan är frågan: Vad händer om man ändrar progressiviteten i systemet? Det är inte riktigt samma fråga. Där är det väl dessvärre så att resultaten går emot vad både du och jag förmodligen skulle önska. Det finns rätt så mycket stöd för att högre progressivitet snarast bidrar till lägre löneökningar. Det kan ju finnas en förklaring. Det lönar sig då inte lika mycket att pressa upp lönen. I den allra sista studien som har gjorts av det här vid IFAU fann man – om det kan vara till någon tröst – motsatt resultat, dvs. att lägre progressivitet faktiskt leder till lägre löner. Men de här studierna fångar inte effekterna på arbetskraftsutbudet. De ligger därutöver, så de är lite svårtolkade.

Så till den andra delen av frågan: Är det här med ökade grundavdrag något att tänka på? Det låg egentligen också i Agne Hanssons fråga. Man kan ju ta USA som exempel. Där har man ett system av just det slaget, som kallas för *earned income tax credit*. Det är mycket generöst. Låt oss ta en familj med 10 000 dollar i årsinkomst från sysselsättning – alltså arbetsinkomst. Det är bara på sådan inkomst som det utgår. Den familjen kan få en skatterabatt som i praktiken blir en utbetalning på upp till 3 000 dollar. Det är det amerikanska alternativet till aktiv arbetsmarknadspolitik – att man sänker inkomstskatten för dem som arbetar. Det finns några studier som pekar på att det tycks ha positiva effekter. Det som är problemet är att om man gör det här för alla, så att sänkningen ligger kvar även för dem som har höga inkomster, blir det väldigt dyrt. Det amerikanska systemet är också relativt dyrt. Man trappar ändå av skatterabatten när inkomsterna ökar. Det problem som då uppstår är att man höjer margineffekten när man gör avtrappningen. I USA går det att göra det därför att man har låga marginalskatter till att börja med. Man har en ganska kraftig avtrappning som ger en margineffekt på tjugo procent.

En så kraftig avtrappning går knappast att göra i Sverige. Vi ligger redan så högt att margineffekterna skulle bli besvärande. Därför tror jag att man inte kan göra på något annat sätt än att höja grundavdraget, och sedan låta det ligga kvar. Det betyder att man kan ge en mindre stimulanseffekt än i USA.

Nu kanske det är okej. I USA ska den här skatterabatten kompensera också för barnomsorgskostnader som inte är subventionerade, så vi kanske kan klara oss med en lägre subventionsgrad. Jag tror att det ligger mycket i det här systemet. Jag tror att det skulle vara ett bra komplement till den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det skulle vara bra att ta resurser från den och lägga på den här typen av allmänna incitament för att skapa arbete. Men det kan inte utformas som i USA på grund av att vi har ett högre skattetryck. Man måste göra systemet mindre generöst.

Karin Pilsäter (fp): Det var inte någon som hade någon kommentar till hur man ska få ut dem som inte längre har småbarn på arbetsmarknaden. Det tycker jag skulle vara en bra grej.

Jag skulle vilja ställa en följdfråga till det som Carin Lundberg talade om. Det pratas ofta i termer av offentlig sektor som ett kollektiv och kvinnor som ett kollektiv, i stället för att man pratar om branscher och sektorer oavsett arbetsgivare. Det blir ju väldigt arbetsgivarorienterat. Men även den offentliga sektorn har faktiskt ganska stor variation. Om man talar ren lönediskriminering tycker jag att det var ganska intressant att notera att en av slutsatserna i det s.k. barnmorskemålet var att om man inte har några alternativa arbetsgivare är det okej att lönediskriminera. Men om man har alternativa arbetsgivare är det lönediskriminering som inte är tillåten. Det som väl händer är en typ av kartellbildning. Även om det kan finnas fler arbetsgivare att välja mellan genom att kommunerna ligger nära varandra ligger man ändå lågt.

Det här får inte bara återverkningar – och det var det jag tyckte var intressant, som Susanne Ackum Agell nämnde tidigare – i de plånboken på de personer det gäller.

Det får också långsiktiga effekter på viktiga verksamheter både för samhällsekonomin och för kvaliteten i vardagen. Jag skulle vilja fråga er, kanske inte Anders Lindström, om ni har några idéer och tankar om hur man skulle kunna få en annan struktur på löneförhandlingarna och lönebildningen inom de här sektorerna och branscherna, så att man kan få en mer marknadsorienterad lönebildning som gör att man lockar kompetent personal till de här sektorerna och att man bryter själva arbetsgivarorienteringen.

Generaldirektör Anders Lindström: Riksdagen har faktiskt sagt att Medlingsinstitutet inte ska ägna sig åt någon form av statlig lönepolitik och inte komma med några pekpinningar i de avseendena direkt till parterna. Vad vi ska göra är att försöka analysera, att försöka peka på vad vi uppfattar som problem. Vi ska försöka bidra med att ta fram de underlag i statistik som parterna kan behöva för att hantera den nya jämställdhetslagen. Att det finns problem tror jag nog alla är överens om. Men hur de ska åtgärdas tror jag att vi ska vara försiktiga med att tala om för parterna. Då är vi där att vi tar över det ansvar som det är så viktigt att slå fast att de måste ta själva. Däremot kan vi

hjälpa till med analys, problemorientering och underlag. Och där sätter vi så att säga punkt för vår medverkan.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag tänkte kort säga något angående de som är 55-plus. Att få i gång tycker jag kanske är lite märkliga ord. Den här gruppen har en mycket högre arbetslöshet. 55-plus-personer vill faktiskt ha ett jobb. Delvis skulle jag säga att det är ett problem som i dag ligger hos arbetsgivarna. De anser inte att denna grupp är attraktiv. Det är en sak som man ska fundera på.

Jag vill bara nämna ett försök jag har sett i USA, där bemanningsföretag hade ett 55-plus-företag. Det man anser vara problemet är att företagen kanske tycker: Den här äldre personen kommer inte att vara anställd tillräckligt länge för att jag ska vilja lägga ned mycket investeringar i personen på min arbetsplats. Men däremot tar arbetsgivaren gärna till vara all den kunskap personen har fått av andra. Det kan man göra som vikarie eller vid kortare tillfälligare anställningar vid anställning via ett bemanningsföretag.

Sedan vill jag också understryka en sak, det som Ingmar Hansson sa, att det är bra att vi under den här lågkonjunkturen inte har frestats att pensionera bort människor. Det är väldigt lätt att ta till det. Det känns som om människor i en viss ålder kanske ändå närmar sig den gräns där det kan vara rimligt. Och det kanske det är i ett perspektiv. Men det skapar förväntningar från arbetsförmedlare, socialarbetare och personerna själva: När jag börjar bli 55 och lite äldre kan jag lägga av, därför att förr eller senare kommer det här erbjudandet. Det är någonting vi absolut inte ska ägna oss åt, speciellt med tanke på problemen framöver med arbetskraftsbrist.

Generaldirektör Ingemar Hansson: Jag tänkte kommentera två frågor som togs upp av Agne Hansson och Karin Pilsäter. Det första är marginaleffekterna. De sammantagna marginaleffekterna från skatte- och transfereringssystemen är väldigt höga, inte minst för folk med låga inkomster. Lönsamheten om man går från haltvid till trekvartstid, eller från trekvartstid till heltid är väldigt begränsad om vi räknar hur mycket man har kvar i plånboken. Det finns, som Lars Calmfors nämnde, grupper som har mer än 90 % i marginaleffekter när man ökar sitt arbetsutbud på olika sätt. Och det är ett samhällsekonomiskt problem i den meningen att incitamenten för att öka arbetsutbudet är svaga. Inför en ofördelaktig demografisk utveckling är det ett problem.

Hur kan man då åtgärda det på bästa möjliga sätt om man beaktar statsbudgeteffekter, fördelningseffekter och annat? Maxtaxan är, tror jag, i förhållande till hur mycket man sänker marginaleffekterna en god åtgärd, även med hänsyn till att det inte kostar så där hemskt mycket. Jag tror även, som Lars Calmfors har varit inne på, att om man kan frigöra bostadsbidragen från faktisk inkomst och i stället göra dem någorlunda träffsäkra via andra kriterier än inkomst så är det också ett bra sätt att sänka marginaleffekterna.

Skattesänkningar är också allmänt ett sätt att sänka marginaleffekterna. Jag tror dock, som Agne Hansson var inne på, att om skattesänkningarna riktas till folk med låga inkomster leder det lätt till att man måste höja marginaleffekterna. Om man riktar skattesänkningarna är det risk för att man höjer marginaleffekterna, snarare än att man sänker dem.

En höjning av grundavdraget aktualiserades också här. Att höja grundavdraget rakt av kostar mycket statsfinansiellt i förhållande till hur mycket marginaleffekterna sänks. Per krona offentlig finansiering tror jag att man får ut mer i termer av sänkta marginaleffekter om man sänker skattesatserna allmänt jämfört med om man höjer grundavdraget. I så fall ska man göra som Lars Calmfors var inne på, att höja grundavdraget exklusivt för rena arbetsinkomster. Då kan man få ökat incitament till arbetsutbud. Men om man höjer grundavdraget i största allmänhet tror jag att det kostar mycket statsfinansiellt i förhållande till vad man uppnår i termer av lägre marginaleffekter.

Sedan till frågan om vad man kan göra för att 55-plus-personerna skall kunna arbeta i högre grad. Som jag sade tidigare och som Susanne underströk: Undvik alla typer av permanenta förtidspensioneringar och utflyttning av arbetskraft av arbetsmarknadsskäl. Håll strikt på medicinska skäl, och försök rehabilitera och hålla folk kvar i arbetskraften i stället för att låta folk lämna den. Måhända ska man också se över de förhållandevis förmånliga regler som finns vad gäller att ta ut pension från 55 års ålder. Vi ger avdragsrätt för pensionssparande som man kan börja ta ut vid 55 års ålder. I samband med kompetenskontona diskuterar man även uttag i form av pensioner. Vill man främja att folk ska arbeta till 65, 67 eller 70 år kanske man ska säga att kompetenskontona får disponeras som pension först när man har nått 67 års ålder. Ett tredje exempel – och det ligger som förslag – är att man höjer den lagfästa avgångsskyldigheten från 65 till 67 år. Det är också ett sätt att öka arbetsutbudet. Det finns således ett antal åtgärder som jag tror kan stimulera arbetsutbudet även bland 55-plus-grupperna.

Lennart Hedquist (m): Jag tror att det var Anders Lindström som nämnde förekomsten av bonus och hur stor del det motsvarade av lönesumman totalt. Det föranleder mig att ställa en fråga angående utvecklingen av incitament och bonuslöner. Jag har noterat i de verksamheter som jag har följt att när man har infört bonus och incitament – och det har förekommit beträffande individer men i ännu högre grad om man inför det i grupp – kan det ha goda effekter på produktivitet och uppnådda resultat. Det intressanta är att se i vilken utsträckning detta också kan ske inom områden där man hittills i mycket liten utsträckning har haft den typen av löner. Det har ju diskuterats att t.ex. införa resultatbaserade löner inom undervisning och skola. Vi har sett möjligheterna att införa det på klinisknivå inom sjukvården. Man kan se det inom hemtjänstlagen, inom äldreomsorgen, osv. Vi har i stor utsträckning sett att man kan nå resultat inom tjänstesektorn. Det här är gamla företeelser inom industrin. Min fråga är närmast i vilken utsträckning lönebildningen skulle

påverkas positivt eller negativt av ökad förekomst av bonus och incitament i arbetslivet.

En annan fråga som möjligen hänger samman med detta – för man kan ju också se detta med bonus och incitament som olika typer av tillfälliga lönetilllägg – är att ofta går lönebildningen så till i vårt land att man höjer lönerna när människor har fått ökat ansvar. Och sedan ligger lönerna ofta kvar även när man tar ifrån ansvaret som kan ha varit mer eller mindre tillfälligt.

Vi ser inom tjänstemannavärlden, inte minst inom offentlig sektor som nu förändras mycket, att det är många som får höjda löner. Sedan går de ifrån chefsbefattningarna, men lönenivåerna ligger kvar när de återgår till andra typer av befattningar. Då skapas omotiverade löneskillnader mellan människor som har ungefär samma sysslor. Min fråga är hur den typen av lönebildning påverkar strukturen på arbetsplatserna.

Generaldirektör Anders Lindström: Först till frågan huruvida man täcker in detta i statistiken i dag. SCB har med dessa variabler, men både vi och SCB känner nog fortfarande viss osäkerhet om i vad mån vi verkligen fångar in detta fullt ut. Vi kommer att jobba vidare med det.

När det gäller den andra stora frågan måste jag bara konstatera att jag inte vet. Jag har ingen sådan överblick över forskningsläget att jag kan säga någonting om vad man i dag vet om bonuslönesystem och produktivitet, som var kärnfrågan. Det måste jag låta gå vidare.

Professor Lars Calmfors: Jag kan säga någonting om det. Det är nog väl belagt att den typen av lönesystem kan bidra till högre produktivitet och att det finns fördelar där.

Den andra aspekten på bonussystem är, som Lennart Hedquist tangerade, att de hjälper till att ge större flexibilitet i lönerna även på makronivå. Det kan vara en hjälp att klara nedgångar i konjunkturen att man får en mer automatisk anpassning. Det kan också vara en fördel.

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: En liten kort kommentar till din observation att en lön är en lön och den sänker man inte – så är det oftast. Om man tittar på forskningen under lågkonjunkturen finner man att det är extremt ovanligt att man sänker lönerna nominellt i ett företag. Jag tror dessutom att det är extremt svårt att få till stånd en sådan lösning. Det är något i vår natur som gör att lönesänkningar uppfattas som väldigt orättvist. Och väldigt mycket av det vi gör styrs av den här känslan, framför allt gäller det relativlöner. Om inte den här justeringen har kunnat ske under den extremt djupa lågkonjunkturen när företag mer eller mindre stod inför hotet att läggas ned – och inte ens då var man beredd att sänka lönen – tror jag att det i de enskilda fallen är svårt att få till stånd det här.

Lennart Hedquist (m): Jag har ju noterat det, och då är frågan om man inte på en flexibel arbetsmarknad bör komma till ett läge där man har en rimlig grundlön beroende på arbetsuppgifterna och att man därutöver har resultatbaserade incitament, bonus, som kan anpassas efter omständigheterna, beroende på vad man uppnår för resultat, möjligen i någon mån också efter konjunkturläge i den bransch man är verksam i. Jag har noterat att det tycks vara en stor stelhet på arbetsmarknaden i det avseendet. Hellre gör man sig av med människor för att bli av med lönekostnader än att man anpassar sig efter nya omständigheter.

Generaldirektör Anders Lindström: Bara en reflexion. Den enda bransch jag känner till där vi just nu har ett sådant lönesystem som du efterlyser är egentligen nyproduktion inom byggbranschen. Det intressanta är att just där är arbetsgivarna angelägna om att komma bort från det systemet. Detta är nästan det enda exempel jag kan se på att lönerna faktiskt sjönk under 90-talet – byggnadsarbete på ackord.

Sonia Karlsson (s): Herr ordförande! Jag läste en artikel i en av våra tidningar häromdagen, där man ansåg att det har blivit mer och mer av medling och mindre av direkta förhandlingar och att årets runda slår alla rekord. Direkta förhandlingar som resulterar i avtal mellan parterna utan medling tillhör undantagen, enligt artikelförfattaren. Som det har sagts här tidigare vilar huvudansvaret för lönebildningen på arbetsmarknadens parter. Jag vill ställa en fråga till Anders Lindström, även om Medlingsinstitutet inte har hunnit vara verksamt så länge: Anser Anders Lindström att parterna har förhandlat i botten, att man har ansträngt sig tillräckligt innan medling begärs? Om inte, vad beror det i så fall på?

Lars Calmfors sade att ekonomerna har varit onödigt pessimistiska, men sedan vill Lars Calmfors fortsätta att vara pessimistisk. När det gäller de tre skäl som ger anledning att känna oro förmodar jag ändå att graden av oro skiljer sig lite. Som jag ser det är det problem som verkligen är aktuellt just att åstadkomma relativlöneförändringar och om det handlar om stora grupper. Jag vill höra lite om det också.

Generaldirektör Anders Lindström: Jag är inte säker på att jag har läst den artikeln. Men jag tror att den baseras på något slags missförstånd om karaktären av de s.k. samarbetsavtalen. Det faktum att parterna på industrins område mellan sig har avtalat om hur man ska förhandla och hur man i ett förhandlingssystem också ska ta in opartiska förhandlingsledare, som man kallar opartiska ordförande, innebär inte att det är medling i den bemärkelse som Medlingsinstitutet sysslar med. Jag skulle nog vilja säga att vi inte har mer medling nu än vi har haft under ett antal år.

Om man ser på konfliktbenägenheten på arbetsmarknaden i Sverige kan man notera att tendensen har varit fallande. Vi har haft färre konflikter under

90-talet. Vi hade det lägsta antalet förlorade arbetsdagar någonsin, åtminstone på 50 år, i fjol. Det är naturligtvis många faktorer som samverkar till det, treåriga kollektivavtal, de här samarbetsavtalen och en rad andra faktorer. Men jag kan inte påstå att det finns några spår av en ökning av behovet av medlare sett över en längre tid.

Däremot kan man teoretiskt förutse att det kommer att bli mer konflikter framöver. Tendensen mot allt fler kollektivavtal gör att de centrala organisationerna förlorar lite av sin roll i lönebildningen och att det blir ett större antal rikstäckande avtal. Det kommer att innebära att fler parter håller på och förhandlar. Därmed blir det också rimligen fler konfliktytor. Kombinationen bättre sysselsättningsläge, låginflationsekonomi och trycket på förändringar av relativlönerna gör att man nog kan förutse att det blir fler konflikter framöver än vad det har varit under 90-talet.

Professor Lars Calmfors: Frågan är vilken strategi man ska välja om man har varit lite för pessimistisk tidigare. Men det lät ändå som om vi var ganska överens. Jag håller nog med om Sonia Karlssons bedömning. Om man ska gradera de faktorer som jag tog upp är egentligen den grundläggande faktorn, och det har även Anders Lindström och flera andra sagt, hur vi ska kunna hantera både relativlöneförändringar och en rimligt låg total lönestegringstakt.

De andra två faktorerna som jag tog upp avser mer det sätt som en löneinflationsprocess kommer till stånd på. Det kan gå relativt långsamt, men när processen väl har dragits i gång kan det bli som början av 1970-talet eller under 80-talet. Det tar rätt så lång tid för processen att komma i gång, men när den väl har gjort det har den en väldig kraft och är svår att bryta.

Man kan göra en liknande bedömning när det gäller samordningsförsök som finns eller om man så vill den tillnyktring som har skett. Problemen kan hanteras bättre i det korta perspektivet, tror jag, men ju längre tiden går, desto kraftigare var förmodligen tendenserna till att systemet kan bryta ihop av just de skäl som jag angav: 90-talskrisen blir mer och mer avlägsen och arbetsmarknadens parter har då visat några gånger att man kan få lönebildningen att fungera, så det kommer inte längre att finnas samma intresse av att övertyga om att det inte bara var en engångshändelse.

Sonia Karlsson (s): Det var ändå det som Lars Calmfors sade från början som visade sig ha positiva effekter. Menar du då att Riksbanken och inflationsmålet också skulle tappa i betydelse i så fall? Annars borde det ha samma styrka.

Professor Lars Calmfors: Nu kommer vi in på en annan fråga. Så länge vi står utanför EMU tror jag att låginflationspolitiken bidrar till högre sysselsättning. Sedan finns det många andra effekter av att gå med i EMU, det är inte bara den här som man ska titta på. Men jag tror att Riksbanken i nuvarande situation har etablerat ett grundläggande förtroende för inflationsmålet. Det visas också av de kommentarer man får t.ex. från LO-håll om att – jag minns

inte exakt – Riksbanken numera är löntagarnas bästa vän, som jag tror Dan Andersson sade. Det kunde inte ha sagts för sex sju år sedan. Det speglar ändå att man inom fackföreningsrörelsen tänker på de här sakerna och att de har ett inflytande.

Siv Holma (v): Jag tänkte ta upp tråden till det som Marie Engström, Carin Lundberg och i viss mån Karin Pilsäter har varit inne på, löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Jag tycker att det har varit mycket klarläggande svar som vi har fått. Jag tycker att de svaren pekar på att det här är ett strukturellt problem. Vi har en särskild könsmaktstruktur och när det gäller att ha en väl fungerande lönebildning löser inte själva den strukturen automatiskt löneskillnaderna.

Anders Lindström har på ett tydligt sätt beskrivit sin roll i de här sammanhangen, att det handlar om att visa upp statistik, vara problemorienterad och att det är arbetsmarknadens parter som ska lösa detta. Det handlar också om mer forskning, och jag tror att det dessutom handlar om att synliggöra den här könsmaktstrukturen, både i forskningen och i olika sammanhang där man gör analyser och prognoser.

Eftersom jag tycker att Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering kanske inte har fått tillräckligt utrymme i de här frågorna, är min direkta fråga: På vilket sätt lyfter man i institutet fram de frågor som handlar om att synliggöra könsmaktstrukturen i lönebildningsfrågor och sådana saker?

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag kan väl säga att vår kärnverksamhet rör utvärdering av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I de sammanhang vi utvärderar åtgärder har man alltid ett könsperspektiv, dvs. man försöker studera huruvida effekter skiljer sig åt mellan män och kvinnor.

Dessutom har vi i uppdrag att titta närmare på arbetsmarknadens funktionssätt. Det har vi lite mer sett som frihet under ansvar, dvs. att gå in på områden där väldigt lite forskning bedrivs. Ett av de områdena är lönebildning. I dagsläget har vi väl skrivit ett par uppsatser som inriktar sig just på lönebildningen för män och kvinnor på arbetsmarknaden, och vi har ett par projekt på gång som just vill försöka tränga lite längre in i just lönesättarnas beteende. En av de rapporterna nämnde jag här, där man tittat närmare på hur lönesättningen går till på mans- respektive kvinnodominerade arbetsplatser.

Man ser faktiskt ett ganska tydligt mönster. Lönesättarna betar sig mycket olika. En av de klart lysande förklarande faktorerna är helt och hållet om man har en mansdominerad eller en kvinnodominerad arbetsplats. Vi har även ett annat projekt som direkt ska försöka undersöka hur lönesättarna uppfattar kvinnor på arbetsplatsen. Men det är en studie som ligger lite längre fram i tiden.

Siv Holma (v): Jag förstår att arbetet med just lönebildningen kanske är i sin linda. Men det kan vara intressant att titta närmare på de arbetsmarknadspoli-

tiska insatserna utifrån könsmaktstrukturen. Såvitt jag förstår riktas alltså mer av insatserna till män än till kvinnor. På vilket sätt har ni synliggjort detta och lagt fram förslag till förändringar?

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag känner inte riktigt igen den bilden. Om någonting tycker jag faktiskt att våra resultat visar, i alla fall hittills, att effekterna är ganska lika för män och kvinnor. I den senaste studien som vi publicerat var det just det som var slående och som kändes ganska enkelt att föra fram, att effekterna där står sig vare sig man är man eller kvinna, svensk eller invandrare, äldre eller yngre.

Min uppfattning om hur de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har fungerat i det vi har studerat är att de faktiskt är ganska könsneutrala. Jag har sett en del uppgifter om att männen tar del av åtgärder som kostar mer. Det kan vara en aspekt på det hela. Men det säger samtidigt ingenting om effekterna. Effekterna av arbetsmarknadspolitiken är ändå det viktigaste. Vilka åtgärder är det som leder till ett jobb snabbt? Vilka åtgärder är det som ser till att man inte längre blir arbetslös och vilka leder till en långvarig reguljär sysselsättning på arbetsmarknaden? En del av de analyser som vi har hunnit med att titta på ur de här aspekterna påvisar inga skillnader mellan män och kvinnor.

Siv Holma (v): Jag skulle jag vilja göra den reflexionen att vi har skillnader när det gäller sysselsättningsfrekvens. Den är högre bland män än bland kvinnor. På något sätt säger väl det någonting. Den är också lägre bland invandrare. Frågan är då: Vad finns det för förändringar? Det kan också vara intressant. Har man fått förändringar som skapar en ändrad struktur också i de här frågorna?

Generaldirektör Susanne Ackum Agell: Jag är inte riktigt säker på vad man kan begära av arbetsmarknadspolitiken i just det här avseendet. Det är naturligtvis så att vi har en lägre sysselsättningsgrad bland kvinnor än bland män. Vi har också en lägre sysselsättningsgrad och ett lägre arbetskraftsdeltagande bland invandrare än bland svenskar. Det man kan begära av arbetsmarknadspolitiken är väl att den inte är mindre effektiv för vissa grupper, för då gör man någonting som är fel. Man kan och har också inriktat arbetsmarknadspolitiken mot vissa grupper.

Sedan bör man undersöka vad den allmänna ekonomiska politiken bör kunna göra för att attrahera fler kvinnor att delta i arbetskraften. Det har vi över huvud taget inte diskuterat. Det är naturligtvis väldigt viktigt att tänka igenom åtgärder för att öka arbetskraftsutbudet, speciellt med tanke på morgondagens problem. Vi vet att det kvinnliga arbetskraftsutbudet påverkas mycket av om det finns små barn i familjen. Där är väl en rimlig hypotes att en maxtaxereform kan ha en positiv effekt på arbetskraftsutbudet för kvinnor. Men hur arbetsmarknadspolitiken kommer in här har jag svårt att direkt se. Du får gärna fortsätta, men jag ser inte direkt hur.

Ordförande: Enligt reglerna får Siv Holma tyvärr inte fortsätta.

Kjell Nordström (s): Som vi har fått reda på i dag har vi fått en sundare löneutveckling. Vi har gått från höga nominella löneökningar till låga och i stället fått reallöneökningar. Här har naturligtvis de fackliga organisationerna haft en stor pedagogisk uppgift i att övertyga sina medlemmar om att detta är rätt väg. När Lars Calmfors lägger fram sin åtgärdslista föreslår han att vi ska minska statsbidraget till a-kassorna. Då är min fråga till Anders Lindström: Skulle inte det vara ungefär som att kasta bensin på en brasa som håller på att slockna?

Ordföranden: Anders Lindström verkar inte entusiastisk inför frågan.

Generaldirektör Anders Lindström: Jag tror nog att jag får ducka för den frågan. Den var för svår. Den kräver nog att man tänker lite grann.

Kjell Nordström (s): Då kan de övriga i panelen få svara, inte minst Lars Calmfors.

Professor Lars Calmfors: Jag tror att du får precisera frågan. Vad är det du är orolig för?

Kjell Nordström (s): Frågan är: Kommer inte de fackliga organisationerna då att omgående kräva kompensation för denna åtgärd?

Professor Lars Calmfors: Det kanske de gör. Men lite beror på hur man genomför det. Tanken är inte att man ska sänka reala disponibla inkomster, utan sparar man pengar på en sådan åtgärd ska de naturligtvis komma tillbaka till löntagarna. Det är tanken. Tanken är inte att sänka deras levnadsstandard utan bara att ändra incitamentstrukturen.

Men jag kan se att det från fackligt håll skulle finnas ett stort motstånd mot detta, därför att man där förmodligen uppfattar att det skulle gå ut över medlemsrekryteringen. Det är en åtgärd som det skulle bli politisk strid om, antar jag. Det är klart att det finns en avvägning och att man nu kan tycka att man har någon form av konsensusanda som man inte vill störa. Det hade varit bättre och, tror jag, lättare att minska statsbidragen till a-kassan under krisåren än det kan vara framöver. I någon mening har vi missat en chans.

Men det jag är rädd för är alltså att systemet inte kommer att fungera så bra som det borde. Att föreslå en mindre generös a-kassa är fördelningspolitiskt mycket mer problematiskt, därför att då sänker man levnadsstandarden för dem som blir arbetslösa. Här är det inte fråga om det, utan om hur egenavgifterna ska fördelas och hur de ska variera över konjunkturcykeln. Egenavgif-

terna är det som betalas av de sysselsatta, så fördelningspolitiskt är högre egenavgifter ett mycket mindre problem.

Men jag är fullt medveten om att det finns en mängd politiska komplikationer. Men jag antog att skälet till att ni ville ha hit oss inte var att berätta om dem. Dem tror jag att ni kan bedöma själva.

Kjell Nordström (s): En följdfråga. Om man skulle kompensera detta via skatten, om man fullföljer Calmfors förslag att det ska vara olika egenavgifter, skulle vi då ha olika skattetabeller för t.ex. byggjobbare och läkare?

Professor Lars Calmfors: Nej, det var inte så jag tänkte mig det. Vi kan leka med tanken att vi skulle göra en sådan här förändring. Då uppstår ett fördelningspolitiskt problem i den meningen att vi har mycket olika arbetslöshet för olika grupper och olika arbetslöshetskassor. Den problemställningen skulle man kanske på något sätt vilja hantera. Då är det förmodligen så att det finns en hög grad av samvariation mellan arbetslöshet och lönenivåer. Alltså: I de kassor där vi har lägre löner har man normalt högre arbetslöshet. Vi kan jämföra akademiker med fiskare eller teateranställda. Men man skulle kunna konstruera ett generellt system där man låter den subvention som statsmakterna ska ge, och som ska vara hög, bero på inkomstnivåerna. Det skulle vara ett möjligt sätt att hantera fördelningsproblemen.

Naturligtvis kan man inte göra så att byggnadsarbetare ska få en viss subvention och akademikerens arbetslöshetskassa ska få en annan. Man måste hitta ett generellt system som i någon mån uppnår de effekter som man vill ha.

Gunnar Hökmark (m): Herr ordförande! Jag tycker lite grann synd om Lars Calmfors som volonterade att han hade varit alltför pessimistisk och som sedan har fått äta upp det i ett antal olika frågor. Jag menar att det visst är så att arbetsmarknaden har visat sig fungera bättre än många hade trott för några år sedan. Vi har sett en större betydelse av att inflationsmålet fungerar. Privata arbetsförmedlingar och bemanningsföretag har nämnts. Det finns flera andra exempel. Ersättningsnivåerna är ytterligare ett.

Samtidigt tycker jag också att man får akta sig så att man inte i glädjen över att det går bra när det går bättre, till skillnad mot att det brukar gå sämre när det går dåligt, glömmer att se strukturen på grund av konjunkturen. Ett skäl till att arbetsmarknaden rimligtvis har fungerat bättre är faktiskt att vi har en större arbetslöshet än vi någonsin har haft i en högkonjunktur. Vi har egentligen en större arbetslöshet än den vi normalt talar om, vilket jag tror spelar mycket större roll i en ny tids arbetsmarknad. Det som vi kallar den latent arbetslösheten är mycket mer ett dragspel på en ny modern arbetsmarknad än det var på den gamla.

Det som vi egentligen kan se är att flera bedömare ansåg att vi stod inför en betydande risk för överhettning på arbetsmarknaden för bara några måna-

der sedan och då på en mycket hög nivå av både den arbetslöshet som vi mäter som den öppna eller den totala och om vi inkluderar den latent. Jag skulle lite grann som en avslutande kommentar vilja höra från panelen: Anser ni verkligen att vi har gått så bra ur strukturförändringarna att man kan blåsa faran över?

Generaldirektör Anders Lindström: Jag tror i och för sig att Ingemar Hansson kan de här frågorna bättre än jag, men rent generellt tror jag inte att det finns så enkla samband mellan arbetslösheten och lönebildningen. Det finns en del forskning på det i andra länder. Men det finns inte mycket forskning i Sverige som tyder på att sambanden är så raka.

Däremot tror jag att Konjunkturinstitutet bl.a. har visat att brister i tillgång på arbetskraft har en stor betydelse för lönebildningen.

Generaldirektör Ingemar Hansson: Målet har varit 2 % inflation och det har vi uppnått. Men jag håller med om att vi inte ska slå oss till ro på grund av det.

Först och främst har vi haft en oerhört lång period med väldigt låg sysselsättning. 90-talet har ju inte, om man ser på den genomsnittliga sysselsättningsnivån och arbetslöshetsnivån, varit framgångsrikt. Tvärtom har vi haft en mycket stor och långvarig undersysselsättning av arbetskraften. Under de senaste två åren har det förbättrats. Icke desto mindre ska vi komma ihåg att vi i snitt under 90-talet har haft ett starkt underutnyttjande av produktionsförmågan i landet på grund av en utdragen och låg sysselsättning. Även den nivå vi ser nu ligger betydligt lägre än den vi uppnådde i slutet av 80-talet.

Samhällsekonomiskt vore det väldigt bra om vi kunde fortsätta sysselsättningsökningen ett antal år framöver också. Som du nämnde har vi utöver de öppet arbetslösa en del människor i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vi har en del som går i Kunskapslyftet, delvis av arbetsmarknadsskäl, och det finns latent arbetssökande. Det finns undersysselsatta, många deltidsarbetande som vill jobba heltid. Mängden potentiell arbetskraft är egentligen väldigt stor, och ekonomin är framgångsrik först när vi lyckas uppnå en ännu högre sysselsättningsgrad. I och för sig kan vi vara glada över att vi har kommit ur den väldigt låga nivå vi hade i mitten av 90-talet och gjort det på ett kraftfullt sätt när det väl började gå åt rätt håll i slutet av 90-talet, men samhällsekonomiskt och ur alla andra synvinklar är det önskvärt att nå en ännu högre sysselsättningsgrad än vi har i dag.

Professor Lars Calmfors: För att undvika alla missförstånd och inte framstå som överdrivet självkritisk vill jag säga att det är skillnad mellan ekonomer och politiker. Ekonomer ska inte väljas om av någon, så vi behöver inte visa att vi har haft hundra procentigt rätt.

Jag sade egentligen bara att det har gått bättre än vi trodde. Men jag håller helt med om – och det tycker jag faktiskt är den huvudsakliga innebörden i

det jag sade – att problemen nog döljs. Det ser bättre ut nu än det kanske är: delvis på grund av konjunkturutvecklingen, delvis därför att vi har sänkt ambitionsnivån när arbetslösheten har legat på en så hög nivå under många år. Men kontentan av det jag sade var att jag tycker att det fortfarande finns ett stort behov av förändringar för att vi ska komma ned på de arbetslöshetstal som vi vill nå.

Ordföranden: Tack så mycket! Riksdagens regler ger oss inte rätt att fortsätta när arbetsplenum nu börjar kl. 12. Jag vill tacka alla som har visat intresse för den här utfrågningen och naturligtvis framför allt rikta mig till er fyra inbjudna som har försett oss med mycket information och beredvilligt svarat på de frågor som vi har ställt. Vi kommer att ha stor nytta av den här utfrågningen i vårt fortsatta arbete. Ett stort tack!

Utfrågningen är avslutad tio sekunder före utsatt tid.